

T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EL-‘ARABIYYETU Lİ’L-CÂMİ‘ÂT (AKADEMİK ARAPÇA)
ADLI ARAPÇA ÖĞRETİM SETİNİN MUHTEVA VE YÖNTEM
AÇISINDAN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan

Büşra KAÇMAZ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Emin CENGİZ

Şırnak, 2022

T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EL-‘ARABİYYETU Lİ’L-CÂMİ‘ÂT (AKADEMİK ARAPÇA)
ADLI ARAPÇA ÖĞRETİM SETİNİN MUHTEVA VE YÖNTEM
AÇISINDAN İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan

Büşra KAÇMAZ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Emin CENGİZ

Şırnak, 2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan
Büşra KAÇMAZ

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât (Akademik Arapça) Adlı Arapça Öğretim Setinin Muhteva ve Yöntem Açısından İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans, Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan:

Büşra KAÇMAZ

imza

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Emin CENGİZ

imza

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. Nurullah AGİTOĞLU

imza

KABUL VE ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Emin CENGİZ danışmanlığında Büşra KAÇMAZ tarafından hazırlanan “**el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât (Akademik Arapça) Adlı Arapça Öğretim Setinin Muhteva ve Yöntem Açısından İncelenmesi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi:

JÜRİ

İMZA

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Emin CENGİZ

Üye Doç. Dr. Yaşar ACAT

Üye Dr. Öğr. Üyesi Ali SEVDİ

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulununtarih vesayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÜL

**EL-‘ARABIYYETU Lİ’L-CÂMİ‘ÂT (AKADEMİK ARAPÇA)
ADLI ARAPÇA ÖĞRETİM SETİNİN MUHTEVA VE YÖNTEM
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Büşra KAÇMAZ

Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi / Ocak 2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Emin CENGİZ

ÖZET

Arapça Türkiye’de ikinci dil olarak öğretimi yapılan yabancı dillerden en çok tercih edilenidir. Bu dili öğrenme isteğinin altında yatan en önemli neden başta Kur’ân-ı Kerîm olmak üzere İslâmî kaynakların dili olmasıdır. Arapçayı öğretmek için Türkiye’de İlahiyat ve İslâmî İlimler fakültelerinde ve Fen Edebiyat fakültelerinin Arap Dili ve Edebiyatı ile Mütercim Tercümanlık bölümlerinin Arap dili alanındaki yükseköğretim programlarında belirlenen çeşitli kaynaklardan yararlanılmaktadır. Aynı zamanda Türkiye’de Arapça öğretimi için bu zamana kadar çeşitli dil öğretim metotları kullanılarak birçok Arapça öğretim seti hazırlanmıştır. Süleyman Kablan tarafından kaleme alınan *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât* (Akademik Arapça) adlı Arapça öğretim seti, Türkiye’de birçok yükseköğretim kurumunda ders kitabı olarak okutulmaktadır. Söz konusu öğretim seti, Arapça öğretiminde öğrenciye ilk, orta ve ileri düzey dil becerisi kazandırmaya çalışırken Arap ve Türk kültürüne önem veren bir kullanıma özen göstermiştir. Arapçayı öğrenmek isteyenlere, ilk defa bu sette uygulanan “sarmal yapı” sistemi gözetilerek hazırlanmış ve bir öğreticiye ihtiyacı en aza indirerek onlara dil öğrenim tecrübelerinin her alanında en iyi rehber olmayı hedeflemiştir.

Bu çalışmada söz konusu öğretim seti muhteva ve yabancı dil öğretim yöntemi açısından incelenmiştir. Bu anlamda giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşan bu çalışma, genel itibariyle yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntem, teknik ve yaklaşım ile ders kitapları ve yardımcı materyallerin dil öğretimindeki işlevine açıklık getirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca ilgili öğretim setinin, muhtevasının incelenmesi, Arapça öğretimi yönünden değerlendirilmesi ve kullanılabilirliği açısından olumlu ve olumsuz yönlerinin belirlenip gerekli görülen yerlerde önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri, el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât, Sarf, Nahiv, Kıraa, Muhadese, İstimâ, İnşâ-İstimâ.

**A REVIEW OF THE ARABIC TEACHING SERIES TITLED AL-
'ARABIYYATU LI'L-CÂMI'AT (ACADEMIC ARABIC) IN TERMS OF
CONTENT AND METHOD**

Büşra KAÇMAZ

Graduate Education Institute of Şırnak University

Basic Islamic Sciences Departments

Graduate Thesis / January 2022

Supervisor: Ass. Prof. Emin CENGİZ

ABSTRACT

Arabic is the most preferred one among foreign languages taught as a second language in Turkey. The most important reason underlying the wanting learn this language is that it is the language of Islamic sources, especially the Qur'an. In order to teach Arabic, referred from various sources that determined in the faculties of Theology and Islamic Sciences and in the departments of Arabic Language and Literature and Translation and Interpreting departments of the Faculties of Arts and Sciences. At the same time, many Arabic teaching sets have been prepared by using various language teaching methods for teaching Arabic in Turkey. The Arabic teaching set called al-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât (Academic Arabic), written by Süleyman Kablan, is used as a textbook in many higher education institutions in Turkey. The aforementioned teaching set has taken care to use a that attaches importance to Arabic and Turkish culture while trying to provide to students primary, intermediate and advanced language skills in Arabic teaching. It has been prepared by considering the "helical structure system" which applied for the first time in this set, for those who want to learn Arabic and aims to be the best guide in every field of their language learning experience by minimizing the need for a tutor.

The aforementioned teaching set was examined in terms of content and foreign language teaching method in this study. In this sense, this study -which consists of an introduction, three parts and a conclusion- generally aims to clarify the method, technique and approach used in foreign language teaching and the function of textbooks and auxiliary materials in language teaching. In addition, it is aimed to examine the content of the relevant teaching set and evaluating it in terms of Arabic teaching and determining its positive and negative aspects in terms of usability and making suggestions if it is necessary.

Keywords: Arabic Language, Foreign Language Teaching Methods, al-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât, Sarf, Nahiv, Kıraa, Muhadese, İstimâ, İmlâ-İnşâ.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ YAZIM KLAUZUNA UYGUNLUK	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR LİSTESİ	x
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ	1
A. Çalışmanın Konusu ve Amacı	1
B. Çalışmanın Önemi	1
C. Çalışmanın Kapsamı	2
D. İlgili Çalışmalar	2

BİRİNCİ BÖLÜM

YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

1.1. Dilin Tanımı	6
1.2. Arap Dili	7
1.3. Yabancı Dil Öğretim Süreci	11
1.4. Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler	12
1.4.1. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi	14
1.4.2. Doğrudan Dil Öğretim Yöntemi	15
1.4.3. İşitsel-Dilsel Öğretim Yöntemi	16
1.4.4. Bilişsel Öğrenme Yaklaşımı.....	18
1.4.5. İletişimci Yaklaşım	19
1.4.6. Seçmeli Yöntem	20
1.4.7. Telkin Yöntemi	21
1.5. Türkiye’de Arapça Öğretimi	22
1.6. Türkiye’de Arapça Öğretiminde Kullanılan Bazı Öğretim Setleri	24
1.7. Arapça Öğretiminde Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Durumlar	26

İKİNCİ BÖLÜM

EL-‘ARABİYYETU Lİ’L-CÂMİ‘ÂT (AKADEMİK ARAPÇA) ADLI SERİNİN TANITIMI VE MUHTEVASI

2.1. <i>el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât</i> Adlı Serinin Tanıtımı	32
2.2. <i>el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât</i> Serisinin Ders ve Kitap Sayıları	35
2.3. <i>el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât</i> Serisinin Muhtevası	36
2.3.1. Nahiv Dersinin Muhtevası	36
2.3.1.1. Nahiv Birinci Kitapta İşlenen Konular	40
2.3.1.2. Nahiv İkinci Kitapta İşlenen Konular	48
2.3.1.3. Nahiv Üçüncü Kitapta İşlenen Konular	59
2.3.1.4. Nahiv Dördüncü Kitapta İşlenen Konular	70
2.3.2. Sarf Dersinin Muhtevası	77
2.3.2.1. Sarf Birinci Kitapta İşlenen Konular	80
2.3.2.2. Sarf İkinci Kitapta İşlenen Konular	95
2.3.2.3. Sarf Üçüncü Kitapta İşlenen Konular	105
2.3.2.4. Sarf Dördüncü Kitapta İşlenen Konular	109
2.3.3. Kıraa Dersinin Muhtevası	114
2.3.3.1. Kıraa Birinci Kitapta İşlenen Konular	114
2.3.3.2. Kıraa İkinci Kitapta İşlenen Konular	116
2.3.3.3. Kıraa Üçüncü Kitapta İşlenen Konular	118
2.3.3.4. Kıraa Dördüncü Kitapta İşlenen Konular	119
2.3.4. Muhadese Dersinin Muhtevası	122
2.3.4.1. Muhadese Birinci Kitapta İşlenen Konular	123
2.3.4.2. Muhadese İkinci Kitapta İşlenen Konular	124
2.3.4.3. Muhadese Üçüncü Kitapta İşlenen Konular	126
2.3.4.4. Muhadese Dördüncü Kitapta İşlenen Konular	128

2.3.5. İmlâ-İnşâ Dersinin Muhtevası	130
2.3.5.1. İmlâ-İnşâ Birinci Kitapta İşlenen Konular	130
2.3.5.2. İmlâ-İnşâ İkinci Kitapta İşlenen Konular	131
2.3.5.3. İmlâ-İnşâ Üçüncü Kitapta İşlenen Konular	132
2.3.5.4. İmlâ-İnşâ Dördüncü Kitapta İşlenen Konular	133
2.3.6. İstimâ Dersinin Muhtevası	135
2.3.6.1. İstimâ Birinci Kitapta İşlenen Konular.....	135
2.3.6.2. İstimâ İkinci Kitapta İşlenen Konular	136
2.3.6.3. İstimâ Üçüncü Kitapta İşlenen Konular	137
2.3.6.4. İstimâ Dördüncü Kitapta İşlenen Konular.....	138

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EL-‘ARABİYYETU Lİ’L-CÂMİ‘ÂT (AKADEMİK ARAPÇA) ADLI SERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. <i>el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât</i> Adlı Seride Araç-Gereç Kullanımı.....	140
3.1.1. Görsel Araçlar	140
3.1.2. İşitsel Araçlar	141
3.1.3. Okuma Araçları	141
3.1.4. Yazma Araçları	142
3.2. Serinin Şekil, İçerik ve Yöntem Açısından Değerlendirilmesi	142
3.2.1. Nahiv Dersi	143
3.2.2. Sarf Dersi.....	149
3.2.3. Kıraa Dersi	151
3.2.4. Muhadese Dersi.....	153
3.2.5. İmlâ-İnşâ Dersi	154
3.2.6. İstimâ Dersi	155

SONUÇ..... 157

KAYNAKÇA 159

KISALTMALAR LİSTESİ

- a.s : Aleyhisselam
b. : Bin
bkz. : Bakınız
c. : Cilt
çev. : Çeviren
DİA : Diyanet İslâm Ansiklopedisi
Haz. : Hazırlayan
Hz. : Hazreti
Nşr. : Neşir
m. : Miladi
ed. : Editör
İ.Ö. : İslâm Öncesi
ö. : Ölüm Tarihi
s.a.v : Sallallahu Aleyhi Vesellem
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
yy. : Yayınevi, yayınları

ÖNSÖZ

Yaşanan teknolojik gelişmeler sayesinde ülkeler ve kültürler arasındaki sınırlar ortadan kalkmış ve aralarındaki etkileşim üst seviyelere taşınmıştır. Farklı kültürlerle etkileşim sağlanabilmesi için en az bir yabancı dil öğrenilmesi ihtiyacı önemini arttırmıştır. Orta Doğu kültürü ile İslâm'ın asli kaynaklarını tanımak ve İslâm dinini daha iyi yaşayabilmek maksadıyla Arapça öğretimi için birçok eser telif edilmiştir. Modern anlamda hazırlanmış olan *el-'Arabîyyetu li'l-Câmi'ât* adlı seri bu eserler arasında sayılır. Bu çalışmada, yabancı dil eğitimi için bir kaynak olan “*el-'Arabîyyetu li'l-Câmi'ât* adlı ders kitabı serisi öğrenme ve öğretme sürecindeki yeterliliği açısından incelemeye tabi tutulmuştur. İlgili seri şekil, muhteva ve kullanmış olduğu yabancı dil öğretim yöntemleri açısından ele alınmıştır. Giriş kısmında çalışmanın konusu, amacı, önemi, kapsamı ve benzer çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde dilin tanımı ve Arap dili hakkında bilgi verilmiştir. Yabancı dil öğrenim ve öğretim süreci ile ilgili bilgiler yine bu bölümde yer almıştır. İkinci bölümde *el-'Arabîyyetu li'l-Câmi'ât* adlı serinin muhtevasına yer verilmiştir. Bu anlamda seride bulunan tüm derslerin günlük ve haftalık ders planlarına yer verilmiş ve serinin genel bir tanıtımı yapılmıştır. Ayrıca bu bölümde, seride yer alan nahiv, sarf, kıraa, muhadese, imlâ-inşâ ve istimâ derslerinin muhtevalarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise serinin içerik, yöntem ve şekil açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu anlamda seride kullanılan araçlar ve öğretim yöntemleri incelenmiş ve seri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuç kısmında da toplanılan bulgular ışığında varılan sonuçlar ortaya konmuş, bu sonuçlar yorumlanarak gerek mevcut durumun iyileştirilmesi gerekse alanla ilgili çalışma yapmak isteyenler için çeşitli öneriler getirilmiştir.

Tez çalışması boyunca değerli yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Emin CENGİZ'e, görüş ve eleştirilerinden faydalandığım Doç. Dr. Yaşar ACAT'a ve tezimin jürisinde yer alıp önemli katkılar sunan Dr. Öğr. Üyesi Ali SEVDİ hocama teşekkür ederim.

Büşra KAÇMAZ

Şırnak, 2022

GİRİŞ

A. Çalışmanın Konusu ve Amacı

Çalışmanın konusu; Arapçayı yabancı dil öğretim yöntemlerinden faydalanarak genellikle ilahiyat fakülteleri, İslâmî İlimler fakülteleri ve Arap Dili ve Edebiyatı fakülteleri öğrencilerine öğretmek maksadıyla kaleme alınan *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât* adlı seridir.

Çalışmanın amacı, İstanbul Üniversitesi tarafından hazırlanan yazarlığını Süleyman Kablan'ın yaptığı ve Mektep yayınları tarafından basılan *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât* setini öğretim yöntem, teknik ve stratejileri açısından incelemektir. Setin biçim ve içerik analizini yaparak dil öğretiminde yetersiz veya yeterli yargısı çerçevesinde yabancı dil öğretimindeki yerinin tartışılması sağlanacaktır. Böylece Arapça öğretimi için kullanılan bu setin hem öğrenciler hem öğretmenler için pratikliği ve etkisi değerlendirilerek çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

B. Çalışmanın Önemi

Tarih boyunca etkileşim içinde olan insanlar eğitim, ticâret, seyahat gibi durumlar için yabancı dil öğrenmek istemişlerdir. Bunun için süreç içerisinde çeşitli öğretim yöntem ve teknikleri geliştirmiş, sayısız yabancı dil öğreten eser yazılmıştır. Modern dönemde ise sistemli bir hal alan yabancı dil öğretimi etkinlik, aktivite, oyunlarla okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisini geliştirici nitelikte olacak şekilde çok yönlü bir eğitim sistemi benimsenmiştir. Özellikle teknolojik gelişmeler, sosyal ağların kurulması farklı coğrafyalardan insanların etkileşimini arttırmaktadır. Globalleşen dünya kültüründe dilin tek boyutlu ele alınması şüphesiz gerekli bir yöntem olarak görülmektedir. Dil öğretiminde bu sebeple belli bir dil için konuşma, yazma, okuma ve dilbilgisine yönelik olacak şekilde setler hazırlanmaktadır. Bu bağlamda Arapça dünyada en çok konuşulan diller arasında üst sıralarda yer almaktadır. Bu sebeple dil öğretimi için farklı sistemler geliştirilmiş ve sayısız dil anlatım setleri yazılmıştır.

Türkiye'de yabancı dil öğretimi ise Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde zorunlu dersler olarak verilmektedir. İngilizcenin yanı sıra çok sayıda İmam Hatip Lisesi, Medrese, İlahiyat ve İslâmî İlimler fakülteleri kurulmuş ve böylece Arapça da yabancı dil dersi olarak verilmektedir. Türkiye'deki eğitim-öğretim kurumlarında

hem teknolojik araçlar hem de basılı kaynaklar kullanılmaktadır. Bunun için hazırlanan setlerde genellikle CD'ler, karekod ile dinleme ve konuşmaya yönelik ders videolarına ulaşım imkânları sunulmaktadır. Bu tez çalışmasında da *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât* adlı setin yabancı dil olarak Arapça öğretimi açısından değerlendirmesi yapılacaktır.

C. Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmanın kapsamı, Süleyman Kablan tarafından hazırlanan *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât* adlı set ve bu sete ek olarak işitsel ve görsel destek sağlayan ve internet ortamındaki materyallerin incelenmesi ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın hedefine ulaşmak için setteki tüm kitaplar ayrı dersler olarak ele alınmış olup gerekli yerlerde tercüme yapılmıştır. Bununla birlikte konular için kullanılan tabloların örnekleri de verilerek değerlendirmeler yapılmıştır.

D. İlgili Çalışmalar

Burada Türkiye'de yabancı dil olarak Arapça öğretimi konusunda yapılan bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Emin Cengiz'in "Arap Dili Öğretiminde Kullanılan el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât Adlı Öğretim Setinin Nahiv Serisi Üzerine Bir Değerlendirme", adlı kitap bölümü,¹

Fatma Nur Okan'ın "Ahmed Cevad'ın Lisân-ı Arabî (Sarf Ve Nahiv) Adlı Eserinin Arapça Öğretimindeki Yeri" adlı yüksek lisans tezi,²

Ahmet Vefa Temel'in "Türkiye'de Arapça Öğretiminde Uygulanan metotlar, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Değerlendirme", adlı makalesi,³

H. Kübra Özdemir'in "el-Kitâb fi te'allümi'lArabiyye" Adlı Serinin Arapça Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi adlı yüksek lisans tezi,⁴

¹ Emin Cengiz, "Arap Dili Öğretiminde Kullanılan el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât Adlı Öğretim Setinin Nahiv Serisi Üzerine Bir Değerlendirme", *Multidisipliner Çalışmalar (Dil ve Edebiyat üzerine Araştırmalar)*, ed. Bülent Kırmızı, (Konya: Aybil Yayınları, 2019). 172-189.

² Fatma Nur Okan, *Ahmed Cevad'ın Lisân-ı Arabî (Sarf Ve Nahiv) Adlı Eserinin Arapça Öğretimindeki Yeri*, (Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 186.

³ Ahmet Vefa Temel, "Türkiye'de Arapça Öğretiminde Uygulanan metotlar, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Değerlendirme", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3/5, 2015.

Y. Fatih Akbaş'ın "Türkiye'deki Arapça Öğretimi Açısından Silsiletü Ta'lîmi'l-Lüğati'l-'Arabiyye Adlı Ders Kitabı Serisinin Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezi,⁵

Seçil Tümen Akyıldız'ın "Yabancı dil Öğretimi ve Yöntemleri" adlı makalesi,⁶

Ahmet Altun'un "Türklere Arapça Öğretim Yöntem ve Teknikleri Sorunlar ve Çözümler" adlı kitabı,⁷

Zeynep Arkan'ın "Te'allem el-'Arabiyye İsimli Eserin Arapça Öğretim ve Eğitim Teknikleri Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezi,⁸

Ahmet Aslan'ın "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Arap Dili Üzerindeki Etkileri" adlı makalesi,⁹

Ahmet Turan Arslan'ın "Malezya'da Din Eğitimi ve Arapça Öğretimi" adlı makalesi,¹⁰

Mustafa Aydın'ın "Arap Dili" adlı makalesi,¹¹

Ayşegül Semerci'nin "İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler" adlı yüksek lisans tezi,¹²

M. Nuri Ayyıldız'ın "Arap Dili Tarihi ve Arap Dili Gramerinin (Nahiv Sarf) Ortaya Çıkış Süreci" adlı makalesi,¹³

⁴ H. Kübra Özdemir, "el-Kitâb fî te'allîmi'l 'Arabiyye" Adlı Serinin Arapça Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017).

⁵ Y. Fatih Akbaş, *Türkiye'deki Arapça Öğretimi Açısından "Silsiletü Ta'lîmi'l-Lüğati'l-'Arabiyye" Adlı Ders Kitabı Serisinin Değerlendirilmesi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

⁶ Seçil Tümen Akyıldız, "Yabancı dil Öğretimi ve Yöntemleri" *Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 2 (2019).

⁷ Ahmet Altun, *Türklere Arapça Öğretim Yöntem ve Teknikleri Sorunlar ve Çözümler*, (İstanbul: Akdem Yayınları, 2017).

⁸ Zeynep Arkan, "Te'allem el-'Arabiyye" İsimli Eserin Arapça Öğretim ve Eğitim Teknikleri Açısından İncelenmesi", (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015).

⁹ Ahmet Aslan, "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Arap Dili Üzerindeki Etkileri", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/42 (2019).

¹⁰ Ahmet Turan Arslan, "Malezya'da Din Eğitimi ve Arapça Öğretimi", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (1997).

¹¹ Mustafa Aydın, "Arap Dili", *İstanbul Ayvansaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4/1 (2018).

¹² Ayşegül Semerci, *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler*, (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012).

Ahmet Bostancı'nın "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları ve Diğer Araç-Gereçlerin Tespit ve Analizi" adlı makalesi,¹⁴

Mehmet Bölükbaşı'nın "Arapça Öğretiminde Telkin Yöntemi ve Uygulaması" adlı kitabı,¹⁵

M. Meral Çörtü'nün "Arapça Dilbilgisi" adlı kitabı,¹⁶

Ramazan Demir'in "Arap Dil bilimcilerine Göre Dillerin Kaynağı Meselesi" adlı doktora tezi,¹⁷

M. Vehbi Dereli'nin "Arap Dili ve Edebiyatının İslâm Medeniyeti İçin Önemi" adlı makalesi,¹⁸

Candemir Doğan'ın "Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu" adlı kitabı,¹⁹

Muhammed 'Ali el-Hûlî'nin "Arapça Öğretim Metotları" adlı kitabı,²⁰

Ayşe İbrahimioğlu Güner'in "Türkiye'de Arapça Öğretimindeki Usul ve Tekniklerin Analizi" adlı yüksek lisans tezi,²¹

Murat Arif Güney'in "*el-Muhtâr* Adlı Serinin Arapça Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezi,²²

Halil İbrahim Kaçar'ın "Arapça Öğretiminde İdeal Bir Okuma-Anlama Becerisi Üzerine" adlı makalesi,²³

¹³ M. Nuri Ayyıldız, "Arap Dili Tarihi ve Arap Dili Gramerinin (Nahiv Sarf) Ortaya Çıkış Süreci", *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13, 2019.

¹⁴ Ahmet Bostancı, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları ve Diğer Araç-Gereçlerin Tespit ve Analizi" *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2015).

¹⁵ Mehmet Bölükbaşı, *Arapça Öğretiminde Telkin Yöntemi ve Uygulaması*, (İstanbul: Hiper Yayınları, 2019).

¹⁶ M. Meral Çörtü, *Arapça Dilbilgisi*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2009).

¹⁷ Ramazan Demir, *Arap Dil Bilimcilerine Göre Dillerin Kaynağı Meselesi*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008).

¹⁸ M. Vehbi Dereli, "Arap Dili ve Edebiyatının İslâm Medeniyeti İçin Önemi", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/1 (2020).

¹⁹ Candemir Doğan, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, (İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınları, 2011).

²⁰ Muhammed 'Ali el-Hûlî, *Arapça Öğretim Metotları*, Çev. Cihaner Akçay, (İstanbul: Akdem Yayınları, 2017).

²¹ Ayşe İbrahimioğlu Güner, *Türkiye'de Arapça Öğretimindeki Usul ve Tekniklerin Analizi*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013).

²² Murat Arif Güney, *el-Muhtâr Adlı Serinin Arapça Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011).

²³ Halil İbrahim Kaçar, "Arapça Öğretiminde İdeal Bir Okuma-Anlama Becerisi Üzerine", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43. 2012.

Mahmut Karaca'nın "Türkiye'de Yükseköğretim Kurumlarında Arapça Öğretimi" adlı doktora tezi,²⁴

Abdullah Kızılcık'ın "Uygulamalı Arapça Dilbilgisi Sarf" adlı kitabı,²⁵

Ertan Kuşçu'nun "Yabancı Dil Öğretimi/Öğreniminde Görsel ve İşitsel Araçları Kullanmanın Önemi" adlı makalesi,²⁶

Muzaffer Özli'nin "İslâm'ın İlk Asrında Kur'ân'ın ve Hadis'in Arap Dili ve Edebiyatına Olan Tesiri" adlı makalesi,²⁷

Aysun Özsunar'ın "Arapça Öğretimine Yeni Yaklaşımlar ve Görsel Materyallerin Kullanılması" adlı yüksek lisans tezi,²⁸

Yusuf Sancak'ın "Yabancı Dil Eğitimi - Öğretimi ve Arapça" adlı makalesi,²⁹

Ali Sevdî, "Arap Gramer İlmi (Nahiv)" adlı kitap bölümü,³⁰

²⁴ Mahmut Karaca, *Türkiye'de Yükseköğretim Kurumlarında Arapça Öğretimi*, (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2000).

²⁵ Abdullah Kızılcık, *Uygulamalı Arapça Dilbilgisi Sarf*, (İstanbul: Ravza Yayınları, 2012).

²⁶ Ertan Kuşçu, "Yabancı Dil Öğretimi/Öğreniminde Görsel ve İşitsel Araçları Kullanmanın Önemi", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 43. 2017.

²⁷ Muzâffer Özli, "İslâm'ın İlk Asrında Kur'ân'ın ve Hadis'in Arap Dili ve Edebiyatına Olan Tesiri", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/1 (1997).

²⁸ Aysun Özsunar, *Arapça Öğretimine Yeni Yaklaşımlar ve Görsel Materyallerin Kullanılması*, (Ankara: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

²⁹ Yusuf Sancak, "Yabancı Dil Eğitimi-Öğretimi ve Arapça", *Ekev Akademi Dergisi* 2/1 (1999).

³⁰ Ali Sevdî, "Arap Gramer İlmi (Nahiv)", *Uluslararası Din Bilimleri Çalıştayı*, 2017.

BİRİNCİ BÖLÜM

YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

1.1. Dilin Tanımı

Dil somut mânasıyla ağız boşluğunda olup tatmaya, yutkunmaya ve konuşmaya yarayan uzuv, soyut mânasıyla insanların duygu ve düşüncelerini karşı tarafa aktarmayı sağlayan bir vasıttır. Sosyal hayatta var olmanın bir gerekliliği olan dilin yeri tartışılmaz. Dil insanlar arasında fikir ve tecrübelerin transferini sağlarken dini inançları, ilmi birikimleri, örf, âdet, gelenek ve görenek gibi pek çok sosyal duygu ve düşünceyi muhafaza edip taşıyıcılığını üstlenen bir araçtır. Dil, bir milletin fertlerini birbirine bağlayan ve milli bir görüş ve anlayış sağlayan bir unsurdur.

Komplike bir mahiyet sunan dil, sosyoloji, psikoloji ve dil bilim alanında araştırma yapan bilim adamları tarafından farklı olarak tanımlanmaktadır. İbn Cinnî (ö. 392/1002) Arap dil bilimcilerinden olup dilin tanımını yapan ilk dilcidir. O, “el-lüga” kavramını şu şekilde tanımlamıştır: “Dil; her toplumun dilek ve arzularını, maksat ve gayelerini, düşüncelerini ifade ettikleri seslerden örülü bir konuşma düzenidir.”³¹ Muharrem Ergin’e göre ise dil; “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir.”³² Aynı zamanda TDK’da dil; “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisân, zeban” olarak tanımlanmıştır.³³ Yunanlı filozof Platon (Eflatun) (ö. 427/347) eserinde dilin kaynağına değinen ve bu konuda yazılmış ilk metin olduğu düşünülen *Kratylos* adlı eserinde dili, kişinin ses aracılığıyla düşünce ve fikirlerini özne ile yüklemeler sayesinde anlaşılabilir hale getirmek olarak tanımlamıştır.³⁴ Walter Porzig (ö. 1961) ise dil için “Belirli bir grup insanın birbiriyle konuşmasını sağlayan araçların tümüdür.” demektedir.³⁵

³¹ Ramazan Demir, *Arap Dil Bilimcilerine Göre Dillerin Kaynağı Meselesi*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008), 20.

³² Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, (İstanbul: Bayrak Yayınları, 2009), 3.

³³ Türk Dil Kurumu, “Dil”, Erişim 15 Eylül 2021.

³⁴ Demir, *Arap Dil Bilimcilerine Göre Dillerin Kaynağı Meselesi*, 22.

³⁵ Muhammed Çetkin, “Celâleddin es-Suyûti ve Dillerin Kaynağı Hakkındaki Görüşleri”, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/4 (Şubat 2014), 135-137.

Bu tanımlara göre dil, iletişimi sağlayan işaret sistemi, belli bir ses dizgesi, bir amacı ifade vasıtası, bireylerin iç dünyasıyla dış dünyasını birbirine bağlayan hayati bir araç ve bireylerin gerek kendi aralarında gerekse yaşadıkları toplumla etkileşim ve kültürel veri aktarma kurumu olduğu ortaya çıkmaktadır.

Arapçada dil kelimesi, lügat ve lisan terimleri olarak iki şekilde kullanılmıştır. Lügat kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de geçmemektedir. Lisan kelimesi ise Kur'ân'da birçok anlamda kullanılmıştır. Örneğin; Nur 24/24. ayetiyle; Fetih 48/11 âyetinde “lisan” kelimesi, tat alma ve konuşma organı mânasında kullanılmıştır. Nahl 16/103, İbrahim 14/4, Şu‘arâ 26/195, Rûm 30/22 ve Ahkâf 46/12 âyetlerinde geçtiği üzere lisan kavramı iletişim aracı anlamında kullanılmıştır. Fakat Ahzab 33/19 “... O korku gidince, hayra karşı pek düşkün adamlar tavrıyla, sizi keskin dilleriyle incitirler.” âyetinde geçen dil kelimesinin (keskin dilleriyle) ise ifade edilen anlamı dilin anlatım şeklidir. Ebû Osmân el-Câhiz (öl.255/869) için dil, Allah'ın insana bahşettiği bir emanet, sadece insana ait bir meleke olup tanımı şu şekildedir: “Dil, bir toplumun konuştuğu, belirli kuralları olan ve ifadeler veya cümleler şeklinde birleşen lafızlardır.”³⁶

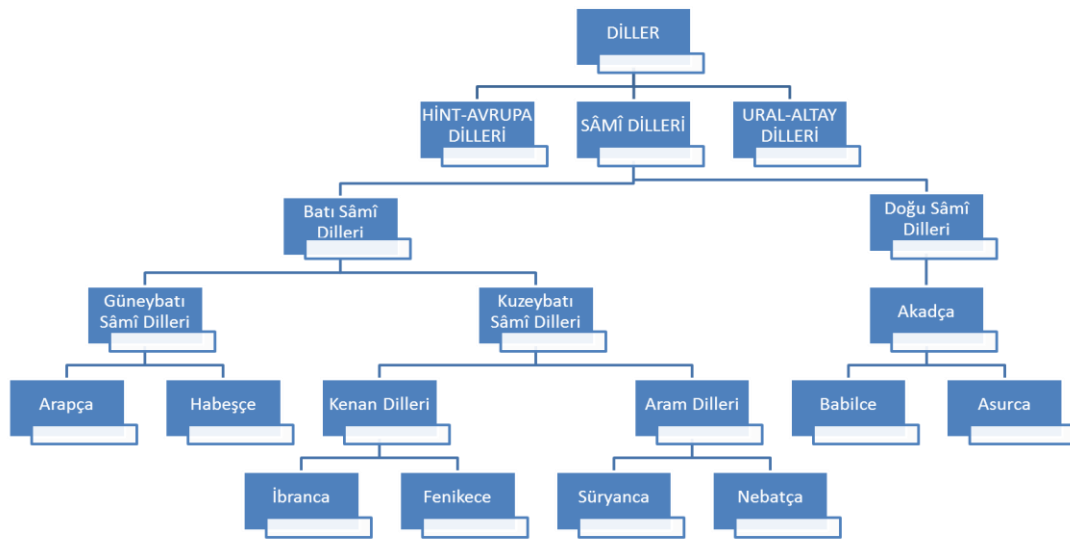
1.2. Arap Dili

Arapça Sâmi diller ailesindedir. Sâmi dil ailesi doğu Sâmi dilleri ve batı Sâmi dilleri olarak iki kola ayrılır. Batı Sâmi kolunun kuzeybatı grubunda; Nabatî, İbranî ve Fenike dillerini barındıran Ken'anî diller ve Âramî diller mevcuttur. Güneybatı grubunda ise eski ve yeni lehçeleriyle Habeşçe ile Arapça bulunmaktadır.³⁷ Aşağıda Arapçanın dünya dilleri arasındaki yerini gösteren şema verilmiştir.

Şekil 1:Şema Arapçanın dünya dilleri arasındaki yerinin gösterir.

³⁶ Çetkin, “Celâleddîn es-Suyûtî ve Dillerin Kaynağı Hakkındaki Görüşleri”, 135-137.

³⁷ Ebu'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mukerrem b. Alî b. Ahmed İbn Manzur el-Ensârî, Lisânu'l-'Arab (I-VI), (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, t.y.), 4: 2864. M. Nihad Çetin, “Arap”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3/282.

UNESCO' ya göre dünyada toplam 6 bin üzerinde dil bulunmaktadır. UNESCO'nun ulaştığı sonuçlara göre; dünya üzerinde en yoğun konuşulan diller sıralamasında Arapça beşinci sırada yer alır. Arapça günümüz itibariyle takriben altmış ülkede konuşulmaktadır.³⁸ Arap Birliği, Birleşmiş Milletler, Afrika Birliği ve İslâm Konferansı gibi birçok uluslararası kuruluş, resmi diller listesine Arapçayı eklemiş bulunmaktadır.³⁹

Arapçanın yayılma ve gelişme safhaları şöyle sıralanmaktadır:

Eski Arapça dönemi: Arapçanın bağımsız bir dil olarak ortaya çıkıp gelişmeye başladığı dönemi kapsar. Bazı eski kitabelerde ve Araplarla bir şekilde iletişime geçmiş toplulukların yazılı metinlerinde geçen şahıs, kabile ve yer isimlerine dayanmaktadır. Bugün en kadim Arapça belge, m. 853 ile m. 626 yıllarında Asur halkının Aribilerle yaptıkları savaşlar hakkında Asurî metinlerinde yer alan kırka yakın has isimdir.⁴⁰ Arapçanın eski dönemlerine ışık tutan bu belgeler arasında Hicaz'da bulunan Didanî ve Lihyanî kitabeleri; Filistin, Mısır, Sina ve Ürdün'de bulunan pek çok Semudî; Şam, Ürdün ve Kuzey Hicaz'da mevcut Safatî kitabelerinin yeri önemlidir.⁴¹

³⁸ İstanbul İşletme Enstitüsü (İİE), "Dünyada En Çok Konuşulan Diller" <https://www.iienstitu.com/blog/dunyada-en-cok-konusulan-diller> (Erişim 13 Haziran 2021).

³⁹ Candemir Doğan, *Arapça Öğretim ve Öğretim Kılavuzu* (İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınları, 2011), 40.

⁴⁰ Çetin, "Arap", 3/282.

⁴¹ Doğan, *Arapça Öğretim ve Öğretim Kılavuzu*, 31.

Klasik Arapça Dönemi: Klasik Arapça tabiriyle kastedilen lehçeler üstü Arapça; Kur'ân-ı Kerîm, hadis, günümüzde varlığını koruyan eski edebî metinler ve Arapçanın ulaştığı yerlerde ana yapısı değişmeden devam eden ilim, şiir, edebiyat ve din dilidir.⁴²

Orta Arapça dönemi: Arapların sosyal hayatlarındaki gelişmeler, İslâmîyet'in fütuhla birlikte çok geniş bir alana yayılması ve bunların tabii bir neticesi olarak Arapçaya girmiş (dâhil) ve Arapçalaşmış (mu'arreb) kelime ve ifadelerle zenginleşen Arapçadır.⁴³

Arapça, bir yandan İslâm coğrafyasında yayılırken, diğer yandan da dilsel yapısındaki gelişmelerle sarf, nahiv, lügat ve edebiyat gibi içyapısını oluşturan bilim dallarında çok sistemli ve her yönüyle derlenmiş mükemmel bir dünya dili haline gelerek yükselişini sürdürdü.⁴⁴

Arapların başka milletlerle çeşitli ilişkileri sonucunda dillerine giren yabancı sözcüklere “الدخيل” adı verilmektedir. Yabancı kelime ve terimlerin Arapçalaştırılması anlamına gelen “التَّعْرِيبُ”, Cahiliye devrinden beri yapılmaktadır. Araplar, komşu oldukları veya aynı coğrafyada yaşadıkları milletlerle kelime alışverişinde bulunmuşlardır. İslâm öncesi dönemde Arapça, Farsça, Ârâmîce-Süryânîce, İbrânîce ve Habeşçe gibi Sâmi dillerin yanı sıra Rumca diye adlandırılan Yunanca ve Latince dillerinden alıntılar yapmıştır.⁴⁵

Yeni dönem (Modern Arapça): 19. yüzyılın başından itibaren Araplar Avrupa ile birçok alanda olduğu gibi özellikle eğitim alanında yakın ve çok yönlü temaslar kurmuşlardır. Tercüme faaliyetleri esnasında yeni ıstıhlara karşılık bulma zarureti karşısında, dil akademileri, üniversiteler ve bazı şahıslar ilim, teknik ve sanatın muhtelif şubeleriyle ilgili ıstıhlalar tespit ederek bunların karşılıklarını bulmaya gayret sarf etmişlerdir.⁴⁶ Napolyon, matbaa, kütüphane, kimya laboratuvarı, rasathane ve tiyatro gibi kurumları Mısır'da Arapça eserler basmak maksadıyla kurmuş, iki mektep açmış ve iki Fransızca gazete çıkartmıştır. Yine Mısır'da Kavalalı Mehmed Ali Paşa, Avrupa mekteplerinin öğretim usullerini ve

⁴² Çetin, “Arap”, 3/282.

⁴³ Mahmut Karaca, *Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarında Arapça Öğretimi*, (Bursa, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2000), 4.

⁴⁴ Doğan, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, 33.

⁴⁵ Mustafa Aydın, “Arap Dili”, *İstanbul Ayrınsaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4/1 (2018), 15-16.

⁴⁶ Karaca, “Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarında Arapça Öğretimi”, 5.

programlarını içeren çeşitli kademelerde ve çok sayıda yeni mektepler açmıştır. Ayrıca tercüme faaliyetlerine ve matbaa veya önem vermiştir. *el-Vekâyi-i Mısriyye* adlı bir gazeteyi hem Arapça hem de Türkçe olarak çıkartmıştır. 1826 yılı itibariyle farklı alanlar için Avrupa'ya ve özellikle Fransa'ya öğrenci gönderilmeye başlanmıştır.⁴⁷

Mahallî Lehçeler dönemi: Bir dilin orijinal halini uzun süre koruması için geniş kitlelere yayılmamış ve pek çok kişi tarafından konuşulmamış olması gerekir. Aksi durumda dilde farklılaşmalar gerçekleşir ve ana dilin lehçeleri oluşur. Bu gerekçeyle Arap diltçilerden Feriha Enis, Arap lehçeleri arasındaki farklılıkları, toplumsal, siyasî, sosyo-psikolojik, coğrafi, milli, fizyolojik gibi sebeplere dayandırmaktadır.⁴⁸

Arap lehçeleri ile klasik Arapça farklılaşması, İslâm'dan önce birbirine yakın birçok lehçenin bulunmasıyla beraber miladî 7. ve 8. yüzyılda yapılan büyük İslâmî fetihlerle başlamış olduğu söylenmektedir.⁴⁹

Kateban, Seba ve Hadramut kitabelerinin, günümüz Arapçasıyla ortak özellikler taşıyan ilk yazılı kaynaklar olduğu düşünülmektedir. Aramî kültürü bünyesinde oluşan Arapça ise m. 4. yüzyıldan günümüze gelmiş olup kendisine özgü olan Arap dil ve yazı şeklini aldığı düşünülmektedir.⁵⁰ İslâmîyet öncesine ve İslâm'ın ilk yüzyılına ait kitabelerden, Arap yazısının Nabat yazısından türediğini ve aynı zamanda onun gelişmiş uzantısı olduğu anlaşılmaktadır. Bu geçişin görüldüğü başlıca kitabeler *Ümmü'l-Cimal* (m. 250) ve *en-Nemare* (m. 328)'dir. Arapça ile beraber farklı iki dilde daha yazılmış olan Zebed (m. 512) kitabesi de bu yazının Araplarca benimsendiğinin ve kullanıldığının bir göstergesidir. İslâm'ın doğuşuyla beraber kullanılan Arap yazısı, *Harran* (m. 568) ve *Üseys* (m. 528) kitabelerinin yazısından çok da farklı değildir.⁵¹

Arap dilinin en fasih ve gelişmiş lehçesi, Kureyş lehçesidir. Mekke şehrinde yaşayan Kureyş halkının siyasî, ticârî ve dinî şartların verdiği olanaklar sayesinde

⁴⁷ Çetin, "Arap", 3/285.

⁴⁸ Ahmet Altun, *Türklere Arapça Öğretim Yöntem ve Teknikleri Sorunlar ve Çözümler*, Akdem Yayınları, İstanbul 2017, s.47.

⁴⁹ Seyfettin Haruni, "Linguistik Işığında Arap Dilinin Özellikleri", *Batma Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi* 2/1 (Haziran 2018), 2.

⁵⁰ Doğan, "Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Öğrenim-Öğretim Konusu", 148.

⁵¹ Çetin, "Arap", 3/276.

kültürel seviyeleri yükselmiş ve lehçeleri birçok açıdan gelişmiştir.⁵² Bu gelişme, İslâm dininin doğmasından yaklaşık üç asır öncelere varan hitabet, nesir, şiir ve mesel gibi edebî türlerin panayrlarda tertip edilen yarışmalar vesilesiyle gelişme çağını tamamlamıştır. Tarih sahnesinde eşine az rastlanılan ve olağanüstü özellikler taşıyan edebî ürünler verilmeye başlanmıştır. Kureyş lehçesini diğer lehçelerden üstün kılan özellikler; telaffuzu en kolay kelimeleri, ahenkli sesleri, anlamı en güzel tümce ve edebî söyleyiş üsluplarını kullanabilme olanağı sağlaması ve Mekke merkezli olmasından kaynaklanmıştır. İslâm dininin doğduğu zaman diliminde, Mekke'de Kureyş lehçesi, zenginlik ve fesahatte üstünlük sağlamaktaydı. Lehçeler bağlamında Arap kabileleri arasındaki edebî rekabet, İslâm dili olmasından ötürü Kureyş lehçesinin lehine dönmüştür.⁵³

Hiz. Ebû Bekir: “Kureyş kabilesi Arapların tam ortasında ikamet etmektedir. En iyi komşulara sahiptir ve en fasih lehçeyi konuşur.” demiş olması Kureyş lehçesinin üstünlüğünü açıklamada örnek sayılmaktadır.⁵⁴

1.3. Yabancı Dil Öğretim Süreci

Yabancı dil öğrenimi meselesinin farklı dilleri konuşan insanların birbirleriyle iletişime geçmesiyle başladığı sanılmaktadır. Bu da yabancı dil öğreniminin başlangıçta sözlü olarak yürütüldüğünü gösterir. Sümerler yazının bulunmasının ardından ilk kez heceye dayanan bir yazı sistemi kullanmışlardır. Akadlar Sümerlerin ülkesini ele geçirdince onların dilini öğrenmiş ve bu tarihte ilk defa sözlü ve yazılı dil öğretimi başlamıştır. Sümerlerin ardından dil alanında bilinen en eski çalışmalar Eski Hint'te ve Eski Yunan'da görülmüştür. İçerisinde yaklaşık dört bin kuralın ve söz varlığının bulunduğu Sanskritçe ile ilgili dilbilgisi kitabı İ.Ö 5. yüzyılda Pânini tarafından yazılmıştır. Eski Yunan'da dil çalışmaları İ.Ö 6. yüzyıla dayanır. Eski Yunan'ın önemli düşünürlerinden Platon Kratylos da *Adların Doğruluğu* adlı eserinde dilin ortaya çıkışı ve kaynağı üzerinde durmuştur. Dildeki ses öğelerini, bazı dilbilgisi kavramlarını ilk kez tespit eden Platon'un öğrencisi Aristo'dur. Ancak dil alanında en çok ve en önemli çalışmalar 18. yüzyılda

⁵² Ahmet Aslan, “Kur’ân-ı Kerim ve Hiz. Peygamber’in (s.a.v.) Arap Dili Üzerindeki Etkileri”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/42 (Temmuz-Aralık 2019), 32.

⁵³ Doğan, “Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Öğrenim-Öğretim Konusu”, 148-149.

⁵⁴ Aslan, “Kur’ân-ı Kerim ve Hiz. Peygamber’in (s.a.v.) Arap Dili Üzerindeki Etkileri”, 32.

başlamıştır ve dil konusunda yepyeni fikirlerin ortaya çıktığı 20. yüzyılda dil bilimin temelleri atılmıştır.⁵⁵

Yabancı dil öğretiminde en etkili yolu bulabilmek için eğitimciler ve dil bilimciler yıllarca çalışmışlardır. Gelenek haline gelmiş sistemde yazılı metinlere dayanan dil öğretimi, eğitim bilimleri, ruh bilim ve dil bilim alanlarında meydana gelen tekâmülünden etkilenmiş ve bu alanlardaki yeniliklerden istifade etmiştir. Öğrenme-öğretme süreçlerine farklı nitelikler kazandırma ve daha kısa sürede daha çok şeyin öğrenilip öğretebileceği, gelişen teknoloji ile mümkün olmuştur. Dilin sözlü boyutuna öncelik veren çağdaş dil öğretim yöntem ve yaklaşımları 1950'lerden sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Yenilikçi öğretim yaklaşımlarında öğrencinin daima edilgen durumda bırakılmasına karşı çıkılmış, etkili öğrenme faaliyetinin gerçekleşmesini bazı bilimsel esaslara uyulmasına bağlanmıştır. Bu esasların başında öğrenci motivasyonu ve öğreticinin yeni roller üstlenmesi gelmektedir.⁵⁶

1.4. Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler

Yabancı dil öğretiminde kullanılan tekniklerin kaynak özelliklerini, sınırlarını, nasıl kullanılması gerektiğini, usul ve niteliklerini iyi bilmek, öğretimin kavramsal temellerini saptamak açısından oldukça önemlidir. Yabancı dil öğretimi için kullanılan yöntemler, genellikle bir önceki yöntemin eksik taraflarını kapatmak amacıyla veya yabancı dilin daha faydalı öğretimine katkı sağlamak amacıyla ortaya çıktığı düşünülmektedir.⁵⁷

Yabancı dil öğretimi psikoloji-dil bilim, sosyoloji-dil bilim, eğitim bilim, karşıtsal dil bilim gibi alanlarla iç içe geçmiştir. Yabancı dil öğretim yöntemleri, dil bilimi kuramlarını ve anılan bu alanların kuramlarından yararlanmaktadır. Bunun sonucu olarak dil edinimi ile dil öğreniminin nasıl oluştuğunu, arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri saptamaya çalışan teoriler oluşmuştur. Bu teoriler süreç içerisinde ikinci dil öğrenimini etkileyen faktörlere dair yeni yaklaşımlar da sunmuştur. Bu kuramları şöyle sıralayabiliriz:

⁵⁵ Arkan, "Te'allem el-'arabiyye" İsimli Eserin Arapça Öğretim ve Eğitim Teknikleri Açısından İncelenmesi, 8.

⁵⁶ Mehmet Nuri Gömleksiz, "Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler ve Yöntem Sorunu", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5 (2000), 254.

⁵⁷ Memiş, M. Raşit-Erdem, M. Dursun, "Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler, Kullanım Özellikleri ve Eleştiriler, 297-318", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8/9, (Summer 2013), 299.

Lado ve Fries'in geliştirdiği "Karşılaştırmalı Kuram" ile dil edinimi ve dil öğreniminin karşılaştırılarak dil öğreniminin gerçekteştiğini belirtmişlerdir. Davranış psikolojisine dayanan bu kurama göre; ikinci dil öğrenilirken ana dilde kazanılmış olan davranışlarla karşılaştırılarak gelişme sağlanır. Selinker tarafından geliştirilen "Ara Dil Kuramı"nda ise dil edinimi ile öğreniminin birbirinden farklı süreçler olduğu savunulmaktadır. Dil öğreniminde zihinsel süreçler önemlidir fakat esas olan sosyolojik ve psikolojik faktörlerdir. Klein, Schumann, Tarone ve Dittmar'ında görüşlerini savunduğu bu kurama göre, öğrenci ana dil ile hedef dilin karışımı orijinal bir dil sistemine sahiptir ve öğrendiği süreç içerisinde oldukça aktiftir. Dulay, Burt, Wode, Krashen ve Felix tarafından ortaya atılan "Özdeşlik Kuramı" ile dil edinimi ve dil öğreniminin eş değer bir süreç olduğu benzer aşamalardan geçtiği ifade edilmiştir.⁵⁸

Geride bıraktığımız altmış yıldan bu yana, çeşitli öğretim teknik ve yöntemleri kullanılmıştır. Kullanılan bu metot ve yaklaşımlar, izledikleri yolu, amaçları ve tercih edilen teknikleri açaşından birbirinden farklılık göstermiştir. Aralarındaki ortak bir nokta ise daha iyi bir dil öğrenimi sağlamaya çalışma amacıdır. Bu amacın gerçekteşebilmesi için de yöntembilim sahasında gerekli değişim ve gelişimler sağlanması gerekir. Bu fikirden dolayı dil öğretiminde en iyi yöntem arayışı ortaya çıkmıştır. Küreselleşen dünyada endüstri, ekonomi, yönetim ve eğitim alanlarında oluşan değişim ve gelişimine ayak uydurabilmek için yabancı dil öğrenmek bir ihtiyaç haline gelmiştir. Ayrıca yabancı dili iyi öğrenebilmek, dil becerilerini geliştirebilmek için popüler olmayan yöntem ve tekniklerin yerine modern öğretim yöntemlerinin kullanılması veya tekniklerinin baştan incelenmesi gerekmektedir.⁵⁹

1982 yılının sonlarına doğru Avrupa Konseyi ile Milli Eğitim Bakanlığının işbirliği ile "Yabancı Dil Öğretim Programları" konulu seminerde, belli başlı yöntemlerin sınıflaması şöyle yapılmıştır:⁶⁰

⁵⁸ Arkan, "Te'allem el-'arabiyye" İsimli Eserin Arapça Öğretim ve Eğitim Teknikleri Açaşından İncelenmesi, 18.

⁵⁹ Seçil Tümen Akyıldız, Yabancı dil Öğretimi ve Yöntemleri, *Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 2 (Kasım 2019), 143.

⁶⁰ Murat Arif Güney, "El-Muhtâr" Adlı Serinin Arapça Öğretimi Açaşından Değerlendirilmesi, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 10-11.

1.4.1. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi

Kökene orta çağa dayanan bu yöntem batıda Latince, doğuda Arapça öğretimi için kullanılmıştır. Bu yöntem Johann Seiden Stücker, Karl Plötz (1819-1881), H. S. Ollendorf ve Johann Meidinger (1849-1860) gibi isimlerle sistemleşmeye başladı.⁶¹ Yöntem belli bir öğrenme kuramına bağlı değildir. Genellikle akla dayalı analizler, kural merkezli öğrenmeler ve karşılaştırmalı çalışmalar üzerinde durur.

Verilen bir metin üzerinde kelimeler ve fiil çekimleri gösterilerek, öğretilecek dilin tüm kuralları ana dil kullanılarak öğretilmektedir. Fakat kullanılan dillerin öğretilmesinde iletişim öncelik sağlayacağından bu yöntem hedefe ulaştırmada yetersiz kalmaktadır. Dilbilgisi-Çeviri Yönteminin dil kuralları bütündür, yazın dili konuşma becerisinden önde gelir ve diller karşılaştırılarak, aralarında benzerlikler ve farklılıklar gösterilerek öğretilir. Bu yöntem ile dilin kullanımının öğretilmesi yerine yalnızca hedef dilin dil kurallarının öğretilmesi amaçlanır. Bu yöntemin aşamaları şunlardır:

- Dilbilgisi kurallarının örnek cümlelerle açıklanması,
- Kelimelerin anlamlarının ana dilde bir liste halinde verilmesi,
- Okuma parçasının kullanılan kelimelere ve öğrenilen dilbilgisi kurallarına göre seçilmesi,
- İki dilde çeviri yapılması,
- Sınıfta ezber ve çeviri faaliyetlerine önem verilmesi,⁶²

Bu metodun farklı birkaç ismi vardır. Bazıları bunu “Eski metot” bazıları da “Klasik metot” şeklinde adlandırmaktadır.⁶³

1970 yılından bugüne kadar yazılmış kitapların çoğunluğu bu yöntem dikkate alınarak hazırlanmıştır. Hem Türkçenin yabancılara öğretimi konusundaki kitaplar hem de Türkiye üniversitelerinin Arapça ve Farsça bölümlerinde bu yöntem kullanılmaya devam edilmektedir.⁶⁴ Öğrencilerin okuma yazma ve çeviri becerilerini

⁶¹ Candemir Doğan, *Sistemik Yabancı Dil Öğretim Yaklaşımı ve Yöntemleri* (İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınları, 2012), 66.

⁶² Güney, “*el-Muhtâr*” *Adlı Serinin Arapça Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*, 11-12.

⁶³ Muhammed ‘Ali el-Hûlî, *Arapça Öğretim Metotları*, çev. Cihaner Akçay, (İstanbul: Akdem Yayınları, 2017), 5.

⁶⁴ Memiş-Erdem, “Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler”, 300.

geliştirmeye yönelik olan bu metot, öğrencinin ana dilini hedef dilin öğretiminde temel araç olarak kullanır. Arapça öğretiminde, nahiv kurallarının son derece önem arz ettiği bu yöntemde öğretici çoğu kez amaç dildeki cümlelerin nahiv açısından tahlillerini yapar ve bunu öğrenciden de bekler.⁶⁵ Özetle; bu dil öğretim yönteminde tümevarım kullanılır ve okutulan metinlerdeki gramer kalıplarına öncelik verilir. Dilin kuralları ile doğru çeviri yapabilmek amaçlanır. Yöntemin uygulandığı dil genellikle öğrencinin ana dilidir. İki dil birbiriyle karşılaştırılarak çeviriler yapılır.⁶⁶

Bu metodun eleştirisi

- İhmal edilmemesi gereken ve temel beceri olan konuşma becerisini ihmal eder.
- Ders esnasında ana dili o kadar çok kullanır ki amaç dilin kullanımını azaltır. Dolayısıyla öğrencilere amaç dil üzerinde yeterli alıştırma yapma fırsatı vermez.
- Amaç dili öğretmek yerine, amaç dil hakkındaki bilgilerin öğretimine öncelik verir.⁶⁷

1.4.2. Doğrudan Dil Öğretim Yöntemi

Bu yöntem, klasik eserlerin yazılı dilinin öğretimine karşılık, hedef dilin yaşayan konuşma biçiminin öğretimini hedefler. Dilbilgisi-Çeviri yöntemine tepki olarak gelişmiştir. İlk şeklini Flaman asıllı bir öğretici olan Nicolas Cleynaerts (1495-1542)'in konuşarak Yunanca ve İbrânice öğretirken kullandığı bilinir.⁶⁸ Bu yöntem, kullanılırken öğrenilecek dilin yaşam ile bağlantısını koparmaz ve ana dile başvurmadan direkt öğretimi yapılır. Bunun için bu yöntem, “dolaysız yöntem” veya “direkt yöntem” diye de isimlendirilmektedir.⁶⁹ Psikolog Herbart'ın eğitim, Gestalt'ın bütüncül ve Humboldt'un dil ve kültür görüşleri esasına dayanmaktadır. Dersler, basit bir diyalog veya kısa bir hikâye ile göze ve kulağa hitap edecek şekilde ana dil ve çeviri kullanılmadan işlenir. Dilbilgisi tümevarım yöntemiyle öğretilir ve fiiller konu önceliğine sahiptir. Bu yöntemde, öğretici çok iş düşmektedir. Öğretici derste sadece hedef dili çok iyi ve çok güzel konuşmak durumundadır ve gerçekleşen

⁶⁵ Akbaş, *Türkiye'deki Arapça Öğretimi Açısından “Silsiletü Ta'limi'l-Lüğati'l-'Arabiyye” Adlı Ders Kitabı Serisinin Değerlendirilmesi*, 16.

⁶⁶ Memiş-Erdem, “Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler”, 300.

⁶⁷ el-Hûlî, *Arapça Öğretim Metotları*, 5.

⁶⁸ Doğan, *Sistemantik Yabancı Dil Öğretim Yaklaşımı ve Yöntemleri*, 88.

⁶⁹ Memiş-Erdem, “Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler”, 300.

öğretimde yetişkin ile çocuk arasında ayırım yapılmaz. Ayrıca dilin sadece konuşmadan oluştuğu ve alışkanlıklar bütünü olduğu varsayımına dayanır.⁷⁰

Bu yöntemin derste uygulamasında; daha önce öğrenilmiş kelimelerle yeni kelimeler açıklanmaya ve öğretilmeye çalışılır. Dilbilgisi kuralları tümevarım yöntemiyle öğretilir. Kaideler öğretilirken klasik metottan farklı olarak kurallar bir bütün olarak verilir. Dilin telaffuz özellikleri öğretimin başında öğretilmeye başlanır. Okuma pratiği kazanmak için kullanılan metinler, amaç dilin konuşulduğu ülkedeki kültürü ve günlük yaşamı yansıtmasına dikkat edilir. Görevli öğretici, öğretilecek olan dili kendi ana dilini konuşur gibi konuşmalı. Ve bu öğretim öğretici merkezinde gerçekleşir.⁷¹

Bu metodun özellikleri kısaca şöyle özetlenmiştir:

- Direkt metot, okuma, yazma ve tercüme becerilerinin yerine, dilin temelinin konuşma olması sebebiyle, önceliği konuşma becerisine verir.
- Bu metot, yabancı dil öğretiminde çeviriyi kullanmaktan kaçınır, çünkü bunu faydasız hatta amaç dilin öğretim ve öğreniminde çok zararlı sayar.
- Bu metoda göre ana dilin yabancı dil öğretiminde hiçbir yeri yoktur.
- Bu metot, nahiv kurallarını kullanmaz; zira bu metodun savunucuları bu kuralların istenilen dil becerilerini kazandırmada işe yaramadığı görüşündedirler.
- Bu metot, taklit ve ezber yöntemini kullanır.⁷²

1.4.3. İşitsel-Dilsel Öğretim Yöntemi

Lado, Bloomfield ve Nelson Brooks gibi yapısalcı dil bilimcilerin görüşleri ve Skinner gibi davranışçıların öğrenme psikolojisi çizgisinde gelişmiş olan bu yöntemde dil öğrenimi, dinleme pratiğiyle başlayıp konuşma, okuma ve yazma becerileri kazandırma ile gerçekleşebilir görüşü hâkimdir. Bundan dolayı yöntem, dinlemeye, anlamaya ve konuşmaya yazma becerisinden daha fazla önem verir. Birinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan ordusu, askeri üsler kurduğu ülkelerdeki konuşulan dilleri öğrenebilmek için Michigan Üniversitesinin yardımlarıyla bu

⁷⁰ Güney, “*el-Muhtâr*” Adlı Serinin Arapça Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi, 14.

⁷¹ Memiş-Erdem, “Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler”, 300.

⁷² el-Hûlî, *Arapça Öğretim Metotları*, 6.

yöntemden faydalanmışlardır.⁷³ On sekiz bin asker belirlenip günde on yedi saat konuşma ve dinleme dersleri verilerek uygulanmıştır.⁷⁴ Bu metot, düşünme ve değerlendirme gerektirmeyen mekanik becerileri geliştirmeyi amaç edindiğinden askerlere uygulanması doğaldır. 1955–1965 yıllarında bazı üniversitelerde uygulandıysa da başarısızlıkla sonuçlandı. Çünkü üniversite öğrencilerinin gerek duyduğu dil öğretimi ve dil becerileri askerlerinkinden farklıdır.⁷⁵

Diğer bir adıyla Kulak-Dil Alışkanlığı yöntemi, bir çocuğun ana dilini öğrendiği gibi ikinci dili bilinçaltı düzeyinde doğal sıralama şeklinde öğrenileceğini savunur. Nasıl ki bir çocuk önce dinler ve anlar, sonra konuşur daha sonra okur ve en sonunda yazar, kişi de öğrenmek istediği ikinci dili bu aşamalara göre öğrenebilir.⁷⁶ Sınıf uygulamasında, *Mim-Mem* yani söyleneni tekrar etmek ve bu şekilde hafızaya alınan cümle kalıpları gibi yeni cümleler türetmek esastır. Öğrencinin gerek öğreticiden duyduğunu gerekse de ses kayıt cihazlarından veya teypten işittiğini pekiştirene kadar tekrar etmesi ona tam olarak dinleme-konuşma alışkanlığı kazandırır. Sınırlı sayıda gramer kuralı her dil sisteminde mevcuttur. Bu gramer kurallarının öğrenciye öğretilmesi ile sınırsız sayıda cümle oluşturulabileceği esası üzerine kurulmuştur.⁷⁷

Dilin dinleme ve konuşma becerilerinden oluştuğunu savunan bu yöntemde genel amacın, devamlı tekrar ve taklit yoluyla dilin kalıplarını mekanik alışkanlıklar haline getirmek olduğu belirtilmektedir. Kişi yabancı dili bir kitaba bağlı kalmadan, radyodan, televizyon veya filmlerden, teyplerden veya dil laboratuvarlardan dinlemek suretiyle öğrenebileceklerdir. Bu düşünceye göre bir yabancı dil öğrenmenin, bisiklet sürmeyi veya piyano çalmayı öğrenmeden farkı yoktur. Çünkü bu beceriler de otomatik ve sık tekrar ile öğrenilebilir.⁷⁸

Metodun en belirgin hipotezleri şunlardır:

⁷³ Memiş-Erdem, “Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler”, 303.

⁷⁴ Güner, *Türkiye’de Arapça Öğretimindeki Usul ve Tekniklerin Analizi*, 64.

⁷⁵ Güney, “*el-Muhtâr*” Adlı Serinin Arapça Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi, 17.

⁷⁶ Aysun Özsunar, *Arapça Öğretimine Yeni Yaklaşımlar ve Görsel Materyallerin Kullanılması*, (Ankara: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 25.

⁷⁷ Yusuf Sancak, “Yabancı Dil Eğitimi-Öğretimi ve Arapça” *Ekev Akademi Dergisi* 2/1 (Kasım 1999), 65.

⁷⁸ Gömleksiz, “Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler ve Yöntem Sorunu”, 256-257.

- Esas itibariyle dil, konuşmadır. Yazı ise konuşmanın ancak bir kısmını temsil eder. Bu yüzden yabancı dil öğretiminde okuma ve yazma değil, konuşmaya önem verilmelidir.
- Yabancı dil öğretiminin belirli bir sıralamaya göre yürütmesi gerekir. Bu da şöyledir: dinleme, konuşma, okuma ve yazma. Bu demek oluyor ki; öğrenci öncelikle dinler, dinlediğini söyler, söylediğini okur sonra da okuduğu şeyi veya bunun hakkında yazar.
- Kişinin, yabancı dili konuşma yöntemi, çocuğun ana dili öğrenme yöntemine benzer. Yani öğrenci, önce dinler sonra dinlediği şeyi taklit etmeye başlar. Daha sonra ise okuma ve yazmayı öğrenmek için okula gider.
- Yabancı dil öğrenmenin en iyi yolu, kalıplar üzerinde pratik yaparak dilsel alışkanlıklar edinmektir.
- Öğrencinin yabancı dil hakkında bilgiye değil, bu dili öğrenmeye ihtiyacı vardır. Yani, onun dilin telaffuzu üzerine alıştırmaya ihtiyacı vardır. Dilin kurallarını ve dilsel incelemeleri (tahlilleri) bilmesi işine yaramaz.
- Her dil kendi dilsel sistemi (düzeni) içerisinde tektir, dolayısıyla karşılaştırma yapmanın bir faydası yoktur.
- Çeviri, yabancı dil öğreniminde zararlıdır. Bunu kullanmanın bir anlamı yoktur.
- En iyi yabancı dil öğreticisi, bu dili ana dili olarak konuşan eğitimli kişidir.⁷⁹

1.4.4. Bilişsel Öğrenme Yaklaşımı

Bilişsel psikolog John Bissell Cârroll ve uygulamalı dil bilimci Kenneth Chastain, Ausubel Chomsky'nin görüşlerinden etkilenerek geliştirdikleri bir yöntemdir. Dilin alışkanlık ürünü olmasından çok yaratıcı bir süreç olduğu savunulur.⁸⁰ Bu yöntemde, öğrenme ile ilgili bütün çalışmalarda önce anlamlı öğrenme sonra alıştırmalar yapılır. Anlamlı öğrenmeden kastedilen ise bireyin neyi öğrendiğini anlaması ardından da yeni öğrendiği bilgiyi bilişsel ağı ile

⁷⁹ el-Hûlî, *Arapça Öğretim Metotları*, 7.

⁸⁰ Memiş-Erdem, “Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler”, 305.

birleştirmesidir.⁸¹ Bu yaklaşımında, dil kazanımı sağlanırken bireyin akli ve kişiliği ön planda bulundurulmuştur. Ve dil öğretimi insanın bir alışkanlık kazanması değil, bilinçli bir kazanımı elde etmesidir. Doğuştan getirilen ve ana dil öğrenimi sırasında oluşturulan dil kazanım sisteminin sayesinde insan bir makineden farklılaşmaktadır.⁸²

Bilişsel öğrenme yönteminin özellikleri:

- Dil öğretiminde tümdengelim yöntemi kullanılır.
- Ana dil ve çeviri az da olsa kullanılır.
- Görsel-işitsel araçların yanında diğer tekniklerden de yararlanır.
- Öğretim hem bireysel hem de grup çalışmaları şeklinde yapılır.⁸³

Bilişsel öğretim sistemi, belirli oranda dilbilgisi ve kısıtlı sözcük kullanılarak sınırsız sayıda tümcelerin bir araya gelmesiyle konuşma becerisi kazanım düşüncesi temel alınır. Bu yaklaşım, yabancı dil öğretim yönteminin teorik bir öneri olarak kalmasına sebep olmuş; bilişsel kurallar ve değerler dizisine yaptığı vurgu kadar da davranışçı öğretimin ezberci alıştırmalarına vurgu yaptığından başarısı sınırlı kalmıştır.⁸⁴

1.4.5. İletişimci Yaklaşım

Günümüz yabancı dil öğretim yöntemlerinde kabul gören ve dilin görevi olan iletişimi öncelik hedef kabul eden görev tabanlı bir öğretim yöntemidir.⁸⁵

İletişim için dilin kullanım şeklini seçerek uygulamaları ona göre düzenler. Yani kullanılacak öğretim biçimi için uygun araç gereçleri, öğretici ve öğrenci rollerini ve davranışlarını ve sınıf içi etkinliklerini ona göre belirler. Bu yöntem, öğrenme stratejisi olarak idrak psikolojisini benimser.⁸⁶ Önceki yöntemlerden farklı olarak kuramsal dil bilimcilerinin görüşleri yerine, toplum bilimciler ve filozofların görüşleri benimsenerek oluşturulmuştur. Dil öğrenimi için kabul gören dört becerinin hepsine ağırlık verilmiş, derslerde öğrencilere bu becerilerin kazandırılması için alıştırmalar yaptırılmıştır. İletişimci yaklaşım ile yaşayan dil öğretileceği için

⁸¹ Akbaş, “*Silsiletü Ta’lîmi’l-Lüğati’l-‘Arabiyye*”, 25.

⁸² Gömleksiz, “Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler ve Yöntem Sorunu”, 258.

⁸³ Gömleksiz, “Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler ve Yöntem Sorunu”, 258.

⁸⁴ Doğan, *Sistematik Yabancı Dil Öğretim Yaklaşımı ve Yöntemleri*, 181.

⁸⁵ Doğan, *Sistematik Yabancı Dil Öğretim Yaklaşımı ve Yöntemleri*, 137.

⁸⁶ Akbaş “*Silsiletü Ta’lîmi’l-Lüğati’l-‘Arabiyye*”, 25.

başlangıç düzeyinde geleneksel olarak kullanılan kalem, defter ve kitap gibi araç gereçlere başvurulmamıştır. Yani, öğrencinin ana dilini öğrenirken geçirdiği aşamaları ikinci bir dili öğrenirken de kullanmasını hedeflemiştir. Bu yüzden okuma ve yazma becerileri gerekli dil bilinci oluştuktan sonra geliştirilmesine geçilmiştir. Dilin kuralları öğretilmektense, öğrenciye ihtiyaçlarına cevap verebilecek dil becerilerini, yani iletişim yeteneğini kazandırmayı esas almıştır.⁸⁷

Yöntemin özellikleri:

- Öğrenciye yönelik etkinliklerde sözlü ve yazılı iletişime daha çok önem verilir.
- Öğretim gerçekleştirilirken öğrenci merkez alınır.
- Öğretim etkinlikleri çoğunlukla diyaloglara, grup çalışmalarına, taklit ve eğitsel oyunlara dayalıdır.
- Öğretimde, hayatilik taşıyan materyaller kullanılır.⁸⁸

1.4.6. Seçmeli Yöntem

Yabancı dil öğretiminin önem kazanması ve yöntemlerin artmasına rağmen uygulanan her bir yöntemin istenilen hedefleri gerçekleştirmekte yetersiz kalması karşısında, bazı uygulamalı dil bilimcileri dil öğretimi gerçekleştirilirken yalnızca bir yöntemin yeterli olmayacağını dile getirmişlerdir. Bunun üzerine her yöntemin en verimli uygulamalarının bir araya getirilerek mükemmel bir yöntemin oluşturulmasıyla problemin çözülebileceği görüşü ortaya çıktı. Bu düşüncenin yabancı dil öğretimine önemli katkılar yapan Henry Sweet (1845-1912) ve Harold E. Palmer (1877-1949) gibi dil bilimciler tarafından uygulamaya konmasıyla seçmeli yaklaşım ortaya çıkmıştır. Sistemik olarak seçmeci yaklaşım, çeşitli yabancı dil öğretim yöntemlerinin mümkün olan bir dizi seçenekleri arasından ayıklanarak toplanan bir “derleme öğretim” yaklaşımıdır.⁸⁹ Örneğin kelime öğretimi için direkt metoda, dil bilgisi kurallarını öğretmek için bilişsel öğrenme metoduna ve konuşma becerisini kazandırmak için işitsel-dilsel öğretim metodu ile iletişimci metoda önem verir. Hangi yöntemin kullanılacağını ise öğretici belirler. Farklı durum ve hedefler ışığında, bir araya toplanmış birden fazla yöntemin özellikleri ve bileşenleri

⁸⁷ Gömleksiz, “Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler ve Yöntem Sorunu”, 258.

⁸⁸ Akbaş, “*Silsiletü Ta’lîmi’l-Lügati’l-‘Arabiyye*”, 25.

⁸⁹ Doğan, *Sistemik Yabancı Dil Öğretim Yaklaşımı ve Yöntemleri*, 202.

değişiklik gösterebilir. Öğreticinin yaratıcı ve enerjik olması, farklı etkinliklere istekli ve meraklı olması, dil öğretimi için öğrencilerde motivasyonu artırıcı unsur olarak yansır.⁹⁰

1.4.7. Telkin Yöntemi

1960 yılından sonra ruh bilimci verilerinden faydalanılarak Bulgar psikoterapist ve eğitimci Georgi Lozanov (ö. 2012) tarafından ortaya atılan ve geliştirilen modern dil öğretim yöntemidir. Telkin yöntemi, öğrenme sistemi ile insanların akıl ve bedenlerinin görünmeyen noktalarına ulaşmaya çalışarak ve beynin sağ ve sol kısımlarını uyum içinde çalıştırarak, insanların yapmaya çalıştıkları şeyi daha iyi yapmalarını sağlamaktadır.⁹¹ Lozanov'a göre, bu yöntemi kullanan bir öğretici, öğrencilerin normal seviyeden en az üç veya dört kat daha hızlı öğrenmelerine yardımcı olmuş olur. Bu yöntem açısından yabancı dil öğretimi için, sınıfın rahat iletişim kurulacak şekilde düzenlenerek ve öğrenmenin de olumlu öğrenme psikolojisiyle hareket ederek bir bütünlük sağlaması gerekir. Ancak o zaman iyi sonuçlar alınabileceğini savunur. Bu yöntemin en önemli özellikleri sınıf düzeni, müzik kullanımı ve öğreticinin otoriter tutumudur.⁹²

Telkin yönteminde önem arz eden, öğrencilerin ne kadar kelime bildikleri, derste aktif olarak ne kadar konuşabildikleri ve kendilerini hangi seviyede ifade edebildikleri iken; rahat sınıf düzeyine uymayan bir ortamda, klasik bir ölçme şekli olan ve öğrencileri ezber yapmak zorunda bırakan yazılı sınava tabi tutmayı ikinci planda tutar.⁹³

Bu yöntemde öğreticinin rolü, sınıfı yönetip öğrencilere davranışlarıyla güven vermesi, öğrencilerin saygısını kazanarak dediklerini dinletebilmesi, sahip olduğu konuyla kullandığı yöntemin uygulanmasını sağlamasıdır. Öğrenciler öğreticilerine saygı duyup güvendikten sonra çekingenlikten kurtulmuş şekilde soru sorarak ve düşüncelerini açıklayarak derse daha etkin katılım sağlayabilirler. Yabancı dil öğretiminde öğrencilerin öğrendiği dili sınıfta öğretici ile konuşmaları ve kendilerini ifade etmeleri oldukça önemlidir. Yapılan diyalog çalışmalarında öğretici,

⁹⁰ Akbaş "Silsiletü Ta'limi'l-Lüğati'l-'Arabiyye", 30.

⁹¹ Mehmet Bölükbaşı, *Arapça Öğretiminde Telkin Yöntemi ve Uygulaması*, (Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 5-6.

⁹² Memiş-Erdem, "Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler", 309.

⁹³ Mehmet Bölükbaşı, *Arapça Öğretiminde Telkin Yöntemi ve Uygulaması*, (İstanbul: Hiper Yayınları, 2019), 25.

öğrencilerin yabancı dili konuşurken gramer hatalarının hepsini düzeltmekle vakit kaybetmemeli ve bu hataların düzeltilmesi ders sonuna bırakmalıdır. Yabancı dil öğretiminde öğretici, öğrencilerin bu dili günlük hayatta konuşabilmelerini sağlamayı ve zihinlerinde yarattıkları önyargıları ve olumsuz düşünceleri yok etmeyi amaç edinmelidir.⁹⁴

1.5. Türkiye’de Arapça Öğretimi

Türkler 20. yüzyılda Karahanlılar döneminde Müslüman olduklarında Arapça ile tanışmış, bu zamanda Türk eğitim âdetleri ile İslâmî eğitim âdetleri etkileşime girmiştir. Semerkant, Balasagun, Yarkent ve Kaşgar gibi kentlerde medreseler açmışlardır.⁹⁵ Karahanlılardan sonra Selçuklularda ve daha sonra da Osmanlılarda medrese anlayışı devam etmiştir.⁹⁶ Osmanlı medreselerinde Fârâbî (ö. 339/950), İbn Sînâ (ö. 428/1037) ve Bîrûnî (ö. 453/1061) gibi Türk bilginleri yetişmiş, aynı zamanda ders vermişlerdir.⁹⁷ Dinî ilimlerin yanında matematik, mantık, astronomi, tarih, felsefe, coğrafya, nahiv, belâgat ve lügat gibi ilimler de okutulmuştur.⁹⁸ Fârâbî ve İbn Sînâ sayesinde İslâm mantığı geleneği oluşmuş, bu geleneğin terimleri Arapçalaştırılmış ve konuların tertibi ve izahı sayesinde İslâmî ilimler yöntem bilimi tatbik edilmiştir.⁹⁹ George Sarton’un (ö. 1884/1956) deyiimiyle “Orta çağlarda Müslümanlar doğunun dâhileridir, çünkü onlar insanlığa en önemli eserleri sunmuşlardır ve bunu yaparken dilleri Arapçayı kullanmışlardır. Öyle ki 8. yüzyılın ortalarından 11. yüzyılın sonlarına kadar ilimde söz sahibi olmak isteyen, yaşadığı yüzyılın kültürü hakkında geniş bilgi sahibi olmak isteyen ve bilimi takip etmek isteyen kişiler mecburen Arapça öğrenmek zorundaydı.” Türklerin İslâmîyet’le tanışmasından bu yana Arapça ile alakaları hep olmuş, tekniği ve metodu değişse bile bu ilgi ve alaka hiçbir zaman eksilmemiştir.¹⁰⁰ Türk milleti Arapçayla tarihi, kültürel ve sosyal bağlarını hiç koparmamış, bu dile yeterince önem vermiştir. Öncelikle Kur’ân- Kerim’i okuyabilmek ve anlayabilmek, peygamberimizin sünnetini, temel

⁹⁴ Bölükbaşı, *Arapça Öğretiminde Telkin Yöntemi ve Uygulaması*, 22.

⁹⁵ Cavit Binbaşıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi*, (Ankara: Anı Yayıncılık, 2009),3.

⁹⁶ Güner, *Türkiye’de Arapça Öğretimindeki Usul ve Tekniklerin Analizi*, 18.

⁹⁷ Hidayet Yavuz Nuhoglu, “Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim”, (İstanbul: *Milletlerarası Kongresi Tebliğleri*,2001), 73.

⁹⁸ Kazıcı, Ayhan, “Tâlim ve Terbiye”, 519.

⁹⁹ Nuhoglu, “Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim”, 73.

¹⁰⁰ Güner, *Türkiye’de Arapça Öğretimindeki Usul ve Tekniklerin Analizi*, 19.

İslâm bilimlerini anlayabilmek için Arapça bilmenin şart olduğuna inanmıştır. Günümüzde Arapçaya olan ilgi ve öğrenme isteği hâlen devam etmektedir.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, Tevhid-i Tedrisat kanunuyla medreseler kapatılmış ve tüm okullar tek bir çatı altında toplanmıştır. Bu süreçte Türkçeye önem verilmiş ve Arapça öğretimi 1950’li yıllarda İmam Hatip okullarının açılıp yayıldığı döneme kadar durgunluk dönemi yaşamıştır. 1950’lerden sonra İmam Hatip okullarında, Edebiyat ve İlahiyat Fakültelerinde öğretilmeye başlayan Arapçanın yanında farklı üniversitelerde Arap Dili Edebiyatı bölümleri veya programları açılmaya başlamıştır. 1970’li yıllardan sonra üniversitelerde Arapça ile ilgili bölümler kurulmaya ve Arapça bir iletişim dili olarak görülmeye başlanmıştır. Çünkü bu yıllarda Arap ülkeleriyle Türkiye arasında gelişme gösteren siyasî, iktisâdi ve ticârî olaylar Arapçanın iletişim dili olarak algılanmasında etkili olmuştur.¹⁰¹ 1949 yılında Ankara İlahiyat Fakültesinin ve 1951 yılında farklı illerde yedi âdet İmam-Hatip okulunun açılmasıyla Arap dili, tekrar resmi olarak öğretilmeye başlanmıştır. Günümüzde Arap Dili, İlahiyat ve Edebiyat Fakültelerinin Doğu Dilleri bölümlerinin yanında, İmam Hatip Liselerinde ve Kur’ân Kurslarında formel ve informal olarak öğretilmektedir. Ayrıca ülkemizin çeşitli yerlerinde bazı âlim ve bu dile gönül vermiş bazı kişiler tarafından özel çabalarla ve bazen de eski medrese usulleriyle öğretilmeye çalışılmaktadır.¹⁰²

Türkiye’de Arapça öğretimi orta öğretim olarak İmam-Hatip Liselerinde yapılırken, yükseköğretimde ise İlahiyat Fakülteleri, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Arap Dili Eğitimi Anabilim dalında yapılmaktadır. Yaygın eğitim olarak Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmetiçi Eğitim Merkezlerinde, Halk Eğitim Merkezlerinde, özel dersanelerde, vakıf ve derneklerde yapılmaktadır. Ayrıca orta öğretimde ve liselerde İngilizce, Almanca ve Fransızca’nın yanında Arapça’nın da yabancı dil olarak okutulması için çalışmalar yapılmaktadır. Arapça öğretiminin yapıldığı yükseköğretim kurumlarından biri olan İlahiyat Fakülteleri, öğrenciler için

¹⁰¹ Aymen Mortaç, *Türkiye’de Arapça Öğretimi Açısından Silsiletü’l-Lisan Ders Kitabının Değerlendirilmesi* (İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 11.

¹⁰² Güner, *Türkiye’de Arapça Öğretimindeki Usul ve Tekniklerin Analizi*, 15-20.

oldukça önemlidir. Çünkü hadis, fıkıh, tefsir vb. temel İslâm bilimleri ile ilgili kaynakları doğru bir şekilde anlamak için Arapça'yı iyi öğrenmek gerekmektedir. Çünkü İslâm Dininin ana kaynaklarını doğru anlamak, dini doğru anlamayla doğrudan ilişkilidir.¹⁰³

Türk-Arap ilişkileri bin yılı aşkın uzun bir zaman içinde başka hiçbir millette görülmeven din, dil, tarih, coğrafya ve ekonomi gibi çok geniş bir alanda birlik oluşturdu. Bu geniş kapsamlı, zengin ve renkli uzun tarihi birliğin ürünü olarak Türkiye, dünyanın en zengin yazma kitaplarına sahip oldu. Bu zengin kültürel mirasa ulaşma aracı ise, kuşkusuz Arapçadır.¹⁰⁴

1.6. Türkiye’de Arapça Öğretiminde Kullanılan Bazı Öğretim Setleri

Türkiye’de Arapça öğretimi için kullanılan bazı Arapça öğretim setleri hakkında genel bilgiler aşağıda verilecektir.

a. *Silsiletu'l-Lisân*: Merkezi Birleşik Arap Emirlikleri'nde bulunan, el-Lisanu'l-Umm adlı kurum tarafından hazırlanan *Silsiletu'l-Lisân* eğitim seti; toplam 8 ders kitabı, başlangıç seviyesi (1-2) kitapları için alıştırma kitabı ve setin tamamı için hazırlanmış olan bir âdet öğretmen kitabı ile dinleme materyallerinden oluşmaktadır. Ana ders kitapları; arapçaya giriş 1-2, başlangıç seviyesi 1-2, orta seviye 1-2 ve ileri seviye 1-2 olmak üzere 4 ayrı seviye için hazırlanmıştır. Ayrıca internet üzerinden ulaşılabilen ve bireysel olarak yabancı dil öğrenim imkânı sağlayan interaktif versiyonu bulunan *Silsiletu'l-Lisân* kitapları, örgün öğretim ortamında akıllı tahta vasıtasıyla kullanılmaya da uygundur. Set, 1040 saatlik öğretim programında uygulanabilecek şekilde tasarlanmıştır.¹⁰⁵

b. *Te'allem el-'Arabiyye*: Arapça öğretim seti Suudî Te'allem el-'Arabiyye Arabistan'da hazırlanmıştır. İlk üç dönem İstanbul Akdem yayınları tarafından, diğerleri ise “el-Menahic el-'alemiyyeh International Curricula” yayınevi tarafından basılmıştır. Anaokulu seviyesinden başlayan ve lise eğitiminin sonuna kadar, her eğitim-öğretim yılı için her döneme ait öğrenci, çalışma ve öğretici kitaplarından

¹⁰³ Ayşegül Semerci, *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler*, (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 2.

¹⁰⁴ Doğan, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, 41.

¹⁰⁵ Kerim Açık, Murat Özcan, Ali Benli, Arap Dili Eğitiminde Kullanılan Silsiletu'l-Lisân Setinin Öğrenci-Öğretmen Görüşlerine Göre Yöntemsel Açından Değerlendirilmesi Ve Eksik Yönlerine Çözüm Önerileri, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (Ocak 2016), 194.

oluşmaktadır. Öğretici kitapları dördüncü öğretim yılından sonra kitap olarak değil, CD olarak tasarlanmıştır. Tüm seri toplam 60 kitaptır. Bu kitapların iki tanesi anaokulu, iki tanesi hazırlık kitapları, kalan 48 kitabın 24 tanesi öğrenci, 24 tanesi çalışma kitaplarıdır. Bunlara ilk dört yılın her dönemi için var olan 8 âdet öğretici kitabı eklenir. Kitapların kapağında hangi yıla ve hangi döneme ait oldukları belirtilmiştir. Tüm seri her yıla ait kitap farklı renklerde olacak şekilde tasarlanmıştır.¹⁰⁶

c. *el-Muhtâr*: Yabancılara Arapça öğretmek amacıyla Mısır'ın başkenti Kahire'de kurulan "Merkezu'n-Nîl" tarafından hazırlanan *el-Muhtâr* adlı serinin yazarları birden fazladır. 4.5.6. ve 7. kitaplar; Sâbir Abdulfettâh, Afâf Cum'a, Mahmûd Semih ve Muhammed es-Seyyid tarafından; 8.9.10. ve 11. kitaplar da Sâbir Abdulfettâh, Afâf Cum'a tarafından yazılmıştır. 8 ciltten oluşan bu set henüz Merkezu'n-Nîl'in kendi bünyesinde çoğaltılıp okutulmaktadır.

d. *el-Kitâb fî te'allümi'l-Arabiyye*: *el-Kitâb fî te'allümi'l-Arabiyye*, Georgetown Üniversitesi tarafından Washington'da basılmıştır. Serinin yazarları olan Kristen Brustad, Mahmud Batal ve Abbas el-Tunûsî, kendi tecrübe ve deneyimlerini merkeze alarak kitabın yazımını gerçekleştirmişler ve geliştirilmesi için üzerinde çalışmayı hâlâ sürdürmektedirler. Kitabın giriş kısmında kendilerinin de belirttiği üzere, "el-Kitab" bir grup çalışmasıdır. Kitabın basımına öncelikle üniversite başta olmak üzere birçok hayır kurumu ve kuruluşlarının özel fonlama ve destek ayırdığını yazarlarımızın açıklamalarından anlıyoruz. Hem *el-Kitab*'ın hemde *el-Kitab*'a başlangıç olarak tavsiye edilen ve aynı yazarlara ait olan "Alif Baa" adlı seriye ait güncel ses ve DVD'lerin tasarısı ve hazırlanması Mısır-Kahire'deki bir multimedya şirketi tarafından yapılmıştır.¹⁰⁷

e. *el-'Arabiyyetu'l-Mu'asira*: Üç ciltten oluşan bu ders kitabı serisi Tunus'ta bulunan "Ma'hedu Burgiba li'l-Lugati'l-Hayye" (Burgiba Yaşayan Diller Enstitüsü) tarafından yabancılara Arapça öğretme amaçlı olarak hazırlanmıştır. Türkiye'de bulunmadığı için kitaplar fotokopilerinden çoğaltılarak, Gazi Üniversitesi Fen-

¹⁰⁶ Arkan, "Te'allümi'l-Arabiyye İsimli Eserin Arapça Öğretim ve Eğitim Teknikleri Açısından İncelenmesi", 75.

¹⁰⁷ H. Kübra Özdemir, "el-Kitâb fî te'allümi'l-Arabiyye Adlı Serinin Arapça Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi" (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 41-42.

Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde 2001-2002, 2002-2003 ve 2003-2004 öğretim yıllarında okutulmuştur.

f. *Silsiletü Ta'limi'l-Lüğati'l-'Arabiyye*: Seri, Sarf, Nahiv, Tevhid, Durus'un min'el-Kur'ân, Edep, Kıra'a, Kitabe, Ta'bir, Hadis ve Fıkıh olmak üzere toplam 33 kitaptan oluşmaktadır. Bunların haricinde dört kitaptan oluşan Hat kitabı ve beş kitaptan oluşan Delil'ül Muallim adıyla öğretici klavuz kitapları bulunmaktadır. Bu seri el-İmam Muhammed İbn Suud İslâm Üniversitesi Dil Enstitüsü tarafından hazırlanmıştır. Türkiye'de Emin Yayınları tarafından basılarak dağıtımı yapılmaktadır.¹⁰⁸

g. *Lisân-ı Arabî*: Dar'u-l Muallimin muallimlerinden Ahmed CEVÂD tarafından yazılmış olup hicri 1328 yılında Rüşdiye mektepleri için tertip edilmiştir. Bu kitap Arapça sarf ve nahiv ilimlerini içermektedir.¹⁰⁹

h. *Durûsu'l-Luğati'l-'Arabiyye*: Medine İslâm Üniversitesinde otuz yılı aşkın ders kitabı olarak okutulmaktadır. Ülkemizde Fuat Abdurrahim editörlüğünde, Ravza yayınları tarafından 4 kitap şeklinde yayınlanmıştır. Her ders için karekod oluşturularak günümüz eğitim öğrenme şekillerinden yararlanarak hazırlanmıştır.¹¹⁰

1.7. Arapça Öğretiminde Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Durumlar

Genel açıdan yabancı dil öğretiminde kullanılacak yöntem ve teknikler; öğretimin hedeflerine, konuya ve içeriğin özelliklerine, öğrencinin, öğreticinin ve sınıf ortamının özelliklerine ve değerlendirme şartlarına uygun olmalıdır. Öğrenme ve öğretme sürecinin verimliliği, uygun yöntem ve tekniklerin uygulanabilir olmasına bağlıdır. Üzerinde karar kılınan yöntem, öğrencilerin derse katılımını ve öğrenmesini gerçekleştirebildiği kadar faydalı olacaktır. Bu uygunluk Arap dilinin öğretiminde de son derece elzemdir. Arapça öğretiminde hangi yöntemin kullanılacağını belirleyen bazı faktörler vardır.¹¹¹ Bu faktörler şunlardır:

Amaçlar: Arapça öğretimine başlanmadan önce öğrencinin bu dili neden öğrenmek istediğine bakılarak yöntem seçilmelidir. Genel olarak okulda öğrenim

¹⁰⁸ Akbaş, "Türkiye'deki Arapça Öğretimi Açısından Silsiletü Ta'limi'l-Lüğati'l-'Arabiyye Adlı Ders Kitabı Serisinin Değerlendirilmesi", 69.

¹⁰⁹ Fatma Nur Okan, *Ahmed Cevad'ın Lisân-ı Arabî (Sarf Ve Nahiv) Adlı Eserinin Arapça Öğretimindeki Yeri*, (Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 186.

¹¹⁰ Fuat Abdurrahim, *Durûsu'l-Luğati'l-'Arabiyye*, (İstanbul: Ravza Yayınları, 2020).

¹¹¹ Semerci, *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler*, 105.

aracı olarak kullanma ve kültürel bilgilere ulaşma isteği, Arap ülkeleriyle ticâri, turizm ve değişik teknik ve mesleki bilgilere ulaşma maksadıyla Arapça dili öğrenilmek amaçlanır.¹¹²

Konunun özellikleri: Yöntem seçiminde dikkat edilmesi gereken unsurlardan biri de öğretime konu edilecek içeriktir.¹¹³ Öğrencinin öğrenmek istediği alan dili ile ulaşmak istediği dil seviyesine uygun olmalıdır. Yani öğretimi tasarlanan Arapça ile iletişimde kullanılan Arapça arasında fark olmamalıdır. Öğrencinin yaş, kültür ve fiziki kabiliyetlerine uygun, ihtiyaç ve beklentilerine cevap verecek bir nitelikte olmalıdır.¹¹⁴

Öğrencinin özellikleri: Kullanılacak yöntemler öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özelliklerine göre seçilmelidir.¹¹⁵ Öncelikle öğrenci eğilimleri dikkate alınarak ilgileri doğrultusunda kullanılacak yöntemler çeşitlendirilebilir. Araştırmalar öğrencinin zekâsı ile yabancı dili öğrenmesi arasında kesin bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Yani öğrencinin zekâ seviyesine göre öğretim yöntemi belirlenmelidir. Öğrencinin yaşı ve beklentileri de seçilecek yöntemi belirler. Örneğin çocuklar taklit ve tekrarı tercih ederken gençler ve yetişkinler ilsel olgulara ve gramatik kalıplara mantıksal bazı açıklamalar ilave edilsin isterler.¹¹⁶

Öğretim imkânları ve kaynakları: Arapça öğretiminde materyaller, öğrenci ve okul kapasitesi ve öğretimin yapılacağı sınıfın fiziki durumu yöntemin seçimine etki etmektedir.¹¹⁷ Öğrencilerin sayı bakımından az olduğu sınıflarda başarılı olan öğretim yöntemleri vardır. Bu yöntemler sınıf mevcudunun fazla olduğu sınıflarda aynı başarıyı maalesef getirememektedir. Aynı zamanda kılavuz-kaynak kitap, Arapça öğretiminin omurgasını teşkil eden ve öğretimin bu kaynak esas alınarak uygulanacağından dolayı Türkçe-Arapça karşılaştırmalı öğretim sistemine uygun olmalıdır.¹¹⁸

Öğreticinin özellikleri: Öğretimde belirlenen hedeflere ulaşmak için dikkat edilecek bir diğer husus da kullanılacak yöntemlerin, yöntemi uygulayacak öğretici

¹¹² Doğan, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, 53.

¹¹³ Semerci, *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler*, 105.

¹¹⁴ Doğan, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, 55.

¹¹⁵ Semerci, *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler*, 105.

¹¹⁶ el-Hûlî, *Arapça Öğretim Metotları*, 10.

¹¹⁷ Semerci, *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler*, 105.

¹¹⁸ el-Hûlî, *Arapça Öğretim Metotları*, 12.

tarafından yeterince tanınmasıdır.¹¹⁹ Hizmet öncesi veya hizmet esnasında yabancı dil öğretim metotları hakkında eğitim almamışsa çağdaş ve uygun yöntemleri uygulamada zorluk çekecektir. Ayrıca öğreticinin şevki, alışkanlıkları ve kişiliği de farklı öğretim yöntemleri uygulamasına sebep olmaktadır.¹²⁰

Yabancı dil öğretiminde çeşitli teknik araç-gereçlerin kullanılması oldukça mühim bir gelişmedir. Artık dil öğrenimi mantık öğrenimiyle yapılmıyor yeni yaklaşımlar denenmeye başlanmıştır.¹²¹ Bu yaklaşımlarda dil iletişim vasıtası olarak görülmüş, birebir kelime ve cümle tercümelerine ihtiyacı azaltmıştır. Yeni döneme ayak uyduran teknoloji sayesinde dil öğretiminde çok çeşitli görsel-ışitsel materyaller kullanılmıştır. Bu araçlar sayesinde, hoca amaç dili kolayca öğrencilerine ulaştırmış, sınıf ortamında öğrenmenin kalıcılığı sağlanmıştır. Böylelikle dil dersleri daha etkili ve teşvik edici bir şekle dönüşmüştür. Nitekim öğrenme faaliyetlerine etkisi bakımından çeşitli materyal kullanmanın önemi büyüktür. Teksas Üniversitesinin yapmış olduğu bazı araştırmalar neticesinde, zaman unsuru sabit tutulduğunda, bilgilerin kalıcılık oranları duyu organlarına göre değişmektedir. Beyin, okuma faaliyeti sonucunda %10'unu, işitme faaliyeti sonucunda %20'sini, görme faaliyeti sonucunda %30'unu, hem görme hem duyma faaliyetleri sonucunda %50'sini, görme, işitme ve konuşma faaliyetleri sonucunda %80'ini, görme, işitme, konuşma ve eylemde bulunma faaliyetleri sonucunda %90'ını hatırlamaktadır. Bu veriler göz önüne alındığında öğrenci isteklendirmesi ve hedefe ulaştırıcı bir öğrenme için birden fazla duyu organına seslenen bir ortam oluşturulmalıdır.¹²² Kasetlerin, resimlerin, filmlerin, dil laboratuvarlarının ve levhaların kullanıldığı yabancı dil öğretim programı ile bunlardan birinin kullanılmadığı diğer bir program arasında tabii ki büyük bir fark bulunacaktır.¹²³ Yabancı dil öğretiminde yararlanılan araçlar dörde ayrılır:

- Görsel Materyaller: kitaplar, yazı tahtaları, gerçek eşyalar, projektörler ve resimler.
- İşitsel Materyaller: CD, teypler, radyo.

¹¹⁹ Semerci, *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler*, 105.

¹²⁰ el-Hûlî, *Arapça Öğretim Metotları*, 9.

¹²¹ Bu konuda bk. Candemir Doğan, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, (İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınları, 2011), 57.

¹²² Ahmet Bostancı, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları ve Diğer Araç-Gereçlerin Tespit ve Analizi", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (Kasım 2015), 26.

¹²³ el-Hûlî, *Arapça Öğretim Metotları*, 11.

- Görsel-İşitsel Materyaller: video, televizyon, VCD, film makinesi.
- Teknoloji Tabanlı Araçlar: bilgisayar, internet, etkileşimli video, DVD, tele toplantılar uydular, videoteks.¹²⁴

Bu araç-gereçlerin kullanımıyla öğrenmeye, öğretici ve öğrenciye şu yararlar sağlanabilir; Öğretimi sürükleyici ve ilgi çekici hale getirerek zenginleştirir ve zaman kazandırır. Öğrenciyi etkin kılarak öğretimi verimli bir kılar. Öğrenmeyi somut ve kalıcı hale getirerek, yaparak ve yaşayarak öğrenme seçeneği sunar. Öğrencilerin problemle başa çıkabilme becerilerini geliştirir. Onların bireysel ve grup çalışmalarına yardımcı olur. Öğrencilerin dinleme, konuşma, dikkat, anlatım, kavrama ve yorumlama yeteneklerini geliştirir. Öğrenme esnasındaki karmaşık yapıları basit ve anlaşılır hale getirir. Okulda öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesine ve kalıcı olmasına yardımcı olur. Öğrenciye üniteleri ve konuları bir bütün halinde sunar. Çoklu öğrenme ortamı sağlarlar. Tekrarlanarak kullanılabilirler.¹²⁵

Dilin iletişim amacıyla kullanılabilmesi için dinleme, konuşma, okuma ve yazma temel becerinin birlikte öğretilmesi gerekmektedir. Bu becerilerin öğretimindeki önem sırası, hangi becerinin geliştirilmesine bağlı olarak öğrenme hedefine göre değişmektedir.

Dinleme-anlama becerilerinin öğretimi; Dinleme becerisi insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Çünkü insan, hayatın ilk dönemlerinden itibaren başkalarıyla iletişim için veya konuşabilmek için dinleme becerisine ihtiyaç duyar. Öğreneceği ilk bilgi ve gerçekleri ve onu kuşatan dış dünya ile bağlantısını kuracağı önemli bir beceridir.¹²⁶ Arapça öğretiminde dinleme; bir yabancı dinleyicinin duygu, hissiyat, eğilim ve geçmişteki dilsel deneyimlerini taşıyan ve öğrenmeye dayalı çok yönlü aktif ve yapıcı temel dil becerisidir. Bundan dolayı dinleme becerisi kazanmış bir öğrenci Arapçayı öğrenmede başarı elde edecektir. Arapça dinleme becerisi öğretimi üç aşamada yapılmalı ve üçüncü aşamadan sonra da aktif dinlemeye dönüşmeli;

¹²⁴ Bostancı, İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları, 27.

¹²⁵ Ertan Kuşçu, “Yabancı Dil Öğretimi/Öğreniminde Görsel ve İşitsel Araçları Kullanmanın Önemi”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 43 (Nisan 2017), 218.

¹²⁶ Doğan, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, 95.

Dinlemeye hazırlık aşaması: Dinleme becerisinin Arapça öğretiminde aktif olabilmesi için öğrencinin bilinçli olarak söylenenleri anlamaya hazırlanması gerekir. Aksi halde öğrenci iletilen anlamları kavramadan sadece kelimelerin seslerini dinler.

Ana ve yardımcı fikirleri belirleme aşaması: Arapça öğretiminin ilk dönemlerinde dinleme, genel anlamı kavrama sonraları da yardımcı unsurları kavrama üzerinde yoğunlaşarak dinleme ve anlama öğretilmelidir.

Dinleme ilkelerini uygulama aşaması: Arapça öğretimine öncelikle dinleme ve anlama eğitimiyle başlanmalıdır. Etkin bir dinleme becerisi için hazırlanan programın öngördüğü tüm imkânlar kullanılmalıdır. Özellikle radyo, kasetçalar, televizyon, müzik ve dinleme gibi alışkanlık ve zevki öğrenciye kazandırılmalıdır. Dinleme eğitimindeki başarı, kullanılan öğretim yöntemlerinin başarısı ile öğrencinin iyi bir dinleyici olmasına bağlıdır.¹²⁷

İkinci olarak Konuşma ve Telaffuz (ses bilgisi) Öğretimi; konuşma öğretimine ilk dersten itibaren başlanmalıdır. Öğrencinin derse ilgisini artıran en önemli isteklendirme aracı olarak öğrenilmek istenen yabancı dili konuşma söylenebilir.¹²⁸ İyi bir Arapça konuşma becerisini kazanmak, önemli derecede anlama, okuma ve yazma gibi dil becerilerinin öğrenimi kolaylaştırır. Arapça öğrenimi kavramı, konuşma becerisiyle aynı anlamı taşır. Şöyle ki çok kullanılan kelimelerin, kelime yapılarının ve çeşitlerinin uygulamalarla birlikte öğretilmesi, Arapça konuşabilmek için zorunludur. Konuşma eylemi, kelimeleri sadece seslendirmek demek sayılmayıp söylenen veya dinlenen seslerin akıl ve fikir süzgecinden geçirildikten sonra yapılan üretilmiş bir dil etkinliğidir.¹²⁹

Üçüncü olarak Okuma Öğretimi; Okuma yetisi, bilişsel davranış ve yazılan sembollerden anlam çıkarma etkinliği olarak tarif edilebilir.¹³⁰ Okuma etkinliği, zihni harekete geçiren, okuduğu metin içeriğine yeni anlamlar yükleyen, bu anlamları değerlendirebilmeyi sağlayan, hükümler çıkarıp çözümler üreten ve yorum, sentez ve analizler yapan aklın önemli kabiliyetlerinden oluşan bir etkinliktir.¹³¹ Okuma becerisi, diğer dört becerinin önemli bir parçasını oluşturur. Anlama ulaştırabilen bir

¹²⁷ Doğan, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, 99-101.

¹²⁸ *İmam Hatip ve Anadolu İmam Hatip Lisesi Mesleki Arapça Dersi*, 5.

¹²⁹ Doğan, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, 157.

¹³⁰ Halil İbrahim Kaçar, "Arapça Öğretiminde İdeal Bir Okuma-Anlama Becerisi Üzerine", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43 (Şubat 2012), 168.

¹³¹ *İmam Hatip ve Anadolu İmam Hatip Lisesi Mesleki Arapça Dersi*, 7.

okuma, anlama götüren en sağlıklı yoldur. Gerek ana dil öğretimi olsun gerekse bir yabancı dil öğretimi olsun kişide bu beceriyi geliştirmenin birtakım stratejileri mevcuttur. Bu stratejiler; okuma yapılırken yüzeysel okuma ve gözden geçirme gibi genel anlamı yakalamaya yönelik okuma, birebir kelimelerin anlamını öğrenme yerine kullanılan kalıp ifadelerden veya anahtar sözcüklerden bağlama yönelik anlam çıkarma, satır aralarını okuma, her kelimeyi anlamlandırmaya yönelik okuma ve zevk için okuma gibi stratejilerdir.¹³²

Dördüncü olarak da yazma öğretimi;

Yazılı anlatım; başlı başına bir dilin öğretilmesi sayılmaz ama yazılan dilde sistemli bir düşünme yöntemi kazandırır.¹³³ Yazma becerisi, dinleme, konuşma ve okuma becerileriyle iletilen anlamların, harflerin telaffuz edilen sesiyle, yazılı sembollere dökülmesidir. Yazı becerisinin ürünü olan yazı sembolleriyle anlatım, dinleme, görme, işitme ve özellikle eller olmak üzere tüm organların fiziksel ortaklığıyla gerçekleşen etkinlikler dizisidir. Yazma becerisi dil öğretimi sürecinde son aşamayı oluşturur. Bu yüzden gelişmesi diğer dil becerilerinin gelişmesine bağlıdır. Ayrıca fikir, düşünce ve görüşleri başkalarına aktarma aracı olduğu için dil öğretiminde özel bir yeri ve önemi vardır. İnsanlığın tarihi, kültürü ve medeniyet varlıkları yazıyla korunduğu gibi sonraki nesillere aktararak gelişmesini sağlar.¹³⁴

Öğrenci şu becerileri kazandıktan sonra yazıya başlamalıdır;

- Öğrenci, Arapça harflerin çıkış yerlerini, harekelerini birlikte öğrenmiş olmalıdır.
- Öğrenci, yazacağı seslerin doğru telaffuzunu da öğrenmiş olmalıdır.
- Öğrenci duyduğu seslerin harf şekillerini yazabilmelidir.¹³⁵

¹³² Kaçar, “Arapça Öğretiminde İdeal Bir Okuma-Anlama Becerisi Üzerine”, 172.

¹³³ Ahmet Vefa Temel, “Türkiye’de Arapça Öğretiminde Uygulanan metotlar, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3/5, (2015), 170.

¹³⁴ Doğan, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, 269-270.

¹³⁵ Temel, “Türkiye’de Arapça Öğretiminde Uygulanan metotlar”, 171.

İKİNCİ BÖLÜM

EL-‘ARABIYYETU Lİ’L-CÂMİ‘ÂT (AKADEMİK ARAPÇA)

ADLI SERİNİN TANITIMI VE MUHTEVASI

Çalışmanın bu bölümünde *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât* isimli setin genel tanıtımı ve kapsadığı muhtevası hakkında bilgiler verilecektir. Ayrıca toplam altı dersten oluşan bu setin hangi temel becerilere göre kısımlandırıldığı ve hangi dersin hangi konuları içerdiği özetle verilecektir.

2.1. *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât* Adlı Serinin Tanıtımı

*el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât*¹³⁶ serisi, dört temel dil becerisini geliştirmek amacıyla tasarlanmış altı başlık altında 24 kitaptan oluşmaktadır. Bunlar; Sarf, Nahiv, Kıraa (okuma), Muhadese (konuşma), İmlâ-İnşâ (yazma) ve İstimâ (dinleme) olarak isimlendirilip her biri dört kitaba ayrılmaktadır. Süleyman Kablan tarafından kaleme alınan bu serinin bir öğretici kılavuz kitabı bulunmamaktadır. Serinin inceleme heyetinde Hosam Keshkeia, Emire Mustafa Kablan ve Nura Mustafa Yamaç gibi isimler vardır. Son okumayı yine Hosam Keshkeia yapmıştır. Türkiye’de Mektep Yayınları tarafından basılarak dağıtımı yapılmaktadır. İncelememize konu olan set Eylül 2017 baskısıdır. Yeri geldikçe güncel baskılardan da istifade edilmiş ve zaman zaman yeni baskılardaki güncellemeler kıyaslanarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Bu sette her kitapta dış kapakla birlikte iç kapak da kullanılmıştır. Kitapların ebadı 19-27 santimetredir. Kâğıt özelliği olarak birinci hamur ve renkli baskı uygulanmıştır. Ders kitaplarındaki görsel tasarım, kitapların albenisini ve okunabilirliğini arttıran en önemli özelliklerdendir. Her kitabın girişinde kısaca Arapça ve Türkçe tanıtımı yapılmıştır. Çalışmanın hedefinin; Türkiye kültürüne uyumlu, güncel içerikli ve akademik seviyede yazılı, sesli ve görüntülü fasih Arapça öğretiminin olduğu belirtilmiştir.

Bu set üniversite öğrencilerine, Arapça öğrenim süreçlerinde en gelişmiş uluslararası yedi dil öğrenme metodu ile hazırlanmış, yerel dil kullanım farklılıklarına ve lehçelere yer verilmemiştir. Bu sette, Avrupa Konseyi Modern

¹³⁶ Süleyman Kablan, *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât*, 2. Baskı, (İstanbul: Mektep Yayınları, 2017), 6.

Diller Bölümü tarafından kabul gören ve yaygın olarak kullanılan yabancı dil öğretim yöntemlerinden seçmeli yöntem kullanılmıştır.¹³⁷

Yabancı dil öğretim sürecinde kullanılacak olan bir kaynak öğrencinin yaşına, sahip olduğu eğitim düzeyine, dil ve düşüncesine uygun olmalıdır. Öğretim materyalleri içerisinde en önemli, en kullanılabilir olanı şüphesiz ders kitaplarıdır. Ders kitapları dil öğretiminde temel düzeyden ileri düzeye doğru olacak şekilde düzenlenmelidir. Bu dil setinin öncelikli hedef kitlesini, İlahiyat fakülteleri, İslâmî İlimler fakülteleri, Arap Dili ve Edebiyatı fakülteleri, Mütercim-Tercümanlık Bölümleri ve Akademik dil öğretim kursları programları oluşturmaktadır. Sette ele alınan konularda kullanılan “sarmal yapı” yöntemi, öğrencilerin kitaplar ve konuları arasında sıkı bir bağ kurmasını sağlamıştır. Sarmal yapı daha önce işlenmiş olan konulardaki kelime, kalıp ifadeler, cümleler ve dil yapılarını şimdiki ve gelecek konularda, kitaplar asarı bütünlük ve tamamlayıcılık sağlamak amacıyla tekrar kullanılması olarak ifade edilebilir. Böylece *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât* serisi kitapları, Arapça materyallerinin belirlenmesi ve Arapçanın üst sınıflara kadar kesintisiz devamı için okuma, anlama, konuşma, dinleme ve yazma gibi tüm dil becerilerinin kullanıldığı bir ders sistematığı oluşturmayı hedeflemiştir. Öğrenci bu ders sistematığı sayesinde nahiv ve sarf kitaplarında yeni yapıları öğrenirken, yeni kelimeyi öğrenme ile veya öğrenciyle keşfetme ile zaman kaybından kaçınmış olacaktır.¹³⁸

el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât serisi, ortak konular ve ortak dil kuralları, ortak bir kelime dağarcığı kadrosu ve temel tabirler, özellikle temel yapı ve kalıplar bakımından bir dil omurgası oluşturmaya yönelik kurgulanması doğrultusunda sarmal bir yapı kullanılarak birbirine atıfta bulunan ders içerikleri olan modern bir yöntem kullanmaktadır.¹³⁹

Avrupa Dil Portfolyosu, bireyin kültürlerarası deneyimlerinin ve hayatı itibariyle okulda, günlük yaşamda ve evinde edindiği dil becerilerinin kayıt ve rapor

¹³⁷ Kablan, *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât (Sarf)*, I, 5.

¹³⁸ Kablan, *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât (Sarf)*, I, 5.

¹³⁹ Musa Alp, “Türkiye İlahiyat Fakültelerinde Mevcut Zorunlu Arapça Hazırlık Sınıfının Gerekliği/ Gereksizliği”, II. Uluslararası Arapça Öğremini Geliştirme Sempozyumu Türkiye’de Hazırlık Programlarında Arapça Öğretimi Mevcut Durum Ve Geliştirme Yöntemleri (Toplantı Bildirileri), ed. Adem Yerinde, Kerim Açık, Nurgül Karahan, Sultan Şimşek, Ahmad Nawaf Al- Ruhban (İstanbul: Akdem Yayınları, 2016), 101/ 97. Kablan, *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât (Sarf)*, I, 5.

altına alındığı bir araçtır. Bu Portfolyo, yabancı dillerdeki yeterliliğin ve diğer kültürler hakkındaki bilgi ve deneyimlerin örnek çalışmalar yoluyla kayıt altına alındığı bir dokümandır.¹⁴⁰ *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât* adlı serinin içerik konuları Avrupa Dil Portfolyosu yabancı dil yeterlilik ölçütünde yer alan becerilere göre düzenlenmiştir.¹⁴¹ Yabancı dil yeterlilik ölçütleri şunlardır:

a. Avrupa Konseyine üye olan bir ülkenin tüm insanlarının, diğer üye devletlerin dilini öğrenebilmeleri ve iletişim ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için gereken dil becerilerini etkili biçimde edinmelerini sağlamak.

b. Dil öğrenme sisteminin oluşturulmasında geçerli olan ilkelerin, her düzeyde öğretici ve öğrenci açısından uygulanabilmesi için gösterdikleri çabaları teşvik etmek, artırmak ve desteklemek.

Söz konusu sistemler, Avrupa Konseyi Modern Diller Programı kapsamında aşamalı olarak aşağıdaki şekilde geliştirilmiştir:

- Dil öğretme ve öğrenme ilkelerini öğrenenlerin ihtiyaç, güdülenmişlik düzeyi, özellik ve kökenlerine göre temellendirmek.
- Doğru ve gerçekçi hedefleri mümkün olduğunca kesin yargılarla tanımlamak.
- Uygun yöntem ve materyalleri geliştirmek.
- Öğrenme programlarının değerlendirilmesi için uygun araç ve materyalleri geliştirmek.

c. Bütün eğitim düzeylerinde, özel ihtiyaçlarına uygun iletişim yeteneğini farklı öğrenci türleri ve sınıflarına kazandırmak için gereken öğretim yöntemleri ve materyalleri ortaya koyacak araştırma ve geliştirme programlarını oluşturmak.¹⁴²

Ayrıca *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât* serisi ACTFL (American Council on the Teaching of Foreign Languages)¹⁴³ tarafından belirlenmiş olan “yapabilirim” içerik

¹⁴⁰ Murat Özcan, Avrupa Ortak Bavuru Metnine Uygun Planlanan Arapça Hazırlık Sınıfı Öğretim Programları İçin Tema ve İçerik Önerileri”, 101/ 167.

¹⁴¹ Kablan, *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât (Nahiv)*, I, 6.

¹⁴² M.E.B. *Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni Öğrenme-Öğretme-Değerlendirme*, (Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları, 2009), 2.

¹⁴³ ACTFL Yeterlilik Kılavuzu, bireylerin bir dili, gerçek yaşam koşulları altında kendiliklerinden ve provasız kullanmaları durumunda konuşma, yazma, dinleme ve okuma açısından yapabileceklerini beceri seviyelerine göre açıklayan bir dizi tanımlardan oluşur. Bkz. Kablan, *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât (Sarf)*, I, 5.

ve ölçüleri; Türkiye insanının dil tutumlarına, ilahiyat ve diğer fakülte gereçlerine ve akademik Arapça kazanımına bağlı kalınarak, yorumlanarak işlenecek şekilde uygulanmıştır.¹⁴⁴

2.2. *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât* Serisinin Ders ve Kitap Sayıları

el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât adlı serinin ders ve kitap sayıları hakkındaki bilgiler, bazı kitapların girişinde verilen tanıtımda bir tablo içerisinde verilmiştir.

Kitaplar	Sarf	Nahiv	Kıraa	Muhadese	İmlâ-İnşâ	İstimâ	Toplam Blok
1.Kitap	24	18	20	20	16	8	106
2.Kitap	16	24	24	20	8	8	100
3.Kitap	8	24	24	20	8	8	92
4.Kitap	8	24	24	20	8	8	92
TOPLAM	56	90	92	80	40	32	Blok Ders Saati 380 390

Tabloda görüldüğü gibi dersler altı başlıkta sunulmuştur. Bu dersler Sarf, Nahiv, Kıraa, Muhadese, İmlâ-İnşâ ve İstimâ’dır. Her ders dört kitaba ayrılmış olup en az 8 ünite işlenmiştir. Her ders bir blok derste işlenecek şekilde hazırlanmıştır. Toplam 390 blok ders, 780 ders saati içinde işlenebilme imkânına sahiptir.

Kur sistemine göre ders saati dağılımının gösterildiği tabloda yer alan ders planlamasında, haftalık ders saati ortalaması yaklaşık 26 veya 28 saat olarak hesaplanmış ve Kur’ân-ı Kerîm dersi program dışında tutulmuştur. Dört kurda hazırlanan plana göre toplam 106 saatte bu setin öğretimi gerçekleştirilmektedir.¹⁴⁵

Kur sisteminin olmadığı iki dönemlik plana göre ise ders dağılımı tablosu şu şekilde verilmiş:

1.DÖNEM		2.DÖNEM	
Sarf	6 saat	Sarf	2 saat

¹⁴⁴ Kablan, *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât (Sarf)*, I, 6.

¹⁴⁵ Kablan, *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât (Sarf)*, I, 5.

Nahiv	4 saat	Nahiv	6 saat
Okuma	6 saat	Okuma	8 saat
Konuşma	6 saat	Konuşma	6 saat
Yazma	4 saat	Yazma	2 saat
Dinleme	2 saat	Dinleme	2 saat

Kur sistemi dışında iki dönemde okutulması tasarlanan bu plana göre birinci dönem içerisinde 28 saat, ikinci dönem içerisinde ise 26 saat olmak üzere toplam 54 saat ders işlenmesi hedeflenmiştir.

2.3. *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât* Serisinin Muhtevası

el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât adlı seride bulunan, Sarf, Nahiv, Kıraa, Muhadese, İmlâ-İnşâ ve İstimâ ders kitaplarının muhtevası bu kısımda yer alacaktır.

2.3.1. Nahiv Dersinin Muhtevası

Nahiv kelimesi sözlükte, “yönelmek, izini takip etmek” olarak geçmekte ve isim olarak kullanımı “yön, taraf, yol” şeklinde gelmektedir.¹⁴⁶ Nahvin ıstılah anlamı ise “(التَّحْوُّ: إعراب الكلام العربيّ) Nahiv: Arap sözünün î'rabıdır.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre “Bir kelimenin cümle içerisindeki konumuna göre harekesinin değişmesi durumlarının bilinmesidir.” şeklinde açıklanabilir.¹⁴⁷ Kullanılan bu tanıma yakın görüş bildiren İbn Manzûr (ö. 711/1311) nahvi, “Arapların konuştukları dili, i'râb ve diğer yönleriyle belleyip izlemek” olarak tarif etmektedir.¹⁴⁸

Ayrıca nahiv, Arap gramerinin sentaks kısmına isim olarak verilmektedir. Bu ismin verilmesi Hz. Ali'nin, kelime çeşitlerinin ve manalarının yazılı olduğu bir sahifeyi Ebü'l-Esved ed-Düelî'ye (ö. 69/688) verip “Bu yola girerek ilerle” demesinden kaynaklandığı görüşüne dayandırılmaktadır.¹⁴⁹ Hz. Ali'yi bu teklife sevk eden sebeplerden birine göre, bir bedevî Hâkka sûresinin 38. Ayetindeki (لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا) “(الْخَاطِئُونَ) ” lafzını merfû okunması gerekirken “الخاطئين” şeklinde yanlış

¹⁴⁶ İbn Manzur el-Ensârî, Lisânu'l-'Arab, 6: 4371. İsmail Durmuş, “Nahiv”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 32/300.

¹⁴⁷ Kıyasettin Arslan, “Nahiv Kaidelerinin Tespitinde Kullanılan Kaynaklar”, *Turkish Academic Research Review* 1/1 (Aralık 2016), 65-74.

¹⁴⁸ İbn Manzur el-Ensârî, Lisânu'l-'Arab, 6: 4371. Durmuş, “Nahiv”, 300.

¹⁴⁹ Durmuş, “Nahiv”, 32/300.

okumasıdır. Kur'ân'ın okuyuşunu korumak ve fasih Arap dilinin doğru kullanımını sağlamak için Ebu'l-Esved ed-Düelî tarafından Mushaf'ı harekeleme (nakt) ve noktalama (i'câm) faaliyetleri, öğrencileri Nasr b. Âsım (ö. 89/708) ve Yahya b. Ya'mer (ö.129/746) tarafından devam ettirilmiştir.¹⁵⁰ Arap dili gramerine yönelik ilk hacimli eseri olan *el-Kitab*' in yazarı Sibeveyhi (ö. 180/796), Basra nahiv mektebinin en önemli temsilcisi ve nahivde zamanın en yetkili âlimi kabul edilir.¹⁵¹ Halîl b. Ahmed'in (ö. 175/971) ise bugünkü fetha, damme ve kesra sistemini kullanmasıyla, Kur'ân okuyuşunda görülen hataları önlemeye yönelik hicri birinci asırda başlatılan ilk teşebbüs olmuştur. Yenilikçilik akımı, Halefu'l-Ahmer (ö. 180/796) ve el-Câhiz'in (ö. 255/869) o dönemin öğretim yöntem ve tekniklerine tepkileri ile başlamış ve Arap dil nazariyelerine karşı tenkitlerle sürmüştür. En kapsamlı tenkit ve tavsiyelerin Endülüs'te yapıldığı görülmektedir. Endülüs'te İbn Hazm (ö. 456/1064), İbn Madâ (ö. 592/1196) gibi âlimler ve İbn Rüşd (ö. 595/1198) gibi felsefeciler bu hareketin içerisinde ön plana çıkmışlardır. 20. yüzyılda Arap dünyasında ve özellikle Mısır, Irak, Suriye gibi ülkelerde nahiv öğretiminin kolaylaştırılmasına yönelik İbrahim Mustafa gibi çok sayıda dilci ortaya çıkmıştır.¹⁵²

el-'Arabîyyetu li'l-Câmi'ât setinde bulunan Nahiv ders kitaplarının içerdiği konular, kitap içeriğini zenginleştirmek ve Arapça öğretimini eğlenceli kılmak ve yeni tabirler öğrenmelerini sağlamak için kitaplarda bulunan hikmetli sözler, ayetler veya hadisler verilmiştir.

Nahiv kitaplarında geçen hikmetli sözler ve anlamları:

- الكَلَامُ كَالدَّوَاءِ إِنْ قَلَّ نَفَعٌ، وَإِنْ كَثُرَ قَتَلَ (Söz ilaç gibidir. Az olursa fayda verir, çok olursa öldürür.)
- كَلِمَةٌ حَكِيمَةٌ لَكَ مِنْ أَخِيكَ خَيْرٌ لَكَ مِنْ مَالٍ يُعْطِيكَ (Kardeşinden sana söylenen bir hikmetli söz, senin için sana verilen maldan hayırlıdır.)
- اخْتِيَارُ الْكَلَامِ أَصْعَبُ مِنْ تَأْلِيْفِهِ (Sözünü seçmek yazmaktan daha zordur.)
- الْجَهْلُ غُرْبَةٌ وَالْعِلْمُ وَطَنٌ (Cehalet gurbettir, ilim ise vatanıdır.)
- الْعِلْمُ نُورٌ وَالْجَهْلُ ظَلَامٌ (İlim aydınlıktır, cehalet ise karanlıktır.)
- طَعَامُ الْوَاحِدِ يَكْفِي الْاِثْنَيْنِ (Bir kişinin yemeği iki kişiye yeter.)

¹⁵⁰ Yerinde, "Nahiv Kavramının Tarihi Arka Planı ve Terimleşme Süreci", 6.

¹⁵¹ Al Sevdî, "Arap Gramer İlimi (Nahiv)", *Uluslararası Din Bilimleri Çalıştayı*, (Aralık 2017), 432.

¹⁵² Ahmet Şen, "Ahmed Berânik'in Nahiv Öğretiminin Kolaylaştırılmasına Yönelik Görüşleri" *Dergâbant Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/14 (2019), 551.

- العُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ (Alimler peygamberlerin varisleridir.)
- يَبْصُرُ الْقَلْبُ مَا يَعْمَى عَنْهُ الْبَصَرُ (Gözlerin kör olduğunu kalp görür.)
- أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصَلُوا الْأَرْحَامَ (Selamı yayınız, ikramda bulununuz, akrabalarınızı ziyaret ediniz.)
- مَنْ طَلَبَ الْعُلَا، سَهَرَ اللَّيَالِي (Yükselmek isteyen, gecelerini uykusuz geçirir.)
- بِالشُّكْرِ تَدْوُمُ النِّعَمِ (Nimetler şükürle kalıcı olur.)
- حَصَّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ، وَدَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ (Malınızı zekâtla koruyunuz, hastalarınızı sadaka ile tedavi ediniz.)
- صِلَاحُ الْقَلْبِ بِالْعَمَلِ ، وَصِلَاحُ الْعَمَلِ بِالنِّيَّةِ (Gönüllerin güzelliği amel ile, amelin güzelliği de niyet ile.)
- أَحَدُ السُّيُوفِ اللَّسَانُ (Kılıçların en keskini dildir.)
- اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مُقِيمِي الصَّلَاةِ مُؤْتِي الزَّكَاةِ (Allah'ım, bizi namazı dosdoğru kılan, zekatı verenlerden eyle.)
- نِعْمَ الْمَالُ الصَّالِحُ لِلرَّجُلِ الصَّالِحِ (İyi mal iyi adam içindir.)
- الصَّمْتُ فَضِيلَةٌ تُكْسِبُ أَهْلَهَا الْمَحَبَّةَ (Sessizlik, insanların sevgisini kazanan bir erdemdir.)
- أَنْتَ تُفَكِّرُ، وَالرَّبُّ يُدَبِّرُ (İnsan düşünür, Allah yönetir.)
- مَنْ كَثُرَ ضِحْكُهُ قَلَّتْ هَيْبَتُهُ (Çok gülenin heybeti azalır).
- كَلِّمُوا النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ (İnsanlar ile seviyelerince konuşun.)
- لَنْ يُسْعِدَكَ الْحِطُّ إِلَّا إِذَا تَعَاوَنْتَ مَعَهُ (Onunla işbirliği yapmadığınız sürece şans size yardımcı olmaz.)
- لَنْ تَنَالَ مَا تُرِيدُ إِلَّا بِتَرْكِ مَا تَشْتَهِي (Arzu ettiğinizden vazgeçmedikçe, istediğinizi elde edemezsiniz.)
- لَمْ يَنْتَفِعْ بِعِلْمِهِ مَنْ تَرَكَ الْعَمَلَ بِهِ (İşi bırakan ilminden istifade etmemiştir.)
- الْمُلُوكُ يَحْكُمُونَ النَّاسَ، وَالْحُكَّامُ يَحْكُمُونَ الْمُلُوكَ (Krallar insanları yönetir, yöneticiler de kralları yönetir.)
- هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ؟! (Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?)
- هَلْ يَسْتَقِيمُ الظِّلُّ وَالْعُودُ أَعْوَجُ؟ (Sap eğriyken gölgesi hiç doğru olur mu?)
- الْمَرَضُ هُوَ رِسَالَةٌ فِيهَا الْبُشْرَى وَالْعَافِيَةُ حُلَّةٌ لَهَا نَمْنٌ (Hastalık, müjde ve esenliğin bedeli olduğu bir mesajdır.)
- لَا تُعَاشِرُ الَّذِي لَا تُعْرِفُهُ حَتَّى تَحْتَبِرَهُ (Tecrübe etmeden biriyle ilişki kurmayın.)

- صَنْعَةُ فِي الْيَدِ أَمَانٌ مِنَ الْفَقْرِ (Eldeki sanat fakirliğe karşı güvencedir.)
- لِلْإِنْسَانِ الْعَظِيمِ قَلْبَانِ : قَلْبٌ يَتَأَلَّمُ وَ قَلْبٌ يَتَأَمَلُ (Harika bir insanın iki kalbi vardır: kederli bir kalp ve ümitvar olan bir kalp.)
- إِنَّ اللَّهَ يُمَهِّلُ وَلَا يُهْمِلُ (Allah mühlet verir ama ihmal etmez.)
- مَنْ حَفَرَ حُفْرَةً لِأَخِيهِ وَقَعَ فِيهَا (Kardeşine çukur açan kendisi çukura girer.)
- دُنْيَا كَأَبَةِ الْعَالَمِ كَالْكَعْبَةِ ، يَأْتِيهَا الْبَعْدَاءُ ، وَيَزْهَدُ فِيهَا الْقُرْبَاءُ (Dünya Kâbe gibidir, ona yabancılar gelir, akrabalar ondan sakınır.)
- « وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ » (Allah tövbe edenlere azap edecek değildir.)
- مِثْقَالُ الذَّهَبِ خَيْرٌ مِنْ رَطْلِ النُّحَاسِ (Bir kilo altın, bir kilo bakırdan iyidir.)
- « مَنْ صَلَّى اثْنَتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ بُنِيَ لَهُ بِهِنَّ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ » (Kim bir gün ve bir gecede on iki rekât namaz kılsa, ona cennette bir ev yapılır.)
- « إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا » (Allah katında ayların sayısı on iki aydır.)
- لَا يَأْلَفُ الْعِلْمُ إِلَّا ذَكِيًّا وَلَا يَجْفُوهُ إِلَّا عَبِيٌّ (Sadece akıllılar bilgiyle tanışır ve sadece aptallar onu kurutabilir.)
- لَا يَتَعَلَّمُ الْعِلْمَ غَيْرُ الْمُؤَدَّبِ ، وَلَا يَتَعَلَّمُ الْأَدَبَ غَيْرُ الْعَاقِلِ (Edepli olmadan ilim öğrenilmez ve Edebi de akıllıdan başkası öğrenemez.)
- لَا خَيْرَ فِي لَذَّةِ يَعْقُبُهَا النَّدَمُ (Pişmanlığın peşinden gelen zevkte hayır yoktur.)
- طَعَامُ الْبَخِيلِ دَاءٌ ، وَطَعَامُ الْكَرِيمِ دَوَاءٌ (Cimrinin yemeği hastalık, cömerdin yemeği ise ilaçtır.)
- إِيَّاكَ إِيَّاكَ مَدَحَ نَفْسِكَ فَتُذْهِبَ بِهَاءِكَ (Kendinizi övmekten sakınınız, aksi takdirde görkeminiz yok olup gider.)
- إِنَّ الذُّنُوبَ عَظِيمَةٌ لَكِنَّمَا بِاللَّهِ رَحْمَتِهِ الرَّجَاءُ مُعَلَّقٌ (Günahlar büyüktür, ama Allah'a yemin olsun ki, O'nun merhametiyle umutlar askıya alınmıştır.)
- يَا مَتَفَاخِرًا بِالْأَمْوَالِ إِنَّ الْغِنَى فِي الْفَوَادِ (Ey parayla övünen, zenginlik gönüldedir.)
- مَا مَاتَ مَنْ مَاتَ شُجَاعًا (Cesurca ölen ölmemiştir.)
- مَا أْبْعَدَ مَا فَاتَ ، وَمَا أَقْرَبَ مَا يَأْتِي! (Ne kadar geç kalınmış ve gelmek ne kadar yakın!)
- إِذَا ذَهَبَ الْحَيَاءُ حَلَّ الْبِلَاءُ (Haya giderse , belalar artar.)
- إِذَا أُرِدْتَ أَنْ يُسَامِحَكَ النَّاسُ فَسَامِحْهُمْ (Affedilmek istiyorsan affetmelisin.)

- لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ (Allah'ın için üçüncüsü olduğunu söyleyenler kâfir olmuştur.)
- مَنْ جَهِلَ قَدْرَ نَفْسِهِ كَانَ بِقَدْرِ غَيْرِهِ أَجْهَلُ (Kendi kıymetini bilmeyen, başkalarının kıymetini bilmez.)
- لَا تَقُولَنَّ مَا يُؤَافِقُ هَوَاكَ ، وَيُغَضِبُ أَخَاكَ (Arzularınıza uygun olanı ve kardeşinizi kızdıran şeyleri söylemeyin.)
- شَتَّانَ بَيْنَ مَنْ نَظَرَ فِي عَيْبِهِ ، وَبَيْنَ مَنْ نَظَرَ فِي عَيْبِ أَخِيهِ (Kendi kusurunu düşünen ile kardeşinin kusurunu düşünen arasında fark vardır.)
- حَمْزَةُ أَسَدُ اللَّهِ وَأَسَدُ رَسُولِهِ (Hamza Allah'ın ve Resulünün aslanıdır.)
- أَحَبُّ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ الْمَسَاجِدُ (Allah'ın en sevgili memleketi camilerdir.)
- يَسْخَرُ مِنَ الْجُرُوحِ كُلِّ مَنْ لَا يَعْرِفُ الْأَلَمَ (Acıdan anlamayan herkes yara ile dalga geçer.)
- كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا (Yoksulluk neredeyse insanı küfre götürür.)
- نِعَمَ الْعَوْنِ عَلَى تَقْوَى اللَّهِ الْمَالُ (Varlık, insanı Allah'a karşı sakınmak için en güzel nimettir.)
- كَمْ مِنْ صَدِيقٍ أَقْرَبَ مِنْ شَقِيقٍ! (Nice arkadaş vardır ki, kardeşten de yakındır.)

2.3.1.1. Nahiv Birinci Kitapta İşlenen Konular

Nahiv dersinin birinci kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	Kelime	9.	İsim cümlesi
2.	Kelime çeşitlerinin Alâmetleri	10.	Fiil cümlesi
3.	Cümle çeşitleri (isim ve fiil)	11.	Mefulun bih
4.	Müennes-müzekker	12.	Nâibu'l-fâil
5.	Marife-nekre	13.	Mazi fiil
6.	Müfred-Müsennâ	14.	Muzari fiil
7.	Cemi	15.	Emir fiil
8.	İsim i'râbı	16.	Fiil i'râbı

Bu kısımdan sonra nahiv birinci kitabın konuları ele alınarak içerik bakımından tanıtılacaktır.

Birinci Ünite: Kelime Çeşitleri

Ünitenin giriş sayfasında kelime çeşitleri bir şema üzerinden resmedilmiştir.

Kelime çeşitleri üçe ayrılır: İsim, Fiil ve Harf

İsim: Bir kişiyi, hayvanı veya bir şeyi ifade eden her kelimedir. Örnek: مُحَمَّدٌ، زَيْنَبُ، قِطَّةٌ

Fiil: Belirli bir zamanda bir eylemin gerçekleştiğini gösteren her kelimedir. Örnek: طَلَعَ، فَتَحَ، بَلَغَ

Harf: Tek başına bir anlam ifade etmeyen, cümlede isim veya fiille birlikte bir anlam kazanan kelimelerdir. Örneğin; مِنْ -den, -dan, إِلَى -e, بِ ile, لِ için, هَلْ mı-mi?

İkinci Ünite: Kelime çeşitlerinin Alâmetleri

İsmin Alâmetleri:

- Kelimenin başında (ا ل) harf-i tarif gelmesi: الْمَطَارُ، الطَّائِرَةُ
- Kelimenin sonuna tenvin (بٌ، بٍ، بْ) gelmesi: رَجُلٌ، كِتَابًا، قَلَمٌ
- Kelimeden önce harf-i cer kabul etmesi: ... مِنْ، فِي، عَلَى، إِلَى
- Tâ-i merbûta (ة) alması: طَبِيبَةٌ، فَاطِمَةٌ، الْكَعْبَةُ

Fiilin Alâmetleri:

- Fiilin sonuna sakin müenneslik tâ'sı (تْ) gelmesi: فَازَتْ مَرْيَمٌ
- Fiilin başında س veya سَوْفَ gelmesi: سَأَتَعَلَّمُ... ، سَوْفَ أَسَافِرُ
- Fiilin başına قَدْ gelmesi: قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ

Harf:

- Kendine has bir alâmeti yoktur.
- Kelimeler arasında irtibatı kurmak ve cümlelere belirli anlamlar eklemek için kullanılır. وَ، هَلْ، لَا، فِي، نَعَمْ

Üçüncü Ünite: Cümle

Anlamlı ve tam mâna ifade eden iki veya daha fazla kelimeden oluşur. Cümle çeşitleri:

İsim Cümlesi: İsimle başlayan her cümle isim cümlesidir.

- كَرِيمٌ طَالِبٌ فِي فَرَنْسَا

- هي أستاذة في الجمعة

Fiil Cümlesi: Fiil ile başlayan her cümle fiil cümlesidir.

- وصل القطار
- أجاب الطالب

Dördüncü Ünite: Müzekker-Müennes

Arapçada isim müzekker ve müennes isim olarak iki kısma ayrılır.

Müzekker İsim: insan, hayvan veya eşyadan eril olana delâlet eden isimdir.

Örnek:

- İnsan; رَجُلٌ، شُرْطِيٌّ، مُسَيٌّ، حمزة
- Hayvan; جَمَلٌ، كَلْبٌ
- Eşya; كُرْسِيٌّ، قَلَمٌ

Müennes İsim: İnsan, hayvan veya eşyadan dişil olana delâlet eden isimdir.

Örnek:

- İnsan; عَائِشَةٌ، بِنْتُ، فتاة، أم، طَبِيبَةٌ
- Hayvan; هِرَّةٌ، بقره
- Eşya; قَرِيَّةٌ، مَكْتَبَةٌ

Müenneslik Alâmetleri:

- Fâtme, Meâlme, Şecere: (ة) Tâ-i merbûta
- Selmî, Vahra: (ى اء) Elif-i Maksura ve Elif-i Memduda
- Hende, Am, Arzu, Axt, Sead, Büül, Mريم: Semâi Müennes
- Ülke, şehir ve kabîle isimleri: ثُرْكِيَّا، دِمَشْقُ، فُرَيْشُ

Beşinci Ünite: Nekre ve Marife

Nekre İsim: Bilinmeyen, belirsiz olana delâlet eder. Genellikle tenvinli olur.

Harf-i târif eklenirse tenvin kalkar ve marife olur.

Örnek: رَجُلٌ، كِتَابٌ

Marife İsim: Belirli olana veya bilinen sınırlı bir isme delâlet eder.

Örnek: أَحْمَدُ، الْكِتَابُ

Marife Çeşitleri:

- Belirlilik takısı (ال): الْكِتَابُ
- Kişi, yer, hayvan veya eşya için kullanılan özel isimler: مَحْمُودٌ، إِسْكَنْدُوبُلٌ، زُهْرَةٌ، دُلْدُلٌ
- İzâfet: دَفْتَرُ عَلِيٍّ، بَابُ الصَّفِّ
- Zamirler: أَنَا، أَنْتَ، هُوَ، هِيَ ...
- İsm-i İşaretler: هَذَا، هَذِهِ، هُوَ لَاءِ ...
- İsm-i Mevsuller: الَّذِي، الَّتِي، اللَّتَانِ ...

Altıncı Ünite: Müfred ve Müsennâ

Sayı bakımından isim üç kısma ayrılır: Müfred, Müsennâ ve Cemi. Bu bölümde sadece tekil ve ikil isimler anlatılmış, çoğul ayrı bir ünite başlığı altında anlatılmıştır.

Müfred: müzekker veya müennes bir isme delâlet eder. Örnek: خَالِدٌ، سَيَارَةٌ، يَوْمٌ، الصَّنَمُ، الرِّسُولُ

Müsennâ: Müfred isme ان ile اِن ekleri getirilerek müzekker veya müennes olan iki isme delâlet eder. Örnek: الرَّكَّابَانِ، يَوْمَانِ، الرَّكَّابَيْنِ، يَوْمَيْنِ

Dikkat: Müsennânın sonundaki (ن) daima kesralı gelir.

Yedinci Ünite: Cem-i Çeşitleri

İkiden fazla müzekker veya müennes isme delâlet eder. Kendi arasında üç kısma ayrılmaktadır:

- Cem-i Müzekker Sâlim: ون veya ين ekleri getirilerek müzekker kelimenin yapısı bozulmadan yapılan kurallı çoğullardır. ن'un harekesi daima fethalıdır. Örnek: مُعَلِّمُونَ، مُعَلِّمِينَ
- Cem-i Müennes Sâlim: ات eki getirilerek müennes kelimenin yapısı bozulmadan yapılan kurallı çoğullardır. Örnek: مُعَلِّمَاتٌ
- Cem-i Teksîr: Kendisinde müzekker veya müennes bir ismin yapısı bozularak yapılan çoğullardır. Örnek: طَالِبٌ – طَالِبَاتٌ، مَالٌ – أَمْوَالٌ، بَيْتٌ – بَيْوتٌ

Sekizinci Ünite: İsimde İ‘râb Alâmetleri

İ‘râb: Cümle içindeki konumuna göre kelimelerin sonlarında meydana gelen değişikliktir.

İsimlerde İ‘râb Çeşitleri:

- Ref: جاء سَعِيدٌ. سَعِيدٌ : اسمٌ مرفوعٌ
- Nasb: رأيتُ سَعِيدًا. سَعِيدًا : اسمٌ منصوبٌ
- Cer: مررتُ بسَعِيدٍ. سَعِيدٍ : اسمٌ مجرورٌ

İ‘râb Çeşitlerinin Alâmetleri:

- Asli i‘râb Alâmeti: Harekelerle i‘râblanmasıdır. Merfûluk, Mansûbluk ve mecrûrluk alâmetleri görünür hareke ile bellidir.
- Ferî/Mahallî i‘râb Alâmeti: harflerle i‘râblanmasıdır. Merfû durumda vâv, mansûb durumunda elif ve mecrûr durumunda yâ ile gösterilir.

Dikkat:

- Mecrûrluk isimlere mahsustur.
- Müsennâda ين ’dan önceki hareke daima fethadır. Örnek: رأيتُ أستاذين
- Cem-i müzekkeri Sâlimde ين ’dan önceki hareke daima kesradır. Örnek: رأيتُ معلمين

Dokuzuncu Ünite: İsim Cümlesi

İsim ile başlayan cümledir. Mübteda ve haberden oluşur.

- Mübteda: Genellikle cümlenin başında yer alır ve marifedir. Mübeteda özel isim: سَعِيدٌ طالبٌ el takısı olarak: الكُتَيْبَةُ كَبِيرَةٌ ve İşaret isimleri: هذا أستاذٌ olarak gelebilir.
- Haber: Cümleyi anlamlandırmak için mübtedayı (özne) anlatan belirsiz isimdir. العلمُ نافعٌ
- Mübteda ve haber daima merfû gelir.
- Haber, mübtedaya; cinsiyet ve sayı bakımından uyar. Ancak mübteda akılsız çoğul ise haber müfred müennes olarak gelir: الكُتُبُ كَثِيرَةٌ

Ref Alâmetleri

- Müfred, Cem-i müennesi Sâlim ve Cem-i Teksîrlerde fetaha: َ (Üstün)

- Müsennâda: ١ (Elif)
- Cem-i müzekkeri Sâlimlerde ise: و (Vâv)'dır.

Onuncu Ünite: Fiil Cümlesi (Fâil)

Fiil Cümlesi: Fiil ile başlayan cümle olup genelde fiil ve Fâilden oluşur.

Fiil: Herhangi bir zamanda gerçekleşen bir olaya delâlet eder.

Örnek: فهِمَ مُحَمَّدٌ

Fâil: Fiili gerçekleştiren kişiye delâlet eder. Daima merfû dur. Örnek: فهِمَ مُحَمَّدٌ

- Fiil cümlenin başında geldiğinde Fâil cem-i veya müsennâ veya müfred olsa da daima müfred olur. Ama Fâil müennes ise fiil de müennes olur. Fâil akılsız çoğul ise fiil müfred müennes olarak gelir.

On Birinci Ünite: Mefulun Bih,

Fâilin eyleminden etkilenen mansûb isimdir: زَارَ الطَّلَبُ الْعَالِمَ

العِلْمِ : Ziyaret ettiler fiilinin Mefulun bihidir. Öğrenciler ise Fâildir.

Mefulun bih daima mansûb gelir. Nasb Alâmetleri;

- Müfred ve Cem-i Teksîrde “fetha”: يَحِبُّ اللهُ الْعُلَمَاءَ
- Cem-i Müennesi Sâlimde “kesra”: أَحَبَّ اللهُ الْعَامَاتِ
- Müsennâ ve Cem-i Müzekkeri Sâlimde ise “yâ”dır: أَحَبَّ اللهُ الْعَالَمِينَ \ الْعَالَمِينَ

Mefulun bih gayri sarîh ise; yani, bazı fiiller harfî cer ile kullanılıp nerede, nasıl, ne zaman sorusuna cevap verdiği için meful sayılır ve mansup değil mecrûr gelir. Örnek:

- جَلَسَ الْوَلَدُ عَلَى الْكُرْسِيِّ
- ذَهَبَتِ الْأُمُّ بِالْأَوْلَادِهَا إِلَى الْمَدْرَسَةِ
- سَلَّمَ عُمَرُ عَلَى الضُّيُوفِ

On İkinci Ünite: Nâibu'l-fâil

Naibul Fâil, cümlede Fâilin (öznenin) düşmesiyle yerine gelen merfû isimdir. Kısaca, Fâil zikredilmemişse veya bilinmiyorsa yeni cümlede Nâibu'l-fâil olarak gelir.

Nâibu'l-fâil daima Merfû olup genellikle, aslında meful olmaz.

Örnek: كَتَبَ الطَّالِبُ الدَّرْسَ / كُتِبَ الدَّرْسُ

Nâibu'l-fâil ism-i zahir/açık bir isim olarak gelebilir.

Örnek: أَكْرَمَ الأَسْتَاذُ زَيْدًا - أَكْرَمَ زَيْدٌ

Zamir olarak gelebilir.

Örnek: أَكْرَمَنِي الأَسْتَاذُ - أَكْرَمْتُ

Naibu'l-Fâilin çeşitleri:

- Mefulun bih: يُنَظَّفُ يَاسِينُ حَقْلَهُ . يُنَظَّفُ الحَقْلُ
- Câr ve mecrûr: ذَهَبَ خَالِدٌ إِلَى إِسْطَنْبُولَ . ذُهِبَ إِلَى إِسْطَنْبُولَ
- Zarf: سَقَطَ الطُّفْلُ وَسَطَ الشَّارِعِ . سَقِطَ وَسَطَ الشَّارِعِ
- Mastar: اِحْتَفَلَ النَّاسُ اِحْتِفَالًا كَبِيرًا . اِحْتَفَلَ اِحْتِفَالًا كَبِيرًا

Fâil hazfedilirse fiil cümle içinde şu şekilde değişir:

- Mazi fiilin ilk harfi damme, sondan bir önceki kesra yapılıdır.
- Muzari fiilin ilk harfi damme, sondan bir önceki fetha yapılıdır.

On Üçüncü Ünite: Mazi Fiil

Geçmiş zamanda meydana gelmiş eyleme delâlet eder.

Örnek: نَصَرَ، فَرَحَ، كَرُمَ، أَكْرَمَ، اسْتَعْفَرَ، اِسْتَرَكَ

Mazi fiilinin Alâmetleri;

- Sakin müenneslik tâ'sı (لت) عَيْدٌ \ عَبَدْتُ مَرْيَمَ رَبِّي
- Tâu'l-fâil/Fâil olan tâ (ت) كَتَبَ \ كَتَبْتُ، كَتَبْتَ، كَتَبْتِ

Mazi fiil daima mebnidir. Yani i'râbta hareke değişikliği yaşamaz. Yapıları:

Fetha: Kendisine bir şey bitişmediğinde, örnek: تَعَلَّمَ أَحْمَدُ الفِقَةَ ;sakin müenneslik taşı bitiştiğinde, örnek: تَعَلَّمْتُ خَدِيجَةَ الفِقَةَ ; iki veya daha fazla kişiye delâlet eden (نا) bitiştiğinde, örnek: عَلَّمْنَا أَحْمَدَ بِأَخْلَاقِهِ ; müsenna elifi bitiştiğinde, örnek: سَأَلَ اللهُ القَبُولَ

Sükûn: Harekeli ref zamirlerinden biri bitiştiğinde, örnek: تَعَلَّمْتُ الفِقَةَ، تَعَلَّمْتُ تَعَلَّمْنَا، تَعَلَّمْنَا

Damme: Vâvu'l-cemaa/ çoğul yapan vâv bitiştiğinde, örnek: تَعَلَّمُوا، كَتَبُوا

On Dördüncü Ünite: Muzari Fiil

Şimdiki veya gelecek zamanda gerçekleşmiş olaya delâlet eden fiildir. Yakın gelecek için başına س (sîn), uzak gelecek için başına سَوْفَ (sevfe) gelir.

Örnek: يَنْصُرُ، يَفْرَحُ، يَكْرُمُ، يَتَكَلَّمُ

يَسْتَعِدُّ وَالِدِي لِلسَّفَرِ

سَيَسْتَعِدُّ وَالِدِي لِلسَّفَرِ \ سَوْفَ يَسْتَعِدُّ وَالِدِي لِلسَّفَرِ

Muzari fiil murebdir. Kendisine nasb veya cezm edatı bitişmediğinde de Merfû olur.

On Beşinci Ünite: Emir Fiil

Şu anda veya gelecekte belirli bir eylemde bulunma isteğini belirten fiildir.

Örnek: أَنْصُرْ، اِفْرَحْ، اَكْرَمْ، اَتَكَلَّمْ، اِسْتَعْفِرْ

Dikkat: Emir fiil daima mebnidir.

On Altıncı Ünite: Fiil İ‘rabinin Alâmetleri

Kelimenin son halinin belli etkenler sebebiyle değişmesidir. İki kısma ayrılır.

Mebni fiil: Tek bir surette olan yani değişmeyendir.

Murab fiil: Mebninin tersidir. Önüne gelen edatlara göre kelimenin sonu değişir.

Dikkat: Mazi ve emir fiil daima mebnidir.

Fiili mazinin fetha üzere mebni olduğu durumlar:

- Herhangi bir ek bitişmezse, تَعَلَّمَ أَحْمَدُ الْفِقْهَ
- Sakin müennes taşı gelirse, تَعَلَّمَتْ حَدِيجَةُ الْفِقْهَ
- İkillik belirten elif, سَأَلَا اللَّهَ الْقَبُولَ

Fiili mazinin sükûn üzere mebni olduğu durumlar:

- Fâil merfû zamirler bitiştiği vakit sükûn üzere mebni olur. Örnek: تَعَلَّمْتُ الْفِقْهَ، تَعَلَّمْتَ، تَعَلَّمَتِ، تَعَلَّمْنَا، تَعَلَّمْنَ

Fiili mazinin damme üzere mebni olduğu durumlar:

- Fâil olan çoğul vâv gelirse، تَعَلَّمُوا، كَتَبُوا

Fakat Muzari fiil de iki halde mebnidir:

- Kendisine Tekit nunu bitiştiğinde.
- Nun-u nisve bitiştiğinde.

Muzari fiilde i'râb kısımları: ref, nasb veya cerdir. Muzari fiilde asli i'râb alâmetleri üç tanedir.

- Ref-Damme
- Nasb-Fetha
- Cer-Sükûn

Muzari fiilde ferî i'râb alâmetleri:

- Ref-Sübût-u Nûn'un
- Nasb ve Cer-Nûn'un düşmesi
- İletli harfin düşmesi

2.3.1.2. Nahiv İkinci Kitapta İşlenen Konular

Nahiv dersinin ikinci kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	Harfi Cerler	12.	Beş Fiil/Ef'âl-ı Hamse
2.	Muzaf ve Muzafun İleyh İzafesi	13.	Soru Edatları 1
3.	Müsennâ ve Cem-i Müzekker Sâlim (◌) Nûn'un Düşmesi	14.	Soru Edatları 2
4.	Sıfat	15.	İşaret İsimleri
5.	Sıfat Çeşitleri	16.	İsm-i Mevsuller
6.	Zamir (Munfasıl)	17.	Haber Çeşitleri
7.	Zamir (Muttasıl)	18.	Haberin Mübtedanın Önüne Geçmesi
8.	Fiillere Bitişen Ref Hâlindeki Zamirler	19.	Kâne ve Kardeşleri
9.	Fiillere Bitişen Nasb Hâlindeki Zamirler	20.	İnne ve Kardeşleri
10.	Muzari Fiilinin Nasbı	21.	Beş İsim/ Esmâ-i Hamse
11.	Muzari Fiilinin Cezmi		

Bu kısımdan sonra nahiv ikinci kitabın konuları tek tek ele alınarak içerik bakımından tanıtılacaktır.

Birinci Ünite: Harfi Cerler

Harfi cerlerden yalnızca bunlar isimdir; مِنْ، إِلَى، عَنْ، عَلَى، فِي، لِ، بِ

Harfi cerden sonra gelen isim daima mecrûrdur.

Cer Alâmetleri:

- Kesra: müfrede, cem-i teksîrde ve cem-i müennes sâlimde asıl olan kesradır.
- Yâ: ikilde ve cem-i müzekker sâlimde iledir.
- Açık isim yerine zamir de gelebilir. Ve bütün zamirlerin başına harfi cer gelebilir.

Örnek: سَأَلَ الْأُسْتَاذَ عَنِ مُحَمَّدٍ

سَأَلَ الْأُسْتَاذَ عَنْهُ

İkinci Ünite: Muzaf ve Muzafun İleyh İzafesi

İzâfet Terkibi: İzâfet terkibi iki isimden oluşur. Birbirinin mânasını tamamlamak üzere iki ismi yanyana getirmekle yapılan terkiptir. Arapça'da bu isimlerden baştakine muzaf, ikincisine muzafun ileyh, meydana gelen terkiye de izâfet terkibi denir. İzâfet terkibi Türkçe'ye çevrilirken genellikle önce muzafun ileyh sonra muzaf tercüme edilir. Türkçe'de muzaf, tamlanan; muzafun ileyh ise tamlayan şeklinde nitelendirilir.

Örnek: تَجَوَّلْتُ فِي حَدِيقَةِ الْحَيَوَانِ. حَدِيقَةَ: مضافٌ. الْحَيَوَانِ: مضافٌ إِلَيْهِ.

Muzafun İleyh: Kendinden önce gelen isme bağlı olan isimdir. Ve onu niteleyendir. Ve onu niteleyendir.

Muzaf ve muzafun ileyh'in i'râbı:

- Cümledeki konumuna göre i'râblanır. Örneğin; fâil, meful, mübteda veya mecrûr isim olabilir.

Örnek: بَابُ الْبَيْتِ كَبِيرٌ فَتَحْتُ بَابَ الْبَيْتِ خَرَجْتُ مِنْ بَابِ الْبَيْتِ

- Fakat muzafun ileyh müfrede, cem-i müennes sâlimde ve cem-i teksîrde kesra ile mecrûrdur.

Örnek: بَابُ الْبَيْتِ كَبِيرٌ هَذِهِ عُرْفَةُ الطَّبِيبَاتِ فَتَحْتُ بَابَ الْبَيْلُوتِ.

Dikkat:

- İzafet terkibi esnasında muzaf isimden tenvin ve belirlilik takısı kaldırılır.

Örnek: قَرَأْتُ الْكِتَابَ - قَرَأْتُ كِتَابَ التَّفْسِيرِ

هَذَا كِتَابٌ - هَذَا كِتَابُ الْحَدِيثِ

- Muzafun ileyh marife ise muzaf da marife sayılır.
- Muzafun ileyh isimden sonra isme bedel olarak zamir şeklinde gelmesi mümkündür.

Örnek: كِتَابُ الطَّالِبِ جَدِيدٌ - كِتَابُهُ جَدِيدٌ

Üçüncü Ünite: Müsennâ ve Cem-i Müzekker Sâlim (ن) Nûn Düşmesi

Eğer muzaf isim müsennâ veya cem-i müzekker sâlim olursa sondaki (ن) düşer.

Dördüncü Ünite: Sıfat

Kendisinden önceki ismi niteleyen isimdir. Kendisinden önceki kelime mevsuf olarak isimlendirilir.

Örnek: جَاءَ الرَّجُلُ الْأَمِينُ

Sıfat mevsufa şu yerlerde uyar:

- İ'rab (ref, nasb ve cer): جَاءَ الرَّجُلُ الْأَمِينُ، رَأَيْتُ الرَّجُلَ الْأَمِينَ، مررتُ بِالرَّجُلِ الْأَمِينِ، جَاءَتِ الطَّالِبَاتُ الْمُجْتَهِدَاتُ.
- Marifelik ve nekrelilik: قَرَأْتُ قِصَّةً مُمْتَعَةً، قَرَأْتُ الْقِصَّةَ مُمْتَعَةً
- Müzekker ve müennes: جَاءَ الرَّجُلُ عَالِمٌ، جَاءَتِ امْرَأَةٌ عَالِمَةٌ
- Sayı: رَأَيْتُ الطَّالِبَ الْفَائِزَ، رَأَيْتُ الطَّلَّابَ الْفَائِزِينَ، رَأَيْتُ الطَّلِبَاتِ الْفَائِزَاتِ

Dikkat: Akılsız çoğulların sıfatı müfred müennes gelir.

Örnek: قَرَأْتُ كُتُبًا قَدِيمَةً، هَذِهِ مَكْتَبَاتٌ قَدِيمَةٌ

Beşinci Ünite: Sıfat Çeşitleri

Sıfat çeşitleri üçe ayrılır:

- Müfred: Bir lafızdan oluşan sıfat çeşididir. (Yani; cümleden veya şibih cümleden oluşmayan sıfattır.) Örnek: جاء رجلٌ كريمٌ
- Cümle: İsim cümlesi olan sıfattır. Örnek: في جنَّةٍ عاليةٍ قُطُوفُها دانيةٌ
- Cümle: Fiil cümlesi olan sıfattır. Örnek: وانفقوا يوماً نرجعونَ فيه إلى الله

Dikkat: Sıfat isim veya fiil cümlesi olursa onu mevsufe bağlayan bir rabıt zamiri barındırması ve bu zaminin de mevsufa cinsiyet ve âdet açısından uyması gerekir.

- Cümle: Şibih cümlesi olan sıfattır (Zarf veya câr mecrûr): Örnek: تلكِ قِطَّةٌ
تَحْتَ الشَّجَرَةِ، قَرَأَ الْأَسْتَاذُ كِتَابًا فِي الصَّرْفِ

Dikkat:

- Mevsuf ancak nekre olursa sıfat cümlesi olarak gelebilir.
- Müfred lâfzen i'râb edilir. Cümle olarak gelen sıfat ise mahallen i'râb edilir.

Altıncı Ünite: Zamir (Munfasıl)

Arapçada zamirler iki çeşittir. Bunlar munfasıl zamirler ve muttasıl zamirlerdir. Munfasıl zamirler, başlı başına okunup yazılırlar ve başka bir kelimeye bitişmezler. Munfasıl zamirler iki kısma ayrılır:

- Ref ve nasb zamirler.
- Mütakellim, muhattab ve gâib şahısların yerini tutan zamirler.

Dikkat: zamirler daima mebnidir ve marife isimlerden sayılırlar. Ref halindeki munfasıl zamir cümlenin başında geldiğinde mübteda konumundadırlar.

Yedinci Ünite: Zamir (Muttasıl)

Yanıdaki isme, fiile veya harfe bitişik yazılan zamirler muttasıl zamirdir.

İsimlere bitişen zamirler:

- Mütakellim Yâ'sı: كِتَابِي
- Mütakellim Nûn'u: كِتَابُنَا عِنْدَنَا
- Muhattab/muhataba Kef'i (ك، كِ، كَمَا، كُنَّ) : كِتَابِكَ / كِتَابِكِ

- Gâib/gâibe Hâ'sı (هَ، هَا، هُمَا، هُنَّ)

Dikkat: İsimlere bitişen zamirler mahallen mecrûr olurlar ve daima muzafun ileyh olurlar. Bu zamirler aynı şekilde harfî cerlere de bitişmektedir. Harfî cerden dolayı mahallen mecrûr olurlar.

Örnek: أَنْظُرْ إِلَيَّ، يَنْظُرُ إِلَيْكَ، انظُرْ إِلَيْهِ

Mütekellim Yâ'sı (من - عن) harfî cerlere bitiştiğinde kaynaştırma harfî olan ن alır. Örnek: سَمِعَ الْخَبَرَ مِنِّي. سَمِعَ خَبْرًا عَنِّي

Muttasıl zamirler esreli bir harften sonra veya Yâ'dan sonra gelirse kesralı olur: غَسَلَ الْوَلَدُ يَدَيْهِ - الْمَنْزِلُ بِهِ حَدِيقَةٌ

Sekizinci Ünite: Fiillere Bitişen Ref Hâlindeki Zamirler

Fiillere bitişen ref halindeki zamirler: Fiili yapanı göstermek için fiilin sonuna bitişir. Ref zamirleri olarak isimlendirilirler. Fâil olduğu için ref mahalinde gelir. Kâne'nin ismi veya nâibu'l-fâil olarak gelebilirler.

Ref halindeki muttasıl zamirler:

- Fâil olan Te: (ت) : فَتَحْتُ، فَتَحْتَ، فَتَحْتِ، فَتَحْتُمْ، فَتَحْتُمَا، فَتَحْتُمْ
- Fâil olan Nâ (نا) : فَتَحْنَا
- İkil Elif'i (إ) : فَتَحَا، فَتَحْتَا، يَفْتَحَانِ، تَفْتَحَانِ
- Çoğul Vâv'ı (و) : فَتَحُوا، يَفْتَحُونَ، فَتَحُوا
- Nisve Nûn'u (ن) : فَتَحْنَ، يَفْتَحْنَ، اِفْتَحْنَ
- Müennes olan muhatap Yâ'sı (ي) : تَفْتَحِينَ اِفْتَحِي

Bitişik Merfû zamirler, tür ve sayı bakımından aynı olan isimlere uyarak gelir.

Dokuzuncu Ünite: Fiillere Bitişen Nasb Hâlindeki Zamirler

Fiillere bitişen nasb halindeki zamirler, mefulü göstermek için fiilin sonuna gelir. Örnek: رَسَمَهَا مُحَمَّدٌ

رَسَمَ : mazi fiildir, fetha üzere mebnidir.

ها : muttasıl zamir, mefulü bih nasb halinde mebnidir.

مُحَمَّدٌ : fâildir, ref alâmeti damme ile merfûdur.

Meful zamirleri, tür ve sayı bakımından aynı olan isimlere uyarlar.

Dikkat:

- Mütakellim Yâ'sı (ي) fiile bitiştiğinde, onun ile fiil arasında kaynaştırma Nûn'u (ن) gelmesi gerekir. Örnek: نَصْرَنِي أَخِي
- Bir fiile iki tane zamir gelirse; ilki, ref mahalinde fâildir. İkincisi, nasb mahalinde mefulü bihtir. Örnek: نَصْرْتُكَ

Onuncu Ünite: Muzari Fiilinin Nasbı

Nasb edatlarından herhangi biri gelirse muzari fiil mansûb olur. Muzari fiili nasb eden edatlar: أَنْ، لَنْ، كَيْ، إِذَنْ، لَأَمْ التَّعْلِيلِ، حَتَّى

Muzari fiilin nasb alâmeti fethadır ve aslındandır. Nasb edatların anlamları:

أَنْ : mastar, -mek-mak

لَنْ : olumsuz gelecek, asla, -meyecek

كَيْ : açıklamak için, -mek için

لِ : açıklamak için

حَتَّى : amaç bildirir. -mek için

إِذَنْ : cevap için kullanılır. Öyleyse

On Birinci Ünite: Muzari Fiilinin Cezmi

Cezm edatlarından biri varsa muzari fiil meczum olur. Muzari fiilinin cezm alâmetleri şöyledir:

- Sükûn: Başına geldiği muzari fiilinin sonu cezimli olur. Örnek: لَمْ يَجْلِسْ
- İlet harfinin kaldırılması: Muzari fiilinin sonundaki illet harfi hafifedilir. Örnek: يَبْكِي الطِّفْلُ . لَمْ يَبْكِ الطِّفْلُ
- Kelimenin ortasındaki illet harfin kaldırılması: Örnek: لَمْ يَقُولْ خَالِدٌ الْحَقَّ . يَقُولُ خَالِدٌ الْحَقَّ

Dikkat: Sükûn harflerinden biri geldiğinde muzari sükûn ile meczum olur.

Örnek: لَمْ يَتْرُكِ التَّنْدِيخِينَ

Cezm edatları:

- لَمْ يَدْرُسَ جَيِّدًا : لم

- لَمَّا يَأْكُلْنَ أَحْمَجُ الطَّعَامَ : لَمَّا
- لِيَشْرَبِ الدَّوَاءَ : لَامِ الْأَمْرِ (لِ)
- اذْهَبْ إِلَى الْحَقْلِ، وَلَكِنْ لَا تَتَأَخَّرْ : لَا النَّهْيَةَ

On İkinci Ünite: Beş Fiil

Sonuna müennes muhatap Yâ'sı, tensiye Elif'i veya çoğulluk Vâv'ı gelen bütün muzari fiiller bu beş fiildendir.

يَكْتُبُونَ، تَكْتُبُونَ : و

يَكْتُبَانِ، تَكْتُبَانِ : ا

تَكْتُبِينَ : ي

Dikkat: Beş fiilde ref alâmeti sübût-u nûn'dur. Örnek: الطُّلَابُ يَكْتُبُونَ الدَّرْسَ Nasb ve cer alâmeti ise Nûn'un kaldırılmasıyla. Örnek: الطُّلَابُ لَنْ يَكْتُبُوا الدَّرْسَ. يَكْتُبُوا الدَّرْسَ.

Beş fiilde:

- Ref halinde: يَكْتُبَانِ، تَكْتُبَانِ، يَكْتُبُونَ، تَكْتُبُونَ، تَكْتُبِينَ
- Nasb halinde: لَنْ يَكْتُبَا، لَنْ يَكْتُبَا، لَنْ يَكْتُبُوا، لَنْ يَكْتُبُوا، لَنْ يَكْتُبِينَ
- Cer halinde: لَمْ يَكْتُبَا، لَمْ يَكْتُبَا، لَمْ يَكْتُبُوا، لَمْ يَكْتُبُوا، لَمْ يَكْتُبِينَ

On Üçüncü Ünite: Soru Edatları 1

İstifhâm: Kişinin önceden bilmediği bir şeyi sorarak anlamak ve öğrenmek istemesidir.

Soru edatları: هَلْ، أَمْ، مَنْ، مَا، مَاذَا

هَلْ : Kendisiyle cümlenin muhtevası hakkında bir şeyin sorulmasıdır. Olumlu cevabı evet (نَعَمْ), olumsuz cevabı ise hayır (لَا)'dır.

Örnek: الإِثْبَاتُ < هَلْ أَنْتَ مُوظَّفٌ؟ نَعَمْ، أَنَا مُوظَّفٌ

النَّفْيُ < هَلْ أَنْتَ مُوظَّفٌ؟ لا، أَنَا مُهَنْدِسٌ

أ : Daha çok onay belenen soru edatıdır. Olumlu cevabı evet (نَعَمْ), olumsuz cevabı ise hayır (لَا)'dır.

Örnek: الإِثْبَاتُ < أ أَنْتَ مُوظَّفٌ؟ نَعَمْ، أَنَا مُوظَّفٌ

النَّفْيُ < أ أَنْتَ مُوظَّفٌ؟ لا، أَنَا مُهَنْدِسٌ

- Olumsuz soru; nefîy edatların kullanılmasıyla oluşturulur (لا، ما، لم، لن،) (ليس). Hemzeden (أ) sonra olumlu cevap için “بلى”; olumsuz cevap için “نعم” kullanılır.

Örnek: الإثباتُ < أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ؟ بلى، أنتَ ربُّنا

النَّفْيُ < أَلَسْتَ طَالِبًا؟ نَعَمْ، لَسْتُ طَالِبًا، أَنَا مَعَلِّمٌ

- Hemze, zikredilen nefîy edatlarıyla zikredilen bir veya birkaç şey belirtilir.

Örnek: أَشْرَبُ الشَّايَ أَمْ الْقَهْوَةَ؟ أَشْرَبُ الشَّايَ

مَنْ أَنْتَ؟ أَنَا خَدِيجَةٌ. Örnek: Akıllı varlıklar için kullanılan soru edatıdır.

مَا وَمَاذَا: Akıllı olmayan varlıklar için kullanılan soru edatlarıdır.

Örnek: مَا لَوْ حَقِيبَتِكَ؟ لَوْنَهَا أَسْوَدُ

مَاذَا تَحْمِلُ؟ أَحْمِلُ كُتُبًا

Dikkat: Soru edatları cümlenin başında kullanılır. Hemze (أ) ve (هل) soru edatları harftir. Geri kalan edatlar ise isimdir.

On Dördüncü Ünite: Soru Edatları 2

Önceki ünite de işlenen soru edatlarının dışındaki bazı soru edatları:

أَيْنَ : Nerede? Mekân soru edatı

مَتَى : Ne zaman? Zaman soru edatı

كَمْ : Niçin? Sebep soru edatı

كَيْفَ : Nasıl? Hâl soru edatı

أَيُّ : Hangi? Seçme soru edatı

Dikkat: أَيُّ soru edatı dışındaki bütün bu edatlar mebnidir. أَيُّ soru edatı mu'reb olduğundan dolayı cümlede bulunduğu konuma göre son harekesi değişir.

Örnek: أَيُّ شَخْصٍ فِي الْعُرْفَةِ؟ - أَيُّ طَعَامٍ تُفَضِّلُ؟ - فِي أَيِّ وَاقْتٍ تَعُودُ

On Beşinci Ünite: İşaret İsimleri

İşaret isimleri; kişileri veya eşyaları göstermek için işaret eden isimlerdir.

- Uzağı ve yakını işaret eden simler ikiye ayrılır.

- İşaret ettiği isme göre ve bu isimlerin sayısına göre farklılık arz eder.
- İsm-i İşaretler, müsennâ hariç mebnidir. Müsennâ ise mu'rebdir.

Yakın İçin Kullanılan İsm-i İşaretler:

الجمع	المثنى	المفرد	للقریب
هاؤلاء	هذان/ هذين	هذا	المذكر
هاؤلاء	هاتان/ هاتين	هذه	المؤنث

Uzak İçin Kullanılan İsm-i İşaretler.

الجمع	المثنى	المفرد	للبعيد
أولئك	ذالك	ذاك/ ذلك	المذكر
أولئك	تلك	تلك	المؤنث

- هنا yakın mekânları işaret etmek için kullanılır.
- هناك veya هنالك uzak mekânları işaret etmek için kullanılır.
- هذه veya تلك akılsız çoğul varlıklar için kullanılır.

Dikkat: (ال) ile marife olmuş isim, ism-i işaretten sonra geldiğinde i'râbda ism-i işarete tabi olur.

Örnek: جاء هذان الطالبان من أرضروم:

كافأ المعلم هذين الطالبين

On Altıncı Ünite: İsm-i Mevsuller

Ancak kendisine bitişen sıla cümlesiyle anlamı tam olan mebni isimdir.

İsm-i Mevsuller şunlardır:

الَّذِي : müfred müzekker için

الَّتِي : müfred müennes için

الَّذَانِ/ اللَّذَيْنِ : ikil müzekker için

الَّتَانِ/ اللَّتَيْنِ : ikil müennes için

الَّذِينَ : akıllı müzekker çoğul için

الَّتَاتِي : akıllı müennes çoğul için

مَنْ : müzekker ve müennes için ortak ism-i mevsuldür. Akıllı çoğul, ikil ve müfred için kullanılır.

ما : müzekker ve müennes için ortak ism-i mevsuldür. Akılsız çoğul, ikil ve müfred için kullanılır.

- اَلَّتِي ile cansız varlıklar ve hayvanlar gibi akılsız çoğullar nitelenir.
Örnek: يُحِبُّ الْأَطْقَالَ الْفُطَطَ الَّتِي تُلَاعِبُهُمْ
هَذِهِ هِيَ الْكُنْبُ الَّتِي طَالَعْتُهَا
- Fiiler ismi mevsulden sonra ona müzekkerlik, müenneslik, müfred, tesniye ve cemi bakımından uyumlu gelir.
- İsm-i mevsuller tür ve sayı bakımından farklılık arz eder.
- اللَّذَانِ ve اللَّتَانِ Mu'reb olan iki ismi mevsuldür. İ'râb da müsennâ olarak i'râblanırlar. Geri kalan İsm-i Mevsuller mebnidir.

On Yedinci Ünite: Haber Çeşitleri

Haber: nekredir ve daima merfûdur. Onunla cümlenin anlamı tamamlanır.

Cümle çeşitleri üçtür:

- Müfred isim; tek bir kelimeden oluşur. Örnek: الْعِلْمُ مُفِيدٌ
- Cümle; isim cümlesi veya fiil cümlesidir.
- Şibih Cümle; zarf veya câr mecrûr cümlesidir.

Dikkat: haber, isim veya fiil cümlesi olduğunda (açık olsun kapalı olsun) onu mübtedaya bağlayan bir zamir içermesi lazımdır.

On Sekizinci Ünite: Haberin Mübtedanın Önüne Geçmesi

Cümlede asıl olan mübtedanın başta gelmesidir. Habere vurgu yapılmak istendiğinde, haber mübtedanın önüne geçebilir.

Örnek: قَادِمٌ أَنَا، فَوْقَ الطَّاوَلَةِ الْكِتَابُ

Şu durumlarda haber, mübtedânın önüne geçmesi gerekir:

- Mübteda nekre, haber de şibih cümle (zarf veya câr mecrûr) olduğunda, örnek: فِي غُرْفَةِ أَطْفَالٍ، فَوْقَ الشَّجَرَةِ عَصَافِيرُ
- Haber soru edatı olduğunda, örnek: كَيْفَ حَالُكَ؟ أَيْنَ أَبُوكَ؟
- Mübtedada habere dönen bir zamir bulunduğu, örnek: لِلإِنْسَانِ مَشَاكِلُهُ

On Dokuzuncu Ünite: Kâne ve Kardeşleri

Kâne ve kardeşleri i'râbı değiştiren nakıs fiillerdir. Mübteda ve haberin başına gelebilir. Kâne ve kardeşleri şunlardır:

كَانَ، صَارَ، لَيْسَ، أَصْبَحَ، أَضْحَى، ظَلَّ، أَمْسَى، بَاتَ، مَا زَالَ، مَا دَامَ، مَا قَتِيَ، مَا بَرِحَ، مَا انْفَكَّ

- Kâne ve kardeşleri mübtedayı ref eder ve kânenin ismi olur. Haberini ise nasb eder ve kânenin haberi olur.
- Bu fiiller muzari veya emir kipinde çekimlendiğinde de mazide olduğu gibi mübtedayı ref, haberi nasb eder. Ayrıca Kâne ve kardeşlerinin haberi de mübtedanın haberi gibi üç çeşittir.

Dikkat 1: لَيْسَ : Olumsuzluk ifade eder ve camid (mazi, muzari ve emir çekimi olmayan)'dir.

Dikkat 2: Nakıs fiiller olarak isimlendirilir. Çünkü herhangi bir zamana delâlet etmezler ve eylemden uzaktır. ناسخ olarak da isimlendirilirler. Çünkü onlar isim cümlesinin hükmünü ortadan kaldırır.

Dikkat 3: Kâne ve kardeşlerinin haberi isminin önüne geçebilir.

Örnek: كَانَ فِي الْبَيْتِ ضَيْفٌ

يَكُونُ الْجَوُّ بَارِدًا فِي الشِّتَاءِ / لَا يَزَالُ زَيْدٌ مُجْتَهِدًا

كُنْ بَارًا / أَصْبِحْ صَائِمًا

Yirminci Ünite: İnne ve Kardeşleri

İnne ve kardeşleri,

- ناسخ harflerdir. Yani i'râbda değişiklik yaparlar. Mübteda ve haberin başına gelirler.
- Bu harfler, mübtedayı nasb eder ve innenin ismi yapar. Haberi de ref eder ve innenin haberi yapar. (Kâne ve kardeşlerinin yaptıklarının tersini yaparlar)

İnne ve kardeşleri; إِنَّ، أَنْ، كَأَنَّ، لَكِنَّ، لَيْتَ، لَعَلَّ

إِنَّ : Tekid bildirir. Örnek: إِنَّ مَالِكًا عَالِمٌ

أَنَّ : Tekid bildirir. Örnek: أُعْجِبُنِي أَنَّ مَرْيَمَ مُجْتَهِدَةٌ

كَأَنَّ : Benzetme bildirir. Örnek: كَانَ الْعِلْمُ نُورًا

الْجَامِعَةُ جَيِّدَةٌ لِكِنَّ طَرِيقَهَا طَوِيلٌ : Düzeltme bildirir. Örnek:

لَيْتَ الْمَاءَ بَارِدٌ : Temenni bildirir. Örnek:

لَعَلَّ الْمَطَرَ نَازِلٌ : Dilenme ve beklenti bildirir. Örnek:

Dikkat: İnn ve kardeşlerinin haberi müfred, cümle veya şibih cümle olarak gelebilir. İnn ve kardeşlerinin ismi haberinin başına gelebilir. Örnek: لَعَلَّ فِي الْبَيْتِ ضَيْفًا

Yirmi Birinci Ünite: Esmâ-i Hamse/Beş İsim

أَخٌ، أَبٌ isimlerinin i'râbı kendilerine özeldir. Bu isimler و ile Merfû, ا ile mansûb ve ي ile mecrû olurlar. Bu şekilde i'râblanabilmeleri için bazı şartlar gerekir. Bunlar:

- Şart: müfred kelime olmalı.
- Şart: mütekellim ي 'sı dışında muzaf olmalı.

Eğer bu şartları taşımazsa müfred isim olarak i'râb olurlar.

İkil veya çoğul olduğunda ise diğer tüm isimler gibi telaffuz edilir.

مُفْرَدٌ	مُتَشَبِّهٌ	جَمْعٌ
أَبٌ	أَبَوَانُ / أَبَوَيْنِ	أَبَاءٌ
أَخٌ	أَخَوَانُ / أَخَوَيْنِ	إِخْوَةٌ
حَمٌّ	حَمَوَانُ / حَمَوَيْنِ	حَمُونُ / أَحْمَاءٌ
ذُو	ذَوَا / ذَوِي	ذُؤُ / ذَوِي
فُو	فَمَانُ / فَمَيْنِ	أَفْوَاهٌ

Dikkat: ذُو çoğul olarak kullanılırsa ذَوُو şeklinde gelir. Cem-i müzekker sâlim gibi و eklenir. Yâ ile nasb ve cer olur.

2.3.1.3. Nahiv Üçüncü Kitapta İşlenen Konular

Nahiv dersinin üçüncü kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	Mefulun Fih (Zarf)	11.	İstisnâ Edatları
2.	Mefulun Mutlak	12.	Cinsini Nefîy Eden (لا)

3.	Mefulun Lieclih	13.	Atıf
4.	Mefulun Meâh	14.	Tevkid
5.	Hâl	15.	Bedel
6.	Hâl Çeşitleri	16.	Münadâ
7.	Temyiz	17.	Nefîy
8.	Sayı (Müzekker-Müennes)	18.	Şaşıma Üslupları
9.	Sayı (Temyiz)	19.	Şart Üslupları ve Edatları
10.	Müstesnâ (ل)	20.	Şartın Cevabının Başına Fâ'nın Gelmesi

Bu kısımdan sonra nahiv üçüncü kitabın konuları tek tek ele alınarak içerik bakımından tanıtılacaktır.

Birinci Ünite: Mefulun Fih (Zarf)

Olayın zamanını veya yerini belirten ve “içinde” anlamını veren mansûb isimdir. Mefulun fih olarak da isimlendirilir. Ne zaman? Ve Nerede? Sorularının cevabıdır.

Mekân zarfına ve zaman zarfına delâlet eden iki zarf çeşidi vardır.

Zaman zarfı, eylemin gerçekleştiği zamanı belirtmek için kullanılır. Örnek:

سَافَرَ أَحْمَدُ الْيَوْمَ

Bazı zaman zarfları şunlardır: يَوْمًا، أَمْسَ، غَدًا، لَيْلَةً، سَحْرًا، غُدْوَةً، بُكْرَةً، جِيْنًا، وَقْتًا، مَسَاءً، صَبَاحًا، لِحْظَةً

Mekân zarfı, eylemin gerçekleştiği mekânı belirtmek için kullanılır. Örnek:

جَلَسَ الطَّالِبُ أَمَامَ الْمُعَلِّمِ

Bazı mekân zarfları ise şu şekildedir: أَمَامَ، قُدَّامَ، خَلْفَ، وَرَاءَ، فَوْقَ، تَحْتَ، عِنْدَ، جِدَاءَ، هُنَا، بَيْنَ، يَمِينِ

İkinci Ünite: Mefulun Mutlak

Bir fiilin asıl harflerinden oluşan ve o fiilden sonra gelip fiili nasb eden mastardır. Daha açık bir ifadeyle fiilin mastarının mef'ûl olmasıdır. Örnek: عَلِمَ عِلْمًا

Mefulun Mutlaklar;

- Fiilin mânasını kuvvetlendirmek için kullanılır. Örnek: وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا
- Fiilin çeşidinin belirtmek için kullanılır. Örnek: سِرْتُ سَيْرِ الْعُقَلَاءِ
- Fiilin sayısını belirtmek için kullanılır. Örnek: خَطَوْتُ خَطَوْتَيْنِ

Üçüncü Ünite: Mefulun Lieclih

Fiilin asli harflerinden oluşmaksızın, fiilden sonra zikredilen mastar isimlerdir. Eylemin oluş sebebini bildirir. Yani “لِمَاذَا وَقَعَ؟” sorusuna cevap verir.

Örnek: أَقْرَأَ الْقُرْآنَ فَهَمًّا لِآيَاتِهِ

Mefulun lieclihte asıl olan mansûb olmasıdır. Örnek: سَافَرَ زَيْدٌ طَلْبًا لِلْعِلْمِ

Öncesinde لٍ مِنْ ve فِي gibi ta’lil belirten harf-i cerlerden biri geldiğinde mecrûr olarak gelebilir. Örnek: سَافَرَ زَيْدٌ لِيَطْلُبَ الْعِلْمَ

Dördüncü Ünite: Mefulun Meâh

Mefulun Meâh, مَعَ anlamını taşıyan vândan sonra gelen mastar isimdir. Bu و beraberliğe işaret eder. Örnek: سَارَ مُحَمَّدٌ وَالطَّرِيقَ

Bu cümle, Muhammed’in yürüyüşünün yol boyunca devam ettiğine delâlet eder. Yani, yolla beraber devam etti. Buradaki و, Vâv’ı meiyye olarak adlandırılır ve mansûb isim mefulun meâh olarak i’râblanır.

Dikkat: Mefulun meâh daima mansûbtur.

Beşinci Ünite: Hâl

Hâl: Mansûb nekre bir isimdir. Hâl, zü'l-hâlin/sahibinin hâlini açıklamak için kullanılan bir ögedir.

Sâhibul Hâl: Marife isimdir. Kendisi fâil, nâibu'l- fâil, mefulun bih, mübteda veya haber olabilir. Örnek: جَلَسَ الطَّالِبُ مُنْتَبِهًا. Merfû isimdir ve sâhibul hâldir.

Hâl (كَيْفَ؟) nasıl sorusuna cevap verir. Örnek: جَاءَ سَلِيمٌ ضَاحِكًا. Gelirken Zeyd’in durumunu belirten hâldir.

Dikkat:

- Hâl, müenneslik müzekkerlik, tekillik ikillik ve çoğulluk bakımından Sâhibul hâle uyar.
- Sâhibul hâl, akılsız çoğul olduğunda; hâl müfred müennes olur.

Örnek: ظَهَرَتِ النُّجُومُ لَامِعَةً فِي السَّمَاءِ

Altıncı Ünite: Hâl Çeşitleri

- Müfred: nekre olup sayı ve özellik bakımından sâhibul hâle uyar. Örnek: رَجَعَ الْمُسَافِرُ سَالِمًا – رَجَعَتِ الْمُسَافِرَتَانِ سَالِمَتَيْنِ
- İsim Cümlesi. Örnek: مشيتُ والشمسُ في مُنتَصَفِ السماءِ، سقى الفلأخ حقله وهو سعيدٌ
- Fiil Cümlesi. Örnek: رأيتُ عمرَ يلعبُ في الحيِّ

Dikkat: Hâl cümle olduğunda, sâhibul hâl ile aralarında bir bağlantıya ihtiyaç vardır. Bu bağlantı; hâl vâv'ı olarak isimlendirilen و , muttasıl veya munfasıl zamir veya zamir ve vâv beraber gelerek olabilir. Hâl, isim cümlesi olarak geldiğinde hâli sâhibul hâle bağlayan zamir, daima açık olarak yazılır.

- Şibih Cümlesi. Örnek: رأيتُ الطفلَ بين السَّيَّاراتِ، دخلتِ الأمُّ البيتَ في حُزْنٍ

Yedinci Ünite: Temyiz

Kendisinden önce cümlede geçen ve anlam bakımından kapalı olan kelime veya cümleden ne kast edildiğini açıklayan nekre isimdir. Temyizden önce gelen kelimeye mümeyyiz denir.

Örnek: أشربُ كوباً ماءً / أشربُ كوباً من الماءِ / أشربُ كوبَ ماءٍ

كوباً : Mümeyyiz – ماء : Temyiz

Temyiz iki kısımdır;

- Melfuz temyiz, mümeyyezi cümlede zikredilir ve sonrasında sayılar veya ölçü birimleri kullanılır.

Örnekler:

Sayı: في الحُجْرَةِ ثَلَاثُونَ طَالِباً

Miktar (kilo, ağırlık, yüzey ölçüsü): شَرِبْتُ كُوباً مَاءً / اشترى زيدٌ قَنْطَاراً (طِنّاً) قَمْحاً / زَرَعَ خَالِدٌ دُنْمًا أَرْزاً.

- Melhuz temyiz, cümledeki kapalılığı gidermek için kullanılan temyizdir. Cümlelerin kapalı olan öğeleri arasındaki oranı ve ilişkiyi kuran ve genellikle cümlelerin sonunda gelen temyizdir.

Örnek: طابَ زيدٌ نفساً / خالدٌ أحسنُ من زيدٍ خلقاً

Dikkat: Temyiz, önüne bir harf-i cer gelmedikçe veya muzafun ileyh olmadıkça daima mansûb gelir.

Örnek: اشتريتُ صندوقاً تُفَاحاً - التمييزُ منصوبٌ

اشتريتُ صندوقاً تُفَاحٍ - التمييزُ مجرورٌ بالإضافةِ

اشتريتُ صندوقاً من تُفَاحٍ - التمييزُ مجرورٌ بحرفِ جرٍّ

Dikkat: Cümlede temyiz ve hâl arasındaki farkı şu özelliklerle fark edebiliriz;

- Temyizde, ayırt etmek veya açıklığa kavuşmak anlamında من kullanılır.
Örnek: اشتريتُ صندوقاً تُفَاحاً. اشتريتُ صندوقاً من تُفَاحٍ
- Hâl'de ise, في kullanılır. Örnek: جاء خالدٌ في حالةِ خوفٍ

Sekizinci Ünite: Sayı (Müzekker- Müennes)

Âdet ve mâdud (sayı ve sayılan)

- Sayılan (mâdud) yani temyiz, 1 ile 2 sayılarına müzekkerlik ve müenneslik bakımından uyar ve onların sıfatı konumundadır. Örnek: في صَفْنَا طاولَةً واحدةً و سَبُّورَتَانِ اثْنَتَانِ
- (3-9) Sayıları ile mâdud arasında müzekkerlik ve müenneslik bakımından bir zıtlık vardır. Örnek: لي ثلاثةٌ إخوةٍ و سبعٌ أخواتٍ
- 10 Sayısı mâduduna ters gelir ve müfred olur. Örnek: يعملُ في الشَّرِكَةِ عَشْرَةَ مُوظَّفينَ ، و عَشْرُ مُوظَّفاتٍ .

Dikkat: (3-10) Sayılarının son hareketleri, cümlede buldukları yere göre belirlenir. Mâdudları ise çoğul ve mecrûr olarak gelir.

- (11-12) Sayıları ve temyizi arasında müzekkerlik ve müenneslik bakımından uyum vardır. Örnek: أكثرُ منِ إني رأيتُ أحدَ عَشَرَ كوكباً / في إسطنبولَ إحدَى عَشْرَةَ وسيلةً نقلٍ
- (13-19) Sayılarında müzekkerlik ve müenneslik bakımından farklılık ilk rakamlar içindir. Yani 3-9 sayıları arasındadır. İkinci rakamlar yani 10 sayısı için ise uyum söz konusudur. Örnek: لدي ثلاثة عشرَ صديقاً في مصرَ ، و خمسَ عشرةَ صديقةً في قطرَ
- (22,23, ... 33, ... 99) Gibi mâdud sayılar ile mâdud arasında, müzekkerlik ve müenneslik bakımından farklılık ilk kısım içindir. Örnek: ذُكِرَ في القرآنِ خمسةٌ وعشرونَ نبياً

- (20-90) ‘Ukûd sayılar ve (100-1000) sayıları için müenneslik veya müzekkerlik bakımından bir farklılık yoktur, temyize uyar. Örnek: فِي الْكَلِيَّةِ
مَتْنًا طَالِبٍ ، وَمَتْنًا طَابَةً ، وَ فِي كُلِّ صَفِّ عَشْرُونَ طَالِبًا وَ عَشْرُونَ طَالِبَةً

Dokuzuncu Ünite: Sayıların Temyizi

- (3-10) Srasındaki sayıların temyizi, çoğul ve mecrûr olur. Örnek: عِنْدِي أَرْبَعَةٌ
أَقْلَامٍ
- (11-99) Arasındaki sayıların temyizi, müfred ve mansûb gelir. Örnek: قَرَأْتُ
فِي الْكِتَابِ خَمْسَةَ عَشْرَ دَرَسَاتٍ
- (100-1000) Sayıların temyizi, müfred ve mecrûr gelir. Örnek: فِي إِسْطَنْبُولَ
أَلْفَ حَافِلَةٍ كَبِيرَةٍ
أَعْطَيْتُ الْفَقِيرَ مِئَةَ لَيْرَةٍ

Onuncu Ünite: إِيَّا ile Yapılan Müstesnâ

Müstesnâ:

- Hükümde kendisinden önce gelene ihtilaf eden istisnâ edatından sonra gelen bir isimdir.
- İstisnâ üç unsurdan oluşur. Bunlar; kendisinden müstesnâ olan (müstesnâ minh), istisnâ edatı ve müstesnâ. (diğer baskılarda dört çeşit olarak verilmiş. Hüküm)

Örnek: خَالِدًا : إِيَّا : إِيَّا : مُسْتَسْنَأَ مِنْهُ : الطُّلَّابُ . حَضَرَ الطُّلَّابُ إِلَّا خَالِدًا :

Müstesnâ.

İstisnâ unsurları üçtür:

- Tam müspet (olumlu): Cümledeki bütün öğeler tam olarak vardır ve cümle olumludur. Bu durumda müstesnâ mansûb olmak zorundadır. Örnek: حَضَرَ الطُّلَّابُ إِلَّا طَالِبًا
- Tam menfi (olumsuz): Cümledeki bütün öğeler tam olarak mevcuttur ve cümle olumsuzdur. Bu durumda İstisnâ mansûb da olabilir müstesnâ minhten bedel olarak ona uyabilir. Örnek: لَمْ يُسَافِرِ الْأَصْدِقَاءُ إِلَّا مُحَمَّدًا / مُحَمَّدٌ
- Nakıs: Müstesnâ minhin cümlede zikredilmediği istisnâ türüdür ve i‘râbı cümledeki konumuna göre belirlenir (إِيَّا ve olumsuzluk cümlede yokmuş gibi). Örnek: لَنْ يَنْجَحَ إِلَّا طَالِبٌ

On Birinci Ünite: İstisnâ (حَاشَا ، عَدَا ، خَلَا ، سِوَى ، غَيْرَ ، الْمَسْتَثْنَى بِ غَيْرَ ، سِوَى)

غَيْرَ ve سِوَى ile müstesnâ: Daima mecrûr olur ve muzafun ileyh olarak i'râblanır. Örnek: جَاءَ الْقَوْمُ غَيْرَ فَاتِحٍ / جَاءَ الْقَوْمُ سِوَى فَاتِحٍ

عَدَا ve خَلَا ile müstesnâ: Bu ikisinin başında ما gelirse Mefulun bih olarak mansûb gelirler. Örnek: خَرَجَ الطُّلَابُ مَا عَدَا طَالِبًا

- Bu ikisi harfi cer olarak kabul edilirse mecrûr olabilir. Onlarla müstesnâ olan da mecrûr olabilir. Örnek: نَجَحَ الطُّلَابُ عَدَا الْكَسُولِ / قَرَأْتُ الْكِتَابَ خَلَا الْجَائِمَةِ
- Bu ikisinin başına ما gelmezse hem mansûb hem mecrûr olabilir. Örnek: نَجَحَ الطُّلَابُ عَدَا كَسُولًا / كَسُولٍ - حَضَرَ الْأَطِبَّاءُ خَلَا طَبِيبًا / طَبِيبٍ

حَاشَا ile müstesnâ: başına ما gelmediği için mansûb da olabilir mecrûr da olabilir. Örnek: حَلَّ الطَّالِبُ التَّدْرِيبَاتِ حَاشَا تَدْرِيبًا / تَدْرِيبٍ

On İkinci Ünite: Cinsini Nefîy Eden لا

لا : cümleleri olumsuz yapar. İsim cümlesinin başına gelerek إِنَّ ve kardeşleri gibi amel eder. Bazı şartlarla mübtedayı nasb eder ve kendine isim yapar. Haberi Merfû olarak bırakır ve onu kendine haber olarak isimlendirir.

لا 'nın Amel Edebilmesinin Şartları:

- لا طَعَامَ مَتْرُوكٍ فِي الْبَيْتِ Örnek: لا 'nın isminin nekre olması gerekir.
- لا ve isminin arasında herhangi bir şeyin olamaması ve ikisinin peş peşe gelmesi gerekir. Örnek: لا مُوظَّفَ فِي الْعَمَلِ . Şöyle denilmesi doğru olmaz: لا فِي الْعَمَلِ مُوظَّفَ
- لا 'nın başına harf-i cer gelmemesi gerekir. Şöyle söylenmesi doğru olmaz: الصَّرَاحَةُ يُحِبُّهَا كُلُّ إِنْسَانٍ بِلَا شَكِّ

لا 'nın İsminin İ'râb ı

- Muzaf veya şibih muzaf olunca mansûb olur. Örnek: لا كَاتِبًا دَرَسَهُ بَيْنَنَا (şibih muzafa örnek verilmemiş.)
- Müfred olduğunda yani muzaf veya şibhi muzaf olmadığında mansûbiyeti üzere mebnidir. Örnek: لا كَادِبٍ مَحْبُوبٌ = Fetha üzere mebnidir. لا كَادِبِينَ = ikillik ي 'sı üzere mebnidir.

On Üçüncü Ünite: Atıf

- İki kelimeyi veya iki cümleyi atıf harfleriyle birbirine bağlamaktır. (iki veya daha fazla kelime veya cümle denilebilirdi.) Atfedilen kelimenin i'râbı, atıf harflerinin kullanılmasıyla atıf harfinden öncekine uyar. Atıf harfinden sonraki isim Mâtuf, önceki isim ise mâtufun aleyh olarak isimlendirilir. Örnek: سَافَرْتُ إِلَى بَغْدَادَ وَ جِدَّةَ
- Mâtuf i'râb bakımından mâtufun aleyhe uyar. (ref, nasb, cer, cezm)

Atıf Harfleri:

وَ : İki şeyi birbirine bağlamaya yarar. Örnek: يَمْلِكُ سَلْمَانٌ دُكَّانًا يَأْتِي النَّاسُ إِلَيْهِ وَ يَسْتَرْوُونَ

فَ : Sıralı ve akabinde gelen iki şeyi birbirine bağlar. Örnek: حَانَ وَقْتُ الدَّرْسِ فَدَخَلَ الْمُعَلِّمُ فَالطُّلَّابُ

ثُمَّ : Sıralı ve belli bir süre sonra gerçekleşen iki şeyi birbirine bağlar. Örnek: يَكُونُ الْإِنْسَانُ طِفْلاً ثُمَّ شَابًا ثُمَّ شَيْخًا

أَوْ : İki şey arasında bir tercih veya şüphe bildirir. Örnek: سَافِرٌ بِالسِّيَارَةِ أَوْ الْفِطَارِ

بَلْ : Önceki hükmün yanlış olduğunu belirtip yeni bir hüküm ortaya koymaktır. Örnek: لَا تُصَاحِبِ الْمُهْمَلِينَ بَلْ الْمُجْتَوِينَ

لَكِنَّ : Önceki hükmün bozulması ve yeni bir hüküm ortaya konulmasıdır. Örnek: مَا قَابَلْتُ الطَّبِيبَ لَكِنَّ الْمُمْرِضَ

حَتَّى : Gaye ve bile, hatta, dahi anlamlarını verir Örnek: يَرْزُقُ اللهُ النَّاسَ حَتَّى الْعِصَاةَ

لَا : Olumsuzluk bildirir. Örnek: أَدْرَسُ فِي التَّعْلِيمِ الْمَفْتُوحِ لَا الْمَظْمِيَّ

أَمْ : Seçme, tayin etme anlamı bildiri. Örnek: مَنْ يُرِيدُ أَنْ يَكُونَ قُبَّانًا؛ إِبْرَاهِيمُ أَمْ قَاسِمٌ؟

On Dördüncü Ünite: Tekit

Bir isimden sonra gelen ve o isme, güçlendirme, manayı vurgulama ve pekişme amacıyla tabi olan isimdir. Kendisinden önceki isim marife olur. İlk isim mevkid ikinci isim ise tekit olarak isimlendirilir.

Tevkid Çeşitleri:

- Lâfzî: Harf, isim, fiil veya cümle olsun, mevkidin lâfzî olarak tekrar etmesidir. Örnek: جَاءَ أَخِي أَخِي، نَزَلَ الْمَطْرُ نَزَلَ الْمَطْرُ

- Mânevi: Tekit etmek istenen isimden sonra gelen belli lafızlarla yapılan tekittir. Bunlar; عَيْنٌ، نَفْسٌ، كُلُّ، كِلَا، كِلْتَا، عَامَّةٌ Bunlara, müekkelede uygun, müzekkerlik, müenneslik, tekillik, ikillik veya çoğulluk bakımından bir zamir eklenir. Örnek: رَأَيْتُ اللَّصْنَ عَيْنَهُ، دَخَلَ الطَّلَاتُ جَمِيعَهُمْ، سَافَرَ الرَّجُلَانِ كِلَاهُمَا، دَخَلَتِ الْمُمَرِّضَتَانِ كِلْتَاهِمَا
- Tekit, müekkelede i'râbına tabidir. Ve yalnız mânevi tekit için geçerli olarak müekkelede dönen zamir eklenir. Örnek: سَلَّمْتُ عَلَى الصُّيُوفِ جَمِيعِهِمْ

On Beşinci Ünite: Bedel

İ'râb bakımından, kendisinden önce gelene tabi olan ve cümlede asıl kastedilen isimdir. Kendisinden sonra gelen isme mübdel-ün minh denir.

Bedel'in Bilindik Üç Çeşidi:

- Bedelü'l Kül Mine'l Kül: bedelin, mübdelün minhine anlam bakımından tabi olmasıdır. Örnek: جَاءَ الْخَلِيفَةُ عُمَرُ الْعَادِلُ
- Bedelü'l Ba'd Mine'l Kül: Mübdelün minhin bir kısmını ifade eden bedeldir. Örnek: أَكَلْتُ الطَّعَامَ نِصْفَهُ
- Bedelü'l İştimal: Mübdelün minhin bir parçasını değil de bir özelliğini ifade eden bedeldir. Örnek: أَعْجَبْتَنِي الْمَدِينَةَ جَرُّهَا

Dikkat: Bedelü'l ba'd mine'l kül ve bedelü'l iştimalde, mübdelün minhe dönen bir zamir gelmesi gerekir. Örnek: أَعْجَبْتَنِي الْحَدِيقَةَ أَنْ هَارَهَا

On Altıncı Ünite: Münadâ

İkaz etmek veya seslenmek için, nidâ edatlarından sonra gelen isimdir.

Nidâ Harfleri: يَا ، الهمزة (أ) ، أَي ، أَيَا ، هَيَا

- أقاسم، سَاعِدْ أَخَاكَ. أَي قَاسِمٌ، سَاعِدْ أَخَاكَ. (أ، أَي) : Yakın için kullanılır. Örnek: سَاعِدْ أَخَاكَ. أَي قَاسِمٌ، سَاعِدْ أَخَاكَ.
- أَيَا قَائِدٌ، أَنْتَ سَبَبُ النَّجَاةِ. هَيَا أَحْمَدُ، سَاعِدْ. (أَيَا، هَيَا) : Uzak için kullanılır. Örnek: أَيَا قَائِدٌ، أَنْتَ سَبَبُ النَّجَاةِ. هَيَا أَحْمَدُ، سَاعِدْ.
- يَا أَبِي، أَعْطِنِي النُّقُودَ. يَا عَالِمًا بِالْحَالِ، إِغْفِرْ ذَنْبِي. (يَا) : Herkes için kullanılır. Örnek: يَا أَبِي، أَعْطِنِي النُّقُودَ. يَا عَالِمًا بِالْحَالِ، إِغْفِرْ ذَنْبِي.

Münadâ'nın kısımları:

- Özel isim için gelen Münadâdır. Örnek: يَا مُحَمَّدٌ - يَا خَدِيجَةُ
- Nekre olan ama kastedilenin belli olduğu Münadâdır. Örnek: يَا عَالِمٌ - يَا مُهَنْدِسٌ

- Nekre olan ve kastedilenin belirsiz olduğu Münadâdır. Örnek: يَا طَالِبًا
- Muzaf olan Münadâdır. Örnek: يَا طَالِبَ الْعِلْمِ
- Şibhi muzaf olan münadâdır. Örnek: الْأُمَّةَ مُنْفَذًا يَا

أَيُّهَا - أَيُّهَا ile marifeli bir isme doğrudan seslenme yapılmaz, başına أَيُّهَا getirilerek yapılabilir. Örnek: يَا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ، وَا أَيُّهَا الْمُؤْمِنَاتُ. Ve Münadâdır (أَيُّ). Sonraki هَا tenbih edatı olur.

Münadânın İ'râbı:

- Eğer Münadâ; muzaf veya şibhi muzaf veya nekre-i gayri maksûde olursa mansûb olarak i'râb edilir.
- Münadâ; tekil özel isim olduğunda ve nekre-i maksûde olduğunda ref olduğu şey üzere mebni olur.

On Yedinci Ünite: Nefîy

Nefîy: Olumlunun zıddıdır ve edatları vardır.

Nefîy Edatları: مَا لَيْسَ لَمْ لَنْ لَا

- مَا ve لَيْسَ : Haberi olumsuz yapmak için isim cümlesinin başına gelir ve haberi mansûb yapar. Örnek: لَيْسَ الْمَطَارُ بَعِيدًا، مَا الْمَطَارُ بَعِيدًا
- (مَا) : Mazi fiile gelerek onu olumsuz yapar. Örnek: مَا وَجَدَ عُمَرُ بَيْتًا فِي الْأَخْرَةِ

Muzari fiil şu edatlarla olumsuz yapılır:

- (مَا) : Şimdiki anlamıyla muzari fiilin başına gelerek olumsuz yapar. مَا يَبْحَثُ الرَّجُلُ عَنِ نَظَرَتِهِ جَيِّدًا
- لَمْ : Muzari fiilin başına gelir ve olayı mazide olumsuz yapar. Ve fiili cezm eder. لَمْ يَبْحَثِ الرَّجُلُ عَنِ نَظَرَتِهِ جَيِّدًا
- لَا : Muzari fiilin başına gelerek devam anlamında fiili olumsuz yapar. لَا يَبْحَثُ الرَّجُلُ عَنِ نَظَرَتِهِ جَيِّدًا
- لَنْ : Muzari fiilin başına gelir ve onu gelecekte olumsuz yapar. Ve muzari fiil mansûb olur. لَنْ يَبْحَثَ الرَّجُلُ عَنِ نَظَرَتِهِ جَيِّدًا

On Sekizinci Ünite: Şaşırma Üslupları

Bu üsluplar; açık kuvvetli sıfatlarla aşırı bir şeyi beğenme veya dehşete düşme anlamında ve bir şeyin güzel veya çirkin olduğunu belirtmek için kıyasî iki sığayla kullanılır. Bunlar:

- ما أَجْمَلُهُ / ما أَقْبَحُهُ = ما أَفْعَلُهُ
- أَجْمَلٌ بِهِ / أَقْبَحٌ بِهِ = أَفْعَلٌ بِهِ

Fiillerin taaccup sığasında kullanılabilmesi için şu şartlar bulunmalıdır:

- Mazi fiil, muzari veya emir sığasında olmamalı.
- Sülası
- Olumlu olmalı, olumsuz olmamalı.
- Malum olmalı, meçhul olmamalı.
- Mutasarrıf olmalı, camid yani çekimsiz bir fiil olmamalı.
- Ölçülebilen veya karşılaştırılabilen bir fiil olmalı.
- Tam fiil olmalı, yani nakıs fiil olmamalı.
- (أعور) / (عوراء) ve (أفعل) (müennes) vezinlerinde gelip sıfat ifade etmeyecek. (عوراء) (أحمر/حمرء).

Eğer bu şartların hiçbirini taşııyorsa, dolaylı yoldan taaccub yapılabilir. Yani yanına uygun bir fiil getirilerek taaccup sığasına dönüştürülebilir. Örnek: ما أشدّ، ما أحسن . Sonrasında da fiilin sarıh veya müevvele mastarını getirilir. Örnek: ما أروع أن ينتصر المسلم!

Bazı sığalar vardır ki Arap'tan öyle işitilmiştir yani semaidir. Bunlar: يا له من طير كبير! الله ذرّك يا عمر! يا للعجب! سبحان الله!

Dikkat: Ölçümlenemeyen fiiller veya çekimlenemeyen camid fiillerden taaccüb sığası oluşturulamaz

On Dokuzuncu Ünite: Şart Üslupları ve Edatları

Şart: İki cümleyi birbirine bağlayan üsluptur. Birinci cümle; ikinci cümlenin ortaya çıkması için şart ve sebep cümlesidir.

Şart üslubu üç ögeden oluşur. Bunlar; Şart edatı, şart fiili ve şart cevabıdır. Örnek: إن تتواضع يحترّمك الناس

Şart edatları iki kısma ayrılır: Cezm eden edatlar ve cezm etmeyen edatlar.

Dikkat: إن Hariç, şart edatlarının tamamı isimdir. إن ise harftir.

- إن : Şart ifade eden harftir. Örnek: (إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ)
- مَنْ : Akıllılar için kullanılır. Örnek: (مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ)
- مَا : Akılsız varlıklar için kullanılır. Örnek: (وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ)
- متى : Zaman bildirir. Örnek: متى تره تجده يعمل
- أينما - أين : Bu ikisi yer bildirir. Örnek: (أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ)
- إذا : Şart bildirir fakat cezm yapmaz. Örnek: إذا خرجت باكرًا تصل في الوقت المناسب
- لو : İmtina harfidir ama cezm yapmaz. Örnek: لو شاهدت الأجير فهمت الأحداث
- لولا : İmtina harfidir ve cezm etmez. Örnek: لولا العلم لساد الجهل بين الناس

Dikkat: Cezm eden şart edatları iki fiili cezm eder. Bunlar şart fiili ile cevabı ve karşılığıdır.

Yirminci Ünite: Şartın Cevabının Başına Fâ'nın Gelmesi

Asıl olan şart cevabının başına ف gelmemesidir. Ancak, bazı durumlarda bu ف harfi gelmesi gerekmektedir.

Şart cevabının başına ف gelmesini gerektiren durumlar:

- İsim cümlesi olduğunda. Örnek: متى تعصب فالوصوء دواء
- Fiili camid olan fiil cümlesi olduğunda. Örnek: من يكذب فليس ملومناً
- Fiili talep olan fiil cümlesi olduğunda. Örnek: إن تحفظ القرآن فلا تنس تكراره
- Fiili olumsuz olan fiil cümlesi olduğunda. Örnek: من يبر والديه فلنبحرم الجنة
- Fiilin başında قد سوف veya السين bulunan fiili cümlesi olduğunda, Örnek: إن تكن صادقاً فستفوز، إن تكن صادقاً فسوف تفوز، إن يترك الدخان فقد ينجو من المرض.

Dikkat: Şart cevabının başına ف geldiği zaman, sonraki muzari fiil cezm olmaz. Cümledeki yerine göre i'râblanır. Fakat Şart cevap cümlesinin tamamı meczum olur.

2.3.1.4. Nahiv Dördüncü Kitapta İşlenen Konular

Nahiv dersinin dördüncü kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	Sayı, İ‘râb ve Bina	8.	Gayr-ı Munsarıflar (Geriye Kalanlar)
2.	Fâil Vezninde Sayı Sığaları	9.	Lâzım ve Müte‘addi
3.	Mebni İsimler	10.	İki Meful Alan Müte‘addi Fiiller
4.	Mebni Fiiller	11.	Kâde ve Kardeşleri
5.	İsm-i Fiiller	12.	Övme ve Yerme Fiilleri
6.	Gayr-ı Munsarıflar (Özel İsimler)	13.	Kem-î İstifhâmiyye ve Kem-î Haberiyye
7.	Gayr-ı Munsarıflar (Sıfatlar)		

Bu kısımdan sonra nahiv üçüncü kitabın konuları tek tek ele alınarak içerik bakımından tanıtılacaktır.

Birinci Ünite: Sayıların İ‘râb ı ve Yapısı

Birinci: Cümledeki konumuna göre i‘râbları ref, nasb veya cer yapılır.

- 1-10 arasındaki sayılar
- 21-99 arasındaki sayılar
- 100 ve 1000 arasındaki sayılar
- 10-20-30-40- ... -90 ‘ukûd sayılar

İkinci: 11 ve 13-19 arası sayılar; merfû, mansûb veya mecrûr olarak gelseler de fetha üzere mebnidir.

Üçüncü: 12 sayısı, birinci kısım müsennânın i‘râbına göre, ikinci kısım ise daima fetha ile sabittir ve i‘râbda yeri yoktur.

İkinci Ünite: Fâil Vezninde Sayı Sığaları

2-10 arasındaki sayıları sıra sayıları yapabilmek için fâil veznine koyulur.

Sıra sayısının fâil sığasında gelebilmesinin şartları:

- Mürekkeb veya mâtuf olan sayının birinci kısmı fâil babında olur. Örnek:
هَذَا الصَّفُّ الثَّلَاثُ عَرَشَ
- Sıra sayısı mâtufuna müzekkerlik ve müenneslik bakımından uyar. Örnek:
أَكَلْتُ الثُّفَاخَةَ الثَّلَاثَةَ فِي الطَّبَقِ
- Cümledeki konumuna göre i‘râbı yapılır (ref, nasb veya cer).

- Mürekkebe sayı elde etmek için müzekker veya müennes olabilen on sayısı eklenir ve iki kısım da fethalı olur. Bu durumda mürekkebe sayının iki kısmı da fetha üzere mebnidir. Örnek: نَجَحَ الطَّالِبُ الثَّلَاثَ عَشَرَ نَجَحْتُ الطَّالِبَةَ
الثَّلَاثَةَ عَشْرَةَ

Üçüncü Ünite: Mebni İsimler

İsimlerde asıl olan mureb olmasıdır ama mebni de olabilirler.

Bina (mebnilik): İ'râb bakımından konumu değişse bile, kelimenin son harfinin değişmemesi yani aynı kalmasıdır.

İsimlerde mebnilik, damme üzere, fetha veya kesra veya sükûn üzere mebni olur.

Mebni olan isimler:

- Zamirler: (أنا، أنتَ، أنتِ، ... هو، هي، ...)
- İsm-i İşaretler: (هَذَا، هَذِهِ، هَذِي، هُنَا، ...); (هَذَانِ، هَاتَانِ) hariçtir. Bu ikisi, elif ile merfû, ya ile nasb ve cer olmakla mu'rebdir.
- İsm-i Mevsuller: (... الَّذِي، الَّتِي); Ama (اللَّذَانِ وَ اللَّتَانِ) bu ism-i mevsuller murebdir. Elif ile merfû, ya ile nasb ve cer olurlar: اللَّذِينَ، اللَّاتِينَ
- Şart isimleri: (... مَنْ، مَا، مَهْمَا، أَيَّنَ، مَتَى، أَيَّانَ، حَيْثُمَا، كَيْفَمَا، أُنَى، ...) hariç, çünkü o murebdir.
- Soru isimleri: (... مَنْ، مَا، مَتَى، أَيْنَ، كَيْفَ، أُنَى، كَمْ، أَيَّانَ، ...)
- Bazı zarflar: Zaman zarfları (حَيْثُ الْآنَ أَمْسَ مِنْهُ)، mekân zarfları (قَبْلُ - دُونَ)
- Mürekkebe sayılar: 11-19 arası sayıların iki kısmı da mebnidir. Ama 12 sayısının birinci kısmı mu'reb iken ikinci kısmı fetha üzere mebnidir.

Dördüncü Ünite: Mebni Fiiller

Fillerde asıl olan mebni olmaktır ama mu'reb de olabilirler.

Mazi Fiil:

- Fiile bir şey bitişmediğinde, sakin müenneslik te'si, ikil yapan elif gelmediğinde veya fetha üzere mebnidir. Örnek: عَادَ السَّائِحُ إِلَى بَلَدِهِ. فَتَحَتِ الدَّوْلَةُ
أَبْوَابَ التَّعْلِيمِ الْمَقْتُوْحِ
- Harekeli fâil zamirleri bitiştiğinde sükûn üzere mebni olur. Örnek: رَسَمْتُ
لَوْحَةً عَنِ النَّارِيخِ الْعُثْمَانِيِّ. شَارَكْنَا فِي مُسَابَقَةِ الْبَلَدِيَّةِ.

- Kendisine çoğulluk Vâv'ı birleştiği zaman damme üzere mebni olur.
Örnek: النَّجَّارُونَ صَنَعُوا أَبْوَابًا كَثِيرَةً

Muzari Fiil:

- Hafif veya şiddetli tevkid Nûn'u bitiştiğinde fetha üzere mebni olur.
Örnek: لَيْسَجَنَّ وَيَكُونَنَّ مِنَ الصَّاعِرِينَ
- Nûn'u nisve bitiştiğinde sükûn üzere mebni olur. Örnek: الْأُمَّهَاتُ يُرَضِعْنَ أَبْنَاءَهُنَّ

Emir Fiil:

- Bir şey bitişmediğinde veya Nûn'u nisve bitiştiğinde sükûn üzere mebni olur. Örnek: قُلْ خَيْرًا أَوْ اصْمِتْ
- Nûn'u tevkid bitiştiğinde fetha üzere mebni olur. Örnek: افْتَحَنَّ النِّوَابِدَ
- Ef'al-ı hamseden dolayı muzari olduğunda Nûn'un hazfi üzere mebni olur. Örnek: ادْخُلَا الْبَيْتَ بِالرَّجْلِ الْيُمْنَى / ادْخُلِي الْبَيْتَ بِالرَّجْلِ الْيُمْنَى / ادْخُلُوا الْبَيْتَ بِالرَّجْلِ الْيُمْنَى.
- İletli harfi hazfi üzere mebni olur. Örnek: اِرْمِ الْكُرَّةَ نَحْوَ الْمَرْمَى يَا خَالِدُ

Beşinci Ünite: İsim Fiiller

Mâna olarak fiil anlamı taşıyan fakat alâmetlerini kabul etmeyen ve isme vekâlet eden fiillerdir.

Çeşitleri:

- Mazi olan isim fiil. Örnek: شَتَّانَ; (بُعَدَ) heyhat, uzak durmak; هَيْهَاتَ mânası, ne kadar farklı, heyhat (افْتَرَقَ) mânası,
- Muzari olan isim fiil. Örnek: أَهْ! mânası, şaşırmaq, Ah! (أَتَوَجَّعُ) mânası, Üff! (يَكْفِي) mânası, hiçbir zaman (أَتَضَجَّرُ) mânası,
- Emir olan isim fiil. Örnek: آمِينَ mânası, âmin (اسْتَجِبْ) mânası, sus! (تَعَالَى) mânası, hadi! (كُفَّ) mânası, dur! (أَسْكُتْ) mânası,

Ortaya çıkışı açısından isim fiiller:

- Doğal isim fiiller. Yani fiil anlamına delâlet eden dilin kendisinden doğan isim fiillerdir. Örnek: صَهٍ، هَيْهَاتَ، أَخ
- Türetilen isim fiiller.

Câr ve mecrûr; örnek: عَلَيْكَ mânası, benden uzak dur! (ابتعد); إِلَيْكَ mânası, kendi işine bak! (الزَّم)

Zarf; örnek: أَمَامَكَ mânası, al! (خُذْ); أَمَامَكَ mânası, gelişmek, ilerlemek, öne geçmek (تَقَدَّمَ)

Mastar; örnek: رُوَيْدًا mânası, yavaş davranmak (تَمَهَّأ)

- Öğeleri tam olan üç harfli فَعَالٍ kalıbındaki emir olan isim fiiller. Örnek: انْزِلْ mânası, eğil (انزل); احْذَرْ mânası, sakın, kaçın (احذر)

Altıncı Ünite: Gayr-ı Munsarîf (Özel İsimler)

Tenvin amamasından ve cer halinde kesra yerine fetha almasından dolayı çekimi olmayan özel isimlerdir.

Özel isimlerden gayr-ı munsarîf olanlar;

- Üç harften fazla olan ve Arapça olmayan özel isimler. Örnek: إِبْرَاهِيمُ ، إِسْمَاعِيلُ ، إِسْحَاقُ ، رَمْسِيْسُ ، أُنْدُنُ

Not: dışındaki bütün peygamber isimleri Arapça değildir.

- Lâfzen (مُعَاوِيَةُ ، عَائِشَةُ) ve mânen (زَيْنَبُ ، سَعَادُ) müennes olan özel isimler. Örnek: مُعَاوِيَةُ ، حَمْرَةُ ، طَلْحَةُ ، فَاطِمَةُ ، عَائِشَةُ ، سَعَادُ ، زَيْنَبُ ، كَوْتَرُ ، مَرْيَمُ ، أَسْمَاءُ
- Birleşik özel isimler. Örnek: بُورِسَعِيدُ ، بَعْلَبُكُ ، حَضْرَمَوْتُ ، جَنَّاكُ قَلْعَةُ
- (Kelimenin aslından olmayan) ile biten özel isimler. Örnek: عُثْمَانُ ، رَمْضَانُ ، مِرْوَانُ ، عِمْرَانُ ، شَعْبَانُ
- Fiil vezninde olan özel isimler. Örnek: أَحْمَدُ ، يَزِيدُ ، تَغْلِبُ
- عُمرُ ، زُحْلُ ، زُفْرُ ، فُرْحُ vezninde olan özel isimler. Örnek: عُمرُ ، زُحْلُ ، زُفْرُ ، فُرْحُ

Dikkat: Gayrı munsarîf bir isim muzaf olursa veya başına belirlilik takısı (ال) gelirse munsarîf olur.

Yedinci Ünite: Gayr-ı Munsarîf (Sıfatlar)

Sıfat olan gayr-ı munsarîflar:

- Kusur ifade etmeyen ve kendisine müenneslik tâ birleşmeyen أفعال vezninde olan her sıfat. Örnek: أَحْمَرُ ، أَخْضَرُ ، أَصْفَرُ ، أَفْضَلُ ، أَحْسَنُ ، أَيْبُضُ
- Kendisine müenneslik tesi birleşmeyen فَعْلَانُ vezninde olan her sıfat. Örnek: عَطْشَانُ ، جَوْعَانُ ، تَعْبَانُ ، غَضْبَانُ

- أُخْرُ vezninde olan her sıfat. Örnek: أُخْرُ
- أُحَادٌ ، ثَلَاثٌ ، رُبَاعٌ ، مِثْنَى ، مِثْلٌ Örnek:

Sekizinci Ünite: Gayrı Munsarîf (Kalanlar)

Gayrı munsarîflardan özel isimler ve sıfatları anlattık. Şimdi de geriye kalanları anlatacağız:

- Müennes elifi maksure ile biten her isim ve sıfat. Örnek: كُبْرَى ، جوعَى ، قَتْلَى ، شَكْوَى ، بُشْرَى ، سَلْمَى
- Son cem-i sığasına sahip olan kelimeler. Örnek: مَسَاجِدُ ، مَصَابِيحُ ، مَنَازِلُ ، عَصَافِيرُ
- Müennes elif-i memduda ile biten kelimeler. Örnek: صَحْرَاءُ ، حَمْدَاءُ ، بَيْضَاءُ ، أَصْدِقَاءُ

Gayr-ı munsarîf ismin i'râbı:

- Damme ile merfû olurlar. Örnek: وَصَلَ أَحْمَدُ وَعُمَرُ
- Fetha ile nasb olurlar. Örnek: رَأَيْتُ أَحْمَدَ وَعَمَرَ
- Kesranin yerine fetha ile cer olurlar. Örnek: سَلَّمْتُ عَلَى أَحْمَدَ وَعَمَرَ
- İki yerde kesra alabilirler:

Belirlilik takısı aldıklarında: يَسْكُنُ الْعَمَالُ فِي الْمَسَاكِنِ الْجَدِيدَةِ

Muzaf olduklarında: يُصَلِّي الْمُسْلِمُونَ فِي مَسَاجِدِهِمْ

Dokuzuncu Ünite: Lazım ve Müteaddi

Lazım fiiller: Fâil ile yetinen, mefulu bihe ihtiyaç dumayan fiilerdir. Örnek: كَثُرَتْ الْجَامِعَاتُ ، جَلَسَ الْوَلَدُ فِي الْحَدِيقَةِ

Müteaddi fiiller: Fâil ile etinmeyen, cümlenin mânasını tamamlayan birden fazla mefulu bih alabilen fiilerdir. Örnek: دَرَسَ الطُّلَابُ النُّحُورَ . Dört çeşidi vardır:

- Bir meful ile kurulan: كَتَبَ سَعِيدٌ الرِّسَالَةَ
- Mübteda ve haberden oluşan iki meful alarak kurulan: حَسِبَ عَلِيٌّ الْأَمْرَ سَهْلًا
- Mübteda ve haberden oluşmayan iki meful alarak kurulan: أَعْطَى خَالِدٌ الْمَسْكِينَ مَالًا
- Üç meful alarak kurulan: أَعْلَمَ عَلِيٌّ الْقَوْمَ الْخَبَرَ صَحِيحًا

Onuncu Ünite: İki Meful Alan Müteaddi Fiiller

İki meful alan müteaddi fiiller iki kısımdır:

Birinci: Aslı mübteda ve haber olan iki meful alan müteaddi fiillerdir. Bunlar:

- Şüphe ifade eden fiiller: ظَنَّ ، خَالَ ، حَسِبَ ، جَعَلَ ، زَعَمَ ، عَدَّ
- Kesinlik ifade eden filer: رَأَى ، عَلِمَ ، دَرَى ، تَعَلَّمَ (بمعنى اعلم) ، وَجَدَ ، أَلْفَى
- Hâlden hâle dönüştüren fiiller: صَيَّرَ ، رَدَّ ، تَرَكَ ، تَخَذَ ، جَعَلَ ، وَهَبَ

İkinci: Aslı mübteda ve haber olmayan iki meful alan müteaddi fiillerdir.

Örnek: منح ، وهب أعطى ، كسا ، سأل ، ألبس ، منع

On Birinci Ünite: Kâde ve Kardeşleri

Yakınlama, başlama ve umut bildiren fiiller: kâde ve kardeşleri olarak bilinirler.

İsim cümlesinin başına gelen nakıs fiillerdir. Mübtedayı ref ederler ve kâdenin ismi olurlar. Haberi nasb ederler ve kâdenin haberi olurlar. Kâne gibi amel ederler. Örnek: كَادَ الطَّقْسُ يَنْحَسُّ . أَوْشَكَ الْقَمَرُ أَنْ يَبْزُغَ . عَسَى النَّجَاحُ أَنْ يُصِيبَنَا . بَدَأَ الْفَجْرُ يَطْلُعُ

Manaya delâlet eden fiiller olarak üç kısma ayrılırlar:

- Yakınlaşma bildiren fiiller: Haberin vukûsunun yakınlığına delâlet ederler. Bunlar: كَادَ ، أَوْشَكَ
- Umut bildiren fiiller: Haberin vukû buluşundaki umuda delâlet ederler. Bunlar: عَسَى
- Başlama bildiren fiiller: Haberin vukûnun başlamasına delâlet ederler. Sayı olarak fazladır. Bunlar: أَخَذَ ، بَدَأَ ، شَرَعَ ، جَعَلَ ، هَبَّ

Dikkat: Bunların hepsi camiddir ve sadece mazi sığasında gelirler. (كَادَ – أَوْشَكَ)

Bunlar müzari olarak gelebilir ve aynı görevi yaparlar. Örnek: تَكَادُ الطَّفَلَةُ تَسْقُطُ مِنَ النَّافِذَةِ

Dikkat: Bu fiillerin haberleri muzari olur ve isme dönen bir zamire dayanır.

- كَادَ الرَّبِيعُ يَأْتِي / كَادَ الرَّبِيعُ أَنْ يَأْتِيَ . أَوْشَكَ / أَوْشَكَ الْوَقْتُ أَنْ يَنْتَهِيَ
- عَسَى أُمِّي تُسَامِحُنِي / عَسَى أُمِّي أَنْ تُسَامِحَنِي
- أَخَذَ الْمُعَلِّمُ يَشْرُخُ ، Örneğin: أَخَذَ ، بَدَأَ ، شَرَعَ ، فلا يجوزُ اقْتِرَانُ خَبَرِهَا بِأَنْ بَدَأَتْ الشَّمْسُ تَغِيبُ

On İkinci Ünite: Övme ve Yerme Fiilleri

نِعَم ve حَبَّأ fiilleri övme, بئس ve حَبَّأ fiilleri ise yerme anlamı vermek için kullanılır. Bunlar camid fiiller olup muzari ve emir kipinde gelezler.

Övme ve yerme üslubu şunlardan oluşur:

Övme ve Yerme Fiili – Fâil – Mahsus.

- نِعَم الرَّجُلِ عَمْرُ ، نِعَمَ الرَّجُلَانِ عَمْرُ . Örnek: نِعَمَ الرَّجُلِ عَمْرُ ، نِعَمَ الرَّجُلَانِ عَمْرُ ، نِعَمَ الرَّجُلِ الْمَخْلُصُونَ وَعَلِيٌّ ، نِعَمَ الرَّجُلِ الْمَخْلُصُونَ
- Fâil açık bir müennes isim olduğunda نِعَم ve بئس fiilleri müenneslik tâ'sı alabilir. Örnek: نِعَمَتِ الْمَرْأَةِ هِنْدُ
- حَبَّأ nın fâili ister müennes veya müzekker ister müfred veya tesniye veya cem-i gelsin, tek surette gelir. Örnek: حَبَّأ الْمُسْلِمُونَ الْعَامِلُونَ ، وَحَبَّأ الطَّالِبَةُ الْمُجْتَهِدَةُ

On Üçüncü Ünite: Kem-i İstifhâmiyye ve Kem-i Haberiyye

Kem-i İstifhâmiyye: Cevaba ihtiyacı olan sayı hakkında gelen soru ismidir. Bazı temyizi müfred gelir, müsennâ ve cem-i gelmez. Ayrıca mansûb olur. Örnek: بِكُمْ لَيْرَةٌ إِشْتَرَيْتَ . كَمَ لَيْرَةٌ مَعَكَ ؟ هذا القلم ؟

Kem-i Haberiyye: Birçok sayı hakkında haber veren isimdir. Cevaba ihtiyacı yoktur. Temyizi daima mecrûr gelir. Fakat izafetle veya (مِنْ) harfi ceriyle geldiğinde müfred ve cem-i olabilir. Örnek: كَمَ دَوْلَةٍ شُرِّدَ سُكَّانُهَا! كَمَ مِنْ دَوْلَةٍ شُرِّدَ سُكَّانُهَا!

2.3.2. Sarf Dersinin Muhtevası

Sözlük anlamı “çevirmek, döndürmek” olan sarf kelimesinin terim olarak karşılığı biri ameli, diğeri nazari olmak üzere iki şekilde kullanılır. Ameli anlamı, asıl (mastar veya mazi) olarak kabul edilen kelimeyi lâfzî veya anlamla ilintili olarak bir amaç maksadıyla farklı fiil veya isim vezinlerine dönüştürmektir. Nazari anlamı ise, “i'râb ve bina dışında kelime durumlarının kurallarını inceleyen ilim” olarak karşılık bulmaktadır.¹⁵³

¹⁵³ İbn Manzur el-Ensârî, Lisânu'l-'Arab, 4: 2435-2437. Hulûsi Kılıç, “Sarf”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul TDV Yayınları, 1991), 36/136.

Istilahi olarak sarfın değişik tanımları farklı kişiler tarafından farklı zamanlarda yapılmıştır. Bunlardan biri, Sarf ilminin, Arapça kelime şekillerinin incelenmesidir. Yani, kelimenin aslını mazi, muzari, ism-i fâil ve ism-i meful gibi Emsile-i Muhtelifa denilen şekillere sokulmasıdır.¹⁵⁴ Müteahhir dilciler sarf ilmiyle tasrif ilmini eş anlamlı kabul ederken Sibeveyhi gibi kadim dilciler tasrifi, nahiv ilminin bir bölümü olarak gördükleri sarf ilminin bir cüzü sayar.¹⁵⁵ Zencânî ise sarf kelimesi yerine “tasrif” kelimesini kullanır. Ona göre tasrifin tarifi, bir kökün kastedilen manalarının ancak kendileriyle meydana gelebileceği çeşitli misallere dönüştürülmesidir.¹⁵⁶ Yaşadığı dönemin meşhur âlimi ve aynı zamanda Mısır’ın önde gelen nahivcilerinden olan İbn Mâlik’in (öl. 622/1274) kullandığı tarife göre, “Sarf ilmi, kelimedeki harfleri ve bunların asıl, zâid, sahih, illetli vb. durumlarını inceleyen; harf ve camid isimler alanında olmayıp ilgi alanı sadece müştak (türemiş) isimlerle fiiller olan bir ilimdir. H. IV. asırda yaşamış olan İbnu’l-Hâcib (öl. 646/1248) “Sarf ilmi, kelimenin i’rapla ilgili olmayan yönünün, bina (şekil ve yapı) hâllerinin bilindiği bir usul ilmidir” diye tanımlayarak, sarfı bir metodoloji olarak ele alır.¹⁵⁷ Son olarak, Sarf ilminin konuyla ilgili kaynaklarda geçen en yaygın tarifi şöyledir: Sarf ilmi, Arapça kelimelerin kalıplarını i’râb ve bina dışındaki durumlarını anlamayı sağlayan ve temel kaideleri veren bir ilimdir. Sarf ilminin konusu, mureb isimlerle mutasarrıf (çekimli) fiillerdir. Bu ilim dalı mebni isimlerden, camid fiillerden, seslerden (kuş ve hayvan sesleri gibi), harflerden ve yabancı menşeli isimlerden bahsetmez.¹⁵⁸

Sarf ilminde gerek fiil gerekse isim kalıplarında asıl ve ziyade harflerle bunların hareke ve sükûnları bir ölçüte göre belirlenir. Kadim dilcilerden beri kullanılan ve “mîzân-ı sarfî” adı verilen bu ölçüt “fe’ele”dir (فعل). Kökün ilk harfi fâ, ikinci harfi ayın, üçüncüsü “lâm”a tekabül eder. Kelime dört kök harfli ise mizanın sonuna bir lâm (فعلل), beş kök harfli ise bir lâm daha (سفرجل = فعلل) eklenir. Kelimede zâit harf veya harfler varsa mîzanda karşılıklı yerlerine konarak ölçüt

¹⁵⁴ İsmail Demir, “Sarf Bilgisi ve Ömer B. Alî B. İbrâhîm B. Halîl el-İspirî’nin “er-Risâle fî Temeyyuzi’l-Ebvâb” Adlı Eserinin Edisyon Kritiği”, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (Kasım 2014), 61.

¹⁵⁵ Kılıç, “Sarf”, 136.

¹⁵⁶ Musa Alak, “Sarf (Tasrif) İlmi”, *İslâm Medeniyetinde Dil İlimleri Tarih ve Problemler*, ed. İsmail Güler, 111-213, İsam Yayınları, 2014, 115.

¹⁵⁷ Demir, “Sarf Bilgisi ve Ömer B. Alî B. İbrâhîm B. Halîl Elİspirî’nin “er-Risâle fî Temeyyuzi’l-Ebvâb” Adlı Eserinin Edisyon Kritiği”, 62.

¹⁵⁸ Soner Gündüzöz, “Nahiv ve Sarf İlimlerinin Doğuşu Üzerine”, 294-298.

belirlemesi yapılır (تفعل gibi). Mîzana “vezin” (bina. siga), ona uygun düşen kelime kalıbına da “mevzun” denilir. Ebû Osman el-Mazinî'nin (ö. 249/863) zamanımıza kadar gelebilen ilk müstakil sarf kitabı et-Taşrif'inde, isim ve fiil kalıpları bunları meydana getiren asli ve ziyade harfler temelinde karışık ele alınmış fakat ibdal, i'lâl, kalb, taz'if adıyla anılan harf değişim ve dönüşümleri eserin ana konusunu teşkil etmiştir. Sarf meseleleri nahiv ilminin kuruluşundan itibaren bu ilmin konuları arasında karışık bir şekilde incelenmiştir. Eserin zamanımıza ulaşan en eski sarf kitabı olması sebebiyle Mazinî sarf ilminin kurucusu kabul edilmiştir.¹⁵⁹

Muhammed et-Tantâvî, nahiv ilminin ve dolayısıyla da sarf ilminin tarihini, “kuruluş” (vaz' ve tekvîn), “gelişme” (nüşû ve nümüvv), “olgunluk” (nudc ve kemal) ve “tercih” olmak üzere dört döneme¹⁶⁰ ayırır:

Kuruluş Dönemi (40-154/660-771)'nde, kıraat, nahiv ve sarf ilimleri birbirinde ayrı değildi. Bazı sayfa ve cüzler dışında tam bir telif faaliyeti gösterilemez ama şifahî aktarım ve öğretim söz konusudur. Gelişme Dönemi (155-220/772-835)'nde, Kûfeliler'den Muâz el-Herrâ'nın, sarf konularına özel bir ilgisi olmuştur. el-Herrâ'nın bu ilgisinden kaynaklı olarak bazı rivayetler, sarf ilminin kurucusu kabul edildiği yönündedir. Olgunluk Dönemi (221-292/836-905)'nde, Mâzinî, Sîbeveyhi'nin el-Kitâb'ındaki sarfla ilgili konuları bir araya getirerek Basra mektebinin ilk müstakil sarf kitabını yazmıştır. Tercih Dönemi (293/906-Günümüz)'nde ise, sarf konuları nahiv ilminin bir parçası olarak kabul edilmiş eserler telif edilmiştir. Bu eserlere; Sîbeveyhi (ö. 180/796): *el-Kitâb*, Müberred (ö. 286/900): *el-Muktedab*, Zemahşerî (ö. 538/1144): *el-Mufasssal fî Sinati'l-Î'râb*, İbn Mâlik: *el-Elfiyye* ve Süyûtî (ö. 911/1505): *Elfiyyetü's-Süyûtî en-Nahviyye* örnek olarak verilebilir.¹⁶¹

Bunlarla beraber birçok müellif tarafından da müstakil bir ilim kabul edilmiş ve müstakil birer sarf çalışması olarak kaleme alınmıştır. Ancak, sarf ilmine dair ilk müstakil çalışmalar maalesef günümüze ulaşmamıştır. Günümüze ulaşan en eski müstakil sarf kitabı Ebû Osman el-Mâzinî'nin (ö. 249/863) *Kitâbü't-Tasrif*'i olup o da ayrı metin olarak değil, İbn Cinnî'nin (ö. 392/1002) *el-Münsif* adlı şerhiyle birlikte gelebilmiştir.

¹⁵⁹ Kılıç, “Sarf”, 136.

¹⁶⁰ Alak, “Sarf (Tasrif) İlmî”, 155.

¹⁶¹ Alak, “Sarf (Tasrif) İlmî”, 156-162.

Sarf ilmi çalışmaları Türklerin hâkim olduğu ülkelerde 8./14. yüzyıldan itibaren yeni ürünler vermeye başlamıştır. *el-Emsiletü'l-muhtelifa, Binâu'l-ef'al, el-Maksûd*, Ebu'l-Meâlî İzeddin ez-Zencânî'in (655/1257) *Tasrîfu Zencânî, Tasrîfu İzzî* muhtasarı ve Ahmed b. Ali b. Mes'ûd'un (700/1300) *Merâhu'l-ervâhı* adlı eserlerden pek çoğu Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutulmuştur.¹⁶²

Sarf ilmi de Nahiv ilmi gibi bugün ülkemizde hâlen Medreseler, İmam Hatip Okulları, İlahiyat Fakülteleri, İslâmî İlimler Fakülteleri, Edebiyat Fakültelerinin Arap Dili ve Edebiyatı bölümlerinde ve Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yüksek Eğitim Merkezlerinde okutulan ve büyük bir öneme haiz olan bir ilim dalıdır.¹⁶³

Sarf kitaplarında işlenen konular bu bölümde içerikleriyle gösterilmiştir.

2.3.2.1. Sarf Birinci Kitapta İşlenen Konular

Sarf dersinin birinci kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	Muzari	11.	İsm-i Meful
2.	Sülâsî Mazi Vezinleri	12.	Muzari Fiilinin (مُ) ve (لَمَّا) ile Nefyedilmesi
3.	Mazi Fiilin Merfû Muttasıl Zamirlerle Beraber Kullanılması	13.	Muzari Fiili Nefyeden (مَا) ve (لَا) Edatları
4.	Mazi Fiilin Mansûb Muttasıl Zamirlerle Kullanılması	14.	Muzari Fiilinin (لَنْ) ile Nefyedilmesi
5.	Mazi Mebni Meçhul Fiil	15.	Emir Lamı ile muzari Fiili Cezm Edilmesi
6.	Muzari Fiil	16.	Nehyeden (لَا)
7.	Muzari Mebni Meçhul	17.	Zamirlerle Birleşen Emir Fiil
8.	Altı Bab	18.	Mansûb Munfasıl Zamirler
9.	Sülâsî Mazi Fiilinden Emir Fiil Oluşturma	19.	Sözlükten Üç Harfli Fiillerin Manalarının Çıkarılması
10.	İsm-i Fâil		

¹⁶² Abdullah Kızılcık, *Uygulamalı Arapça Dilbilgisi Sarf*, (İstanbul: Ravza yayınları, 2012), 11.

¹⁶³ M. Nuri Ayyıldız, "Arap Dili Tarihi ve Arap Dili Gramerinin (Nahiv Sarf) Ortaya Çıkış Süreci", *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 13 (Nisan 2019), 168-171.

Doğal olan zamirler konusunun nahiv ilmine ait olması ise de gerek zamirlerin isimle gerekse fiil türleriyle beraber ezberlenmesi, sarf konularının anlaşılabilmesine yardımcı olduğundan işlenme zarureti göstermiştir. Her dersin başında Emsile-i Muhtelif tablosu genellikle Türkçe anlamlarıyla birlikte verilmesi, öğrencinin emsileyi ezberlemesinin kalıcılığına yardımcı olması içindir. Aynı zamanda Emsile-i Muhtelifenin ezberlenmesinin kolaylaştırılması tablo her konunun içerdiği sığayla toplanması bu çalışmada, birinci kitabının son konusundan sona toplu olarak verilecektir.

Birinci Ünite: Muzari

Başlığı zamirler olan ilk derste merfû muttasıl zamirler, ezberleme tablosu ile birlikte verilmiş ve bu tablonun ezberlenmesi gerektiği (أَحْفَظُ الْجَدُولَ الْآتِيَّ) başlığıyla dile getirilmiştir. Zamirler için üç ayrı tablo kullanılmıştır. İlk tabloda munfasıl zamirler, tekil, ikil, çoğul, müzekker ve müennesliklerine göre sadece Arapça olarak ele alınmış ikinci tabloda aynı çekimler karşılaştırmalı dil öğretim sistemine göre Türkçe-Arapça olarak verilmiş üçüncü tabloda ise zamirler delâlet ettikleri şahsa göre müzekker bir isimle çekimlenerek verilmiştir.

Merfû Munfasıl Zamirler Tablosu:

الْمُفْرَدَ	الْمُتَنَّى	الْجَمْعُ	
هُوَ	هُمَا	هُمْ	اللَّغَائِبِ
هِيَ	هُمَا	هُنَّ	اللَّغَائِبِ
أَنْتَ	أَنْتُمَا	أَنْتُمْ	الْمُخَاطَبِ
أَنْتِ	أَنْتُمَا	أَنْتُنَّ	الْمُخَاطَبِ
أَنَا	نَحْنُ	نَحْنُ	الْمُتَكَلِّمِ

Zahir İsimle Birlikte Verilen Zamirler Tablosu:

الْمُفْرَدَ	الْمُتَنَّى	الْجَمْعُ	
هُوَ مُسْلِمٌ	هُمَا مُسْلِمَانِ	هُمْ مُسْلِمُونَ	اللَّغَائِبِ
هِيَ مُسْلِمَةٌ	هُمَا مُسْلِمَتَانِ	هُنَّ مُسْلِمَاتٌ	اللَّغَائِبِ
أَنْتَ مُسْلِمٌ	أَنْتُمَا مُسْلِمَانِ	أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ	الْمُخَاطَبِ
أَنْتِ مُسْلِمَةٌ	أَنْتُمَا مُسْلِمَتَانِ	أَنْتُنَّ مُسْلِمَاتٌ	الْمُخَاطَبِ

نَحْنُ مُسْلِمُونَ	نَحْنُ مُسْلِمُونَ	أَنَا مُسْلِمٌ	الْمُتَكَلِّمُ

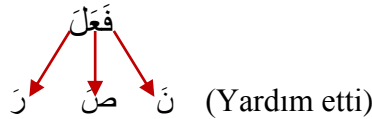
İlk dersin alıştırma kısmında görsel içerikli çeşitli etkinlikler mevcuttur. Birinci ve ikinci etkinlik tabloda boşlukları doldurma şeklinde verilmiş. Bu etkinliklerin taşıdığı amaç öğrencinin zamirleri öğrenmesine yardımcı niteliktedir. Üçüncü etkinlikte ise birkaç zahir ismi zamirlere göre çekimlenmesini istemektedir. Diğer beş etkinlik verilen resimlerle konunun pekiştirilmesi amaçlanarak boşlukları uygun zamir ve tertiplerle doldurulması istenmiştir.

İkinci Ünite: Sülâsî Mazi Vezinleri

İkinci konudan itibaren beşinci konu dâhil olmak üzere mazi fiilin çekimleri işlenmiştir. İkinci konu üç harften oluşan mazi fiilleri konu almıştır. Kaide kısmında mazi malum olan فَعَلَ sığasını نَصَرَ fiili üzerinde göstererek anlatmıştır. Şöyle ki;

يُسَمَّى الْحَرْفُ الْأَوَّلُ مِنَ الْفِعْلِ الْمَاضِيِ التُّلَاثِيِّ : فَاءَ الْفِعْلِ . نَصَرَ - فَعَلَ
يَسْمَى الْحَرْفُ الثَّانِي مِنَ الْفِعْلِ الْمَاضِيِ التُّلَاثِيِّ : عَيْنَ الْفِعْلِ . نَصَرَ - فَعَلَ
يَسْمَى الْحَرْفُ الثَّلَاثُ مِنَ الْفِعْلِ الْمَاضِيِ التُّلَاثِيِّ : لَامَ الْفِعْلِ . نَصَرَ - فَعَلَ
الْفِعْلُ الْمَاضِيِ التُّلَاثِيُّ عَلَى وَزْنِ فَعَلَ ، وَحَرَكَةُ الْعَيْنِ الْفَتْحَةُ ، الْمِثَالُ : نَصَرَ - كَتَبَ

Kullanılan aşağıdaki şema kaide kısmının güzel bir özeti konumundadır.

Üçüncü Ünite: Mazi Fiilin Merfû Muttasıl Zamirlerle Beraber Kullanılması

Üçüncü konu mazi fiilin merfû muttasıl zamirlerle beraber kullanılması ile ilgilidir. نَصَرَ fiili zamirlerle çekimli tabloda verilerek konuya başlanmıştır.

الْجَمْعُ	الْمُتَنَّى	الْمُفْرَدُ	
نَصَرُوا	نَصَرَ	نَصَرَ	اللِّغَايِبُ
نَصَرُونَ	نَصَرْتَا	نَصَرْتُ	اللِّغَايِبَةُ
نَصَرْتُمْ	نَصَرْتُمَا	نَصَرْتُ	الْمُخَاطَبُ
نَصَرْتُمْ	نَصَرْتُمَا	نَصَرْتُ	الْمُخَاطَبَةُ
نَصَرْنَا	نَصَرْنَا	نَصَرْتُ	الْمُتَكَلِّمُ

Tatbik kısmında ise سَكَنَ، كَتَبَ، هَجَرَ، حَسَدَ، خَضَرَ، دَخَلَ، شَكَرَ، نَشَرَ، دَرَسَ، تَرَكَ gibi farklı mazi fiillerin merfû muttasıl zamirlere göre çekimlerinin yapılması istenmiştir.

Aynı konunun kaide kısmında merfû muttasıl zamirler anlatılmıştır.

(كَتَبْنَا) نَا ، (كَتَبْتُمْ) تُمْ : لِلْمُتَكَلِّمِ

(كَتَبْتُمْ) تُمْ ، (كَتَبْتُمْ) تُمْ ، (كَتَبْتُمْ) تُمْ ، (كَتَبْتُمْ) تُمْ : لِلْمُخَاطَبِ

: لِلْغَائِبِ

كَتَبَ : الضَّمِيرُ الْمُسْتَتِرُ لِلْفِعْلِ : هُوَ

كَتَبْتَ : الضَّمِيرُ الْمُسْتَتِرُ لِلْفِعْلِ : هِيَ

(كَتَبْنَا) لِلْمَذْكَرِ ، (كَتَبْنَا) لِلْمَوْثِقِ : أَلْفِ الْمُنْتَهَى

(كَتَبُوا) وَ هِيَ لِلْمَذْكَرِ : وَ أَوْ الْجَمَاعَةِ

(كَتَبْنَ) ، وَ هِيَ لِلْمَوْثِقِ : نون النسوة

Dördüncü Ünite: Mazi Fiilin Mansûb Muttasıl Zamirlerle Kullanılması

Dördüncü konu mazi fiilin mansûb muttasıl zamirlerle kullanılması hususundadır. Derse نَصَرَ fiilinin ilgili zamirlerle çekimi içerikli bir tablo ile başlanmıştır.

الْمُفْرَدُ	الْمُنْتَهَى	الْجَمْعُ	
نَصَرَ	نَصَرَهُمَا	نَصَرَهُمْ	الْغَائِبِ
نَصَرَهَا	نَصَرَهُمَا	نَصَرَهُنَّ	الْمَوْثِقَةُ
نَصَرَكَ	نَصَرَكُمْ	نَصَرَكُمْ	الْمُخَاطَبِ
نَصَرَكَ	نَصَرَكُمْ	نَصَرَكُمْ	الْمُخَاطَبَةُ
نَصَرَنِي	نَصَرْنَا	نَصَرْنَا	الْمُتَكَلِّمِ

Kaide kısmında anlatılan mazi fiilin mansûb muttasıl zamirlerle kullanımında iki önemli hususa dikkat çekilmiştir. Birincisi; mansûb zamir çeşitleridir. Bunlar: Mütekelim için نِي ve نَا. Muhattab için كُنَّ، كُمْ، كُنَّ، كُنَّ، كُنَّ، كُنَّ، كُنَّ. Gâib için ise هَا، هُمَا، هُ، هَا، هُمَا، هُ. İkincisi; fiile mütekelim ya'sı bitişirileceği zaman ن eklenir.

Örnek; شَكَرَنِي عَمْرٌ : شَكَرَ + نِي + ي

Beşinci Ünite: Mazi Mebni Meçhul Fiil

Beşinci konu olan mazi mebni meçhul fiil, kaidede iki maddede özetlenmiştir. İlkinde, mazi mebni meçhul fiilin, cümlede Fâilinin zikredilmediği fiil türü olduğu belirtilmiştir. İkincisinde ise bu fiili türünün nasıl elde edildiği hakkında bilgi vermiştir. Bu bilgiye göre meçhul fiil, ilk harfin harekesi damme, sondan bir önceki harfin harekesinin de kesra alarak elde edilebilir.

Örnek: فَتَحَ مُحَمَّدٌ الْبَابَ : فَتَحَ الْبَابَ

Bu derste konunun kanıksanabilmesi için çeşitli ve birbirinden tür olarak farklı etkinlikler yer almıştır. Birinci etkinlikte verilen cümlelerdeki meçhul fiillerin saptanarak karşılardaki boşluğa tekrar yazılması istenirken ikinci etkinlikte, mazi malum olarak verilen fiil cümlelerinin meçhul fiile dönüştürülmesi istenmiştir. Örneğin; عِبَدَ الْمُسْلِمِ اللهُ / عِبَدَ اللهُ. Altıncı etkinlikte soru kısmında verilen altı meçhul fiilin hemen aşağısında verilen cümlede uygun boşluklara yerleştirilmesi istenmiştir. Bu etkinlik okuduğunu anlama ve yazma becerisini geliştirmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Dokuzuncu etkinlik de yine konunun gramerini anlamayı pekiştiren çoktan seçmeli bir soru tazıdır.

Altıncı Ünite: Muzari Fiil

Altıncı konu muzari fiili ele almıştır. Dersin girişinde Emsile-i Muhtelifede verilen fiilin, نَصَرَ / يَنْصُرُ (yardım etti/yardım ediyor) mazi ve muzari halinin ezberlenmesi istenmiştir. Hemen ardından bu muzari fiilin zamirlerle beraber çekimlenmiş tablosu yer almaktadır.

Muzari Fiilin Zamirlerle Birlikte Verildiği Tablo:

الْمُفْرَدُ	الْمُتَّصِي	الْجَمْعُ	
هُوَ يَنْصُرُ	هُمَا يَنْصُرَانِ	هُمْ يَنْصُرُونَ	اللَّغَائِبُ
هِيَ تَنْصُرُ	هُمَا تَنْصُرَانِ	هُنَّ يَنْصُرْنَ	اللَّغَائِبَةُ
أَنْتَ تَنْصُرُ	أَنْتُمَا تَنْصُرَانِ	أَنْتُمْ تَنْصُرُونَ	الْمُخَاطَبُ
أَنْتِ تَنْصُرِينَ	أَنْتُمَا تَنْصُرَانِ	أَنْتُنَّ تَنْصُرْنَ	الْمُخَاطَبَةُ
أَنَا أَنْصُرُ	نَحْنُ نَنْصُرُ	نَحْنُ نَنْصُرُ	الْمُتَكَلِّمُ

Aynı konunun kaide kısmında, nuzari fiilin kısaca tanımı ve muzarat harflerinden bahsetmiş.

Muzarat harfleri ; أَنِينَا = أ : أَنَا أَنْظُرُ، ت : هِيَ تَنْظُرُ، ي : هُوَ يَنْظُرُ، ن : نَحْنُ نَنْظُرُ ;

Yedinci Ünite: Muzari Mebni Meçhul

Yedinci konu başlığı muzari mebni meçhul fiildir. Önceki derslerde mazi fiilin meçhul halleri yapıldığı gibi bu derste de muzari fiil meçhul yapılmış. Dersin girişinde sarf kitabının genelinde yazılan Emsile-i Muhtelifeye yer verilmiş. Yine ardından muzari mebni meçhul tablosu yer almıştır.

Muzari Mebni Meçhul Tablosu:

الْمُفْرَدُ	الْمُتَنَّى	الْجَمْعُ	
يُنْصِرُ	يُنْصِرَانِ	يُنْصِرُونَ	اللَّغَائِبُ
تُنْصِرُ	تُنْصِرَانِ	يُنْصِرْنَ	اللَّغَائِبَةُ
تُنْصِرُ	تُنْصِرَانِ	تُنْصِرُونَ	الْمُخَاطَبُ
تُنْصِرِينَ	تُنْصِرَانِ	تُنْصِرْنَ	الْمُخَاطَبَةُ
أُنْصِرُ	نُنْصِرُ	نُنْصِرُ	الْمُتَكَلِّمُ

Aynı kitabın kaide kısmında muzari meçhul fiil oluşturmanın kuralını, verilen muzari fiilin ilk harekesini damme, sondan bir öncekinin harekesini de fetha yapmak olarak belirtmiştir. Örnek, يَفْتَحُ مُحَمَّدٌ الْبَابَ : يَفْتَحُ الْبَابُ .

Sekizinci Ünite: Altı Bab

Kitabın sekizinci konusu Altı Bab'tır. Konunun girişinde altı bab tablo şeklinde verilmiş. Kullanılabilen فعل kalıbı üzerinden hareketler verilirken birer örnek de kullanılmıştır. Babların kendine özel hareketlerin ezberlenmesine kolaylık olarak da uyaklı bir terkip kullanılmıştır.

Babların Özelliklerini İçeren Tablo:

Birinci Bab	فَتَحَ - ضَمَّ	فَعَلَ - يَفْعُلُ نَصَرَ - يَنْصِرُ	الْوَزْنُ : الموزون :
İkinci Bab	فَتَحَ - كَسَرُ	فَعَلَ - يَفْعُلُ ضَرَبَ - يَضْرِبُ	الْوَزْنُ : الموزون :

Üçüncü Bab	فَتَحَّتَانِ	فَعَلَ - يَفْعَلُ فَتَحَّ - يَفْتَحُ	الْوَزْنُ : المَوْزُونُ :
Dördüncü Bab	كَسَرٌ - فَتَحٌ	فَعَلَ - يَفْعَلُ عَلِمَ - يَعْلَمُ	الْوَزْنُ : المَوْزُونُ :
Beşinci Bab	ضَمٌّ - ضَمٌّ	فَعَلَ - يَفْعَلُ حَسُنَ - يَحْسُنُ	الْوَزْنُ : المَوْزُونُ :
Altıncı Bab	كَسَرَتَانِ	فَعَلَ - يَفْعَلُ حَسِبَ - يَحْسِبُ	الْوَزْنُ : المَوْزُونُ :

Verin birinci yer alan fiillerin masdarları ikinci tabloda yer almaktadır. Örnekler başlığı altında bazı kelimeler altı baba göre cümle içinde kullanılmıştır.

Örnekler:

يَكْتُبُ = كَتَبَ الطَّالِبُ

يَضْرِبُ = ضَرَبَ الْوَلَدُ

يَفْتَحُ = فَتَحَ الطَّالِبُ الْكِتَابَ

يَعْلَمُ = عَلِمَ الْأَبُ بِالْخَبَرِ

يَحْسُنُ = حَسَنَ الْخَطُّ

يَحْسِبُ = حَسِبَ التَّاجِرُ مُحَمَّدًا غَنِيًّا

Alıştırılmalar kısmında işlenen gramerle ilgili çeşitli etkinlikler mevcuttur. Bunlardan biri ilk etkinlikte verilen dokuz fiil cümlesindeki fiilin mensup oldukları babların belirtilmesiyle ilgili. İkinci etkinlikte verilen fiillerin 3. Bab'a göre çekimli hallerinin yazılması istenmiştir. Dokuzuncu etkinlik çoktan seçmeli olarak hazırlanmıştır. Verilen her cümlede fiillerin altı çizili olduğu görülmektedir. Soru kökünde ise bu altı çizili fiillerin hangi bablara ait olduğu sorulmuştur. Cevap için şıklarda bab numaraları verilmiştir. Etkinlikler incelendiğinde konunun anlaşılması için oldukça büyük öneme sahip oldukları anlaşılmıştır.

Dokuzuncu Ünite: Sülâsî Mazi Fiilinden Emir Fiil Oluşturma

Dokuzuncu ders sülâsî mazi fiilinden emir fiil oluşturma konusudur. Öncelikle konunun girişinde emir fiil tablosu verilmiştir.

Emir Fiil Tablosu:

المُفْرَدَ	المُتَنَّى	الجَمْعُ	
أَنْصُرُ	أَنْصُرَا	أَنْصُرُوا	المُخَاطَبُ
أَنْصُرِي	أَنْصُرَا	أَنْصُرْنَ	المُخَاطَبَةُ

Konunun kaide kısmında emir fiilin tanımından sonra nasıl yapıldığı anlatılmıştır. Emir fiil için yapılması gerek ilk şey muzari fiilin muzarat harfinin kaldırılması ikinci ise kaldırılan harfin yerine Vasıl Hemzesinin getirilmesiyle. Bu hemzenin harekesi iki şekilde gelir. Eğer Aynu'l fiil dammeli ise hemze de dammeli olur. Eğer 'Aynu'l-fiil fethalı veya kesralı ise hemze de kesralı olur. Örnek üzerinde de şöyle gösterilmiştir: اِرْقَعْ - اِضْرِبْ - اَنْصُرْ . Tatbik kısmında, konu tablo üzerinden özetlenmiştir.

Onuncu Ünite: İsm-i Fâil

Onuncu konu ismi Fâildir. Konu girişinde yer alan iki tabloda نَصَرَ fiili üzerinden bir fiilin mazi, muzari ve masdar hali Türkçe karşılıklarıyla verilmiştir.

İsmi Fâil Çekim Tablosu:

المُفْرَدَ	المُتَنَّى	الجَمْعُ	
نَاصِرٌ	نَاصِرَانِ (نَاصِرَيْنِ)	نَاصِرُونَ (نَاصِرِينَ)؛ نَاصِرًا، نَاصِرًا، نَاصِرَةً	اللِّغَايِبُ
نَاصِرَةٌ	نَاصِرَتَانِ (نَاصِرَتَيْنِ)	نَاصِرَاتٌ؛ نَوَاصِرٌ	اللِّغَايِبَةُ

Kaide kısmında ismi Fâil tanımından sonra, müzekker için ismi Fâil (فَاعِلٌ), müennes için de (فَاعِلَةٌ) sığalarının kullanıldığı söylenmiştir.

Örnek: عَادِلٌ - عَادِلَةٌ / كَاتِبٌ - كَاتِبَةٌ

İsm-i Fâil konunun alıştırmalar kısmında bulunan sekizinci etkinlikte, tamamı Kuran-ı Kerimin ayetlerinden oluşan beş cümle verilmiş. Hem gramerin pratiği yapılması için hem de kurandan yeni kelimeler öğrenerek çeviri kabiliyetlerini arttırmak için oldukça önemli bir işleve sahip olmuştur.

Örneğin; أَسْلُ الْفِعْلُ : خَلَقَ - قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

On Birinci Ünite: İsm-i Meful

On birinci konu başlığı İsm-i mefuldür. Konu kitabın izlediği seyir içinde ilerlemektedir. Önce Emsile-i Muhtelifeden gelinen sığaya kadarki bölüm tablolanmış ardından İsm-i meful çekim tablosu yer almıştır.

İsm-i Meful Çekim Tablosu:

الْمُفْرَدَ	الْمُنْتَهَى	الْجَمْعُ	
مَنْصُورٌ	مَنْصُورَانِ (مَنْصُورَيْنِ)	مَنْصُورُونَ (مَنْصُورِينَ)	اللَّغَائِبِ
مَنْصُورَةٌ	مَنْصُورَتَانِ	مَنْصُورَاتٌ	اللَّغَائِبِةُ

Konunun kaide kısmında ism-i mefulun tanımı şu şekilde yapılmıştır; Fâilin, fiilinin kendi üzerinde gerçekleştiği bir isimdir. Hemen ardından da mebni meçhul sülâsî fiilden müzekker için (مَفْعُولٍ), müennes için de (مَفْعُولَةٌ) şeklinde gelerek yapıldığı belirtilmiştir. Alistirmalar kısmının sekizinci etkinliğinde, soru kökünde verilen beş İsm-i mefulun hemen aşağısında verilen ve boşluklar bulunan beş cümleye uygun olarak yerleştirilmesi istenmiştir. Öğrenciler bu etkinlik sayesinde hem öğrendiği gramer kaidelerini test etmekte hem de yazma becerisini geliştirebilmektedir.

On İkinci Ünite: Muzari Fiilinin (لَمْ) ve (لَمَّا) ile Nefyedilmesi

Sarf kitabının yine ilk cildinde olan on ikinci konu muzari fiilinin (لَمْ) ve (لَمَّا) ile nefyedilmesidir. Emsile-i Muhtelifeden sonra, muzari fiili geçmiş zamanda olumsuz yapan (لَمْ = -medi/madı) ve (لَمَّا = henüz –medi/madı) edatlarını tablo içinde نَصَرَ fiiliyle çekimli olarak vermiştir.

Meçhul Muzari Tablosu: (لَمْ)

لَمْ يُنْصِرُوا	لَمْ يُنْصِرَا	لَمْ يُنْصِرْ
لَمْ يُنْصِرْنَ	لَمْ تُنْصِرَا	لَمْ تُنْصِرْ
لَمْ تُنْصِرُوا	لَمْ تُنْصِرَا	لَمْ تُنْصِرْ
لَمْ تُنْصِرْنَ	لَمْ تُنْصِرَا	لَمْ تُنْصِرِي
لَمْ تُنْصِرْ	لَمْ تُنْصِرْ	لَمْ أَنْصِرْ

Malum Muzari Tablosu: (لَمْ)

لَمْ يُنْصِرُوا	لَمْ يُنْصِرَا	لَمْ يُنْصِرْ
لَمْ يُنْصِرْنَ	لَمْ تُنْصِرَا	لَمْ تُنْصِرْ
لَمْ تُنْصِرُوا	لَمْ تُنْصِرَا	لَمْ تُنْصِرْ
لَمْ تُنْصِرْنَ	لَمْ تُنْصِرَانِ	لَمْ تُنْصِرِي
لَمْ تُنْصِرْ	لَمْ تُنْصِرْ	لَمْ أَنْصِرْ

Meçhul Muzari Tablosu: (لَمَّا)**Malum Muzari Tablosu: (لَمَّا)**

لَمَّا يُنْصِرُوا	لَمَّا يُنْصِرَا	لَمَّا يُنْصِرْ	لَمَّا يُنْصِرُوا	لَمَّا يُنْصِرَا	لَمَّا يُنْصِرْ
لَمَّا تُنْصِرْنَ	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي	لَمَّا تُنْصِرْنَ	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي
لَمَّا تُنْصِرُوا	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي	لَمَّا تُنْصِرُوا	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي
لَمَّا تُنْصِرْنَ	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي	لَمَّا تُنْصِرْنَ	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي
لَمَّا تُنْصِرُوا	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي	لَمَّا تُنْصِرُوا	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي
لَمَّا تُنْصِرْنَ	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي	لَمَّا تُنْصِرْنَ	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي
لَمَّا تُنْصِرُوا	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي	لَمَّا تُنْصِرُوا	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي
لَمَّا تُنْصِرْنَ	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي	لَمَّا تُنْصِرْنَ	لَمَّا تُنْصِرَا	لَمَّا تُنْصِرِي

Bu dersin kaide kısmında; (لَمَّا) edatının, olumsuzluk anlamı verdiği, (muzari fiili geçmiş zamana) çevirdiği ve fiilin sonunu cezm ettiği belirtilmiştir. (لَمَّا) edatının da fiilin konuşma zamanından önce yapılmadığını ve sonrasında yapılma ihtimalini bulunduğunu aynı zamanda muzari fiilin sonunu cezm ettiğini belirtmiştir.

Örnek:

طَلَبَ طَاهِرٌ الْخَضِرَاوَاتِ مِنَ الْبَائِعِ

يَطْلُبُ طَاهِرٌ الْخَضِرَاوَاتِ مِنَ الْبَائِعِ

On Üçüncü Ünite: Muzari Fiili Nefyeden (مَا) ve (لَا) Edatları

On üçüncü konu muzari fiili nefyeden (مَا) ve (لَا) edatlarıdır. Bu edatlar, muzari fiilin başına gelip o fiili şimdiki ve gelecek zamanda olumsuz yapar. Kaidede değinilen ayrıntıya göre (لَا) edatı başına geldiği muzari fiili hem şimdiki hem de gelecek zamanda olumsuz yaparken, (مَا) edatı başına geldiği muzari fiili sadece şimdiki zamanda olumsuz yapar.

Meçhul Muzari Tablosu: (مَا)**Malum Muzari Tablosu: (مَا)**

مَا يُنْصِرُونَ	مَا يُنْصِرَانِ	مَا يُنْصِرُ	مَا يُنْصِرُونَ	مَا يُنْصِرَانِ	مَا يُنْصِرُ
مَا تُنْصِرْنَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي	مَا تُنْصِرْنَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي
مَا تُنْصِرُونَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي	مَا تُنْصِرُونَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي
مَا تُنْصِرْنَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي	مَا تُنْصِرْنَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي
مَا تُنْصِرُونَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي	مَا تُنْصِرُونَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي
مَا تُنْصِرْنَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي	مَا تُنْصِرْنَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي
مَا تُنْصِرُونَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي	مَا تُنْصِرُونَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي
مَا تُنْصِرْنَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي	مَا تُنْصِرْنَ	مَا تُنْصِرَانِ	مَا تُنْصِرِي

Meçhul Muzari Tablosu: (لا)**Malum Muzari Tablosu: (لا)**

لا يُنْصَرُونَ	لا يُنْصَرَانِ	لا يُنْصَرُ	لا يُنْصَرُونَ	لا يُنْصَرَانِ	لا يُنْصَرُ
لا تُنْصَرْنَ	لا تُنْصَرَانِ	لا تُنْصَرُ	لا تُنْصَرْنَ	لا تُنْصَرَانِ	لا تُنْصَرُ
لا تُنْصَرُونَ	لا تُنْصَرَانِ	لا تُنْصَرُ	لا تُنْصَرُونَ	لا تُنْصَرَانِ	لا تُنْصَرُ
لا تُنْصَرْنَ	لا تُنْصَرَانِ	لا تُنْصَرِينَ	لا تُنْصَرْنَ	لا تُنْصَرَانِ	لا تُنْصَرِينَ
لا تُنْصَرُ	لا تُنْصَرُ	لا تُنْصَرُ	لا تُنْصَرُ	لا تُنْصَرُ	لا تُنْصَرُ

Tablolarda görüldüğü gibi bu edatlar başına geldiği muzari fiillerde hareke değişikliği yapmazlar. Tatbik kısmında mazi muzari ve masdar halleriyle verilen altı fiilin öğrenciler tarafından nefyeden edatlarıyla çekimlenmesi istenmiştir. Başka bir tatbik kısmında ise dört muzari fiil bu edatlarla çekimlenerek yazılmıştır. Farklı birkaç örnekle kullanımı da örnekler başlığı altında yer almıştır. Alıştırma kısmında gerek boşluk doldurma gerek uyarılama gerek tablodaki boşlukları olurma gerekse çoktan seçmeli gibi çeşitli etkinliklerle öğrencilerin konuyu iyice anlayabilmelerine yardımcı olmaya çalışılmıştır.

On Dördüncü Ünite: Muzari Fiilinin (لَنْ) ile Nefyedilmesi

On dördüncü konu muzari fiilinin (لَنْ) ile nefyedilmesidir. Konu yine önceki konularda da işlenen Emsile-i Muhtalife tablosu ile başlamıştır. Ardından (لَنْ) edatının kullanıldığı çekim tablosu yer edinmiştir. Kaide kısmında görüleceği gibi bu edat muzari fiilin başına geldiğinde sonunu nasb eder. Nasb alâmeti olarak Müsennâ ve cemide ن (Nun'nu nisve hariç) düşer. Yani nasb alâmeti olarak ن hazfedilir. (لَنْ) edatının görevi de muzari fiili gelecek zamanda olumsuz yapmasıdır. Verilen tablolar incelendiğinde نَصَرَ fiilinin muzari hali (لَنْ) edatıyla çekimlenmiştir.

Meçhul Muzari Tablosu: (لُنْ)**Malum Muzari Tablosu: (لُنْ)**

لُنْ يُنْصَرُوا	لُنْ يُنْصَرَا	لُنْ يُنْصَرَ	لُنْ يُنْصَرُوا	لُنْ يُنْصَرَا	لُنْ يُنْصَرَا
لُنْ تُنْصَرْنَ	لُنْ تُنْصَرَا	لُنْ تُنْصَرَ	لُنْ تُنْصَرْنَ	لُنْ تُنْصَرَا	لُنْ تُنْصَرَا
لُنْ تُنْصَرُوا	لُنْ تُنْصَرَا	لُنْ تُنْصَرَ	لُنْ تُنْصَرُوا	لُنْ تُنْصَرَا	لُنْ تُنْصَرَا
لُنْ تُنْصَرْنَ	لُنْ تُنْصَرَا	لُنْ تُنْصَرِي	لُنْ تُنْصَرْنَ	لُنْ تُنْصَرَا	لُنْ تُنْصَرِي
لُنْ تُنْصَرَ	لُنْ تُنْصَرَ	لُنْ تُنْصَرَ	لُنْ تُنْصَرَ	لُنْ تُنْصَرَ	لُنْ تُنْصَرَ

On Beşinci Ünite: Emir Lamı ile Muzari Fiili Cezm Edilmesi

Kitabın on beşinci konusu emir lamı ile muzari fiili cezm edilmesidir. Kaide kısmında gramer açıklaması yapılmıştır. Emir lamı olan ۱ muzari fiilin başına gelir ve sonunu cezm eder. O an orda bulunmayan erkekten ve kadından o fiilin yapılmasını ister. Ve muzari anlamı emir anlamına çevirir.

Örnek: لِيُحِبُّ أَوْلَادَكَ

Tablolarda emir fiil çekimi gâib ve gâibe içindir. Çünkü emri hazır daha önce işlenmişti. Bu derste emri gâib işlenmiştir.

Emri Gâib Meçhul tablosu:**Emri Gâib Malum tablosu:**

لِيُنْصَرُوا	لِيُنْصَرَا	لِيُنْصَرَ	لِيُنْصَرُوا	لِيُنْصَرَا	لِيُنْصَرَا
لِيُنْصَرُوا	لِيُنْصَرَا	لِيُنْصَرَ	لِيُنْصَرْنَ	لِيُنْصَرَا	لِيُنْصَرَا

On Altıncı Ünite: Nehyeden (لَا)

On altıncı konu nehyeden (لَا). Başına geldiği muzari fiilin yapılmasını yasaklar. Hareke değişikliğine neden olarak fiilin sonunu cezm eder. Daha çok gâib ve muhattab için kullanılır. Kaidede bu (لَا)'nın işlevi anlatılmıştır. Ve yine نَصَرَ fiilin muzari hali nehyeden لَا ile çekimlenerek tablolar oluşturmuştur.

Nehyi Gâib Meçhul Tablosu:**Nehyi Gâib Malum Tablosu:**

لَا يُنْصَرُوا	لَا يُنْصَرَا	لَا يُنْصَرُ	لَا يُنْصَرُوا	لَا يُنْصَرَا	لَا يُنْصَرُ
لَا تُنْصَرْنَ	لَا تُنْصَرَا	لَا تُنْصَرُ	لَا تُنْصَرْنَ	لَا تُنْصَرَا	لَا تُنْصَرُ

Nehyi Hazır Meçhul Tablosu:**Nehyi Hazır Malum Tablosu:**

لَا يُنْصَرُوا	لَا يُنْصَرَا	لَا تُنْصَرُ	لَا تُنْصَرُوا	لَا تُنْصَرَا	لَا تُنْصَرُ
لَا تُنْصَرْنَ	لَا تُنْصَرَا	لَا تُنْصَرِي	لَا تُنْصَرْنَ	لَا تُنْصَرَا	لَا تُنْصَرُ

Konunun örnekler kısmındaki cümleler şunlardır:

لَا تَنَمْ قَبْلَ الصَّلَاةِ (Namazdan önce uyuma)

لَا تَقْطِفِ الْأَرْهَارَ فِي الْحَدِيقَةِ (Bahçedeki çiçekleri koparma)

لَا تَبِيعُوا بِسَعْرِ غَالٍ جِدًّا (Çok yüksek fiyatlarla satmayın)

لَا تَتَأَخَّرِي عَنِ النَّيْتِ مَسَاءً (Akşam eve geç kalma)

لَا تَخْرُجِي فِي الْبَرْدِ الشَّدِيدِ (Şiddetli soğukta çıkmayın)

لَا تُسْرِفَا فِي الْمَاءِ (Siz ikiniz suda israf etmeyin)

On Yedinci Ünite: Zamirlerle Birleşen Emir Fiil

On yedinci konu zamirlerle birleşen emir fiildir. Kaidede emir fiilin tanımı yapılmıştır. Emir fiil, gelecek zamanda bir şeyin yapılmasını istemektir. Emir bir fiile getirilen zamirler şunlardır:

Tesniye Elifi (müzekker ve müennes için). Örnek: أَنْصَرَا

Cem-i Vâv'ı. Örnek: أَنْصَرُوا

Muhataba Yası. Örnek: أَنْصَرِي

Nisve Nunu. Örnek: أَنْصَرْنَ

Malum muzari fiile birleşen zamirler aşağıdaki tabloda verilmiştir. Gâib ve mfred olan muzari fiilin öznesi gizlidir. Meçhul muzari fiillere emri hazır lamı birleşmiştir. Ve yine kendilerine uygun zamirler de tabloda gösterildiği gibi yazılmıştır.

Meçhul Muzari Tablosu:**Malum Muzari Tablosu:**

لِنُصِّرُوا	لِنُصِّرَا	لِنُصِّرْ	أُنْصِرُوا	أُنْصِرَا	أُنْصِرْ
لِنُصِّرَنَّ	لِنُصِّرَا	لِنُصِّرِي	أُنْصِرَنَّ	أُنْصِرَا	أُنْصِرِي

Emsile-i Muhtelif tablosu bu derste tamamlanmıştır.

Emsile-i Muhtelif Tablosu:

Kelime	Sıgası	Mânası
نَصَرَ	Fiil-i mazi	Yardım etti
يُنْصِرُ	Fiil-i muzari	Yardım eder/ ediyor/ edecek
نَصْرًا	Masdar-ı gayr-i mimi	Yardım etmek
نَاصِرٌ	İsm-i Fâil	Yardım eden
مَنْصُورٌ	İsm-i meful	Yardım edilen
لَمْ يَنْصُرْ	Fiil-i muzari cahd-i mutlak	Yardım etmedi
لَمَّا يَنْصُرْ	Fiil-i muzari cahd-i müstagrak	Henüz yardım etmedi
مَا يَنْصُرُ	Fiil-i muzari nefy-i hâl	Yardım etmiyor
لَا يَنْصُرُ	Fiil-i muzari nefy-i istikbâl	Yardım etmeyecek
لَنْ يَنْصُرَ	Fiil-i muzari te'kîd-i nefy-i istikbâl	Asla yardım etmeyecek
لِيَنْصُرَ	Emr-i gâib	Yardım etsin
لَا يَنْصُرْ	Nehy-i gâib	Yardım etmesin
أُنْصِرْ	Emr-i hazır	Yardım et

On Sekizinci Ünite: Mansûb Munfasıl Zamirler

Kitabın on sekizinci konusu, mansûb munfasıl zamirlerdir. Kaide kısmında yer alan aşağıdaki tabloda mansûb munfasıl zamirler bulunmaktadır. Bu zamirler tek başına kullanıldığında da anlam ifade edebilirler. Bu zamirler geneliğe meful konumunda gelirler. Ve mahallen mansûb olurlar.

Mansûb Munfasıl Zamirler Tablosu:

المُفْرَد	المُتَّصِي	الجَمْع
إِيَّاهُ	إِيَّاهُمَا	إِيَّاهُمْ
إِيَّاهَا	إِيَّاهُمَا	إِيَّاهُنَّ
إِيَّاكَ	إِيَّاكُمَا	إِيَّاكُمْ
إِيَّاكِ	إِيَّاكُمَا	إِيَّاكُنَّ
إِيَّايَ	إِيَّانَا	إِيَّانَا

Örnekler:

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

يَا عَلِيُّ إِيَّاكَ أَقْصِدُ

يَا فَاطِمَةَ إِيَّاكَ أَقْصِدُ

يَا مُؤْمِنُونَ إِيَّاكُمْ أَقْصِدُ

يَا نِسَاءَ إِيَّاكُنَّ أَقْصِدُ

Aşağıdaki tabloda mansûb munfasıl zamirler yer almaktadır.

الضَّمَانِرُ

ضمائر الرفع المنفصلة	ضمائر الرفع المنفصلة	ضمائر الرفع المتصلة (المضارع)	ضمائر الرفع المتصلة (الماضي)	ضمائر الرفع المنفصلة	ضمائر الرفع المنفصلة
هُوَ	إِيَّاهُ			نَصَرَ	الغائب
هُمَا	إِيَّاهُمَا	أ: يَنْصُرَانِ	أ: نَصَرَا	نَصَرَهُمَا	
هُمْ	إِيَّاهُمْ	و: يَنْصُرُونَ	و: نَصَرُوا	نَصَرَهُمْ	
هِيَ	إِيَّاهَا			نَصَرَهَا	الغائبة
هُمَا	إِيَّاهُمَا	أ: تَنْصُرَانِ	أ: نَصَرَتَا	نَصَرَهُمَا	
هُنَّ	إِيَّاهُنَّ	ن: يَنْصُرْنَ	ن: نَصَرْنَ	نَصَرَهُنَّ	
أَنْتَ	إِيَّاكَ		ت: نَصَرْتِ	نَصَرَكَ	المخاطب
أَنْتُمَا	إِيَّاكُمَا	أ: تَنْصُرَانِ	ثما: نَصَرْتُمَا	نَصَرَكُمَا	

نَصَرَكَمُ	و: اُنْصُرُوا	و: تَنْصُرُونَ	تُمْ: نَصَرْتُمْ	إِيَّاكُمْ	أَنْتُمْ	
نَصَرَكَ	ي: اُنْصُرِي	ي: تَنْصُرِينَ	ت: نَصَرْتِ	إِيَّاكِ	أَنْتِ	المخاطبة
نَصَرَكُمَا	ا: اُنْصُرَا	ا: تَنْصُرَانِ	تُمَا: نَصَرْتُمَا	إِيَّاكُمَا	أَنْتُمَا	
نَصَرَكَنَّ	ن: اُنْصُرْنَ	ن: تَنْصُرْنَ	تُنَّ: نَصَرْتُنَّ	إِيَّاكُنَّ	أَنْتُنَّ	
نَصَرَئِي			تُ: نَصَرْتُ	إِيَّايَ	أَنَا	المتكلم
نَصَرْنَا			نَا: نَصَرْنَا	إِيَّانَا	نَحْنُ	

On Dokuzuncu Ünite: Sözlükten Üç Harfli Fiillerin Manalarının Çıkarılması

Sarf kitabının on dokuzuncu konusu olan sözlükten üç harfli fiillerin manalarının çıkarılması, öğrenciye sözlük kullanımını amaçlamaktadır. Kaide bölümünde konu şöyle açıklanmıştır. Herhangi bir kelimenin anlamını sözlükte aramak istediğimizde;

- Fiilden muzarat harfinin, emir fiilinin hemzesinin ve muttasıl zamirin çıkarılıp mazi fiile çeviririz,
- Sonra, geriye kalan harflerin sırasını dikkate alarak mazi fiilin ilk harfini sözlükte araştırırız,

Örnek: الأَطْفَالُ يُذْهَبُونَ = يَذْهَبُ = ذَهَبَ

- Daha sonra ذ harfinin kısmını açarız ve (ذ - ه - ب) harflerini ararız.

Sarf kitabının yedinci dersinden sonra, buraya kadar işlenen konuları kapsayan değerlendirme sorularına ayrılmıştır. İlk on dokuz soru çoktan seçmeli son beş soru da açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Bu değerlendirme soruları, öğrencinin gördüğü gramer konularını pekiştirmekte ve bilgilerinin kalıcılığına destek olmaktadır.

Sarf kitabının bu son konusundan sonra yine değerlendirme soruları bulunmaktadır. Bu testte daha fazla çoktan seçmeli soru ve açık uçlu sorular bulunmaktadır.

2.3.2.2. Sarf İkinci Kitapta İşlenen Konular

Sarf dersinin ikinci kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	Sülâsî Mezdî Ve Rubâî Mücerred	8.	Misal Fiil Çekimi

	Fiiller		
2.	Humasi Fiiller	9.	Ecvef Fiil Çekimi
3.	Südâsî Fiiller	10.	Sülâsi Nakıs Fiil Çekimi
4.	Sülâsî Dışında İsm-i Fâil Ve İsm-i Meful Yapımı	11.	Lefif Fiil Çekimi
5.	Fiillerin Sahih Ve Mu'tel Olarak Ayrılması	12.	Sülâsi Dışındaki Fiillerin Çekimi
6.	Mehmuz Fiil Çekimi	13.	Mazi Fiilin Meçhulü
7.	Muzaf Fiil Çekimi	14.	Meçhul Muzari Fiiller

Birinci Ünite: Sülâsî Mezid Ve Rubai Mücerred Fiiller

Sarf dersinin ikinci kitabının ilk dersi sülâsî mezid ve rubai mücerred fiillerdir. Kitabın kaide kısmında Sülâsî mezid vezinleri verilmiştir. Sülâsî mezidler bir harf alarak oluşturulur. Bu vezinler:

- أَكْرَمَ – أَفْعَلَ
- كَبَّرَ – فَعَّلَ
- قَاتَلَ – فَاعَلَ

Rubai mücerred fiiller asli harfleridir. Bir vezni tek vardır. Bu vezin, زَلْزَل - دَحْرَجَ (فَعَّلَ) dir. Örnek:

Sülâsi Mezid Fiilleri İçeren Tablo:

1-İf'al Bâbı:	أَفْعَلَ – يُفْعَلُ – إِفْعَالًا أَكْرَمَ – يُكْرَمُ – إِكْرَامًا (ك ر م)	الْوَزْنُ : المَوْزُونُ :
2-Tef'il Bâbı:	فَعَّلَ – يُفَعَّلُ – تَفْعِيلًا فَرَّخَ – يُفَرِّخُ – تَفْرِيحًا (ف ر ح)	الْوَزْنُ : المَوْزُونُ :
3-Mufâ'ale Bâbı:	فَاعَلَ – يُفَاعَلُ – مُفَاعَلَةٌ / وَفِعَالًا / وَفِيْعَالًا قَاتَلَ – يُقَاتَلُ – مُقَاتَلَةٌ / وَقِتَالًا / وَفِيْتَالًا (ق ت ل)	الْوَزْنُ : المَوْزُونُ :

Rubai Mücerred Fiilleri İçeren Tablo:

1-Dahrace Bâbı:	فَعَلَّ - يُفَعِّلُ - فَعَّلَهُ / و فَعَّلَا.	الْوَزْنُ :
	دَحْرَجَ - يُدَحْرِجُ - دَحْرَجَهُ / و دَحْرَجَا	المَوْزُونُ :

İkinci Ünite: Humasi Fiiller

Kitabın ikinci konusu humasi fiillerdir. Kaide kısmında bu vezindeki fiilin beş harfli olduğu ve iki şekilde geldiği söylenmiştir. Birinci şekilde olan, üç harfli bir fiile iki harfin ilavesiyle oluşandır. Bu iki harf beş vezinde gelebilir. Bu vezinler örnekleriyle birlikte kaide kısmında verilmiştir. İkinci şekilde olan ise, dört harfli bir fiile bir harfin ilavesiyle oluşandır. Tek bir vezinde gelebilir. Bu vezin, نَفَعَلَّ. Örnek:

سَرَبَلٌ - نَسْرَبِلُ، بَعَثَرٌ - تَبَعَثَرُ

Humasi Fiil Tablosu:

1-İnfi‘al Bâbı:	إِنْفَعَلَ - يَنْفَعِلُ - اِنْفَعَالًا.	الْوَزْنُ :
	اِنْكَسَرَ - يَنْكَسِرُ - اِنْكَسَارًا (ك س ر)	المَوْزُونُ :
2-İfti‘al Bâbı:	اِفْتَعَلَ - يَفْتَعِلُ - اِفْتِعَالًا.	الْوَزْنُ :
	اِجْتَمَعَ - يَجْتَمِعُ - اِجْتِمَاعًا (ج م ع)	المَوْزُونُ :
3-İf‘ulâl Bâbı:	اِفْعَلَّ - يَفْعَلُّ - اِفْعِلَالًا.	الْوَزْنُ :
	اِحْمَرَّ - يَحْمَرُّ - اِحْمِرَارًا (ح م ر)	المَوْزُونُ :
4-Tefa‘ul Bâbı:	تَفَعَّلَ - يَتَفَعَّلُ - تَفَعُّلاً.	الْوَزْنُ :
	تَكَلَّمَ - يَتَكَلَّمُ - تَكَلُّمًا (ك ل م)	المَوْزُونُ :
5-Tefâ‘ul Bâbı:	تَفَاعَلَ - يَتَفَاعَلُ - تَفَاعُلًا.	الْوَزْنُ :
	تَبَاعَدَ - يَتَبَاعَدُ - تَبَاعُدًا (ب غ د)	المَوْزُونُ :

Üçüncü Ünite: SüdâsîFiiller

Kitabın üçüncü konusu südâsîfiillerdir. Altı harfli fiillerdir. Kaide bölümünde südâsîfiiller üç harf ilaveyle elde edilen altı harfli fiiller olduğu söylenmiştir. Bu fiiller iki şekilde oluşmaktadır. Birinci şekli üç harfli fiillerin bir üç harf daha alarak oluşturduğu halidir. Bu şekli dört vezinde gelir;

اِسْتَعْفَرَ - يَسْتَعْفِرُ Örnek: اِسْتَفْعَلَ - اِسْتَفْعِلُ

اِعْشَوْشَبَ - يَعْشَوْشِبُ Örnek: اِعْفَوْعَلُ

إِجْلَوْدٌ-يَجْلُوْدُ ÖrneK: يُفْعَوُلُ

إِحْمَارٌ - يَحْمَارُ - ÖrneK: يُفْعَالُ

Bu son vezinde verilen örnekte hareke hatası bulunmaktadır. إِحْمَارٌ yerine إِجْلَوْدٌ gelmeliydi. Südâsîfiilin bir diğerk oluşma şekli de dört harfli bir fiile iki harf ilave edilmesiyledir. Bu şeklin de iki vezni vardır:

إِحْرَنْجَمٌ ÖrneK: إِفْعَلُّ

إِقْشَعْرٌ ÖrneK: إِفْعَلُّ

SüdâsîMezid Tablosu:

1-İstif'al Bâbı:	إِسْتَفْعَلُ - يَسْتَفْعِلُ - إِسْتَفْعَالًا. إِسْتَخْرَجَ - يَسْتَخْرِجُ - إِسْتَخْرَاجًا (خ ر ج)	الْوَزْنُ : الموزون :
2-İf'î'la Bâbı:	أَفْعَوْعَلٌ - يُفْعَوْعِلُ - أَفْعَوْعَالًا إِعْشَوْشَبٌ - يَعْشَوْشِبُ - إِعْشِيشَابًا (ع ش ب)	الْوَزْنُ : الموزون :
3-İf'ivvâl Bâbı:	أَفْعَوْلٌ - يُفْعَوْلُ - أَفْعَوَالًا إِجْلَوْدٌ - يَجْلُوْدُ - إِجْلَوْدًا (ج ل ذ)	الْوَزْنُ : الموزون :
4- İf'ilâl Bâbı:	أَفْعَالٌ - يُفْعَالُ - أَفْعِيَالًا إِحْمَارٌ - يَحْمَارُ - إِحْمِيرَارًا (ح م ر)	الْوَزْنُ : الموزون :

Rubai Mezid Tablosu:

1-İhranceme Bâbı:	أَفْعَلُّ - يُفْعَلُّ - أَفْعَلَالًا. إِحْرَنْجَمٌ - يَحْرَنْجُمُ - إِحْرَنْجَامًا (خ ر ج م)	الْوَزْنُ : الموزون :
2-İkşa'arra Bâbı:	أَفْعَلُّ - يُفْعَلُّ - أَفْعَلَالًا إِقْشَعْرٌ - يَفْشَعْرُ - إِقْشَعْرَارًا (ق ش ع ر)	الْوَزْنُ : الموزون :

Dördüncü Ünite: Sülâsî Dışında İsm-i Fâil ve İsm-i Meful Yapımı

Kitabın dördüncü konusu, sülâsî dışında ism-i fâil ve ism-i meful yapımıdır.

Rubai:

فَعْلَلَةٌ	مُفَاعَلَةٌ	تَفْعِيلٌ	إِفْعَالٌ	الوزن
مُدْحَرَجٌ	مُقَاتِلٌ	مُفَرِّحٌ	مُكْرِمٌ	اسم الفاعل
مُدْحَرَجٌ	مُقَاتِلٌ	مُفَرِّحٌ	مُكْرِمٌ	اسم المفعول

Humasi:

الوزن	إِفْعَالٌ	إِفْتِعَالٌ	أَفْعِلَالٌ	تَفَعُّلٌ	تَفَاعُلٌ	تَفَعُّلٌ
اسم الفاعل	مُنْكَسِرٌ	مُجْتَمِعٌ	مُحْمَرٌ	مُنْكَكَمٌ	مُنْبَاعِدٌ	مُنْدَحْرَجٌ
اسم المفعول	مُنْكَسِرٌ	مُجْتَمِعٌ	مُحْمَرٌ	مُنْكَكَمٌ	مُنْبَاعِدٌ	مُنْدَحْرَجٌ

Südasi:

الوزن	اِسْتِفْعَالٌ	اِفْعِيْعَالٌ	اِفْعِوَالٌ	اِفْعِيْلَالٌ	اِفْعِيْلَالٌ	اِفْعِيْلَالٌ
اسم الفاعل	مُسْتَخْرَجٌ	مُعْتَوِّشِبٌ	مُجْلُوْدٌ	مُحْمَارٌ	مُحْرَنْجِمٌ	مُقْسَعِرٌ
اسم المفعول	مُسْتَخْرَجٌ	مُعْتَوِّشِبٌ	مُجْلُوْدٌ	مُحْمَارٌ	مُحْرَنْجِمٌ	مُقْسَعِرٌ

Konunun kaide kısmında, sülâsi dışındaki fiillerden ism-i fâil yapımı anlatılmıştır. Mezid ism-i fâil üç adımda yapılıır:

- Mazi fiil muzari hale çevrilir.
- Muzarat harfi dammeli mime çevrilir.
- Sondan bir önceki harf kesra yapılıır.

Örnek: أَكْرَمَ - يُكْرِمُ - مُكْرِمٌ

Sülasi dışındaki fiilden ism-i meful yapımı yine üç adımda yapılıır:

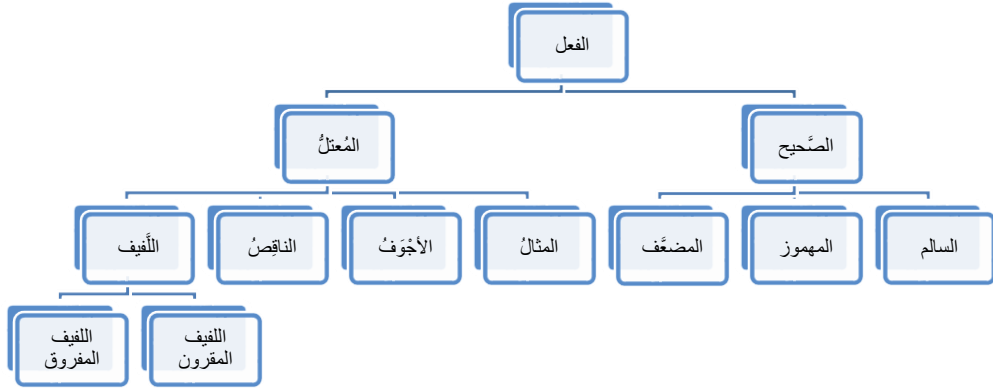
- Meçhul mazi fiil muzariye çevrilir.
- Muzarat harfi dammeli mime çevrilir.
- Sondan bir önceki harf fetha yapılıır.

Örnek: مُرَّقَ - يُمَرِّقُ - مُمَرِّقٌ

Beşinci Ünite: Fiillerin Sahih ve Mu'tel Olarak Ayrılması

Kitabın beşinci konusu fiillerin sahîh ve mu'tel olarak ayrılmasıdır. Konunun girişinde fiillerin sahîh ve mu'tel diye taksimi görsel şemalar kullanarak yapılmıştır. Bir diğer tabloda sahîh fiillerin üçe ayrılması gösterilmiştir. Bu tabloya göre; sahîh fiilin bir türü olan olan sâlim fiil için, kelimenin harfleri arasında illetli harfin, hemzenin ve şeddenin bulunmadığı çeşididir denilmiştir. Mehmuz fiil, asli harflerinden biri hemze olan çeşididir. Muzaf fiil ise, içinde şeddeli harf bulunan fiil çeşididir. Kaide kısmında, sahîh fiil ve mu'tel fiil tanımlanmıştır. Ve çeşitlerine birer örnek verilmiştir. Konu anlatımından sonra çeşitli alıştırma verilmiş ardından fiil çeşitleri bir kavram haritasıyla özetlenmiştir.

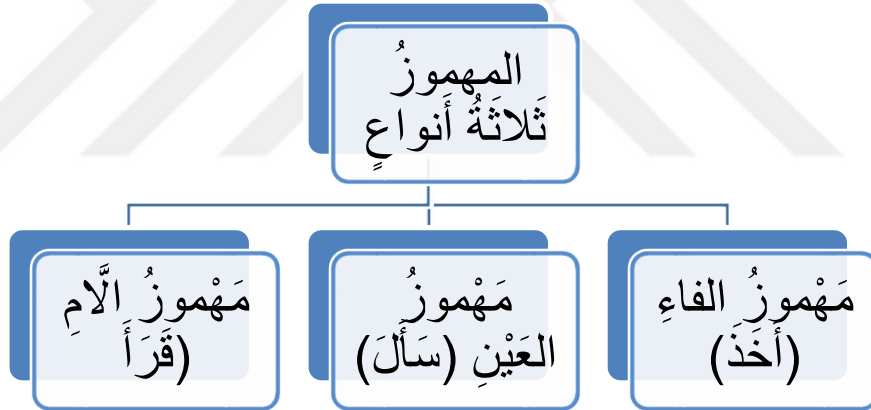
Şekil 2: Organizasyon Şeması:

Altıncı Ünite: Mehmuz Fiil Çekimi

Kitabın altıncı konusu, mehmuz fiil çekimidir. Konu girişinde bir şema üzerinde özetlendikten sonra kaide kısmında açıklanmıştır.

Şekil 3: Mehmuz Fiil Çeşitleri

Kaideye, mehmuz fiil, asli harflerinden birinin hemze olarak gelmesi şeklinde tanımlanmıştır. Örnek: أَخَذَ - سَأَلَ - مَلَأَ

- Hemzesi emir halindeyken düşer. Örnek: خُذْ - كُلْ
- Fiilin başında fethalı bir hemze gelirse hemze uzatmalı olarak yazılır. Örnek: أَكَلْ - أَ + أَكَلْ = أَكَلْ
- Hemzesi ortada ve sonda gelirse (سَأَلَ - قَرَأَ), mazi, muzari ve emirde sâlim gibi çekimlenir. Örnek: نَصَرَ
- Hemzesi ortada olan mehmuz fiilin emir hâli iki şekilde yapılabilir:

سَأَلَ = اسأَلَ - سَأَلَ

Yedinci Ünite: Muzaf Fiil Çekimi

Kitabın yedinci konusu, muzaf fiil çekimidir.

Mazi Muzaf Fiil Çekim Tablosu:

الماضي	المفرد	المثنى	الجمع
غَائِبٌ	رَدَّ	رَدَّا	رَدُّوا
غَائِبَةٌ	رَدَّتْ	رَدَّتَا	رَدَّتْنَ
مُخَاطَبٌ	رَدَدْتُ	رَدَدْتُمَا	رَدَدْتُمْ
مُخَاطَبَةٌ	رَدَدْتِ	رَدَدْتُمَا	رَدَدْتُنَّ
مُتَكَلِّمٌ	رَدَدْتُ	رَدَدْنَا	رَدَدْنَا

Muzaf fiilin muzari, meczûm ve emir çekimleri de tablo şeklinde verildikten sonra, birkaç örnek cümle içinde kullanılmıştır. Kaide kısmında, muzaf fiilin tanımı, bir fiilde aynı cinsten iki harfin bulunması olarak tanımlanmıştır. Kitapta, muzaf fiilin birinci, ikinci ve üçüncü baktan geldiğini belirtilmiştir. Fakat bu kısımda bir hatâ bulunmaktadır. Muzaf fiil üçüncü bapta gelemmez. Sadece birinci, ikinci ve dördüncü bapta gelebilir.¹⁶⁴ Bu yanlışlık aynı zamanda bu kitabın sonunda bulunan ders uzantıları bölümündeki “Muzaf fiillerin sülâsî mücerred bablardan Emsile-i Muhtelifeler” başlığı ile verilen tabloda yine üçüncü babda verilmiştir. Ancak bu yanlışlık bir sonraki baskıda düzeltilmiştir.

Şeddenin açılımı:

- Mazi haline mütekellim zamiri bitiştiğinde, örnek: شَدَّ - شَدَدْتُ
- Veya muhattab zamiri bitiştiğinde, örnek: شَدَّ - شَدَدْتِ
- Mazi, muzari veya emir haline nisve nûn'u bitiştiğinde, örnek: شَدَّ = شَدَدَنْ - يَشُدُّونَ - أُشَدُّونَ

Sekizinci Ünite: Misal Fiil Çekimi

Kitabın sekizinci dersi misal fiil çekimidir. Kaide bölümünde misal fiil, ilk harfi illetli harf olan fiil olarak tanımlanmıştır.

¹⁶⁴ M. Meral Çörtü, *Arapça Dilbilgisi*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2009), 238.

Misal Fiil Çekimi Tablosu:

الباب السادس	الباب الخامس	الباب الرابع	الباب الثالث	الباب الثاني	الباب الأول	المثال
وَرِثَ - يَرِثُ	وَفَّرَ - يُوَفِّرُ	وَجَلَّ - يُوَجِّلُ	وَهَبَ - يَهَبُ	وَعَدَ - يَعِدُ	- -	الواوي
يَبِيسُ - يَبِيسُ	يَقْطُ - يَقْطُ	يَقِنُ - يَقِنُ	يَفْعُ - يَفْعُ	يَسِرُ - يَسِرُ	يَمَنُ - يَمَنُ	اليائي

Dokuzuncu Ünite: Ecvef Fiil Çekimi

Kitabın dokuzuncu dersi ecvef fiil çekimidir. Kaide bölümünde ecvef fiil, ayn'ul fiilin illetli harf olanı şeklinde tanımlanmıştır. Örnek: قَالَ - سَارَ . Üç harfli fiillerde قَامَ ; mezid fiillerde اسْتَطَاعَ . Bu fiilin aslı : طَوَعَ .

نَوَّمَ : نَامَ - يَنَامُ . Örnek: فَعَلَ - يَفْعُلُ babından gelebilir.

بَيَّعَ : بَاعَ - يَبِيعُ . Örnek: فَعَلَ - يَفْعُلُ babından gelebilir.

عَوَّدَ : عَادَ - يَعُوذُ . Örnek: فَعَلَ - يَفْعُلُ babından gelebilir.

Onuncu Ünite: Sülâsî Nakıs Fiil Çekimi

Kitabın onuncu konusu, sülâsî nakıs fiil çekimidir. sülâsî nakıs fiilin çekim tablosu verildikten sonra beş babta, mazi, muzari ve emir hâlleri çekimlenmiştir.

Sülâsî Nakıs Fiil Çekim Tablosu:

٦	٥	٤	٣	٢	١	الناقص
	ذَكَرَ - يَذْكُرُ				غَزَا - يَغْزُو دَعَا - يَدْعُو	الواويُّ :
		رَضِيَ - يَرْضَى نَسِيَ - يَنْسَى	سَعَى - يَسْعَى رَعَى - يَرْعَى	رَمَى - يَرْمِي بَكَى - يَبْكِي		اليائيُّ :

Konunun kaide kısmında sülâsî nakıs fiil, son harfi illetli olan fiil olarak tanımlandıktan sonra özellikleri anlatılmıştır. Bu bablardan gelebilir:

دَعَا - يَدْعُو . Örnek: فَعَلَ - يَفْعُلُ babından gelebilir.

مَشَى - يَمْشِي . Örnek: فَعَلَ - يَفْعُلُ babından gelebilir.

نَهَى - يَنْهَى . Örnek: فَعَلَ - يَفْعُلُ babından gelebilir.

رَضِيَ - يَرْضَى . Örnek: فَعَلَ - يَفْعُلُ babından gelebilir.

نَاقِصٌ : (انْفَعَلَ) vezninde gelebilir. Örnek: (فَعَّلَ);(انْفَضَى) vezninde gelebilir. Örnek: أُعْطِيَ (أَفْعَلَ) vezninde gelebilir. Örnek: سَوَّى

On Üçüncü Ünite: Mazi Fiilin Meçhulü

Kitabın on üçüncü konusu mazi fiilin meçhulüdür. Kadide kısmında meçhul mazi fiil ne olduğu açıklanmıştır. Meçhul mazi fiil, fâili belli olmayan her fiildir. Örnek: كُتِبَ - دُرِسَ . Sülâsî meçhul mazi fiil üç adımda yapılır:

- Sahîh fiil ise, ilk harfi damme, sondan bir önceki harfi kesra yapılıdır. Örnek: فَتَحَ - فُتِحَ
- Ecvef fiil ise, illetli harf ya'ya dönüştürülür ve ondan önceki harf kesra yapılıdır. Örnek: قَال - قِيلَ
- Nakıs fiil ise, ilk harf damme, sondan bir önceki harf kesra yapılıdır. Örnek: أَتَى - أُتِيَ

t ile başlayan mezid fiillerin meçhulu ise, ilk iki harf damme yapılıdır. Örnek: تَأَخَّرَ - تُؤَخَّرُ . Eğer fiil vasıl hemzesi ile başlıyorsa ilk üç damme yapılıdır. Örnek: اسْتُخْرِجَ - أُسْتُخْرَجَ

On Dördüncü Ünite: Meçhul Muzari Fiiller

Kitabın on dördüncü konusu, meçhul muzari fiillerdir. Kaide kısmında meçhul muzari fiil için ilk harf damme, sondan bir önceki harf fetha yapılarak elde edildiği belirtilmiştir. Örnek: يُفْتَحُ - يُفْتَحُ / يُكْرَمُ - يُكْرَمُ

Ecvef fiil olduğunda, ilk harf damme yapılıdır ve illetli harf elife dönüştürülür. Örnek: يُقُولُ - يُقَالُ . Nakıs fiil olduğunda yine ilk harf damme yapılıdır ve illetli harf elife dönüştürülür. Örnek: يُدْعُو - يُدْعَى

Kitabın yedinci dersinden sonra gelen değerlendirme bölümünde, bu bölüme kadar kapsanan konuları değerlendirme amaçlı farklı etkinlikler içeren testler ve çoktan seçmeli sorular bulunmaktadır.

Sarf dersinin ikinci kitabının son konusu gelinen konuya kadarki gramer bilgisini test etmek amaçlı değerlendirme sorularını kapsamaktadır. Hemen devamında ise, bu kitapta anlatılmış olan Emsile-i Muhtelifa konuları tablo şeklinde sunulmuştur.

2.3.2.3. Sarf Üçüncü Kitapta İşlenen Konular

Sarf dersinin üçüncü kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	Sözlük Hakkında
2.	Camid ve Müştak
3.	Masdar
4.	Sayı Bildiren Masdar ve Çeşit Bildiren
5.	Masdar-ı Sınâî
6.	Maksur, Menkus ve Memdud
7.	İsm-i Zaman ve İsm-i Mekân

Birinci Ünite: Sözlük Hakkında

Sarf dersini üçüncü kitabının ilk konusu sözlük hakkındadır. Kaide kısmında, sözlük aradığını bulmak için adımlar sıralanmıştır. Bu adımlar:

- Eğer kelime çoğul ise tekil haline getirin. Eğer emir veya muzari halindeyse mazi hale getirin.
- Kelimedede ziyade harfler varsa eğer, bu ziyade harfleri kelimededen çıkarın.
- Hangi kısma ait olduğunu öğrenmek için kelimenin ilk harfine bakın. Sonra ikinci harfine sonra da üçüncü harfine bakın.

Araştırma Yöntemi: İki yöntemimiz var:

- *el-Mu‘cemü’l-Vasît*: Kelimenin harf sıralamasına göre araştırılır. (انتصار) kelimesinin anlamı için (نَصْر) maddesinde, ن babının ص ve ر faslına bakılır.
- *el-Kâmûsu’l-Muhît*: Kelimenin ilk harfine göre değil de son harfine göre araştırılır. (انتصار) kelimesinin anlamı için (نَصْر) maddesinde, ر babının ن faslına bakılır.

Bu kitapta adı geçen *el-Mu‘cemü’l-Vasît*, Kahire Arap Dil Kurumu tarafından çıkarılan bir sözlüktür. Bu sözlük hazırlanırken kelimeler köklerinin ilk harfine göre sıralanmıştır.¹⁶⁵ Adı geçen diğer sözlük de *el-Kâmûsu’l-Muhît*’tir. Bu sözlük,

¹⁶⁵ Kenan Demirayak, “el-Mu‘cemü’l-Vasît”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul TDV Yayınları, 2005), 30/349.

Fîr'ûzâbâdî (ö. 817/1415) tarafından yazılmış ve Cevherî ekolüne göre düzenlenmiştir. Bu sistemde, nesirlere seci, şairlere kafiye bulmada kolaylık sağladığından, kelimelerin son harfine göre sıralanmıştır. Kelime köklerinin esas alındığı dizimde kökün son harfi “bab”, ilk harfi ise “fâsıl” isimleriyle ve alfabetik olarak sıralanmıştır. Ortada kalan harfler de alfabetik sırayı takip eder.¹⁶⁶ Kitap, kelime araştırmalarında kullanılan yöntemleri anlatırken bu iki önemli sözlükten bahsetmiştir. Alıştırmalar bölümünde, öğrencilerin, verilen kelimeleri bu iki yöntemden faydalanarak araştırmalarını isteyen etkinlikler mevcuttur.

İkinci Ünite: Camid Ve Müştak

Kitabın ikinci konusu camid ve müştak isimlerdir. Kaide kısmında her iki isim türü şöyle açıklanmıştır;

Camid isim, kendisinin türemediği fakat kendisinden, başka isimlerin türediği isimdir. İki çeşidi vardır:

- Zat ismi; beş duyu organla idrak edilebilen, somut isimdir. Örnek: قمر، حصان، فأس
- Mâna ismi; akıl ile idrak edilebilen isimdir. Bir olaya işaret eder ve türevlerin kökeni olan asıl isimdir. Örnek: استعداد، انطلقت، عدل

Müştak isim, türemiş isimdir. Örnek: قائم، مؤمن، مكسور، مُبعثر، جبار، عليم، منشار ط

Üçüncü Ünite: Masdar

Kitabın üçüncü konusu masdardır. Kaide bölümünde masdarın zaman ifade etmeyen ve bir olaya delâlet eden isim olduğu yazılmıştır. Örnek: غَضَبُ .

- Sülâsî fiilin masdarı, sözlüğe bakılarak bilinir ve her biri semâidir. En bilindik beş vezini vardır. Bunlar;

فَعْلٌ - حَمْدٌ

فُعُولٌ - طُلُوعٌ

فَعْلٌ - فَرَحٌ

فَعْلَانٌ - غَلِيَانٌ

فِعَالَةٌ - زِرَاعَةٌ

- Rubai fiilin masdarı:

¹⁶⁶ Hulusi Kılıç, “el-Kâmûsu'l-Muhît”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul TDV Yayınları, 2001), 24/197.

فَعَلَّ - فَعَلَّلَهُ / زَلَزَلَ - زَلَزَلَهُ
 أَفْعَلَ - إِفْعَالٌ / أَكْرَمَ - إِكْرَامٌ
 فَعَّلَ - نَفْعِيلٌ / عَلَّمَ - نَعْلِيمٌ
 فَاعَلَ - مُفَاعَلَةٌ / قَاتَلَ - مُقَاتَلَةٌ

- Humasi fiilin masdarı:

انْفَعَلَ - انْفِعَالٌ / انْحَنَى - انْحِنَاءٌ
 اِفْتَعَلَ - اِفْتِعَالٌ / اجْتَمَعَ - اجْتِمَاعٌ
 تَفَعَّلَ - تَفَعُّلٌ / تَقَدَّمَ - تَقَدُّمٌ
 تَفَاعَلَ - تَفَاعُلٌ / تَعَاوَنَ - تَعَاوُنٌ

- Sûdâsîfiilin masdarı:

اسْتَفْعَلَ - اسْتِفْعَالٌ / اسْتَخْلَفَ - اسْتِخْلَافٌ

Dördüncü Ünite: Sayı Bildiren Masdar ve Çeşit Bildiren

Kitabın dördüncü konusu, sayı bildiren masdar ve çeşit bildiren masdarlardır. Kaide her iki masdar türünün açıklaması verilmiştir.

مَصْدَرُ الْمَرَّةِ : Bir eylemin bir kere yapıldığına delâlet eden isimdir.

- Sülâsî fiilden (فَعْلَةٌ) kalıbında yapılır. Örnek: ضَرَبَ - ضَرْبَةٌ
- Sülâsî olmayan fiilden yapılacağı zaman fiilin normal masdarına ة harfi eklenir. Örnek: أَكْرَمَ - إِكْرَامًا - إِكْرَامَةٌ
- Eğer fiilin normal masdar halinde tâ varsa, o zaman, masdardan sonra adedine delâlet eden bir sayı gerilerek yapılır. Örnek: أَشَارَ - إِشَارَةً - إِشَارَةٌ وَاحِدَةٌ

مَصْدَرُ الْهَيْئَةِ : Bir eylemin nasıl yapıldığını ifade eden isimdir. Sadece sülâsî fiillerde (فِعَاةٌ) kalıbında gelir. Örnek: جَلَسَ - جَلْسَةً، وَقَفَ - وَقْفَةٌ

Beşinci Ünite: Masdar-ı Sınâî

Kitabın beşinci konusu, masdar-ı sınâî'dir. Bu masdar, Araplar tarafından camid ismin sonuna ية ekleyerek, hâl ve sıfat yapılan masdar çeşididir.¹⁶⁷ Kitabın kaide kısmında bu masdar, kendisinden alınan ismin özelliklerini göstermek için sonuna yâ'ı müşeddede ve tâ'ı merbuta eklenerek elde edilen masdar olarak tanımlanmıştır. Örnek: اِنْسَانَ - اِنْسَانِيَّةٌ / مَسْؤُولَ - مَسْؤُولِيَّةٌ

¹⁶⁷ Abdullah Kızılcık, *Uygulamalı Arapça Dilbilgisi Sarf*, (İstanbul: Ravza Yayınları, 2012), 53.

Altıncı Ünite: Maksur, Menkus ve Memdud

Aynı kitabın altıncı konusu, maksur, menkus ve memdud isimlerdir. Kaidede, ismin, sonuna göre maksur, menkus ve memduda ayrılması tek tek ele alınarak açıklanmıştır.

المقصورُ : Sonunda sabit elif bulunan her mu'reb isimdir.

Örnek: الفَتَى - العَصَا - المَشْفَى . Maksur isim sülâsî ise tesniye yapmak için, sondaki elif aslına dönüştürülür. Ya harfine dönüştürülürken, üç harften fazla olur.

Örnek: فتى - فتیان / مشفى - مشفيان

المُفْرَدَ	المُتَنَّى	الجَمْعُ
عَصَا	عَصَوَان	عَصِيٌّ
فَتَى	فَتْيَان	فَتْيَانٌ

المنقوصُ : Kendisinden önce kesra bulunan sâbit yâ ile biten her mu'reb isimdir. Tensiye yapılacağı zaman, sonunda ye varsa sadece fetha konulur. Yâ düşmüş ise tekrar geri getirilir. Örnek: القاضي - القاضيان / وادٍ - واديان

المُفْرَدَ	المُتَنَّى	الجَمْعُ
المُحَامِي	مُحَامِيَان / مُحَامِيَيْن	مُحَامُونَ / مُحَامِيِن
الرَّاعِي	رَاعِيَان / رَاعِيَيْن	رُعَاةٌ

الممدودُ : kelimenin sonunda fazladan bir elif ve ayrıca hemze bulunan her mu'reb isimdir.

المُفْرَدَ	المُتَنَّى	الجَمْعُ
صَفْرَاءُ	صَفْرَاوَان	صَفْرَاوَاتُ
بِنَاءٌ	بِنَاءَان / بِنَاءَان	بِنَاوُونَ / بِنَاوُونَ

Yedinci Ünite: İsm-i Zaman Ve İsm-i Mekân

Kitabın yedinci konusu, ism-i zaman ve ism-i mekândır. Kaide bölümünde, ism-i zaman; bir fiilin vukû bulduğu zamana delâlet eden müştak isimdir denilmiştir.

Örnek: مَوْعِدٌ : İsm-i mekân; bir fiilin vukû bulduğu mekâna delâlet eden müştak isim olarak belirtilmiştir. Örnek: مَوْضِعٌ

- وَعَدَ - مَوْعِدٌ / وَقَفَ - مَوْقِفٌ : مَوْضِعٌ veznine göre, örnek:

- رَمَى - مَرْمَى / خَرَجَ - مَخْرَجٌ veznine göre, örnek:
- Sülâsî dışında iki çekimi vardır: اِرْتَفَعَ - مُرْتَفَعٌ
- İsm-i mekân, ikil, çoğul olabileceği gibi müennes de olabilir. Örnek: مَطْبَعَةٌ

Sarf dersinin üçüncü kitabının yedinci ve son konusu yine o zamana kadar işlenen konularla ilgili farklı sorular içeren değerlendirme testleridir.

2.3.2.4. Sarf Dördüncü Kitapta İşlenen Konular

Sarf dersinin dördüncü kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	İsm-i Âlet
2.	İsm-i Tasğir
3.	İsm-i Mensûp
4.	Mübalağa Sığıması
5.	İsm-i Tafdil
6.	Taaccüb Üslupları
7.	Sıfat-ı Müşebbehe

Birinci Ünite: İsm-i Âlet

Sarf dersinin son kitabının ilk konusu, ism-i âlettir. Kaide bölümünde, üç fiilden türetilen bir isim olduğu belirtilmiştir. Fiilin kendisiyle yapıldığı şeye delâlet eder. Kurallı ism-i âlet dört vezinde gelir:

- مَبْرَدٌ - مَقْصٌ : مَفْعَلٌ
- مَلْعَقَةٌ - مَذْفَاءٌ : مَفْعَلَةٌ
- مِفْتَاحٌ - مِيزَانٌ : مِفْعَالٌ
- سَيَّارَةٌ - غَسَّالَةٌ : فَعَالَةٌ

Kuralsız vezinleri de vardır. Örnek: سَكِينٌ - فَأْسٌ .

Kuralsız ism-i âletler : صَارُوخٌ - شَاحِنَةٌ .

İkinci Ünite: İsm-i Tasğir

Kitabın ikinci konusu, ism-i tasğirdir. Kaide bölümünde, ism-i tasğirin üç vezinde geldiği yazılmıştır.

- حَسَن < حُسَيْن : فُعِيل
- دِرْهَم < دُرَيْهَم : فُعِيل
- عُصْفُور < عُصْفِير : فُعِيل

Tasğir, aşığılama, hakaret etme, sayı ve hacim bakımından azaltma, zamana ve mekânı yakınlaştırma, küçültmek ve büyükmek anlamlarında kullanılabilir.

Üçüncü Ünite: İsm-i Mensûp

Kitabın üçüncü konusu, ism-i mensûptur. Kaide kısmında ism-i mensûbun tanımı, bir şeyin bir şeye nisbet edilmesine delâlet eden ve sonunda şeddeli yâ bulunan türemiş isim olarak yapılmıştır. Örnek: مِصْر - مِصْرِيٌّ، ضَرْورَةٌ - ضَرْورِيٌّ . Kelimenin sonunda müenneslik tâ'sı ve elif varsa bu harfler düşürülür.

Örnek: فَاطِمَةٌ - فَاطِمِيٌّ، كَنْدَا - كَنْدِيٌّ

Beş isim ve sonunda müenneslik elifi bulunan isimlerde vâv ve yâ eklenerek yapılır. Örnek: أَخٌ - أَخَوِيٌّ، صَحْرَاءٌ - صَحْرَاوِيٌّ

Dördüncü Ünite: Mübalağa Sığıması

Kitabın dördüncü konusu, ism-i fâilden mübalağa sığımasıdır. Kaidede, mübalağa kastıyla ism-i fâilden türetilen isim olarak açıklanmıştır. Örnek: - صَمٌّ - صَمِيٌّ . Vezinleri: فَعْلٌ - فَاعِلٌ - فَعَّالٌ، صَوَّامٌ

- فَعَّالٌ < فَوَّامٌ
- مَفْعَالٌ < مِطَاءٌ
- فَعُولٌ < شَكُورٌ
- فَعِيلٌ < رَجِيمٌ
- فَعِلٌ < حَذِيرٌ

Beşinci Ünite: İsmi Tafdil

Kitabın beşinci konusu, ism-i tafdilidir. Konu kaide kısmında anlatılmıştır. İsm-i tafdil, (أَفْعَلٌ) vezninden olup mazi fiilden türetilmiş bir isimdir. Birinin diğerinden daha üstün olduğunu belirtir. Örnek: كَبِيرٌ - أَكْبَرُ، عِلْمٌ - أَعْلَمُ، وَضُحٌ - أَوْضَحُ . Üç harften fazla olan fiiller ve renklere delâlet eden isimler yardımcı fiil (daha şiddetli, daha çok, daha büyük) ile ism-i tafdili çıkarılır.

Örnek: ارْتَفَعَ < أَكْثَرَ ارْتِفَاعاً، زَرَقَ < أَسَدُ زُرْقَةً

Başında hemze bulunmayan kuralsız ism-i tafidiller: حَبٌّ، شَرٌّ، خَيْرٌ

Altıncı Ünite: Taaccüb Üslupları

Kitabın altıncı konusu, taaccüb üsluplarıdır. Konu girişinde taaccüb üslupları iki tabloda çekimlenmiştir.

Fii-i Taaccüb-i Evvel

ما أَنْصَرَهُمْ	ما أَنْصَرَهُمَا	ما أَنْصَرَهُ
ما أَنْصَرَهُنَّ	ما أَنْصَرَهُمَا	ما أَنْصَرَهَا
ما أَنْصَرَكُمْ	ما أَنْصَرَكُمَا	ما أَنْصَرَكَ
ما أَنْصَرَكُنَّ	ما أَنْصَرَكُمَا	ما أَنْصَرَكِ
ما أَنْصَرْنَا	ما أَنْصَرْنَا	ما أَنْصَرَنِي

Fii-i Taaccüb-i Sâni

أَنْصِرُ بِهِمْ	أَنْصِرُ بِهِمَا	أَنْصِرُ بِهِ
أَنْصِرُ بِهِنَّ	أَنْصِرُ بِهِمَا	أَنْصِرُ بِهَا
أَنْصِرُ بِكُمْ	أَنْصِرُ بِكُمَا	أَنْصِرُ بِكَ
أَنْصِرُ بِكُنَّ	أَنْصِرُ بِكُمَا	أَنْصِرُ
أَنْصِرُ بِنَا	أَنْصِرُ بِنَا	أَنْصِرُ بِي

Kaide kısmında taaccüb, dehşet, hayret ve şaşırma olarak tanımlanmıştır. İki sığası vardır. Bunlar: 1) مَا أَفْعَلَهُ 2) أَفْعَلُ بِهِ . Fiilin taşıması gereken şartlar; mazi, üç harfli, tam, olumlu, malum, renk ve kusur bildirmeyen ve farklılık özelliği taşıyabilen fiil olmasıdır. Örnek: مَا أَجْمَلَ الْقَمَرَ ! . Eğer fiil, bu şartlardan birini taşımıyorsa yardımcı fiil (مَا أَحْسَنَ، مَا أَعْظَمَ، مَا أَشَدَّ) getirilerek taaccüb anlamı verilir. Örnek: اِرْتَفَعَ < مَا أَعْظَمَ اِرْتِفَاعَ الْجَبَلِ !

Yedinci Ünite: Sıfatı Müşebbehe

Kitabın yedinci konusu, sıfatı müşebbehedir. Sıfatı müşebbehe sığaları:

- أَفْعَلٌ - فَعْلَاءٌ Bu vezin renk bedeni/ruhi kusur veya şekil ifade eden lazım fiilerden yapılıdır.

فَعْلٌ	أَفْعَلَانِ (أَفْعَلَيْنِ)	أَفْعَلٌ

فُعْلٌ	أَفْعَلَاوَانِ (فَعْلَاوَيْنِ)	فُعْلَاءٌ

- فُعْلَانٌ - فُعْلَى Bu vezin doluluk/boşluk veya iç duyuları ifade eden lazım fiillerden yapılır.

فِعَالٌ	فُعْلَانَانِ (فُعْلَانَيْنِ)	فُعْلَانٌ
فِعَالٌ	فُعْلَيَانِ (فُعْلَيْنِ)	

Sıfatı müşebbehe, ism-i fâilin mânasına delâlet etmek için lazımı sülâsî fiilden türetilen bir isimdir. Vezinleri:

أَفْعَلٌ - أَحْمَرٌ - مُؤَنَّثُهُ حَمْرَاءٌ - فُعْلَاءٌ .

فُعْلَانٌ - عَطَشَانٌ - مُؤَنَّثُهُ عَطَشَى - فُعْلَى .

فِعِيلٌ - كَرِيمٌ، فَعْلٌ - ضَحْمٌ، فَعْلٌ - حَسَنٌ، فُعَالٌ - جَبَانٌ، فَعَالٌ - شَجَاعٌ، فُعَلٌ - صَالِبٌ

Sıfatı müşebbehe, aynu'l fiili fetha olan mazi fiillerden فِعِيلٌ vezni üzere gelir. Örnek: سَادٌ - سَيِّدٌ . Muzaf fiillerden فِعِيلٌ vezninde gelir. Örnek: شَدِيدٌ . Mu'telu'l-lamdan gelebilir. Örnek: عَلِيٌّ ve bunların dışında, örneğin طَوِيلٌ gelebilir. Müennesi olmayanlar için ise sonlarına tâ'ı merbûta getirilerek yapılır. Örnek: فَرِحٌ - فَرِحَةٌ

Kitabın sonunda tüm üniteleri kapsayan bir değerlendirme bölümü bulunmaktadır.

2.1.3. Kıraa Dersinin Muhtevası

Genel olarak okuma, bir yazıdaki sembol ve harfleri tanıma ve anlamlandırma faaliyetidir. Ayrıca okuma, dil öğretimi için lazım olan temel becerilerden biridir. Eğitsel yönden okuma faaliyeti, beyin ve göz etkinliği olarak iki aşamadan oluştuğu söylenebilir. Okumanın amacı olarak, bilinen ve duyu organları kullanılarak beyne gönderilen mesajların beyin tarafından çözümlenerek anlam kazanması, beyin etkinliği aşamasıdır. Okumanın aracı olarak, duyu organları vasıtası ile yazılı iletişimlerin tanınması ise göz etkinliği aşamasıdır.¹⁶⁸ “Doğru okuma doğru anlamayı, doğru anlama ise doğru öğrenmeyi gerçekleştirir” ifadesi, okuma becerisinin önemini vurgulamaktadır. Kelimenin anlamı, eşdizimsel aralığı ve eşdizim oluşturduğu kelimeler ve ifadeler tanınıyorsa doğru okuma büyük oranda gerçekleşecektir. Bunu da doğru anlamlandırma ve doğru öğrenme takip edecektir.

¹⁶⁸ Sabri Koç, Güneş Müftüoğlu, “Dinleme ve Okuma Öğretimi”, *Türkçe Öğretimi* ed. Seyhun Topbaş, 55-67, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1998, 62.

Okuma becerisini geliştirmek, uygulanan yöntem ve tekniklerin yanı sıra zengin kelime dağarcığına sahip olmakla doğrudan ilgilidir.¹⁶⁹ Bu yüzden yabancı dil öğretiminde kelime ezberi oldukça büyük öneme sahiptir. Öğrencinin kelime birikimini geliştirebilmesinin en önemli aracı, yaşanmışlığın dışında, sözlük kullanımınıdır. Özellikle Arapçayı yabancı dil olarak öğrenmeye çalışan kişiler için sözlük materyali zorunlu bir ihtiyaçtır.

Sözlükler, kelimelerin sadece anlamlarını öğretmez. Aynı zamanda kelimenin kökünü, türemiş hallerini, dilbilgisel işlevlerini ve kullanımlarını da öğretir.¹⁷⁰

Okuma öğretimi alanında çeşitli yöntemler mevcuttur. Bu yöntemlerden biri olan harf yöntemi, dilin sahip olduğu harflerin okunuşunu ve yazımını, ardından hecelerin ve kelimelerin okunuşunu öğretmeye dayanır. Arapça öğretiminde bu metod kullanılırken bir harf öğretimi için harfin birden çok sesle öğretilmesi eleştirilmiştir. Örneğin س harfinin adı سين dir. Harflerin böyle öğretiliyor olması öğrencinin okuma hızını yavaşlattığı düşünülmektedir. Bir diğer yöntem ses yöntemidir. Bu metoda göre harfler isimleriyle değil kendi sesleriyle öğretilir. Örneğin ص harfi ص olarak öğretilir. Ayrıca harfler hareketlerle beraber öğretilir. Yöntemlerden biri de hece yöntemidir. Bu yönteme göre öğrenciye önce heceler sonra hecelerden oluşan kelimeler öğretilir. Arapça öğretiminde bu yöntemin kullanabilinmesi için öncelikle uzun ünlülerin öğretimi yapılmalıdır. Yöntemlerden bir diğeri kelime yöntemidir. Bu metod tümnden gelim yöntemlerinden biridir. Öğrenci önce kelimeyi, ardından kelimeyi oluşturan harfleri öğrenir. Bu metod, bakıp kavrama psikolojik temeliyle bağdaşır ve öğrenciyi hızlı okumaya alıştıırır. Cümle yöntemi de tümnden gelim metodunu ıazar. Öğrenciye bir cümle verilir. Önce öğretici okur ardından öğrencinin okuması istenir. Birkaç cümle sonrasında cümlelerin oluştuku kelimeler ve kelimelerin oluştugu harfler analiz edilerek öğretim gerçekleştirilir. Okuma öğretim yöntemlerinden sonucusu derlemeli yöntemdir. Bu yöntem, diğeri metotlardan toplu olarak faydalanır.¹⁷¹

¹⁶⁹ Senem Soyer, “Arapçanın Yabancı Dil Olarak Öğretildiği Sınıflarda Okuma Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Yöntem ve Etkinlik Önerileri”, 101/ 248-251.

¹⁷⁰ Soyer, “Arapçanın Yabancı Dil Olarak Öğretildiği Sınıflarda Okuma Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Yöntem ve Etkinlik Önerileri”, 251.

¹⁷¹ el-Hûlî, *Arapça Öğretim Metotları*, 66.

2.3.3. Kıraa Dersinin Muhtevası

el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât setinin Kıraa serisi; görsel yapısı, ders işleme yöntemi, içeriği, kullandığı öğretim yöntemi, alıştırma ve uygulama türleri ile ölçme ve değerlendirme şekillerine göre incelenmiştir.

Kıraa ders dört kitap olarak hazırlanmıştır. Kıraa kitabında metinlere uygun ve onları açıklamaya yönelik resimlerle desteklenmiştir. Metinlerde konu olan kelime ve kelime öbekleri kullanılan resimlerle dil öğrenme organlarına uyumlu olarak hazırlanmıştır.

Metinlerin tamamı “el- Cezire” kanalının çözüm ortağı NIS production seslendirme firması tarafından yazı ve ses formatında www.akademikarapca.com adresinde hazır bulunmaktadır. Derslerin işlenmesine önce Akademik Arapça resmi sitesinden ilgili metinlerin birkaç defa dinlenmesiyle başlaması tavsiye edilmiştir.

Kıraa kitaplarındaki her metinde ilk defa geçen kelimeler resim eşliğinde verilmiştir. Ayrıca fiiller, mazi, muzari, mastar ve emir halleriyle birlikte verilirken isimler de müfret ve çoğullarıyla bazen de eş ve zıt anlamlarıyla birlikte verilmiştir. Set genelinde kullanılan sarmal yapı, çoklu zekâ ve tekrar yöntemi okuma kitaplarında geçen metinler arasında kendini göstermiştir.

2.3.3.1. Kıraa Birinci Kitapta İşlenen Konular

Kıraa dersinin birinci kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	Kısa ve Uzun Harekeler	11.	غ - ق
2.	ا - ب - ت	12.	أ - ع - ح - ه
3.	ج - د - ر	13.	ث - س - ص - ذ - ز - ظ
4.	ز - س - ش	14.	ت - ط - خ - ع
5.	ف - ك - ل	15.	د - ض - س - ص
6.	م - ن - ه	16.	ق - ك
7.	و - ي	17.	عِنْدَ الطَّيِّبِ
8.	ث - ح - خ	18.	مَرِيْمٌ تُحَطِّطُ لِإِيرَاسَتِهَا
9.	ذ - ص - ض	19.	خَالِدٌ يَتَخَرَّجُ فِي الثَّانَوِيَّةِ

10.	ط - ظ - ع	20.	خَالِدٌ فِي الْجَمْعَةِ

Kıraa dersi birinci kitabı yirmi dersten oluşmaktadır. Dersin girişinde görsel açıdan renkli olmasıyla göze hitap eden ve öğrencinin dikkatini kendinde toplayan Arap harfleri tablosu bir sayfada verilmiştir. Ardından Türk ve Arap alfabesinde ortak bulunan harfler bir tabloda, sadece Arap alfabesinde bulunan harfler ayrı bir tabloda sunulmuştur. Bu girişten sonra bu kitabın ilk dersi uzun ve kısa hareketler olmuştur.

Uzun ve Kısa Harekeler Tablosu:

الأمثلة	الحركات الكويلة	الأمثلة	الحركات القصيرة
كَاتَبَ	الألف : ا	كَتَبَ	الفحة : َ
جُرِعَ	الواو : و	جُرِحَ	الضمة : ُ
عَلِمَ	الياء : ي	عَلِمَ	الكسرة : ِ

Alıştırmalar bölümünde hareketler ile ilgili okuma ve yazma etkinlikleri bulunmaktadır.

Kitabın sonraki on altı konuda harf öğretimine yönelik içerikler bulunmaktadır. Okuma becerisini kazandırmaya ses sistemi kazanımı ile başlanmıştır. Her konuda iki veya üç harf konu edilmiş ve harflerin öğretimini kolaylaştırmak amaçlı görseller kullanılmıştır. Görseller arasında konuşma organları ve bu orgardan harflerin telaffuzunda kullanımlarını gösteren bir resim bulunmaktadır. Metin ve alıştırmalarda kullanılan kelimeler sayesinde yeni öğretilen harflere aşinalık kazandırılmak amaçlanmıştır. Alıştırmalarda bulunan soru kalıpları arasında öğrencilerden önce hocanın harfleri ve kelimeler telaffuz ederken dikkatle dinlemeleri ve parantez içinde verilen sayı adedince tekrarlamaları istenmiştir. Alıştırmalar bölümünde ayrıca yazma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler de mevcuttur. Bu on altı konuda harflerin telaffuzları öğretilirken hacmi gittikçe büyüyen metinler önemli bir yere sahiptir. Çünkü bu metinlerde sadece o derste öğrenilen harfler ve kelimeler yer almamaktadır. Her metinde, setin diğer kitaplarında yer alan kelime ve kelime grupları da bulunmaktadır. Ayrıca bu metinler hakkında anlamı pekiştirmek için çeşitli sorular da verilmektedir.

Birinci kitabın son dört dersi günlük yaşamın konularını barındıran metinlerden oluşmaktadır. Aşağıda örnek bir metin verilmiştir:

عِنْدَ الطَّيِّبِ

أَحْمَدُ طَالِبٌ فِي كَلِيَّةِ الْحُقُوقِ، يَسْكُنُ مَعَ أَصْدِقَائِهِ فِي بَيْتِ الطَّلَبَةِ. وَفِي لَيْلَةٍ اسْتَيْقَظَ أَحْمَدُ مِنَ النَّوْمِ، وَقَدْ أَحْسَسَ بِالْمِ شَدِيدٍ فِي بَطْنِهِ، وَأَيْقَظَ زَمِيلَهُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ، وَأَخْبَرَهُ عَنِ حَالِهِ، فَلَيْسَا مَلَإِسَهُمَا، وَخَرَجَا مَعًا مُتَّجِهِينَ إِلَى الْمُسْتَشْفَى. وَعِنْدَمَا وَصَلَا إِلَى الْمُسْتَشْفَى، دَخَلَ أَحْمَدُ قِسمَ الْإِسْعَافِ رَأَى الطَّيِّبَ وَقَالَ لَهُ : أَشْعُرُ بِالْمِ فِي بَطْنِي.
طَلَبَ مِنْهُ الطَّيِّبُ أَنْ يَسْتَلْقِيَ عَلَيَّ السَّرِيرِ، ثُمَّ فَحَصَهُ وَقَالَ لَهُ : إِنَّ الْأَلَمَ الَّذِي تَشْعُرُ بِهِ سَبَبُهُ الْبَرْدُ، وَسَيَزُولُ. إِنْ شَاءَ اللَّهُ. بَعْدَ أَنْ تَتَنَاوَلَ الدَّوَاءَ الَّذِي سَأَكْتُبُهُ لَكَ. شَكَرَ أَحْمَدُ الطَّيِّبَ، ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى الصَّيْدَلِيَّةِ وَاشْتَرَى الدَّوَاءَ، وَبَعْدَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ زَالَ الْأَلَمُ، وَشَعَرَ أَحْمَدُ بِالرَّاحَةِ التَّامَةِ.

On yedinci ve on sekizinci konu başlıkları doktorun yanında Meryem'in eğitim planı olan metinler incelendiğinde hayatilik özelliği taşıdıkları açıkça görülmektedir. Bir kişinin sahip olduğu hastalığı ifade etmesine, doktora hastalığından bahsetmesine ve yine eğitim hayatıyla ilgili kişinin gelecekteki hedeflerini ve hayallerini söylemesine yardımcı olacak konuşmalar içermektedir. Diğer konu başlıklarında ise, Halit adındaki bir öğrencinin liseden mezun olması, üniversite seçimi bir metinde; üniversite hayatı, ilahiyat hazırlık sınıfında Arapça öğrenimi görmesi, ders hocalarının Arap kökenli olduğu diğer metinde bulunmaktadır. Yer alan bu metinlerde ilk defa geçen kelimeler resimlerle destekli olarak metinlerden hemen sonra verilmiştir. Metin içerikleriyle ilgili doğru-yanlış ve açık uçlu sorular alıştırmada bölümünde yer almıştır.

2.3.3.2. Kıraa İkinci Kitapta İşlenen Konular

Kıraa dersinin ikinci kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	خالد في إسطنبول	11.	ماذا تحب أن تكون(1)
2.	صفنا	12.	ماذا تحب أن تكون(2)
3.	في المكتبة	13.	العيد في الإسلام
4.	رحاة قصيرة	14.	الصديق الوفي

5.	في الشوق المحلي	15.	اقرا
6.	أدب الأكل والشرب	16.	جزاء الأمانة
7.	أصدقائي	17.	مراحل التعليم
8.	عبد السلام	18.	القرية والمدينة
9.	المواصلات في إسطنبول	19.	رحلة حول العالم
10.	مادث سير	20.	العالم ينشد السلام

Kıraa dersinin diğer üç kitabında bulunan metinler, günlük hayatla ilişkili ve okuma anlama amaçlı yazılan metinlerdir. Kıraa dersi ikinci kitapta yer alan metinler, aşamalı dil gelişimi gözetilerek somuttan soyuta doğru bir yol izler. “Halit İstanbul’da, sınıfımız, kütüphanede, kısa bir gezinti, yeme içme adabı, İslâm’da bayram, dünya etrafında gezinti” gibi konu başlıklarından da anlaşıldığı gibi bu metinler, İslâm kültürünü yansıtan dini, tarihi, edebî, ahlaki ve coğrafi gibi içeriklere sahiptir. Kitapta bulunan metinlerle beraber bir karekod verilmiş ve karekod okuma özellikli akıllı telefonlardan metinler kolaylıkla dinlenebilir özelliği taşımaktadır. Bu özellik Kıraa dersinin ikinci, üçüncü ve dördüncü kitaplarında bulunmaktadır. Tamamı metinlerde geçen birtakım kelimeler kolay ezberlenebilmesi için resimler eşliğinde verilmiştir. Fiil olanlar mazi, muzari ve masdar olarak bir arada verilirken isimler de çoğullarıyla birlikte verilmiştir. Aşağıda örnek bir metin verilmiştir:

خالد في إسطنبول

يُفَكِّرُ خَالِدٌ أَيْنَ يَسْكُنُ؟ تَحَيَّرَ كَثِيرًا؛ أَيْسْكُنُ فِي شَقَّةٍ مَعَ أَصْدِقَائِهِ، أَمْ فِي السَّكَنِ الْجَامِعِيِّ، أَمْ فِي سَكَنِ خَاصٍّ؟
عَرَفَ خَالِدٌ أَصْدِقَاءَهُ جَدِّدًا فِي الْجَامِعَةِ.
نَصَحَهُ صَدِيقُهُ مُحَمَّدٌ أَنَّهُ يَسْكُنُ فِي السَّكَنِ الْجَامِعِيِّ؛ فَالطَّعَامُ جَاهِزٌ، وَهَنَّاكَ أَشْخَاصٌ مَسْؤُولُونَ عَنِ نِظَافَةِ السَّكَنِ.
أَمَّا عَبْدُ الْحَمِيدِ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ فِي السَّكَنِ الْخَاصِّ لَهُ الْحَرِيَّةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ.
يَزْعَبُ خَالِدٌ أَنْ يَقْضِي وَقْتَهُ بِالدِّرَاسَةِ وَلَا يَنْشَغَلَ بِأَعْمَالِ الْبَيْتِ مِنْ تَجْهِيزِ الطَّعَامِ وَالتَّنْظِيفِ.
لِهَذَا قَرَّرَ أَنْ يَسْكُنَ فِي السَّكَنِ الْجَامِعِيِّ؛ وَلِأَنَّهُ قَرِيبٌ مِنَ الْجَامِعَةِ، وَهَكَذَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَقْضِي كُلَّ وَقْتِهِ بِدِرَاسَةِ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ.
ثُمَّ انْتَقَلَ خَالِدٌ إِلَى السَّكَنِ الْجَامِعِيِّ. فِي كُلِّ غُرْفَةٍ أَرْبَعَةُ طُلَّابٍ. تَعَرَّفَ خَالِدٌ أَصْدِقَاءَهُ، وَاتَّفَقُوا عَلَى تَنْظِيمِ الْوَقْتِ؛ فَسَاعَاتٌ لِلدِّرَاسَةِ، وَسَاعَاتٌ لِلِاسْتِرَاحَةِ.

2.3.3.3. Kıraa Üçüncü Kitapta İşlenen Konular

Kıraa dersinin üçüncü kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	في عيادة طبيب الأسنان	11.	تركيا
2.	علاج السمن	12.	العالم العربي
3.	الدواء القجيب	13.	المدينتان المقدستان
4.	التقوى	14.	القارات
5.	الزواج	15.	السلوك والعادات
6.	ابن خلدون	16.	دع القلق
7.	مخترع الطباعة	17.	آداب المناقشة
8.	الإنترنت	18.	الدين الحج
9.	كن أحد السبعة (1)	19.	الحاسوب
10.	كن أحد السبعة (2)	20.	بر الوالدين

Kıraa dersinin üçüncü kitabında yer alan metinler genellikle sosyal hayatın farklı alanlarına hitap eden konuları içermektedir. “diş doktorunun ofisinde, Türkiye, internet, bilgisayar, adâb-ı muaşeret, Arap âlemi ve hac ibâdeti” gibi konu başlıkları bu düşünceyi destekler niteliktedir. Metinlerin hacmi gelinen öğrenme seviyesine göre arttırılmıştır. Yine her metne uygun birer görsel kullanılmış ve metinlerde yeni karşılaşılan kalimeler resimli olarak Arapça verilmiştir. Birinci ve ikinci kitapta kullanılan yöntem gibi fiiller mazi muzari ve masdarlarıyla isimler ise çoğullarıyla verilmiştir. Aşağıda örnek bir metin verilmiştir:

في عيادة طبيب الأسنان

يكره خيرتي من الدنيا مكائنين؛ دكان الحلاق وعيادة طبيب الأسنان، حتى إنه خلق مرّة شعره على الضفر كي لا يذهب إلى دكان الحلاق كثيراً.

قبل أسبوع استيقظ خيرتي في الليل وهو يشغز بالأم في سبته، تناول دواء مسكناً، ثم حاول أن ينام، وفي الصباح ذهب إلى عيادة الأسنان، وتوجه فوراً إلى الممرضة وسجل اسمه وحجز دوراً، ثم جلس على كرسي في صالة الانتظار، كان يوجد عدّة مريض؛ امرأة عجوز سميّة تجلس في منتصف مقعد طويل، وأمّ معها طفلاً يبكي بصوت عالٍ، وأمّ أخرى معها فتاتان مزعجتان، كانتا تزكضان في الصالة والأمّ تناديهما: « تعاليا إلى هنا فوراً، اجلسا بهدوء، لا تزعجا الناس»، لكنّ الفتاتين ما كانتا تسمعان كلام أمهما. شعر خيرتي بالانزعاج بسبب الضجيج، وبعد لحظات خرجت صيخة طويلة من غرفة الطبيب ثم صوت للطبيب يقول: « لا تخف.. انتهينا تقريباً، دقيقة واحدة»، فسعر خيرتي بالخوف، وقال في نفسه: « ليتني ما أتيت! ».

بعد ساعة نادى الممرضة: « سيد خيرتي خان دوزك»، فدخل خيرتي إلى غرفة الطبيب، وكان قلقاً جداً، قال الطبيب: « تفضّل اجلس على الكرسي»، فجلس خيرتي وقال: « أريد أن تفحص لي سني، لكن لا أريد أن تعالجها اليوم، ربّما فيما بعد»، تبسم الطبيب وقال: « لا تقلق، كل شيء سيكون بخير، افتح فمك»، وضع الطبيب المضباح أمام فم خيرتي ونظر يتمهل ثم قال: « سنصور سنك بأشعة إكس»، قال خيرتي: « خيرٌ دكتور، ما المشكلة؟»، قال الطبيب: « لا شيء.. أمر هين»، أخرج الطبيب صورة لسن خيرتي، ثم نظر إليها وقال: «همن.. نعم»، ثم أخضر حفته، فقال خيرتي: « هل هذه ضرورية؟»، قال الطبيب: « نعم، هذا محدّر». بعدها حفر الطبيب السن ونظفها وملاها بمادة خاصة، ثم قال: « يمكنك القيام، انتهينا»، قال خيرتي: « ماذا كانت المشكلة؟»، قال الطبيب: « لا شيء، كان أمراً هيناً»، لم يفهم خيرتي شيئاً لكنه سعيد الآن، لأنّ سنّه لن تؤلمه بعد الآن.

2.3.3.4. Kıraa Dördüncü Kitapta İşlenen Konular

Kıraa dersinin dördüncü kitabında yer alan konular şöyledir:

1	حول تربية الابناء	11.	المجتمع العربي (العادات والتقاليد)
2	الإمام الغزالي يوصي تلميذه	12.	علي عزت بيغوفيتش
3	نحن المسلمين	13.	التنمية الذاتية (1)
4	أسس الحضارة الإسلامية (1)	14.	التنمية الذاتية (2)
5	أسس الحضارة الإسلامية (2)	15.	زيد وعمرو
6	صلاح الدين الأيوبي	16.	الثورات
7	ميمية الإنسان	17.	حقوق المرأة وواجباتها في الإسلام
8	قيمة الزمن	18.	سيارة المستقبل !
9	المساواة في الإسلام	19.	غذاء الشباب
10	الشيخ أحمد ياسين	20.	الشباب ومشكلاتهم

Kıraa dersi dördüncü kitabındaki metinler akademik dil düzeyinde yer almaktadır. Bulunan metinlerin paragraf sayıları, okuma becerisini geliştirmek ve

ilerletmek amacıyla kademeli olarak hedeflenen kitlenin bilgi seviyesine göre artmıştır. “İslâm’da kadının hakları ve görevleri, İslâm medeniyetinin temelleri, insanın değeri, zamanın değeri, kendini geliştirme, gençler ve sorunları, geleceğin arabası ve devrimler” başlıklarından anlaşılacağı üzere metinler güncel özellikte olup her biri sosyal hayata dair hazırlanmıştır. “İmam Gâzâli öğrencisine tavsiyede bulunur, Selahaddin Eyyûbi, Şeyh Ahmet Yasin, Ali İzzet Begoviç, Zeyd ve ‘Amr” gibi şahsiyetler işlenerek edebiyat dili kazandırılmaya çalışılmıştır. Metinlerle alakalı yeni kelimeler akılda kalıcılık oluşturması için kendilerine uygun resimlerle verilmiştir. Aşağıda örnek bir metin verilmiştir:

حَوْلَ تَرْبِيَةِ الْأَبْنَاءِ

تَقُومُ تَرْبِيَةُ الطِّفْلِ تَرْبِيَةً صَحِيحَةً عَلَى زَرْعِ الثِّقَةِ وَالطَّمَأْنِينَةِ فِي نَفْسِهِ،
 بَحِيثٌ يُضْبِحُ قَادِرًا عَلَى تَحْمُلِ الْمَسْئُولِيَّةِ، وَاتِّخَاذِ الْقَرَارَاتِ الْمَتَعَلِّقَةِ
 بِشُؤْنِهِ الْخَاصَّةِ، وَبَحِيثٌ يَشْعُرُ بِأَهْمِيَّتِهِ لِيَقُومَ بِوَاجِبِهِ نَحْوَ نَفْسِهِ أَوَّلًا،
 وَنَحْوَ مُجْتَمَعِهِ ثَانِيًا، وَيَكُونُ هَذَا بِالسَّمَاكِ لَهُ بِاخْتِيَارِ مَلَابِسِهِ وَتَنْظِيمِ
 مَصْرُوفِهِ، وَالْإِدْلَاءِ بِرَأْيِهِ فِي كُلِّ مَا يَخُصُّهُ، وَمُشَارَكَتِهِ فِي اتِّخَاذِ الْقَرَارِ
 الْمَتَعَلِّقِ بِهِ حَتَّى يَشْعُرَ أَنَّهُ نَابِعٌ مِنْ ذَاتِهِ وَلَيْسَ مَفْرُوضًا عَلَيْهِ، فَلَا
 شَيْءَ أُنْبَعَثَ لِلثِّقَةِ فِي النَّفْسِ مِنْ أَنْ يُمَارِسَ الْمَرْءُ الْعَمَلَ بِنَفْسِهِ، وَأَنْ
 يُحَقِّقَ النِّجَاحَ فِيهِ؛ لِأَنَّ ذَلِكَ يُؤَلِّدُ عِنْدَهُ الدَّفَاعَ لِلْعَمَلِ وَالرَّغْبَةَ فِيهِ.
 وَعَلَيْنَا أَنْ نَمْنَحَ الطِّفْلَ ثِقَتَنَا، وَلَكِنْ بَحِيثٌ يَبْقَى تَحْتَ مُرَاقَبَتِنَا،
 فِي جَوْ مِنْ الْحِزْصِ وَالْحَذَرِ، إِلَى أَنْ يَشْتَدَّ عُوْذُهُ، وَيَقْدِرَ عَلَى تَحْمُلِ
 مَسْئُولِيَّاتِهِ. وَمِنْ وَاجِبِنَا كَذَلِكَ أَنْ نُؤَقِّرَ لَهُ مَجَالَ التَّجْرِبِ لِيَتَعَلَّمَ

بالمُمارسة، وعن طريقِ التَّجْرِيبَةِ ، ما هو صَوَابٌ وما هو خطأ،
ولأنَّ أكثرَ أنواعِ التَّعَلُّمِ ثَبَاتاً عندَ الإنسانِ ما استطاعَ أن يكتشِفَهُ بنفسِهِ
ويَصِلَ إليه بِجُهدِهِ.

وكثيراً ما يلجأ بعضنا إلى تخويفِ الطفلِ من القيامِ بعملٍ ما،
بدلاً من توجيهه وإرشاده إلى ما ينشأ عنه من آثارٍ ضارَّةٍ، ليكونَ
الباعثُ له في الابتعادِ عنه القنَاعَةُ والرِّضَا، وليسَ الخوفُ أو التهديدُ
بالعقابِ.

إنَّ تخويفَ الطفلِ مِنَ الجَنِّ أو اللصوصِ، أو الكلابِ، يَغْرُسُ
في نفسِهِ الخوفَ، وقد يُضْبِحُ في المستقبلِ غيرَ قادرٍ على مواجهةِ
مُشكلاتِهِ بثِقَةٍ واطْمِئنانٍ ، وتَضَعُفُ قُدْرَتُهُ على مواجهةِ كثيرٍ من الأمورِ
التي يحتاج إليها في كثيرٍ من الأحيانِ في ميادينِ الحياةِ المختلفةِ.

Kıraa kitaplarında yer alan alıştırmalar genel olarak metinde yer alan ifadeler hakkında doğru-yanlış diye sınıflandırma, eş-zıt ifadeleri belirleme, yanlış ifadeyi yeniden düzenleme, okuduğunu anlamaya yönelik cümleleri tamamlama ve boşluklara uygun kelimeleri yerleştirme şeklinde çeşitli etkinliklerle işlenmiştir. Ayrıca Kıraa ikinci kitabının dokuzuncu dersinde on birinci etkinlik mansûb muttasıl zamirlerle ilgili çekim tablosu oluşturmayla alakalıdır. Aynı kitabın onuncu dersinin on birinci etkinliğinde ise bazı fiillerin mazi, muzari ve emir halleriyle ilgili çekim tablosu oluşturulması istenmiştir. Sarf konularının okuma kitabında yer alması sarmal yapı sisteminin kullanıldığının bir göstergesidir. Alıştırmaların bazılarında işlenen metinlerin içeriğiyle alakalı hadis ve özlü sözlerin kullanılması, alıştırmaların mantığını ve kazandırmak istediğini gerçekleştirmeye yönelik hazırlandığının bir göstergesidir. Örneğin, ikinci kitabın metni arkadaş ile ilgili ve alıştırmalar bölümünde metne uygun bir hadis¹⁷² yer almıştır.

172 (Ebû Hureyre rıdıyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: Hiç şüphesiz Allah Teâlâ kıyâmet günü: "Nerede benim rızâm için birbirlerini sevenler? Gölgeinden başka gölgenin bulunmadığı bugün onları, kendi arşımın gölgesinde gölgelendireceğim" buyurur.) Müslim, Birr 37. Ayrıca bk. Tirmizî, Zühd 53.

Kıraa 2., 3. ve 4. ders kitaplarında her beş konudan sonra okuma becerisini ölçme ve değerlendirme ölçütlerine bağlı “kendini dene” sınavları mevcuttur. Bu sınavlarda genellikle resim ve başlık kullanılmadan bir metin ve o metinle ilgili okuduğunu anlamaya yönelik sorular bulunmaktadır. Sorular set genelinde kullanılan çoktan seçmeli, boşluk doldurma, ibarenin cümlede kullanımı gibi çeşitli alıştırmaya etkinliklerinden oluşmaktadır. Dördüncü kitapta bulunan dört sınavda diğerlerinden farklı olarak bazılarında metinlerle birlikte görsel de kullanılmıştır. Ayrıca bu kitabın sınavlarının sonunda edebiyat dili kazandırmak amacıyla bazı Arap Edebiyatı öncüllerinin şiir, hikâye ve nesirlerine yer verilmiştir. Bu şahsiyetler, Ebu'l-Atahiyye, Ebu'l-Kasimi eş-Şâbî ve Veliyüddin Yeken'dir.

2.3.4. Muhadese Dersinin Muhtevası

Muhadese, insanın karşısındakine fikir ve düşüncelerini aktarmak için kullandığı iletişim çeşitlerinden biridir. Anlama kabiliyetini oluşturan beceriler dinleme ve okuma; anlatma kabiliyetini oluşturan beceriler ise konuşma ve yazma becerileridir. Sözlü iletişim için anlatma kabiliyetini geliştirmenin ilk adımı dinleme ve konuşmadır. Yabancı dil öğrenenlerin kazanmaya başladığı ilk becerilerden biridir konuşma becerisi.¹⁷³ Dil öğretiminde konuşmanın önemi büyüktür. Öğrenci önce dinler, anlamaya başladığı kelime kalıplarını kullanarak seslendirmeye başlar. Konuşma faaileyi öğrendiğini kullanma için büyük bir araçtır. Kişi konuştuğu öğrenmeye devam eder. Düşüncelerini geliştirir ve zihninde oluşan yapılar kalıcı hale gelir.

Yabancı dil öğretiminin genel amaçlardan biri olan konuşma, öğrenilen dili anlaşılabilir biçimde konuşabilmektir. Dilbilgisi, öğrenilen kelime sayısı ve doğru ifade ediş biçimi bu becerinin kazanılması için önemi büyüktür. Yabancı dil öğreniminin en önemli hedefi, öğrenilecek olan dili doğru, anlaşılabilir ve akıcı bir şekilde kullanmaktır. Dil öğrenmenin temel gerekçesinin iletişim becerisi olduğu ve iletişimin temelinde de dinleme ve konuşma gibi sözlü iletişim becerileri olduğu birçok araştırmada vurgulanmaktadır.¹⁷⁴

¹⁷³ Musa Yıldız, Ersin Çilek, “Arapça Konuşma Öğretiminde Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 40, (Ocak 2020), 160.

¹⁷⁴ Muzâffer Barın, “Konuşma Becerisi: Konuşma ve Yazı Dili”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Ekim 2018), 1904.

Muhadese dersi dört kitap olarak hazırlanmıştır. Bu kitap, kullanılan zengin göresellerle öğretici ve dikkat çekici bir şekilde sunulmuştur. Verilen diyaloglarla ilgili birden fazla resim ve diyalogdaki konuşmacılar için hakîki kişilere ait görseller kullanılmıştır. Ayrıca her diyalog cümlelerinin arka planı farklı renklerle verilmiştir. Bu görsellerin kullanılmasıyla konuşmanın öğrenci zihninde olabildiğince canlandırılması hedeflenmiştir.

2.3.4.1. Muhadese Birinci Kitapta İşlenen Konular

Muhadese dersinin birinci kitabında yer alan konular şöyledir:

1	أشير إلى الأشياء	11	حياتي اليومية
2	اتعلم بالإشارة	12	إلى المسجد
3	التعارف	13	وجبات الطعام
4	عرف نفسك	14	طاقم الوجبات
5	عائلتي الصغيرة	15	السكن
6	عائلتي الكبيرة	16	شقة للإيجار
7	في البيت	17	الصحة
8	في البيت (2)	18	مع الطبيب
9	في السوق	19	أعضاء الجسم
10	في سوق الخضراوات	20	وظيفة اللغذاء

Dersin birinci kitabında, yer alan konuşma içerikleri bir çocuğun dil öğrenme süreci örnek alınarak hazırlanmıştır. Cümleler oldukça basit ve iletişim için yapı taşı niteliğindeki kalıplardan oluşmaktadır. Bir şeyi işaret etme, tanışma, kendini tanıtmaya gibi başlangıç seviyesine göre hazırlanmış olan bu diyaloglardan bir gencin gündelik hayatında karşılaştığı olaylara göre düzenlenmiştir. Aşağıda örnek bir diyalog verilmiştir:

جَوَازٌ بَيْنَ التَّلْمِيذِ وَالمُعَلِّمِ :

التَّلْمِيذُ : مَا هَذَا؟	
المُعَلِّمُ : هَذَا دَفْتَرٌ.	
التَّلْمِيذُ : وَمَا هَذِهِ؟	
المُعَلِّمُ : هَذِهِ طَاوِلَةٌ.	
التَّلْمِيذُ : مَنْ هَذَا؟	
المُعَلِّمُ : هَذَا تَلْمِيذٌ جَدِيدٌ.	
التَّلْمِيذُ : وَمَنْ هَذِهِ؟	
المُعَلِّمُ : هَذِهِ مُعَلِّمَةٌ جَدِيدَةٌ.	
التَّلْمِيذُ : هَلْ هَذَا هُوَ المُدِيرُ؟	
المُعَلِّمُ : نَعَمْ، هَذَا هُوَ المُدِيرُ.	
التَّلْمِيذُ : هَلْ هَذِهِ مُعَلِّمَةٌ؟	
المُعَلِّمُ : لا، هَذِهِ طَبِيبَةٌ.	
التَّلْمِيذُ : أَهَذَا كِتَابٌ؟	
المُعَلِّمُ : لا، هَذَا دَفْتَرٌ.	

2.3.4.2. Muhadese İkinci Kitapta İşlenen Konular

Muhadese dersinin ikinci kitabında yer alan konular şöyledir:

1	في الصف	11	الفضلة
2	يوم في المدرسة	12	عظلة جميلة
3	في الحديقة	13	الهاتف
4	الألوان (1)	14	الهاتف النقال (المحمول)
5	الألوان (2)	15	الهوايات

6	الجو	16	المكتبة
7	الساعة (1)	17	المسجد
8	الساعة (2)	18	مساجد إسطنبول
9	وسائل النقل (1)	19	التخرج في الثانوية
10	وسائل النقل (2)	20	التأهيل للجامعة

İkinci kitabın konu kapsamı, yaşam, tatil, seyahat, alışveriş, telefon konuşmaları ve hava durumu gibi insanların sosyal hayatıdır. Bu kitapta zamirlere oldukça geniş yer ayrılmıştır. Öğrenciye sunulan konu çeşitliliği sayesinde yeni kelime ile tanışma fırsatı sunulmuştur. Yine öğrencilerin konuşmaya teşviki için alıştırmalar bölümü boşluk doldurma, kolay ve kısa diyaloglar kurma aktiviteleri ile verilmiştir. Aşağıda örnek bir diyalog verilmiştir:

	الأستاذ: صباح الخير يا طلابي.
	الطلاب: صباح الثور يا أستاذنا.
	الأستاذ: هل أنتم جاهزون للدرس الجديد يا أبنائي؟
	الطلاب: نعم، تفضل يا أستاذ.
	عبير: ما هو درسنا الجديد يا أستاذ؟
	الأستاذ: عنوان درسنا الجديد هو (صفنا).
	الأستاذ: ماذا يوجد في الصف يا كريم؟
	كريم: في الصف سبورة، ومكتب، وشاشة عرض.
	الأستاذ: أحسنت يا كريم، من يكمل؟
	سارة: وفي الصف أقلام، ومقاعد، وحاسوب، وخريطة.

الأستاذ: وَأَنْتَ يَا عُمَرُ، مَا رَأَيْتَ أَنْ تُكْمِلَ؟

عُمَرُ: فِي الصَّفِّ سَلَّةٌ مُهْمَلَاتٍ، وَمُكَيِّفٌ، وَمِمْحَاةٌ، يَا أَسْتَاذُ.

الأستاذ: هَلْ فِي الصَّفِّ سَاعَةٌ يَا خَدِيجَةُ؟

خَدِيجَةُ: لَا، لَيْسَ فِي الصَّفِّ سَاعَةٌ.

بَتُولُ: وَيُوجَدُ بَابٌ، وَنَافِذَةٌ، وَكُتُبٌ، وَدَقَاقِيزُ.

الأستاذ: أَحْسَنْتُمْ يَا طُلَّابِي، هَلْ بَقِيَ شَيْءٌ؟

الطُّلَّابُ: لَا يَا أَسْتَاذُ.

الأستاذ: فِي الصَّفِّ أَسْتَاذٌ، وَطُلَّابٌ مُجْتَهِدُونَ.

الطُّلَّابُ: شُكْرًا لَكَ يَا أَسْتَاذُ.

2.3.4.3. Muhadese Üçüncü Kitapta İşlenen Konular

Muhadese dersinin üçüncü kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	شراء المنزل	11	أشعر بالم شديد
2.	الطعام الصحي	12	سن الزواج
3.	في مكتب البريد	13	الشاشة الصغيرة
4.	مزرعه جدِّي	14	الامتحان
5.	في المقهي	15	الموسيقى
6.	فصول السنة	16	المسجد الأموي في دمشق
7.	الوظيفة الجديدة	17	المحافظة على البيئة
8.	انواع الرياضة	18	الأخبار المحزنة
9.	لصديق الحقيقي	19	الكوارث والحروب
10.	طفولتي	20	اللاجئون

Üçüncü kitabın içeriğini gençlerin dünyasına dikkat çeken ev satın alma, sağlıklı beslenme, iş arayışı, evlilik yaşı gibi konular oluşturmuştur. Bu kitabın

konuları öğrencinin gelecek hedeflerini dile getirmelerine ve bu konularda konuşulanı anlamalarına yardımcı olmak amacıyla seçilmiştir. Konular işlenirken akademik dil seviyesine geçiş düşüncesi göz önüne alınarak ilk iki kitaptan daha uzun cümlelerden ve diyaloglardan seçilmiştir. Aşağıda örnek bir diyalog verilmiştir:

وَقَفْتُ بِثَوَّلٍ أَمَامَ النَّافِذَةِ وَنَظَرْتُ إِلَى الشَّارِعِ فَكَانَ الْمَطَرُ يَهْطِلُ:

بَثْوَلٌ: الْجَوُّ مُمَطَّرٌ وَبَارِدٌ هَذَا الْيَوْمَ.

شَيْمَاءُ: نَعَمْ، جَاءَ فَضْلُ الشِّتَاءِ أَحْيَرًا.

بَثْوَلٌ: آه.. لَا أَحِبُّ فَضْلَ الشِّتَاءِ؛ فَالْجَوُّ فِيهِ يُصَيِّبُنِي بِاِكْتِتَابٍ شَدِيدٍ. أَنَا أَفْضَلُ الصَّيْفِ.

شَيْمَاءُ: وَلِمَاذَا تُفَضِّلِينَ فَضْلَ الصَّيْفِ؟

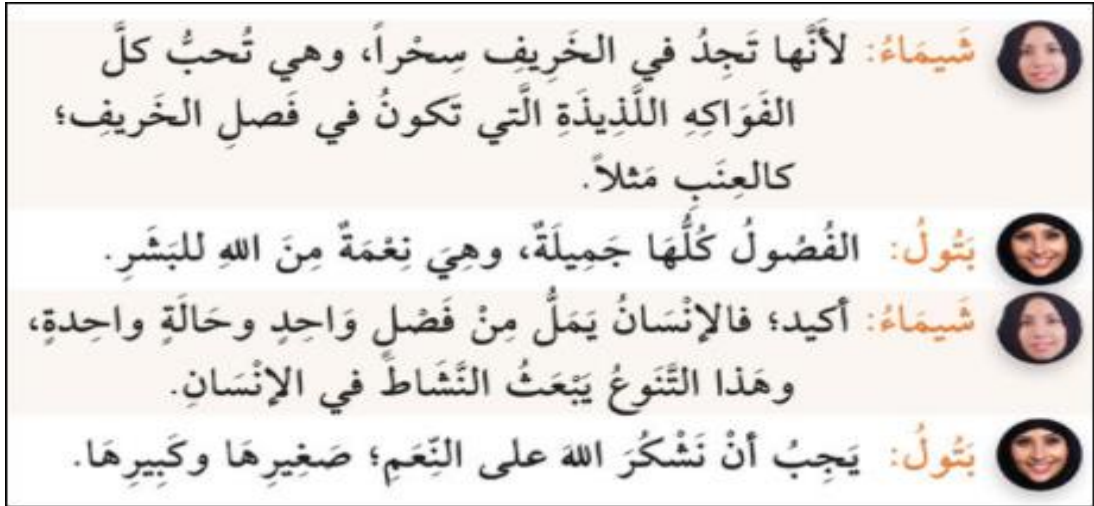
بَثْوَلٌ: أَفْضَلُ الصَّيْفِ لِأَنَّ الْجَوَّ يَكُونُ مُشْمِسًا وَجَمِيلًا، وَالْفَاكِهَةَ كَثِيرَةً، وَلَأَنِّي أَحِبُّ أَنْ أَذْهَبَ إِلَى الْبَحْرِ. وَأَنْتِ هَلِ تُحِبِّينَ فَضْلَ الصَّيْفِ؟

شَيْمَاءُ: أَحِبُّ فَضْلَ الصَّيْفِ، وَلَكِنَّ الْحَرَّ شَدِيدٌ وَلِذَاكَ أَفْضَلُ الرَّبِيعِ، وَأَشْعُرُ بِالرَّاحَةِ فِيهِ.

بَثْوَلٌ: جَمِيلٌ جَدًّا! تَشْعُرِينَ بِالرَّاحَةِ فِي فَضْلِ الرَّبِيعِ يَا شَيْمَاءُ؟

شَيْمَاءُ: نَعَمْ، وَيَكُونُ الْجَوُّ فِيهِ مُعْتَدَلًا، وَالطَّبِيعَةُ جَمِيلَةً، وَالْأَشْجَارُ مُزْهِرَةً. وَلَكِنَّ أُمِّي تَقُولُ إِنَّهَا تُحِبُّ فَضْلَ الْخَرِيفِ.

بَثْوَلٌ: وَلِمَاذَا تُحِبُّ أُمَّكَ فَضْلَ الْخَرِيفِ؟

2.3.4.4. Muhadese Dördüncü Kitapta İşlenen Konular

Muhadese dersinin dördüncü kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	الفودة إلى المدرسة	11	زيارة صديقة
2.	طالب في إسطنبول	12	مدينتي الجميلة
3.	كيف اتعلم العربية بسرعة؟	13	كيف أصنع الخضراوات بالفرن؟
4.	الزواج	14	اشتقت إلى الماضي
5.	اختاج ثيابا جديدة	15	الجمعيات الخيرية
6.	عادة ترتيب شقتي	16	اربد عملا
7.	فيلم تلفازي	17	مناظرة بين العلم والعقل
8.	حفلة عيد ميلادي	18	اطهر أرض
9.	عطل في السيارة	19	طريق النجاح
10.	في وكالة السيارات	20	عيد سعيد

Bu dersin son kitabında yer alan metinler üst düzey konuşma diyaloglarından oluşmaktadır. Arapçayı nasıl öğrenebilirim, akıl ile ilim arasındaki münazara gibi konular üst seviyede hazırlanmış örnek diyaloglardır. Ayrıca bu son kitapta öğrencinin basın dilini anlamasına ve konuşmasına yardımcı olmak amacıyla her ünite sonunda, işlenen konuyla ilgili birer basın metni verilmiştir. Aşağıda örnek bir diyalog verilmiştir:

حَضَرَ عَدْنَانٌ مِنْ بَلَدِهِ قَرَقِيزِيَا فِي الصَّيْفِ، وَالتَّحَقَّقَ بِالْجَامِعَةِ فِي كَلْبَةِ الْإِلَهِيَّاتِ، وَهُنَاكَ قَابَلَ سَعِيدًا.

سَعِيدٌ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، أَنَا سَعِيدٌ، أَحْبَبْتُ أَنْ تَتَعَازَفَ.

عَدْنَانٌ: وَعَلَيْكُمْ السَّلَامُ، إِسْمِي عَدْنَانٌ.

سَعِيدٌ: كَأَنْتَ مِنْ خَارِجِ تُرْكِيَا؟

عَدْنَانٌ: نَعَمْ، جِئْتُ مِنْ قَرَقِيزِيَا إِلَى تُرْكِيَا قَبْلَ أَرْبَعِ سَنَوَاتٍ، سَكَنْتُ فِي إِسْطَنْبُولَ وَسَجَّلْتُ فِي جَامِعَةِ مَرْمَرَةَ لِكِي أَدْرَسَ الْمَاجِسْتِيرَ فِي الشَّرِيعَةِ.

سَعِيدٌ: أَهْلًا بِكَ، تَشْرَفْتُ بِمَعْرِفَتِكَ، وَلَكِنْ أَلَمْ تَجِدْ ضَعْفِيَّةً هُنَا؟

عَدْنَانٌ: بِالتَّكْيِيدِ، فِي الْبِدَايَةِ كَانَتْ لَدَيَّ مَضَاعِبٌ كَثِيرَةٌ بِسَبَبِ الْمَوَاصِلَاتِ وَالْأَزْدَحَامِ وَالْقَوَاتِيرِ.

سَعِيدٌ: وَكَيْفَ تَشْعُرُ الْآنَ؟ هَلِ الْأُمُورُ جَيِّدَةٌ حَالِيًا؟

عَدْنَانٌ: الْيَوْمَ أَضْبَحْتُ الْأُمُورَ سَهْلَةً؛ لِأَنِّي تَعَوَّدْتُ عَلَى طَرِيقَةِ الْحَيَاةِ فِي إِسْطَنْبُولَ. أَحْبَبْتُ مَدِينَةَ إِسْطَنْبُولَ كَثِيرًا.

سَعِيدٌ: مَا الَّذِي يُعْجِبُكَ فِي إِسْطَنْبُولَ؟

عَدْنَانٌ: أَحْبَبْتُ مَنَظَرَ مَضِيقِ الْيُوسُفُورِ، وَالغَابَاتِ الْمُحِيطَةِ بِهِ، أَحْبَبْتُ مَطَاعِمَ الْمَدِينَةِ الْقَدِيمَةِ

وَأَزَقَّتْهَا الصَّيْفَةَ.

سَعِيدٌ: وَمَاذَا عَنِ الْفُضُولِ وَالْحَجْوِ؟ هَلِ هِيَ مُخْتَلِفَةٌ عَنِ بَلَدِكَ؟

عَدْنَانٌ: أَحْبَبْتُ مَنَاحَ الْمَدِينَةِ اللَّطِيفِ، هُنَا فَصَلُ الصَّيْفِ طَوِيلٌ وَالرَّبِيعُ رَائِعٌ، فِي بَلَدِي فَصَلُ الصَّيْفِ قَصِيرٌ جَدًّا، وَالثَّلْجُ يُعْطِي بَلَدَنَا سِتَّةَ أَشْهُرٍ فِي السَّنَةِ.

سَعِيدٌ: وَمَاذَا بَعْدَ الْجَامِعَةِ؟

عَدْنَانٌ: أَنْتَهَيْتُ هَذَا الْعَامَ مِنَ الْمَاجِسْتِيرِ وَأَخْطَطُ أَنْ أَبْقَى هُنَا لِكِي أَدْرَسَ الدُّكْتُورَاةَ.

سَعِيدٌ: وَيَعَدُّ كُلِّ هَذَا مَا مُخْطَطُكَ؟

عَدْنَانٌ: رُبَّمَا فِي الْمُسْتَقْبَلِ سَأَخْتَارُ الْعَيْشَ وَالْعَمَلَ فِي هَذِهِ الْمَدِينَةِ الْجَمِيلَةِ.

2.3.5. İmlâ-İnşâ Dersinin Muhtevası

İmlâ-İnşâ becerisi dil öğrenme sürecinde başvurulmuş en son adım, zaman alan ve geliştirilmesi zor olanıdır. Öğrencinin bu beceriyi kazanabilmesi için yeterince hazır olması, uygun ve doğru araç-gereçlerin kullanılması ve öğreticinin bu süreci olumlu etkilemesi gerekir. Yazma öğretiminin etkin bir şekilde gerçekleşebilmesi ve bu becerinin öğrencilerde istenen seviyeye ulaşabilmesi için öncelikle dinleme, konuşma ve okuma beceri süreçlerinin başarılı tamamlanmalarına bağlıdır.¹⁷⁵

Yazma faaliyeti, öğrenme sürecini kontrol etmeye, öğretilen yapıların veya kelimelerin pekiştirilmesine, noktalama işaretlerinin öğretilmesine, öğrencilerin dil yetilerinin gelişmesine, öğrenilen konuların kısa dönem bellekten uzun dönemli belleğe aktarılmasına, öğrencilerin yetilerini performansa dönüştürmesine yardımcı olur. Ayrıca, hayal gücünü geliştirme, araştırma yapmaya sevk etme, öğrencinin kendini ifade etmesine yardımcı olma, hedef dilin öğrenilmesini hızlandırma ve dil yanlışlarını görmeye yardımcı olma gibi pek çok faydası vardır.¹⁷⁶

İmlâ-İnşâ isimli bu ders dört kitap iki ciltten oluşmaktadır. İlk cilt kitâbet ve imlâ; ikinci cilt inşâ olarak isimlendirilmiştir. Kitaplarda işlenen konular bu kısımda yer almıştır.

2.3.5.1. İmlâ-İnşâ Birinci Kitapta İşlenen Konular

İmlâ-İnşâ dersinin ikinci kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	حرف الألفي	9	العين والغين
2.	الباء والثاء والثاء	10	الفاء والقاف
3.	الجيم والحاء والحاء	11	الكاف واللام
4.	لذال والذال	12	حرف الميم
5.	الراء والزاي	13	حرف النون
6.	السين والشين	14	حرف الهاء

¹⁷⁵ Binnur Genç İltter, “Yabancı Dil Öğretiminde Yazma Becerisi Nasıl Geliştirilebilir?”, *Dil Dergisi*, 163, (Ocak, Şubat, Mart 2014), 38.

¹⁷⁶ İsmail Çakır, “Yazma Becerisinin Kazanılması Yabancı Dil Öğretiminde Neden Zordur?”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (Ocak 2010), 167-168.

7.	الصاد والضاد	15	حرف الواو
8.	الطاء والظاء	16	حرف الياء

İmlâ-İnşâ adlı ders kitabının ilki Arap harflerinin yazımının öğretilmesi için hazırlanmıştır. Her ünite de en bir en fazla üç harf yer almıştır ve harflerin yazımı öğretilirken harekeli olarak ve kelime içindeki yerine göre yani başta, ortada ve son da yazılışı olarak sistemleştirilmiştir. Aşağıda örnek bir ders verilmiştir:

2.3.5.2. İmlâ-İnşâ İkinci Kitapta İşlenen Konular

İmlâ-İnşâ dersinin ikinci kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	اللام الشمسية والقمرية
2.	الناء المربوطة والمفتوحة

3.	التنوين
4.	همزتا الوصل والقطع
5.	الحروف التي تقرأ والتي لا تقرأ
6.	الألف المقصورة والقائمة
7.	الهمزة المتوسطة والمتطرفة
8.	علامات الترقيم

İmlâ-İnşâ dersinin ikinci kitabında Lam-i Şemsiyye ve Kamerîyye, Tâ-i merbûta ve meftuha, tenvin, vasıl ve katı‘ hemzesi gibi Arap dilinin yazı sistemi hakkında bilgiler verilen konularda işlenmiştir.

Aşağıda örnek bir ders verilmiştir:

الْحَرْفُ	الْأَمُّ الْقَمَرِيَّةُ	الْحَرْفُ	الْأَمُّ الشَّمْسِيَّةُ
المِثَالُ	المِثَالُ	المِثَالُ	المِثَالُ
أ	الْأَبُ - الْأُمُّ	ت	التَّاجِرُ - التَّاجِرَاتُ
ب	الْبَابُ - الْبَحْرُ	ث	الثَّوْبُ - الثَّمَرَةُ
ح	الْحَبْلُ - الْحَامِضُ	د	الدَّيْلُ - الدَّرْسُ
ح	الْحَوْثُ - الْحَرْفُ	ذ	الذَّهَبُ - الذَّيْلُ
خ	الْخُبْرُ - الْخَبْرُ	ر	الرَّجُلُ - الرَّحْلَةُ
ع	الْعَيْنُ - الْعَادِلُ	ز	الزَّهْرَةُ - الزِّيَارَةُ
غ	الغَدَاءُ - الغَيْسِيُّ	س	السَّمَكُ - السَّاعَةُ
ف	الْفَجْرُ - الْفَأْرُ	ش	الشَّمْسُ - الشَّهْرُ
ق	الْقَمْرُ - الْقَضْرُ	ص	الصُّفُّ - الصَّادِقُ
ك	الْكَلْبُ - الْكِتَابُ	ض	الضَّيْفُ - الضَّاحِكُ
م	المَاءُ - المَدْرَسَةُ	ط	الطَّيْرُ - الطَّائِرَةُ
و	الْوَلَدُ - الْوَالِدُ	ظ	الظَّهْرُ - الظَّفَرُ
هـ	الهَوَاءُ - الهَادِي	ل	اللَّحْمُ - اللَّبَنُ
ي	اليَدُ - اليَوْمُ	ن	النَّجْمُ - النَّحْوُ

2.3.5.3. İmlâ-İnşâ Üçüncü Kitapta İşlenen Konular

İmlâ-İnşâ dersinin üçüncü kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	فصل الربيع

2.	العيد
3.	الصحة
4.	السَّكُنُ
5.	التعاون
6.	أجب التسوق
7.	وايتي الرياضة
8.	الحياة بين الأمس واليوم

İmlâ-İnşâ dersinin üçüncü kitabında inşâ öğretimini içermektedir. Mevsimler, bayram, sağlık, mesken, iş birliği gibi sosyal hayatın içinden konular hakkında birkaç cümle yazabilmeyi öğretmek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda örnek bir ders verilmiştir:

التدريب الأول

- صف الصورة الأولى بثلاث جمل قصيرة.

- ١

- ٢

- ٣

- صف الصورة الثانية بثلاث جمل قصيرة.

- ١

- ٢

- ٣

2.3.5.4. İmlâ-İnşâ Dördüncü Kitapta İşlenen Konular

İmlâ-İnşâ dersinin dördüncü kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	الوصف
2.	كتابة المواضيع
3.	القصة
4.	التقارير
5.	الرسائل غير الرسمية
6.	الرسائل الرسمية
7.	كتابة المقالة
8.	التلخيص

İmlâ-İnşâ dersinin üçüncü kitabı inşâ vasfî stilinde hazırlanmıştır. Başlarda verilen bir resim hakkında, örnek bir metin verilerek, kısa bir kompozisyon yazılması istenmiş, ilerleyen derslerde hikâye, rapor, resmi ve gayri resmi mektuplar ve makale yazma gibi konular işlenmiştir. Aşağıda örnek bir ders verilmiştir:

المثال الثاني:

وصف المكان

يتألف المنزل من دورين، وتوجد في الدور الأول غرفة الاستقبال، ذات المقاعد الفاخرة، وقد زُيّنَتْ جدرانها بالصورة، وتقع فيها العين هنا وهناك على تماثيل صغيرة، أو باقة من الزهور أو تحفة صغيرة تشدُّ الأنظار. ثم تليها غرفة الجلوس العادية، وبها بعض المقاعد والكراسي، ومنضدة قد تراكمت عليها الصحف، وفي الزاوية رفوف عليها كتب، ثم غرفة المائدة، وفيها مائدة كبيرة مربعة تحيط بها الكراسي، وعلى أحد الجدران رفوف طويلة ملأى بمستلزمات المائدة. ويتألف الدور الثاني من ثلاث غرف، لكل من الشابين غرفة، والثالثة -وهي أكبرها- مخصصة للأخوات الثلاث. فهذا هو الميراث الذي تركه الأب لأولاده قبل وفاته.

2.3.6. İstimâ Dersinin Muhtevası

İstimâ işi iletişimin ilk adımı sayılır. İnsanın bir çaba sarf ederek duyduğu sesleri anlamaya çalışmasıdır. İletişimin ilk adımı olduğu gibi dil öğrenmenin de ilk adımıdır. Temel dil becerilerinden biri olan dinleme becerisi, konuşma becerisinin öğrenimine ve gelişmesine yardımcı olarak işittiği yeni kelimelerin anlaşılmasına ve sonra gerektiğinde seslendirmesine yardımcı olur. Yabancı dil öğretiminin diğer temel becerilerine zemin hazırlayan ve öncülük eden dinleme faaliyeti için öğreticiye ve öğrenciye önemli görevler düşmektedir. Dinleme öğretimi yapılırken öncelikle öğrenciye öğreneceği dilin sesleri, ifadeleri ve tonlamaları verilmelidir. Öğrenciler sesleri birbirinden fark edebilmeli, konuşmacının verdiği mesajı doğru bir şekilde anlayabilmelidir. Öğrenilen dil Arapça olduğunda, kendine has ses ve telâffuz eğitimi çok ciddi, seviyeli ve düzenli olarak yapılmalıdır.¹⁷⁷

Öğrencinin iyi bir dinleme becerisi kazanmadan Arapça öğretiminde başarılı olması mümkün değildir. Çünkü her şey hakkında ilk bilgiyi insan işitmeye kazanabilir. Dinleme ve konuşma arasında çok önemli bir ilişki vardır. Bu iki faaliyet birbirinin tamamlayıcısı konumundadır. Bu yüzden, başarılı bir dinleme akıcı konuşmanın şartlarından ilkidir ve konuşmayı doğrudan etkiler. Bu bakımdan öğrencilerin sesler arasındaki ayrımı anlayabilmeleri, okuma, yazma ve konuşma becerilerini geliştirebilmeleri için dinleme ve anlama becerisi çok önemlidir.¹⁷⁸

Dinleme öğretimi sırasında öğrenci, dinlediği metnin genel anlamda ne olduğu ve metnin ayrıntılı olarak ne ifade ettiği, metindeki kişilerin duygu ve düşünceleri olayın oluş sırasına göre nerede, ne zaman ve nasıl gerçekleştiği hakkında bilgi edinmesi sağlanmaya çalışılır.¹⁷⁹ Ayrıca İstimâ dersinin dört kitabı bir ciltte verilmiştir.

2.3.6.1. İstimâ Birinci Kitapta İşlenen Konular

İstimâ dersinin birinci kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	التعارف
2.	عرف بنفسك

¹⁷⁷ Özsunar, *Arapça Öğretimine Yeni Yaklaşımlar ve Görsel Materyallerin Kullanılması*, 71.

¹⁷⁸ M.E.B. *İmam Hatip ve Anadolu İmam Hatip Lisesi Mesleki Arapça Dersi (9-12. Sınıflar) Öğretim Programı*, (Ankara: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Yayınları, 2011), 8.

¹⁷⁹ M.E.B. *İmam Hatip ve Anadolu İmam Hatip Lisesi Mesleki Arapça Dersi*, 9.

3.	عائتي الصغيرة
4.	السكن
5.	في السوق
6.	حياتي اليومية
7.	وجبات الطعام
8.	الصحة

İstimâ dersinin ilk kitabındaki videolar, sarmal yapıyı güçlendirmek amacıyla ve bilinen konularla duyduğunu anlayabilme yetisini güçlendirmek ve öğrenileni unutmamak için daha önce muhadese dersinde işlenen konulardan dönüştürülmüştür. Konular genel olarak günlük hayatta karşılaşılan durumlardan alınmıştır. Her konu için videoyu anlamayı kolaylaştıracak resimler verilmiştir. Alıştırımlar kısmı renkli, öğretici ve değişik etkinlikler olarak hazırlanmıştır. Birinci kitap olması nedeniyle kolay ve anlaşılır bir şekilde hazırlanan bu kitapta öğrencinin arkadaşlarıyla konuşmasını kolaylaştıracak sorular yer almıştır. Ayrıca her konudan sonra öğrencilerin ezberlemeri için çeşitli kelime ve tabirler verilmiştir. Aşağıda örnek bir ders verilmiştir:

2.3.6.2. İstimâ İkinci Kitapta İşlenen Konular

İstimâ dersinin ikinci kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	في المكتبة
2.	في السوق المحلي
3.	المواصلات في اسطنبول
4.	حادث سير
5.	العيد
6.	اقرأ
7.	مراحل التعليم
8.	العالم ينشد السلام

Dersin ikinci kitabının konuları Kıraat ders kitaplarından alınmıştır. Resim kullanımı ve karekod her konuda verilmiştir. Alıştırılmalar videoda geçen konularla ilgili hazırlanmıştır. Doğru-yanlış, açık uçlu sorular, boşluk doldurma ve çoktan seçmeli sorular verilmiştir. Ezber amaçlı kelime ve tabirler bu kitapta da tablo olarak sunulmuştur. Aşağıda örnek bir ders verilmiştir:

2.3.6.3. İstimâ Üçüncü Kitapta İşlenen Konular

İstimâ dersinin üçüncü kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	صلاح الدين (1) نجمة فارس

2.	صلاح الدين (2) النهابون
3.	صلاح الدين (3) كأس إيزس
4.	صلاح الدين (4) حلبة المصارعة
5.	صلاح الدين (5) رحلة المناجم
6.	صلاح الدين (6) سقطت الشبح
7.	صلاح الدين (7) خريطة العالم
8.	صلاح الدين (8) مملكة الكمال

Üçüncü kitabın konuları Selahaddin filmi, okuma ve muhadese konuları üçüncü kur seviyesine uygun olarak dönüştürülmüştür. Kitabın girişinde bir buçuk sayfalık bir şiir eklenmiştir. Bu şiirin ve konulardaki videoların rahatlıkla dinlenebilmesi için karekod mevcuttur. Alıştırmalarda bazı etkinlikler videodan alınan bazı diyalog cümleleri boşluk doldurma soruları olarak kullanılmıştır. Aşağıda örnek bir ders verilmiştir:

2.3.6.4. İstimâ Dördüncü Kitapta İşlenen Konular

İstimâ dersinin dördüncü kitabında yer alan konular şöyledir:

1.	السلطان الفاتح محمد

2.	السلطان الفاتح محمد
3.	السلطان الفاتح محمد
4.	السلطان الفاتح محمد
5.	الراوي (قصة عقيسة)
6.	الراوي (قصة القيصر)
7.	أغنية أخي أنت حر
8.	تأشيرة

İstimâ dersinin son kitabı yine sekiz konuda işlenmiştir. Konuları, Fetih 1453 sinema filmi, okuma ve konuşma derslerinin dördüncü kitapları, İslâm tarihi ve günümüzün değerli bazı şahsiyetleri baz alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca kitabın sonunda günümüz Arap dünyasını tasvir eden bir şiir ve bir şarkı yer almıştır. Alıştırmalar çeşitli etkinlikler olarak videolara göre hazırlanmıştır. Aşağıda örnek bir ders verilmiştir:

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EL-‘ARABİYYETU Lİ’L-CÂMİ‘ÂT (AKADEMİK ARAPÇA)

ADLI SERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât serisinin kullandığı yabancı dil öğretim yöntemleri, geliştirmeyi hedeflediği dil becerileri, Arap dil grameri öğretimini ve Arap kültürünü yansıtmaya hakkında inceleme bu bölümde verilecektir.

3.1. *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât* Adlı Seride Araç-Gereç Kullanımı

İçinde bulunduğumuz mevcut hayat şartları ve teknolojik gelişmeler ışığında, yabancı dil öğretimi yapılırken destekleyici materyallerin kullanılması bir zorunluluk teşkil etmektedir.¹⁸⁰Söz konusu öğelerin kullanılmasıyla öğretimin kalıcılık seviyesi artmakta ve öğrencilerin beden ve zihin olarak sınıfta kalmalarına yardımcı olmaktadır. Dil öğretiminde kullanılan her araç gerecin kendine özgü bir bünyesi ve görevi vardır. Yani birinin yapamadığını diğer biri kolaylıkla yapabilmektedir. Sözelimi sözcük öğretiminde görsel bir araç etkili olurken, okuma öğretiminde ses kayıtları önemli bir işlev görmektedir.¹⁸¹

3.1.1. Görsel Araçlar

Öğrencinin görme duyusuna hitap edilmesi daha etkili bir öğretim için çok önemlidir. Bu amaçla kullanılan resimler yabancı dil öğretiminde kullanılan en ucuz ders gereçleridir. Öğretici, öğrenme ortamlarında öğretilecek konuya uygun, öğrencinin ilgisini çekebilecek, dersin amacını en iyi şekilde açıklayan resimleri kullanılmalıdır.¹⁸² Bu sette bulunan kitapların her biri için görsel araçlarının yeri çok önemlidir ve kitap tanıtımında da bu öneme kısaca değinilmiştir. Sarf kitabında tablolar yoğun bir şekilde kullanılmış, karmaşık gibi görünen yapılar zihinde resmedilmiş, kalıcılığını sağlamak için de şemalar tercih edilmiştir. Ayrıca ders başlarında öğrencinin dile ve kitaba yönelik ilgisini arttırmada fayda sağlayacağı düşüncesiyle hat sanatının güzel örnekleri verilmiştir. Kıraa, Muhadese, İmlâ-İnşâ ve İstimâ kitaplarında metinlerin çoğu için konuyla uyumlu resimler verilmiştir. Böylece derslerin foto grafik hafıza ile zihinde, senaryo tarzı ve melodik okuyuşlarla bellekte yer etmesi kolaylaştırılmıştır. İmlâ-İnşâ kitabında bütün seslerin çıkış yerleri

¹⁸⁰ M.E.B. *Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni*, 28

¹⁸¹ Kuşçu, “Yabancı Dil Öğretimi/Öğreniminde Görsel ve İşitsel Araçları Kullanmanın Önemi”, 216.

¹⁸² Erdal Ceyhan, *Yabancı Dil Öğretimi Teknolojisi* (İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2007), 187.

üç boyutlu grafiklerle gösterilmiş, kompozisyon yazımı istenen derslerde öğrenciye fikir vermesi için konular resim eşliğinde sunulmuştur. Genel olarak her kitapta alışma türüne göre bazen bir cümle bazen ise bir kelime esas alınarak uygun resimler yer almıştır.¹⁸³

3.1.2. İşitsel Araçlar

İşitsel araçlar, dilin telaffuz yani dinleme ve konuşma yönüne hitap eder ve doğrudan insanların işitme duyusuna yönelik görevler alan çeşitli materyallerdir. Bu araçların başlıcaları; radyo, televizyon, cep telefonları, mp3 ve mp4 çalar, bilgisayar, teyp bantlar, CD, DVD ve dil laboratuvarlarıdır.¹⁸⁴

İşitsel araçlardan radyonun dil öğretimindeki en önemli özelliği insan sesine dayandığı için insani duyguları aktarmasıdır. Aynı zamanda, zaman ve yer engeli olmadığından yaygın eğitim amacıyla da kullanılabilir.¹⁸⁵ Televizyon için sadece işitsel araç demek eksik bir bilgi olacaktır. Çünkü televizyon formel eğitime bağlı olarak organize edildiğinde ileti hem görsel hem de işitsel olarak öğrenciye aktarılır. Yani televizyonla birlikte birçok aracı değerlendirmek mümkündür. Örneğin filmler, çizimler, tablolar, müzik, röportaj, söyleşi gibi görsel-işitsel materyalleri barındırır.¹⁸⁶

el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât setinde bulunan İstimâ kitabının işitsel materyalleri www.akademikarapca.com adresinde toplanmıştır. İstimâ dersi alıştırmaları bu sitede bulunan videolar eşliğinde yapılabilmektedir.¹⁸⁷

3.1.3. Okuma Araçları

Okuma, toplumun ses ve şekilleri üzerinde anlaştıkları yazılı semboller olan harflerin telaffuzu için ilgili organların aktif katılımıyla birlikte sesli veya sessiz olarak metinlerin anlamlara çevrilerek gerçekleştirilen zihinsel, anlamsal ve fizyolojik bir iletişim şeklidir.¹⁸⁸ Okuma, yeni bilgi edinme, düşünceleri yönlendirme, yeni bir kanıya varma, hüküm koyma, yorum yapma ve yeni çözümler üretme etkinliği olarak değerlendirilebilir.

¹⁸³ Kablan, *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât (Sarf)*, I, 6.

¹⁸⁴ Ceyhan, *Yabancı Dil Öğretimi Teknolojisi*, 195.

¹⁸⁵ Ceyhan, *Yabancı Dil Öğretimi Teknolojisi*, 195.

¹⁸⁶ Ceyhan, *Yabancı Dil Öğretimi Teknolojisi*, 235-236.

¹⁸⁷ Kablan, *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât (İstimâ)*, I, 7.

¹⁸⁸ Doğan, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, 207.

Okuma becerisi fizyolojik yapısı bakımından öğrenme, telaffuz, anlama ve uygulama gibi önemli bazı özellikler taşımaktadır. Bu becerinin öğretiminin ilk basamağı, ses sembollerinin tanınması, telaffuzlarının öğretilmesi ve dil birikiminin oluşturulmasıdır. İkinci basamağı, öğrenciye metinlerin içerdiği anlamlar ile ilişki kurma yollarının öğretilerek daha geniş okuma alanlarına ulaştırılmasıdır. Üçüncü basamağı, öğrencinin sınıf içi okuma becerilerini geliştirmeye yönelik yoğun okumadır. Ve dördüncü basamağı da tüm alanlardaki ileri düzey eserlerin incelenmesi amacıyla yapılan yaygın okumadan oluşmasıdır.¹⁸⁹

el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât setinde Kıraa dersinin bütün metinleri “el-Cezire” kanalının çözüm ortağı NIS production seslendirme firması tarafından hazırlanmış, yazı ve ses formatında ise www.akademikarapca.com adresinde kullanıma sunulmuştur.¹⁹⁰

3.1.4. Yazma Araçları

el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât adlı setin genelinde yazma araçları mevcuttur. Yazma becerisini geliştirmeye yönelik hazırlanan İmlâ-İnşâ isimli ders kitabının bu sette bulunması, yazma becerisinin önemine işaret etmektedir. İmlâ-İnşâ ders kitapları müstakil olarak bu becerinin geliştirilmesi için hazırlanmıştır. Ayrıca her ders kitaplarında bulunan alıştırmalar kısmı yine yazma faaliyeti için birer etkinlik sahasıdır.

3.2. Serinin Şekil, İçerik ve Yöntem Açısından Değerlendirilmesi

Bu bölüm *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât* setinin derslerinin değerlendirilmesine ayrılmıştır. Ders kitaplarının tasarımı, içeriği, görsel yapısı, kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri, ders işleme yöntemi, alıştırmalar ve uygulama türleri ile ölçme ve değerlendirme şekilleri göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Bu sette, seçmeli yöntem ve sarmal yapı metodu kullanılarak kitaplar arasında uyum sağlanmıştır. Sarf ve Nahiv kitapları, Düz Varım, Uygulamalı ve ders sonlarında Dilbilgisi-Çeviri yöntemine; Kıraa ve İmlâ-İnşâ kitapları, Bilişsel yöntemine; Muhadese kitabı İletişimsel ve Kulak-Dil Alışkanlığı yöntemine ve İstimâ kitabı, Kulak-Dil Alışkanlığı yöntemine göre işlenmiş olması Seçmeli yöntemin

¹⁸⁹ Doğan, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, 211-218.

¹⁹⁰ Kablan, *el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât (Kıraa)*, I, 6.

takip edildiğine kanıttır. Ayrıca dinleme, okuma, konuşma ve yazma aktiviteleri set geneline yayılarak verilmiştir.

Bu set, Arapçayı ve Orta doğu kültürünü, tarihini ve coğrafyasını tanımak isteyen öğrencilerin kendi yaşlarına ve ilgi alanlarına uygun içeriklerle hazırlanmıştır.

3.2.1. Nahiv Dersi

Nahiv dersi dört kitaptan oluşup dört cilt olarak sunulmuştur. Nahiv kitapları, Arap dil gramerinin öğretimi açısından seri içerisinde çok büyük bir yere ve öneme sahiptir. Bunun nedeni, öğrenciye kolay, anlamlı ve kısa cümleler okumayı ve kurmayı kolaylaştıran cümlenin öğelerini öğretmesidir.

Nahiv dersleri işlenirken İmam Birgivi'nin *Avamil* kitabındaki "Mamuller" kısmı tablolarda kullanılmış ve örneklendirilmiştir. Kullanılan bu tablolar sayesinde ezberlenmesi zor ve karmaşık gramer yapıları basitleştirilmiş ve birbiri ile bağlantıları sağlanmıştır.¹⁹¹

Nahiv kitaplarında her üniteye belli bir plan gözetilerek önce uygun misaller verilerek derse başlanmış ardından kaide kısmında gramer konusu anlatılmış ve akabinde tatbik kısmında gramerin özeti olarak kısa tanım, kavram haritaları, şemalar veya misaller kullanılarak konunun pekiştirilmesine yardımcı olunmuştur. Kitap bu sunumuyla kıyasi yöntem dışında bir kullanım takip etmiştir. Kitaplarda metin okuma çalışması, ilgili gramer kurallarını içermesiyle beraber alıştırmalar kısmında yer almıştır. Kısa, anlaşılır ve günlük hayatta kullanılan tabirler içermiştir. Aynı zamanda okuma becerisini geliştirmeye yönelik bir etkinlik görevi görmüştür.

Nahiv ders kitaplarında değerlendirme testleri farklı soru tarzlarıyla birlikte verilmiştir. Birinci kitapta otuz âdet çoktan seçmeli sorudan oluşan bir test bulunurken diğer üç kitapta dört âdet test kullanılmıştır. Bu testler çoktan seçmeli, boşluk doldurma, paragraf oluşturma olarak çeşitlendirilmiştir.

الأمثلة (Örnekler):

Her kitabın her konusunun örnek cümlelerle başlanması işlenecek gramer kaidelerine uygun misal niteliği taşıdığına ve yeni kelime ve cümle öğretimini

¹⁹¹ Kablan, *el- 'Arabiyyetu li'l-Câmi 'ât (Nahiv)*, I, 6.

hedeflediğini gösterir. Birinci nahiv kitabının ilk konusu olan kelime çeşitleri birkaç cümle ile örneklendirilmiştir. Örneğin (محمد في المدينة) cümlesinde محمد isim, في harf; (خرج الطالب من الكلية) cümlesinde ise خرج kelimesi fiil olarak verilmiştir. Görüldüğü gibi bu cümleler oldukça basit ve anlaşılır bir şekilde verilmiştir.

İkinci kitabın ilk konusu olan harf-i cerler için verilen misaller yine kaidede geçen gramere örnek teşkil etmektedir. Üçüncü kitabın yirmi üçüncü dersinde ele alınan gramer konusu “şartın cevabının başına Fâ'nın gelmesi” dir. Yazılan örnekler arasında Kur'ân-ı Kerîm'den bir ayet bulunmaktadır. Bu örneklendirme fasih Arapçanın Kur'ân'ın dili olduğuna bir göstergedir. Kullanılan örnek, Talak suresinin birinci âyetinden bir cümledir. Bu örneklendirme sistemi tüm nahiv kitaplarında devam edip konunun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

القاعدة (Kaide):

İşlenen konunun kurallarının açıklandığı kısımdır. Her nahiv kitabında bulunan bu kısım, ilgili nahiv gramerinin genel geçer kurallarla belirlenmiş şekliyle anlatılmaktadır. Nahiv birinci kitabının ilk konusu olan kelime çeşitleri isim, fiil ve harf üçe ayrılarak belirtilmiştir. Şöyle ki: İsim; insanı, hayvanı veya bir şeyi ifade eden her kelime, Fiil; belirli bir zamanda bir eylemin gerçekleştiğini ifade eden her kelime, Harf; cümle içinde gelmedikçe bir anlamı olmayan kelime diye tarif edilmiş ve birkaç örnekle pekiştirilmiştir.

Nahiv kitaplarında genel olarak her kaide bölümünde farklı örnekler verilmiştir. Bu örnekler hem kaidenin anlaşılmasını sağlamış hem de öğrenciye yeni kelimeler ve yeni ifadeler öğretilmesine yardımcı olmuştur.

ملاحظات (Gözlem, not, değerlendirme):

Bu kısım öğrencinin, yeni öğrendiği gramer kurallarını, karşılaştığı yeni kelimeleri, önemli bulduğu yerleri özetleyerek not etmesi için ayrılan, bazen üç satırlık bazen de bir sayfalık boşluklardır.

التطبيق (Uygulama):

Uygulama kısmında konu özetlenmiştir. Anlatılan konu bazen maddeler halinde verilmiş bazen, tablo içinde verilmiş bazen de şema olarak gösterilmiştir.

Örneğin, ikinci kitabın on ikinci konusu olan Beş Fiil bu bölümde tablo halinde özetlenerek ve şematik bir görüntü verilerek öğrencilerin aklında kalıcılık sağlamayı hedeflemiştir. Aynı kitabın on dördüncü dersinde İstifhâm Edatları konusu, uygulama bölümünde bir diyalogla karşımıza çıkmaktadır.

التدريبات (Alıştırmalar):

Sınıf içi testlerin kullanım amacı, temelde eğitim öğretim etkinliklerinin niteliğini arttırmaktır. Öğrencinin konuyu anlamada ne ölçüde başarıyı yakaladığına dair geri bildirimde bulunmaktadır. Öğretici bu etkinlikler sayesinde öğrenci, eğer eksik öğrenmeler varsa bunları tamamlaması gerektiğini, kullandığı öğretim yöntemi teknik ve materyallerin verimliliğini gözden geçirmesi gerektiğini bilecektir. Öğrenci için bu sınıf içi etkinlikleri, güçlü olduğu yanların farkına varmasına ve kendini geliştirmesine olanak sağlayacaktır. Sınıf içi etkinlikler, okuduğunu anlama becerisini ve verilen okuma metninden yola çıkarak öğrencinin ileriye dönük yorum yapma becerisini geliştirmeye yönelik hazırlanmıştır. Aynı zamanda bu uygulama etkinlikleri, dersin niteliğini arttırmayı amaçlamaktadır. Alıştırmaların kapsamı göz önüne alındığında; sadece konu boyutuna yönelik hazırlanmaktansa öğrencide okuduğunu anlama, problem çözme, yeni bir metin yazma, araştırma ve yorum yapma, bir formattan diğerine dönüştürme gibi basitten karmaşığa doğru sınıflandırılabilir öğrenme çıktıları da içine almalıdır. Öğrencide geliştirilmek istenen her türlü becerinin kalıcılığını sağlamak için verilen bilgiler özetlenmelidir.¹⁹²

Setin alıştırmalar kısmında soru kalıpları genel olarak kız ve erkek öğrencilere göre çekimlenmiş ve belirtilmiştir. Alıştırma türleri, kelimenin cümle içindeki yeri ve i'râbı ile Türkçe anlamı gözetilerek hazırlanmıştır. Örneğin okuma kitabından alınan harekesiz bir metin verilerek öğrencinin doğru harekeleme yapması istenmiştir. Böylelikle öğrencinin doğru okuma ve doğru anlama yetisi kazanmasını hedeflediği anlaşılmaktadır. Ayrıca mekanik alışkanlık oluşturmamak amacıyla dersler arası farklı alıştırma etkinlikleri hazırlanmıştır.

A. Doğru- Yanlış Alıştırmaları

¹⁹² Giray Berberoğlu, *Sınıf İçi Ölçme Değerlendirme Teknikleri* (İstanbul: Morpa Yayınları, 2006), 17-21.

Doğru- yanlış şeklindeki testler, öğrencinin düşünme yeteneklerini ölçmek ve önceden öğrenilmiş bilgileri yoklamak için hazırlanan test şeklidir. Doğru-yanlış türü maddeler bir yönerge, bir önerme veya görsellerle ifade edilmiş bir duruma dayalı çıkarımlar ile öğrencinin doğru-yanlış şeklinde işaretleme yapacağı kutucuk veya boşluktan oluşmalıdır. Bu soru tipi yazımı ve puanlanması kolay olduğundan sıklıkla tercih edilmektedir. Konu alanı örneklemede etkilidir.¹⁹³ Yabancı dil öğretiminin her seviyesinde kullanılabilir.

Ders kitaplarında bulunan alıştırmalar kısmı bu tarzda sorular ile başlamıştır. Nahiv birinci kitabın ilk ünitesinde bulunan bu tarzdaki soruda öğrenciden, parantez içinde verilen kelimelerden hangilerinin isim olduğunu belirtmesi istenmiştir. Şekil olarak, on ikinci konuda kullanımı dışında, cümlelerin hemen yanında cümle hakkında yargılarda bulunulmuş ardından iki kutucuğun birine doğru, birine de yanlış anlamında şekiller çizilmiştir.

B. Çoktan Seçmeli Soru Alıştırmaları

Cevabı seçme gerektiren maddelerin en çok kullanılan çeşidi bu tür sorulardır. Üç temel kısımdan oluşur. Bunlar; soru kökü, doğru cevap ve çeldiricilerdir. Kök kısmı, soru cümlesidir. Doğru cevap da sorunun cevabını oluşturan bir kelime, bir cümle veya bir ifadedir. Bu tür sorular, yazılı anlatım ve özgünlük becerileri dışında; hatırlama, kavrama, yorumlama, uygulama ve analiz gibi üst düzey zihinsel süreçleri harekete geçiren ve en yaygın kullanılan soru tipidir.¹⁹⁴

Nahiv birinci kitapta bu tarzda sorular kullanılmıştır. İlk konuda yer alan 11. ve 12. etkinlikleri bu soru tarzına göre hazırlanmıştır. İkinci konuda ise 8. etkinlik bu tarzda bir sorudur.

C. Kısa Cevaplı Alıştırmalar

Yanıtı sınırlı açık uçlu sorularda öğrencinin yanıtı, bir kelime, bir ifade, sembol veya sayı olarak vermesi beklenmektedir. Bununla birlikte bu tür maddeler, boşluk tamamlama şeklindeki tamamlanmamış cümleler halinde de uygulanabilir. Bu

¹⁹³ Selda Gültekin, "Testlerde Kullanılacak Madde Türleri, Hazırlama İlkeleri ve Puanlaması", *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, ed. R. Nühket Demirtaşlı (Ankara: Anı Yayıncılık, 2017),148-155.

¹⁹⁴ Gültekin, "Testlerde Kullanılacak Madde Türleri", 166-174.

sorular sayesinde daha sonra ele alınacak üst düzey düşünme süreçlerinin değerlendirilmesi yapılabilir.¹⁹⁵ Boşluk doldurma ve cümle tamamlama şeklindeki soru türleri özellikle yabancı dil alanında sıklıkla kullanılmaktadır.

Nahiv dersinin birinci kitabında bu tarzda birden fazla örnek bulunmaktadır. Örneğin, 5. etkinlikte işlenen konuyla ilgili kelime çeşitlerine altı âdet örnek verilmesi istenmiştir. Bu etkinlik, öğrencinin kendi başına yeni kelime ezberlemesini ve öğrenmesini teşvik edici özelliktedir. 9. etkinlikte tablodaki boşlukları doldurma, 13 ve 14. etkinlikte Türkçe-Arapça ve Arapça-Türkçe çeviri, 15. etkinlikte ise kavram haritasındaki boşlukların doldurulması istenmiştir.

D. Eşleştirmeli Soru Alıştırmaları

Eşleştirmeli maddeler/sorular, yanıtı seçme gerektiren soru türlerindedir. Bu sorular üç bileşenden oluşur: (a) eşleştirme için yönerge, (b) ifadeler/tanımlamalar listesi, (c) yanıtlar listesi. Bu soru tipi, verilen iki dizi bilgi/durum arasındaki ilişkiyi kurarak öğrencinin hatırlama davranışını işleve koyar ve kavramları ve ilkeleri anlama seviyelerini ölçer. Ayrıca öğrencinin ayırt etme kabiliyetleri sınanır ve örneğini bulma gibi üst düzey öğrenmeleri yoklanır.¹⁹⁶

Nahiv birinci kitabın ilk konusunda 2. etkinlikte, beş cümle verilerek, parantez içindeki kelimelerin şıklarda verilen kelime türlerinden hangisine karşılık geldiğinin belirtilmesi istenmiştir. Aynı kitabın ikinci konusunda geçen 7. etkinlik bu tarzda bir kullanımdır. Eşleştirme için verilen kelimelerin uygun cümledeki boşluğa yazılması istenmiştir.

E. Kavram Haritaları Alıştırmaları

Kavram haritaları, David Ausubell'in, "Yapılan yeni çalışmalar daha önceki çalışmalar üzerinde kurulmalıdır." görüşünden hareketle geliştirilmiş ve birçok alanda kullanılmaya başlanmıştır. Kavramların anlamlarına, başka kavramlarla karşılaştırıldığında ulaşılabilir. Bu kavramlar arasındaki ilişkiler görsellikle sunulduğunda, akılda yer edinmesi, anlaşılması ve kavramlar arasında bağ kurulması kolaylaşacaktır. Görsel olarak sunulması, tabloyla gösterilme veya kavram haritası oluşturulma şeklinde olabilir. Kavram haritası, sayesinde bilgi akışı görselliğe

¹⁹⁵ Gültekin, "Testlerde Kullanılacak Madde Türleri", 192.

¹⁹⁶ Gültekin, "Testlerde Kullanılacak Madde Türleri", 156-165.

dökülmüş olur. Ayrıca bilginin ait olduğu diğer kavramlarla ilişkilerini ortaya koyar. Kavram haritaları birçok amaçla kullanılabilir. Örneğin; yeni fikirler kazandırmak, kompleks yapılar oluşturmak veya kompleks düşünceleri anlaşılır kılmak gibi. Kavram haritalarının kullanılmasında; algılanmasının kolay ve hızlı olması, az kelimeyle çok şeyin öğretilmesi ve sözcüklerin ifade etmede yetersiz kalacağı bireysel bütünlüğü görsel olarak simgelemesi gibi yararları bulunmaktadır.¹⁹⁷

Kitabın üçüncü etkinliği, konu özetini oluşturan bir kavram haritasıdır. Bu etkinlik bilgiyi test etmek yerine hatırlatmak, öğrencinin zihninde o bilgiyi kalıcı kılabilmek için yer almıştır. Yani özeti oluşturan bu şema bir pekiştirme görevi görmüştür.

F. Okuma Alıştırmaları

Kitabın bu alışırması okuma becerisine yönelik hazırlanmıştır. Ayrıca verilen metinde fiillerin altının çizilmesiyle belirtilmesi istenmiştir. *أدرس* ve *نحب* kelimeleri fiil türlerindedir.

Yazılmış olan diyalogda fiil ve harflerin belirtilmesi istenmiştir. Örneğin ilk cümlede *سلمى* (isim), *في* (harf), *أشاهد* (fiil) olarak örnek verilebilir. Ayrıca belirtilmesinde fayda var ki; *الأب : ماذا تفعل؟* sorusunun muhatabı kafa karıştırabilir. Diyalogda geçen baba bu soruyu oğluna mı soruyor yoksa Selma'nın mutfakta ne yaptığını mı soruyor. Hemen ardında verilen cevap Selma'nın mutfakta yemek pişirdiği olduğu için soru cümlesinde muhataba atıf yapılması yerinde olacaktır.

G. Hikmetli sözler

Nahiv ders kitaplarının her ünitesinde olmasa da çoğunda bir hikmetli söze yer verilmiştir. Bu hikmetli sözler kısa, eğlenceli, öğütleyici ve anlamlı okuma metni; işlenen nahiv kaidelerinin birer misalleri olması açısından birden fazla işleme sahiptir.

H. Tatbikâtı Nahviyye

Nahiv dersinin dördüncü kitabında bulunan son birkaç derste “Avâmil” kitabının “İ’rab” kısmı “Tatbikâtı Nahviyye” başlığı altında işlenmiştir. Bu derslerde gözetilen amaç, i’râb kuralından sonra, tefsir, hadis, siyer ve Arapça alanında birer

¹⁹⁷ Erdal Ceyhan, *Yabancı Dil Öğretimi Teknolojisi* (İstanbul: Morpa Yayınları, 2007), 135.

metin verilip öğrencilerin öğrendiği bütün nahiv konularını uygulamasına yardımcı olmaktır.

Nahiv kitaplarında bazı yazım hataları saptanmıştır. Nahiv birinci kitapta dokuzuncu konunun alıştırmalar kısmında bulunan dokuzuncu etkinlikte aynı cümle tekrarlanmış, onuncu etkinlikte ise çoğulu sadece müennese çevirilebilecek العائلۃ كبرىۃ cümlelerin cem-i teksîre dönüştürülmesi istenmiştir.¹⁹⁸ Nahiv ikinci kitabın ikinci konusu olan muzaf ve muzafın ileyh kaide bölümünde anlatılırken tesniye ve çoğulların ى getirilerek yapılacağı bilgisi yazılmamıştır.¹⁹⁹ Aynı kitabın beşinci ünitesinde, kaidede sıfat çeşitleri anlatılırken verilen bir örnekte sadece sıfat kırmızı renk ile yazılmalyken yanındaki kelime de ayırt edici renge boyanmıştır.²⁰⁰ Üçüncü cildinin on beşinci konusu olan atıf için ders girişinde verilen ilk örnekte hata vardır. Mefulu bih konumunda yazılan sıfat tamlaması mansup olmalıyken mecrûr olarak yazılmıştır.²⁰¹ Yirminci konunun başında verilen örnekler kısmında bir örnekte harekeleme hatası vardır. Verilen bu son örnekte في Harf-i cer'inden sonra gelen mu'reb bir kelime mansûb olarak gelmiştir.²⁰² Dördüncü cildin ilk ünitesinde bulunan kaide bölümünde konu anlatımında örnek kullanılmamıştır.²⁰³

3.2.2. Sarf Dersi

Sarf ders kitaplarının sayısı dört olup üç ciltte hazırlanmıştır. Setin genelinde kullanılan “sarmal yöntem” ile konuşma dersindeki kelime, cümle ve yapıları sarf kitaplarında malzeme olarak kullanılmıştır. Bu sayede öğrenci sarf konularını öğrenirken bir yandan yeni kelimelerin anlamlarını öğrenmekle veya öğreticiye sormakla zaman harcamayacak, dikkatini sadece yeni öğrendiği yapıya verecektir.²⁰⁴

Sarf ilmi öğretilirken tablolardan gerektiği kadar yararlanılmıştır. Bu tablolar, ezberleme ve alıştırmaya amaçlı kullanıldığından karmaşık gibi görünen yapıları basit ve anlaşılır kılmaktadır. Sarf kitapları, *Emsile* ve *Bina* dersleri uygulamalı dilbilgisi metodu ile birleştirilerek yeni bir metodla öğretilmeye çalışılmıştır. Bu metod ile *Emsile*'yi *Muhtelif*'yi tek seferde ezberletmek yerine peyderpey ezberlenmesi

¹⁹⁸ Kablan, *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât (Nahiv)*, I, 90.

¹⁹⁹ Kablan, *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât (Nahiv)*, II, 21.

²⁰⁰ Kablan, *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât (Nahiv)*, II, 49.

²⁰¹ Kablan, *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât (Nahiv)*, III, 142.

²⁰² Kablan, *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât (Nahiv)*, III, 188.

²⁰³ Kablan, *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât (Nahiv)*, III, 9-21.

²⁰⁴ Kablan, *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât (Sarf)*, I, 6.

istenmiş, ayrıca daha önce yapılan ezberlerin de tekrarına önem verilmiştir. Her ders için ezber, dinleme ve alıştırma ile pekiştirilerek işlenmesi önerilmiştir. Bir üniteyi oluşturan ana bölümler şu şekildedir:

الأمثلة المختلفة (Emsile-i Muhtelif):

Arapça öğrenmek isteyen her kişi için geçerli ilk kural kelime bilgisidir. Kelimenin türü hakkında bilgi veren sarf ilmi kişinin bu dili öğrenirken başvuracağı ilk derstir. Ezber ve uygulamaya dayalı olan sarf ilmi bu sette oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bu kitaplarda sarf çekimleri öğrenciye aşama aşama verilerek ve en önemlisi bol miktarda alıştırma sunularak yeni bir yöntemle hazırlanmıştır. Sarf kitaplarında üniteler işlenirken Emsile-i Muhtelifeden ilgili babların sığıları örnek kelimelerle çekimlenerek tablo içerisinde verilmiştir. Emsile-i Muhtelifede tabloları sarf kitaplarına yayılarak verilmiştir. Bazen bir bazen de birden fazla kelimenin Arapçası, sığısı ve anlamı birlikte verilmiştir. Sarf dersinin ilk kitabında mazi, muzari ve emir şeklinde gelen fiiller birinci baktan seçilerek verilmiştir. İkinci kitabın sonunda her babın Emsile-i Muhtelifesi detaylı tablolarda 25 sayfaya yayılmıştır. Sarf kitabının ikinci cildinde yer alan dördüncü ünitenin konusu olan üç harften fazla fiillerin ism-i fâil ve ism-i mef'ulu bablara göre tablolarda çekimlenirken humâsî ve Südâsî fiilin ism-i mef'uluna kullanılmayan örnekler verilmiştir.²⁰⁵

أحفظ الجدول (Ezberleme Tabloları):

Sarf kitaplarının her birinde bulunan ve ezberlemeyi kolaylaştıran tablolar ve kavram haritaları konuda geçen önemli bilgileri bir yerde toplamıştır. Genellikle babların çekimleri için kullanılmıştır.

القاعدة (Kaide):

Bu bölümde üniteye bulunan konunun grameri anlatılmıştır.

التطبيق (Uygulama):

Bu başlık altında bulunan kısım bazen fiillerin zamana ve zamirlere göre çekimini içerirken bazen de kaidede verilen gramer kurallarının özeti barındırmıştır. Bu kısım sarf ders kitaplarının önemli bir bölümünü oluşturmuştur.

²⁰⁵ Kablan, *el- 'Arabîyyetu li'l-Câmi 'ât (Sarf)*, II, 44.

الأمثلة (Örnekler):

Bulduğu ünitenin konusunun anlaşılmasını sağlamak ve örnek cümle kuruluşunu öğretmek açısından bu dersin her kitabında yer almıştır.

التدريبات (Alıştırmalar):

Sarf kitabında bu kısım çeşitli etkinlikler için hazırlanmıştır. Cümlenin i'râbını yapmak, verilen boşluklara uygun kelime guruplarını getirmek, tabloda boş bırakılan yerleri doldurmak, eksik verilen cümlenin uygun öğelerini bulmak, doğru harekelemeyi yapmak, değişik fiilleri bablara göre çekimlemek, fiilleri zamirlere göre dönüştürmek, kelime çekimi yapmak, sorulara ders konusuna göre cevap vermek, diyalog tamamlamak ve doğru-yanlışı bulmak gibi birbirinden farklı, öğretici ve yazma becerisini geliştirmeye yönelik alıştırmalar bu bölümde yer almıştır.

Daha önce nahiv kitabı için söylenen “mekanik alışkanlık oluşturmamak için dersler arası farklı alıştırma etkinliklerinin kullanılması” sarf ders kitapları için de geçerliliğini korumaktadır.

Sarf ders kitaplarında tablolar ve şemalar yeterli ve yerinde kullanılmıştır. Örneğin ikinci kitabın beşinci konusu olan fiilin kısımları anlatılırken kullanılan görsel şema sayesinde bu bilginin ezberlenmesi kolaylaştırılmıştır.²⁰⁶

Sarf kitaplarında kelimelerin anlamını açıklayan görseller mevcuttur. Alıştırma kısmında yer alan çeşitli etkinlikler öğrenilen konuların pekiştirilmesine yardımcı konumdadır.

Ayrıca Sarf kitaplarında çok sayıda genel değerlendirme testleri bulunmaktadır.

3.2.3. Kıraa Dersi

Kıraa dersi dört kitap olarak hazırlanmıştır. Kıraa kitabında metinlere uygun ve onları açıklamaya yönelik resimler kullanılmıştır. Metinlere konu olan kelime ve kelime öbekleri kullanılan resimlerle dil öğrenme organlarına uyumlu olarak hazırlanmıştır.

²⁰⁶ Kablan, *el- 'Arabîyyetu li'l-Câmi 'ât (Sarf)*, II, 54.

Metinlerin tamamı “el- Cezire” kanalının çözüm ortağı NIS production seslendirme firması tarafından yazı ve ses formatında www.akademikarapca.com adresinde hazır bulunmaktadır. Derslerin işlenmesine önce Akademik Arapça resmi sitesinden ilgili metinlerin birkaç defa dinlenmesiyle başlaması tavsiye edilmiştir.

صوت حرف (Harf Mahreçleri):

Bu bölüm sadece kıra dersinin birinci kitabında yer almaktadır. Arap harfler ve çıkış yerleri görsel şemayla birlikte verilmiş ve söz konusu harfler çeşitli ve birden fazla kelime içinde kullanılmıştır.

أقرأ النصّ (Okuma Metni):

Kıraa kitaplarında bulunan metinlerin içerdiği yeni kelime sayıları seviyeli olarak artmıştır. Birinci kitapta harekelerin ve harflerin tanıtımından sonra basit ve anlaşılır kısa metinler verilmiştir. Diğer kitaplarda bulunan metinler belli bir konuda olup bu dili öğrenmek isteyen gençlere ve yetişkinlere hitap etmektedir.

الكلمات الجديدة (Yeni Kelimeler):

Kıraa kitaplarındaki her metinde ilk defa geçen kelimeler resim eşliğinde verilmiştir. Ayrıca fiiller, mazi, muzari, mastar ve emir halleriyle birlikte verilirken isimler de müfret ve çoğullarıyla bazen de eş ve zıt anlamlarıyla birlikte verilmiştir. Set genelinde kullanılan sarmal yapı, çoklu zekâ ve tekrar yöntemi okuma kitaplarında geçen metinler arasında kendini göstermiştir.

ملاحظات (Gözlem, not, değerlendirme):

Not almak amacıyla hazırlanan bu kısım son üç kitapta bulunmaktadır.

التدريبات (Alıştırmalar):

Alıştırmalar kısmında okumaya ve yazmaya yönelik birçok etkinlik mevcuttur. Bir konuyu genelden paragrafa, paragraftan cümleye, cümleden kelimeye indirgeyen farklı alıştırma türleri mekanik alışkanlık oluşturmamak adına kullanılmıştır.

Ayrıca genel değerlendirme testleri birinci ciltte kullanılmamış ancak diğer üç ciltte defalarca kullanılmıştır.

3.2.4. Muhadese Dersi

Muhadese kitapları Arapça konuşmaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Her ünite de diyalogun yanı sıra birçok okuma alıştırmaları da mevcuttur. Belirlenen konuyla alakalı görseller, kitabı renklendirerek öğrencinin ilgisini çekmiştir. Diğer derslerde olduğu gibi bu ders de kendine göre bir plan çerçevesinde sunulmuştur.

حوار (Diyalog):

Her ünite de yer alan diyaloglarda belli konularda konuşma örnekleri verilmiştir. Konuşmacılar için örnek resimler verilerek konuşmaların canlılığı sağlanmaya çalışılmıştır. Birinci kitaptaki diyalogların içerdiği yeni kelime sayıları âdet olarak az tutulmuş, öğrenciler basit cümle kurmaya ve konuşmaya hazırlanmaya çalışılmıştır.

الكلمات والتعبير (Kelime ve Tebirler):

Kelime ve tabirler başlığı her ünitenin girişinde görsel bir şema olarak yer almıştır. Birkaç kelime veya tabirden oluşan bu şema, ilgili diyalogdan alınarak konuşmanın akılda kalmasına yardımcı olmaktadır.

الكلمات الجديدة (Yeni Kelimeler):

Muhadese ders kitaplarında yeni kelimeler uygun resimlerle birlikte verilmiştir. Bu şekilde sunulmasında göze hitap ederek öğrencinin zihninde kalıcılığı hedeflenmiştir.

ملاحظات (Gözlem, not, değerlendirme):

Öğrencilerin kısa notlar tutmalarına yardımcı olmak için verilmiştir. Öğrenci yeni karşılaştığı kelimeleri bu boşluklara yazarak öğrenmeyi yapabilecektir.

التدريبات (Alıştırmalar):

Konuşma kitaplarının alıştırmalar bölümünde, her dil becerisine göre farklı etkinlikler kullanılmıştır. Etkinlikler arasında diyaloglarla ilgili gelen, boşluk doldurma ve açık uçlu sorular, verilen bir resimle ilgili sorulara cevap verme, anlamlı diyalog oluşturma, soru-cevap eşleştirmeleri ve cümle tamamlama gibi birbirinden farklı alıştırmalar mevcuttur. Ayrıca örnek konuşma diyalogları verildikten sonra öğrenciden de buna benzer diyalog kurması istenmiştir. Verilen bazı metinler günlük hayatta en çok konuşulan hitap cümleleri, selamlaşma ve vedalaşma tabirleridir. Yine

bu bölümlerde sayıların öğretiminden sonra harflerle yazımı ile ilgili sorular bulunmaktadır.

حوار (Karşılıklı Konuşma):

Muhadese ders kitaplarının her ünite sonunda bulunan bu kısım, öğrencilere örnek konuşma metni verildikten sonra kendilerin de bu metne benzer kısa konuşma parçaları hazırlaması istenmiştir. Kişisel görüşlerin dile getirilmesi için uygun olup ödev olarak verilebilir.

Konuşma kitaplarındaki diyalogların seslendirilmesi el-Cezire kanalı tarafından yapılmıştır. Yazı ve ses formatında ise www.akademikarapca.com sitesinde bulunmaktadır. Ayrıca her konunun diyaloguna ulaşılabilmesi için karekod sayfada yer almaktadır. Bu metinler genel olarak el-Cezire, TRT Arabic, BBC Arabic, CNN Arabic, TÜRKPRESS gibi basın kuruluşlarından alınmıştır.

Genel olarak konuşma kitaplarında, diyalogların hacmi ve cümlelerin uzunluğu birinci kitaptan dördüncü kitaba artmış bulunmaktadır. Diyaloglarda geçen yeni kelimeler resimlerle birlikte verilmiştir. Ayrıca her metnin yanında o diyalogdan alınan tabirler dikkat çekici bir tablo içinde verilmiştir. Diyalogların seslendirilmesi için her konunun başında karekod ve öğrencilerin kısa notlar alabilmesi için mülahaza boşlukları bulunmaktadır.

3.2.5. İmlâ-İnşâ Dersi

İmlâ-İnşâ ders kitaplarında kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinden olan bilişsel öğrenme metodudur. Dört kitap iki ciltten oluşmuştur. Biri İmlâ (yazım kuralları) diğeri İnşâ olarak isimlendirilmiştir. İmlâ birinci kitabı Arapçaya yeni başlamış bir öğrencinin seviyesine göre düzenlendiğinden, harflerin doğru seslendirilmesini ve doğru yazılmasını konu edinmiştir. Seslendirme ve yazma eğitimi aynı anda sunularak ve harflerden kelimelere, kelimelerden cümlelere doğru bir sistem takip edilerek öğretimleri sağlanmaya çalışılmıştır. Arap harflerinin çıkış yerlerini gösteren üç boyutlu grafikler kullanılarak defter-kitap şeklinde hazırlanmıştır. Bu kitabın genelinde yazma becerisine yönelik hazırlanmış etkinlikler kullanılmıştır. Kitaplarda konuya uygun resimler, güzel hat sanatından parçalar kullanılmış, harflerin doğru yerlerinden seslendirilmesini, harflerin yazımını,

kelimelerin ve sonrasında cümlelerin yazımını öğretmek maksadıyla çeşitli alıştırmalar hazırlanmıştır.

İmlânın ikinci kitabında, şemsi ve kameri harflere gelen “lâ”, “tâ” harfinin türleri, tenvin, hemzenin çeşitleri, yazıldığı halde okunmayan harfler, Elif-i Maksura ve Elif-i Memduda konuları işlenmiştir. Ayrıca Arap harflerinin el yazısı şekli olan “Rikâ” hattının öğretimine yönelik her konudan sonra örnek harf kelime ve cümle olarak alıştırmalar mevcuttur. Her konu bitiminde birkaç satırlık metin sesli olarak dinlendikten sonra altında bulunan boşluğa, metne bakmadan, yazılması istenerek öğrencinin duyduğunu yazabilmesine yardımcı olmaya çalışılmıştır.

Yazma dersinin ikinci cildi inşâ eğitimini içerir. İnşâ birinci kitabın derslerinde verilen resimlerle ilgili birkaç cümle oluşturulması istenmiştir. İşlenen konular asarında mevsimler, bayram, alışveriş, spor ve dün ile bugün arasında hayat gibi güncel alanlarda düşünceleri yazıya aktarma becerisi hedeflenmiştir. Cümle tamamlama ve cümle oluşturma gibi alıştırmalar yer almıştır. İnşânın ikinci kitabında verilen resimlerle beraber örnek metinler de yer almıştır. Öğrencinin bu resimler ve metinler baz alınarak kısa kompozisyon yazılması istemiş ve öğrenci bu kompozisyonu yazarken ifade ve senaryo oluşturmada problem yaşamaması için birden fazla kelime verilmiştir. Alıştırmalar kısmında farklı içerikli resimler ve konular hakkında birkaç cümle yazılması istenmiştir. Bu kitapta hakkında yazılar yazılması istenen konular ise hikâye, rapor, resmi ve gayri resmi yazışmalar ve makale yazmadır.

3.2.6. İstimâ Dersi

İstimâ dersi dört kitaptan oluşup bir ciltte hazırlanmıştır. İstimâ dersinde en çok kullanılan yöntem İşitsel-Dilsel Öğretim metodudur. İstimâ birinci kitapta işlenen konular hayatta sık karşılaşılan durumlardan oluşup muhadese ders içeriğinden alınmıştır. Metinler yazılı olarak verilmek yerine ilgili resimler ve alıştırmalarla tamamlanmıştır.

Derslerde işlenen metinler, setin diğer bazı derslerinde geçen konulardan, Selahaddin ile Fetih 1453 gibi filmlerden ve bazı ezgi ve şiirlerden oluşmaktadır.

İstimâ metinlerinin seslendirilmesine konunun ilk sayfalarında verilen karekodlardan ve www.akademikarapca.com sitesinden ulaşılabilmektedir. Yalnız bu dersin ilk iki kitabında karekod verilmemiştir.

Kitap genelinde işlenen konularla alakalı birden fazla resim bulunmaktadır. Görsel materyallerin kullanımına set genelinde büyük önem verilmiştir. Alıştırma kısımlarında her dil becerisine göre etkinlikler kullanılmıştır. Dinlenen videoda geçen karşılıklı konuşmalardan verilen cümlelerde bazı boşluklar verilerek bunlara uygun kelime ve kelime öbeklerinin yazılması ve verilen resimler gözetilerek metinlere konu başlığı belirlenmesi istenmiştir. Bazı etkinlikler de verilen resimlerle alakalı olup çoktan seçmeli olarak gelmiştir.

Genel olarak bu setteki her ders için geçerli olan bazı kaideler mevcuttur. Konular işlenirken; kolaydan zora, basit yapılardan bileşik yapılara göre hazırlanmıştır. Dersler arasında basamak oluşturularak set genelinde bir bütünlük yakalanmaya çalışılmıştır. Konunun anlaşılması için verilen örneklerde öğrenilmemiş yapılardan kelime veya cümleler kullanılmaktan kaçınılmıştır. Kavâid kısımlarında detaylı bilgiler verilmekten sakınılmış, bir derste bir yapı öğretimiyle yetinilmiştir. Böylece öğrencinin tüm dikkatini öğrenmekte olduğu yapıya yöneltmesi hedeflenmiştir. Uygulama alıştırmalarında öncelenen hedef okunan metnin nahvinin anlaşılması olmuştur. Nahiv ve sarf kitaplarında setin okuma ve konuşma kitaplarında yer alan kelime ve cümleler kullanılarak dersler arasında bağlantı kurulmuştur. Bu bağlantıya set genelinde mutabık kalınmıştır. Şema ve tablolu kullanımı da set geneline hâkimdir.

Her kitapta yazılmış olan setin genel tanıtımı incelendiğinde bazı tutarsızlıklar göze çarpmaktadır. Bunlar derslerin işleniş yöntemi ve saatiyle ilgili verilen tabloda kalın yazı tipiyle gösterilmiştir. Alıştırmalar bölümündeki etkinliklerin soru kalıplarında bir üslup, bir süreklilik yoktur. Kullanılan hitap şekilleri bazen hem müennes hem müzekker için çekimlenmiş bazen de sadece müzekker için çekimi kullanılmıştır. Örneğin, hitaplarda حول / حولي ‘de olduğu gibi müzekker ve müennes çekimi açık olarak kullanılırken bazen de حول / ي şeklinde kısaltılmış haliyle verilmiştir. Bazı yerlerde ise birinci tekil şahıs çekimiyle kullanılmıştır. Örneğin, ezberlenmesi istenilen tabloların başında yer alan talep cümleleri emir fiil yerine “ezberliyorum” gibi bir cümle kullanılmıştır.

SONUÇ

Günümüzde yabancı dil öğrenme ihtiyacı, ülkeler arasında gelişen ekonomik, ticârî ve kültürel gelişmelerden dolayı önemini arttırmıştır. Bir din ve ibâdet dili olan ve inananların oluşturduğu kültür ve medeniyetin en önemli parçası sayılan Arapça, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ikinci dil olarak öğretimi devam etmektedir. Çünkü İslâm'ın kültürel mirasını anlayıp yorumlayabilmek ve İslâmî ilimlerde ilerleyebilmek için Arapça bilmek bir zorunluluktur. Arapça öğretimi için bugüne kadar birçok ders kitabı ve eğitim setleri kaleme alınmıştır. Bu setler arasında sayılan ve bu çalışmanın konusu olan *el-'Arabiyyetu li'l-Câmi'ât* adlı seri bu amacı gerçekleştirmeyi amaçlamıştır.

Bu çalışmada, yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler hakkında genel bilgi verildikten sonra set, içerikleriyle beraber incelenmiştir. Sarf, Nahiv, Kıraat, Muhadese, İmlâ-İnşâ ve İstimâ isimli altı ders kitabı, Arapçayı öğrenmek isteyen birinin genel ihtiyaçlarını karşılayabilecek kapasitede olduğu söylenilebilir.

Nahiv ders kitaplarının muhtevaları ile ilgili alıntılar her ünitenin kaide bölümünü teşkil etmiştir. Söz konusu kaide bölümünde Arapçanın gramer kuralları yer almıştır. Çalışmada yer almamış ve her üniteye birden fazla kullanılmış olan misaller kaidenin anlaşılmasına oldukça fayda sağlamıştır. Nahiv dersi gerek muhteva, gerek şekil itibariyle Arapçayı yabancı dil olarak sistemli ve uygun dil öğretim metotlarından faydalanarak sunmuştur. Sarf ders kitaplarının sarf ilmi öğretimi göz önüne alınarak hazırlanması, setin kalitesini yükseltmiş ve işlevini yerine getirmiştir. Emsile-i Muhtelif kaideleri sarf kitaplarının bütününe yayılarak verilmiş olup tablo ve kavram haritaları kullanılarak bu kaidelerin ezberlenmelerine yardımcı olunmuştur.

Dil öğreniminde önemli bir yere sahip olan dört temel beceriye yönelik argümanlar çalışmamıza konu olan sette fazlasıyla kullanılmıştır. Dinlemeye yönelik hazırlanmış olan İstimâ kitabı ve içerisinde bolca okuma metinleri bulunan Kıraat kitabının seslendirilmesi www.akademikarapca.com sitesinde eksiksiz olarak yer almıştır. Böylece Arapça öğretimi kitapla sınırlı kalmamış teknolojik gelişmelerden yardım alınmıştır. Günümüz eğitim seviyesine ayak uydurmak ve bu dilin öğrenimini

kolaylaştırmak için okuma dinleme ve konuşma içerikleri söz konusu sitede verilmiştir.

Modern dil öğretim araçlarından biri olan görseller, ilgi çekmek, öğretimi kolaylaştırmak, öğrenileni pekiştirmek ve bilgilerin kalıcı olmasını sağlamak gibi amaçlara hizmet etmiştir. Bu amaçları taşıyan resim, tablo, şekil ve şemalar bu sette çokça kullanılmıştır. Dilbilgisi kuralları eksiksiz verilmiş ve sözlük kullanımı hakkında da bilgi verilmiştir. Diyalogların bol bol kullanılmıştır. Görsel malzemeler, hikâye oluşturma etkinlikleri, resimler yardımıyla benzerlikleri ya da farklılıkları bularak kelime dağarcığının zenginleştirilme çabaları, günlük hayata dair kelime ve dil yapılarının kullanılması, oldukça işlevsel olan sitedeki seslendirmelerin işitsel olarak ilgiyi artırması, dinlediğini anlama etkinliklerinin hedef kitleye uygunluğu göze çarpmaktadır. Kitapların dilbilgisi alıştırmalarının çokluğu dikkat çekmektedir. Alıştırmaların tarzının her üniteye aynı olması, İmlâ-İnşâ kitaplarının ünitelerindeki hikâye oluşturma etkinlikleri faydalı olmuştur. Seti oluşturan her kitap, genel olarak hedef kitlenin seviyesine uygun ve kültür aktarımı hedefli konulardan oluşmaktadır. Modern dil öğretimi amaçlanarak hazırlanmış olan bu set; kitaplarla uyumlu seslendirme çalışmaları da içermektedir. Kullanılan görseller hedef kitlenin seviyesine uygundur. Bu set, sadece dilbilgisi kurallarının anlatıldığı ve çok uzun metinlerden oluştuğu diğer kaynaklarla karşılaştırıldığında, alanında modern, renkli, eğlenceli ve yeni bir kaynak olarak tarif edilebilir. Ancak bu setin hedeflediği başarının sağlanması öğrencinin ve öğreticinin çaba ve yüksek motivasyonuna bağlıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Y. Fatih. *Türkiye’deki Arapça Öğretimi Açısından “Silsiletü Ta’lîmi’l-Lügati’l-‘Arabiyye” Adlı Ders Kitabı Serisinin Değerlendirilmesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Akyıldız, Seçil Tümen. “Yabancı dil Öğretimi ve Yöntemleri”. *Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 2 (2019), 139-155.
- Altun, Ahmet. *Türklere Arapça Öğretim Yöntem ve Teknikleri Sorunlar ve Çözümler*. İstanbul: Akdem Yayınları, 2017.
- Arkan, Zeynep. *Te’allem el-‘Arabiyye” İsimli Eserin Arapça Öğretim ve Eğitim Teknikleri Açısından İncelenmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Arslan, Ahmet Turan. “Malezya’da Din Eğitimi ve Arapça Öğretimi”. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13-14-15, (1997), 28-52.
- Arslan, Kıyasettin. “Nahiv Kaidelerinin Tespitinde Kullanılan Kaynaklar”. *Turkish Academic Research Review* 1/1 (2016), 61-79.
- Aslan, Ahmet. “Kur’ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Arap Dili Üzerindeki Etkileri”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/42 (2019), 28-55.
- Aydın, Mustafa. “Arap Dili”. *İstanbul Ayvansaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4/1 (2018), 1-18.
- Ayyıldız, M. Nuri. “Arap Dili Tarihi ve Arap Dili Gramerinin (Nahiv Sarf) Ortaya Çıkış Süreci”. *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13 (2019), 155-173.
- Berberoğlu, Giray. *Sınıf İçi Ölçme Değerlendirme Teknikleri*. İstanbul: Morpa Yayınları, 2006.
- Binbaşıoğlu, Cavit. *Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2009.

- Bostancı, Ahmet “İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları ve Diğer Araç-Gereçlerin Tespit ve Analizi”. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2015), 1-30.
- Bozgöz, Faruk. “Dilin Kaynağı ve İlk Dil Problemi”. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları* 5/2 (2003), 23-37.
- Bölükbaşı, Mehmet *Arapça Öğretiminde Telkin Yöntemi ve Uygulaması*. İstanbul: Hiper Yayınları, 2019.
- Bölükbaşı, Mehmet. *Arapça Öğretiminde Telkin Yöntemi ve Uygulaması*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Cengiz, Emin. “Arap Dili Öğretiminde Kullanılan el-‘Arabiyyetu li’l-Câmi‘ât Adlı Öğretim Setinin Nahiv Serisi Üzerine Bir Değerlendirme”. *Multidisipliner Çalışmalar (Dil ve Edebiyat üzerine Araştırmalar)*. ed. Bülent Kırmızı. Konya: Aybil Yayınları, 2019. 172-189.
- Ceyhan, Erdal. *Yabancı Dil Öğretimi Teknolojisi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2007.
- Çetin, M. Nihad. “Arap”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 10 Ekim 2020. <https://islamansiklopedisi.org.tr/arap>
- Çetkin, Muhammed. “Celâleddîn es-Suyûtî ve Dillerin Kaynağı Hakkındaki Görüşleri”. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/4 (Şubat 2014), 131-150.
- Çörtü, M. Meral. *Arapça Dilbilgisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2009.
- Demir, Ramazan. *Arap Dil bilimcilerine Göre Dillerin Kaynağı Meselesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.
- Demirayak, Kenan “el- Mu’cemü’l-Vasît”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 16 Kasım2020. <https://islamansiklopedisi.org.tr/el-mucemul-vasit>
- Dereli, M. Vehbi. “Arap Dili ve Edebiyatının İslâm Medeniyeti İçin Önemi”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/1 (2020), 65-87.

- Doğan, Candemir. *Arapça Öğretim ve Öğretim Kılavuzu*. İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınları, 2011.
- Doğan, Candemir. *Sistemik Yabancı Dil Öğretim Yaklaşımı ve Yöntemleri*. İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınları, 2012.
- Durmuş, İsmail. "Nahiv". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 11 Ekim 2020. <https://islamansiklopedisi.org.tr/nahiv>
- Efe, Kürşat. *Dil Medeniyet İlişkisi ve Arapça Etkisi Açısından Türkçe*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları 126/249 (2020), 281-294.
- Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları, 2009.
- Eroğlu, Yakup. "Kur'ân-ı Kerîm'in Arap Diline Etki ve Katkıları". *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İslâmî İlimler Dergisi* 7/1 (2020), 182-199.
- Fischer, Steven Roger *Dilin Tarihi*. çev. Muhtesim Güvenç. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.
- Gömleksiz, Mehmet Nuri. "Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler ve Yöntem Sorunu". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (2000), 253-264.
- Gültekin, Selda. *Testlerde Kullanılacak Madde Türleri, Hazırlama İlkeleri ve Puanlaması; Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. ed. R. Nükhet Demirtaşlı. Ankara: Anı Yayıncılık, 2017.
- Gündüzöz, Soner. "Nahiv ve Sarf İlimlerinin Doğuşu Üzerine". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (1997), 283-300.
- Güner, Ayşe İbrahimoglu. *Türkiye'de Arapça Öğretimindeki Usul ve Tekniklerin Analizi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Güney, Murat Arif. *el-Muhtâr Adlı Serinin Arapça Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Hârûnî, Seyfettin. "Linguistik Işığında Arap Dilinin Özellikleri". *Batman Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi* 2/1 (2018), 1-16.

el-Hûlî, Muhammed ‘Ali. *Arapça Öğretim Metotları*. çev. Cihaner Akçay. İstanbul: Akdem Yayınları, 2017.

İstanbul İşletme Enstitüsü (İİE). “Dünyada En Çok Konuşulan Diller”. Erişim: 13 Haziran 2021. <https://www.iienstitu.com/blog/dunyada-en-cok-konusulan-diller#:~:text=D%C3%BCnyada%20en%20%C3%A7ok%20konu%C5%9Fulan%20diller%20%C3%87ince%20ve%20%C4%B0ngilizce%20olarak%20tan%C4%B1mlanm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r,450%20milyon%20ki%C5%9Fi%20taraf%C4%B1ndan%20konu%C5%9Fulmaktad%C4%B1r>.

Kaçar, Halil İbrahim. “Arapça Öğretiminde İdeal Bir Okuma-Anlama Becerisi Üzerine”. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 43 (2012), 167-184.

Karaca, Mahmut. *Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarında Arapça Öğretimi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2000.

Kılıç, Hulusi. “el- Kâmûsu’l-Muhît”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 11 Ekim 2020. <https://islamansiklopedisi.org.tr/el-kamusul-muhit>

Kızılcık, Abdullah. *Uygulamalı Arapça Dilbilgisi Sarf*. İstanbul: Ravza Yayınları, 2012.

Kur’ân Yolu. Erişim 16 Eylül 2021. <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meali-1/talak-suresi-65/ayet-1/kuran-yolu-meali-5>

Kuşçu, Ertan. “Yabancı Dil Öğretimi/Öğreniminde Görsel ve İşitsel Araçları Kullanmanın Önemi”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 43 (2017), 214-224.

M.E.B. *Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni Öğrenme-Öğretme-Değerlendirme*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları, 2009. http://www.dilbilimi.net/ab_diller_icin_ortak_avrupa_basvuru_metni_meb_tarafindan.pdf

Memiş, M. Raşit - Erdem, M. Dursun. “Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler, Kullanım Özellikleri ve Eleştiriler, 297-318”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8/9, (2013), 297-318.

- Nuhođlu, Hidayet Yavuz. “Osmalı Dñnyasında Bilim ve Eğitim”. *Milletlerarası Kongresi Tebliğleri*. İstanbul: 2001. http://ktp.isam.org.tr/pdfdrg/D083550/2001/2001_ERGUNM.pdf
- Özdemir, Hatice Kübra. *el-Kitâb fî te‘allümi‘lArabiyye Adlı Serinin Arapça Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Özli, Muzaffer. “İslâm’ın İlk Asrında Kur’ân’ın ve Hadis’in Arap Dili ve Edebiyatına Olan Tesiri”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/1 (1997), 227-239.
- Özsunar, Aysun. *Arapça Öğretimine Yeni Yaklaşımlar ve Görsel Materyallerin Kullanılması*. Ankara: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Salmış, Ferman. *Türkiye’nin Dil Hafızası*. İstanbul: Librum Kitap Yayınları, (2015).
- Sancak, Yusuf. “Yabancı Dil Eğitimi-Öğretimi ve Arapça”. *Ekev Akademi Dergisi* 2/1 (1999), 53-67.
- Semerci, Ayşegül. *İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Arapça Öğretiminde Kullanılan Yöntemler*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Sevdi, Ali. “Arap Gramer İlmi (Nahiv)”. *Uluslararası Din Bilimleri Çalıştayı*. Iğdır: Iğdır Üniversitesi Yayınları (2017). 423-437. <http://10.0.114.171/iuif.2018.26>
- Soyupek, Hasan. “Arapçanın Sevâhilî Dilinin Gelişmesine Katkısı”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 38/1 (2017), 71-90.
- Şen, Ahmet. “Ahmed Berânik’in Nahiv Öğretiminin Kolaylaştırılmasına Yönelik Görüşleri”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/14 (2019), 549-566.
- TDK, Türk Dil Kurumu. “Dil”. Erişim 15 Eylül 2021. <https://sozluk.gov.tr/>
- Temel, Ahmet Vefa. “Türkiye’de Arapça Öğretiminde Uygulanan metotlar, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/5 (2015), 166-174.

Yavuz, Mehmet. *İbn Cinni Hayatı ve Arap Gramerindeki Yeri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1996.

Yerinde, Adem. “Nahiv Kavramının Tarihi Arka planı ve Terimleşme Süreci”. *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası* 30 (2017), 209-259.

Ziya Kazıcı, Halis Ayhan, “ Tâlim ve Terbiye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 11 Ekim 2020. <https://islamansiklopedisi.org.tr/talim-ve-terbiye>

